

წლიური ანგარიში | 2018

საქართველოს გარემოს დაცვისა და
სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

www.mepa.gov.ge

წლიური ანგარიში

2018

შინაარსი

სისტემაში შემავალი უწყებები	7
სოფლის მეურნეობა რიცხვებში	8
სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო	18
> შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტი	19
> სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი	26
> აგროწარმოების ხელშეწყობის პროგრამა	32
> პროექტი „დანერგე მომავალი“	35
> ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროექტი „ქართული ჩაი“	39
> პროექტი „ახალგაზრდა მენარმე“	41
> აგროდაბლვევის პროგრამა	43
> ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტი.....	46
> ტექნიკური დახმარება	47
> 2019 წელს განსახორციელებელი პროექტები.....	47
ღვინის ეროვნული სააგენტო	50
> ქართული ღვინის პოპულარიზაცია.....	52
> ექსპორტი.....	54
> რთველი 2018	58
> ხარისხის კონტროლი და სერტიფიცირება.....	60
> ვენახების კადასტრის პროგრამა.....	61
> ქართული ვაზის კულტურის კვლევის სამეცნიერო პროგრამა	61
> „ქართული ღვინის განვითარების სტრატეგია“	62
> ქართული ღვინის OIV-ის ჩამონათვალში შეტანის საკითხი შემდეგ ეტაპზე გადავიდა	62
სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტო	64
საქართველოს მელიორაცია	68
სურსათის ეროვნული სააგენტო	74
> სურსათის უვნებლობა.....	75
> ვეტერინარიული კეთილსაიმედოობის უზრუნველყოფა.....	79
> ფიტოსანიტარიული კეთილსაიმედოობის უზრუნველყოფა	81
სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია.....	84
> მცენარეთა მავნე ორგანიზმების დეპარტამენტი.....	86

> ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი.....	91
> სურსათის კვლევის დეპარტამენტი.....	94
სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი.....	98
გარემოს ეროვნული სააგენტო	108
დაცული ტერიტორიების სააგენტო	116
ეროვნული სატყეო სააგენტო	126
სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი	132
ეროვნული საშენი მეურნეობა.....	152
გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი	156
საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო.....	164
> სოფლის განვითარება	164
> ინტიტუციური გაძლიერება და შესაძლებლობების განვითარება	168
> LEADER ჯგუფები საქართველოში	168
> ექსტენცია.....	174
> დარგობრივი განვითარება	176
> გარემოს დაცვა და კლიმატის ცვლილება	183
> ჰიდრომელიორაცია და მიწის მართვა	182
> ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვა	183
> ევროინტეგრაცია.....	189
> საერთაშორისო ვიზიტები, შეხვედრები.....	191
> ქართული აგროსასურსათო პროდუქციის პოპულარიზაცია.....	196
> საერთაშორისო ხელშეკრულება	199
> დონორი და განმახორციელებელი ორგანიზაციების მიერ დაფინანსებული პროექტები.....	199
> გაზეთი „ჩვენი სოფელი“	201
> სოციალური თანადგომა	202
> საკანონმდებლო საქმიანობა	202

სამინისტროს სისტემაში შემაჯავლი უწყებები

სოფლის მეურნეობის
პროექტების მართვის სააგენტო

ქართული
ღვინო
ღვინის ეროვნული სააგენტო

სახოლდო-სამეურნეო
კოლპირბუნების
განვითარების სააგენტო

საქართველოს
მელიორაციის
GEORGIAN
AMELIORATION

სურსათის
ეროვნული
სააგენტო

LMA
სოფლის მეურნეობის
საქონლის ტრადიციულ
ლაბორატორიას

სსიპ სოფლის მეურნეობის
სამეცნიერო-კვლევითი
ცენტრი

გარემოს ეროვნული
სააგენტო

საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტო

ეროვნული სატყეო
სააგენტო

გარემოსდაცვითი
ინფორმაციისა და განათლების
ცენტრი

სოფლის მეურნეობა რიცხვებში

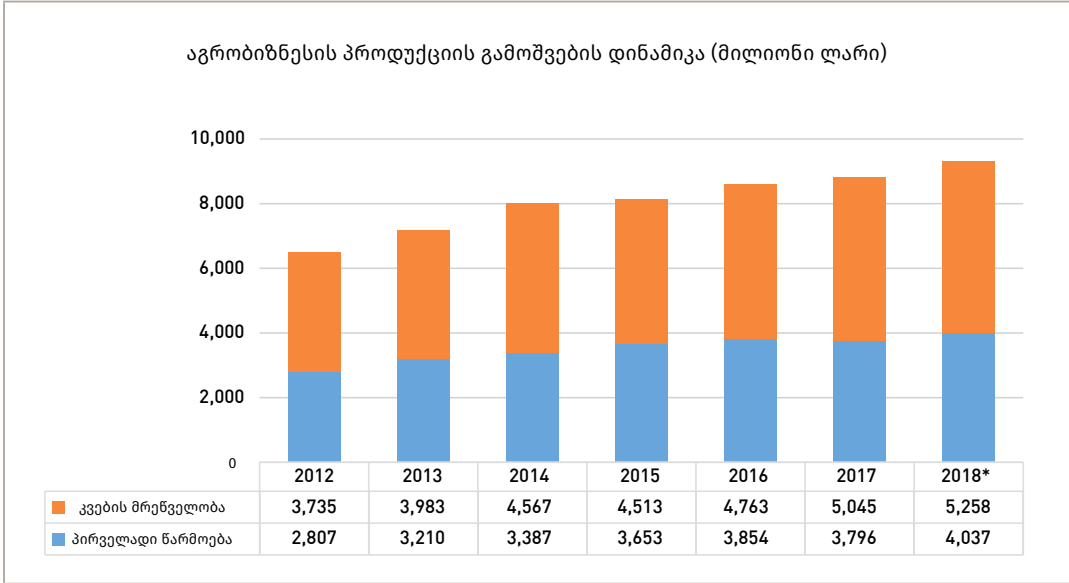
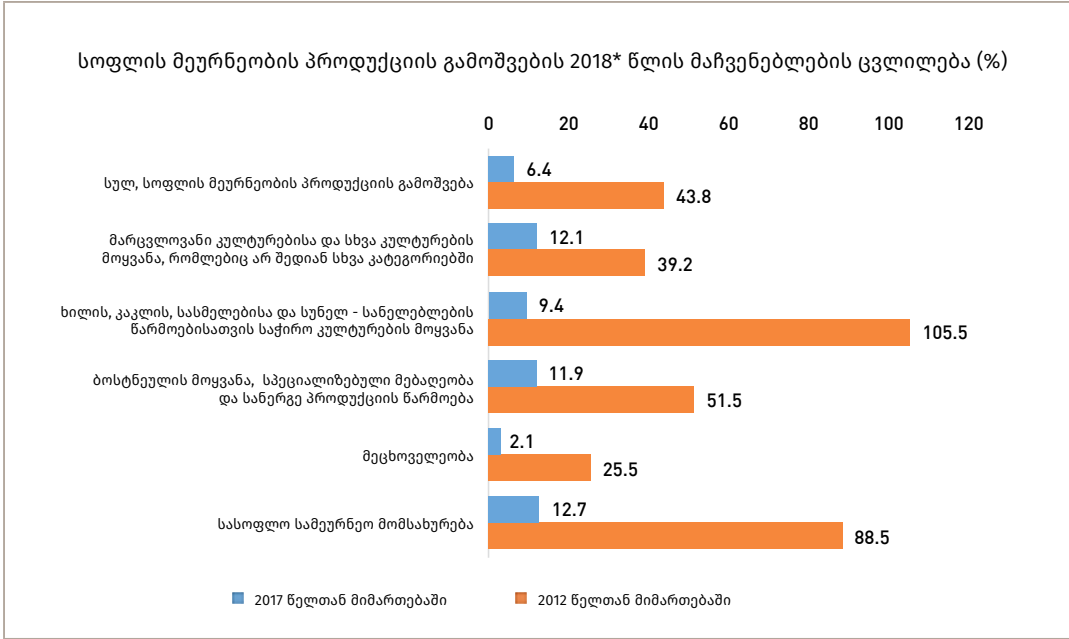
აგროსასურსათო პროდუქციის გამოშვება

წინასწარი მონაცემებით, 2018 წელს, ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გამოშვებამ 4.0 მლრდ ლარი შეადგინა, რაც 2017 წლის მაჩვენებელს 6.4%-ით, ხოლო 2012 წლის მაჩვენებელს 43.8%-ით აღემატება. ამავე პერიოდში, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადამუშავების შედეგად მიღებული პროდუქციის მთლიანმა გამოშვებამ 5.3 მლრდ ლარი შეადგინა, რაც 2017 წლის მაჩვენებელს 4.2%-ით, ხოლო 2012 წლის მაჩვენებელს 40.8%-ით აღემატება. რაც შეეხება აგრობიზნესის სექტორში პროდუქციის მთლიანი გამოშვების ზრდას 2017 და 2012 წლებთან მიმართებაში, შესაბამისად 5.1% და 42.1% შეადგინა.

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მთლიანი გამოშვება (მილიონი ლარი)							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
მარცვლოვანი კულტურებისა და სხვა კულტურების მოყვანა, რომლებიც არ შედიან სხვა კატეგორიებში	415	485	515	497	547	516	578
ხილის, კაკლის, სასმელებისა და სუნელ-სანელებლების წარმოებისათვის საჭირო კულტურების მოყვანა	396	598	689	722	713	744	814
ბოსტნეულის მოყვანა, სპეციალიზებული მებაღეობა და სანერგე პროდუქციის წარმოება	276	322	410	403	396	373	418
მეცხოველეობა	1,610	1,666	1,613	1,837	1,984	1,979	2,021
სასოფლო-სამეურნეო მომსახურება	110	139	161	194	213	184	207
სულ - სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გამოშვება	2,807	3,210	3,387	3,653	3,854	3,796	4,037
სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადამუშავების შედეგად მიღებული პროდუქციის მთლიანი გამოშვება (მილიონი ლარი)							
ხორბლის ფქვილი	483	475	479	495	482	552	570
პური, ორცხოხილა, ნამცხვარი და სხვა ცომეული საკონდიტრო ნაწარმი	1,264	1,273	1,356	1,426	1,417	1,445	1,449
ხორცის პროდუქტები	131	143	168	190	207	207	213
რძის პროდუქტები	488	496	587	652	621	610	611
ალკოჰოლიანი სასმელები	556	685	906	617	765	973	1,199
კვების მრეწველობის სხვა პროდუქტები	813	910	1,071	1,133	1,271	1,259	1,216
სულ - სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადამუშავების შედეგად მიღებული პროდუქციის მთლიანი გამოშვება	3,735	3,983	4,567	4,513	4,763	5,045	5,258
აგრობიზნესის პროდუქციის მთლიანი გამოშვება (მლნ ლარი)	6,542	7,193	7,955	8,165	8,617	8,840	9,295
ქვეყნის პროდუქციის მთლიანი გამოშვება საბაზისო ფასებში (მლნ ლარი)	39,293	40,551	43,927	48,250	51,662	57,473	62,647
აგრობიზნესის მთლიანი გამოშვების წილი ქვეყნის პროდუქციის მთლიან გამოშვებაში (%)	17	18	18	17	17	15	15

* წინასწარი მონაცემები. დაზუსტებული მონაცემები გამოქვეყნდება 2019 წლის 15 ნოემბერს.

** წყარო: საქსტატი.

* წინასწარი მონაცემები. დაზუსტებული მონაცემები გამოქვეყნდება 2019 წლის 15 ნოემბერს.

** წყარო: საქსტატი.

მთლიანი შიდა პროდუქტი მიმდინარე ფასებში

2018 წლის წინასწარი მონაცემებით, აგროსასურსათო სექტორში შექმნილი დამატებული ღირებულება 4.9 მლრდ ლარს შეადგენს, რაც 2017 წლის მაჩვენებელს 6.1%-ით, ხოლო 2012 წლის მაჩვენებელს 48.7%-ით აღემატება. 2018 წლის წინასწარი მონაცემებით, აგროსასურსათო სექტორის წილი მთლიან შიდა პროდუქტში 13.8%-ს შეადგენს.

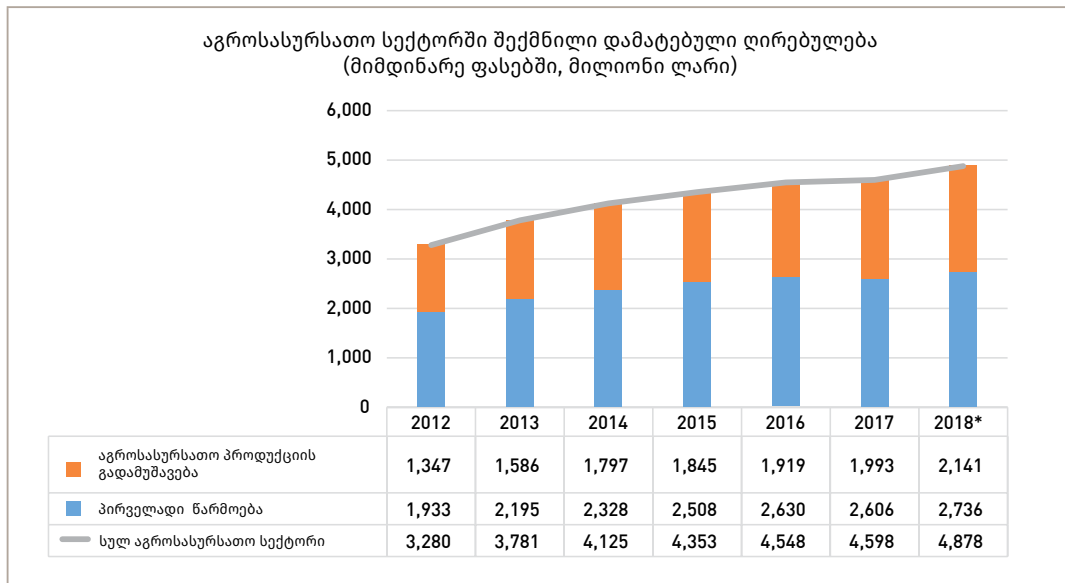
ბოლო წლებში იზრდება სოფლის მეურნეობის სექტორში 1 დასაქმებულზე გაანგარიშებული მშპ-ს საშუალო მაჩვენებელი. აღნიშნული მაჩვენებელი, 2012 წლიდან 2017 წლამდე 6%-ით გაიზარდა და 2,738 ლარი შეადგინა.

1 დასაქმების 2018 წლის წლიური მაჩვენებელი ხელმისაწვდომი იქნება 2019 წლის 17 მაისს

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
პირველადი წარმოების წილი მშპ-ში	8.6%	9.4%	9.3%	9.1%	9.0%	8.0%	7.7%
მათ შორის:							
მემცენარეობა	3.3%	4.2%	4.4%	4.1%	3.9%	3.5%	3.5%
მეცხოველეობა	4.5%	4.5%	4.1%	4.2%	4.3%	3.9%	3.6%
სასოფლო-სამეურნეო მომსახურება	0.3%	0.4%	0.4%	0.5%	0.5%	0.3%	0.3%
მეტყვეობა, თევზჭერა	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.3%	0.4%	0.3%
აგროსასურსათო პროდუქციის გადამუშავების წილი მშპ-ში	6.0%	6.8%	7.2%	6.7%	6.5%	6.2%	6.1%
მათ შორის:							
საფქველი მრეწველობის პროდუქტების წარმოება; მზა საკვების წარმოება პირუტყვისათვის	0.4%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%
პურის, ორცხობილის, ნამცხვრისა და ცომეული საკონდიტრო ნაწარმის წარმოება	0.3%	0.4%	0.5%	0.6%	0.5%	0.5%	0.4%
კვების სხვა პროდუქტების წარმოება	1.0%	1.2%	1.3%	1.4%	1.4%	1.3%	1.1%
მინერალური წყლებისა და უალკოჰოლო სასმელების წარმოება	0.7%	0.9%	1.1%	1.0%	1.0%	1.0%	1.1%
ალკოჰოლიანი სასმელების წარმოება	0.9%	1.1%	1.3%	0.8%	1.0%	1.1%	1.2%
თამბაქოს ნაწარმის წარმოება	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%	0.0%	0.0%
პროდუქციის გადამუშავება შინამეურნეობებში	2.7%	2.8%	2.6%	2.6%	2.4%	2.0%	1.9%
სულ აგროსასურსათო სექტორის წილი მშპ-ში	14.6%	16.2%	16.4%	15.8%	15.5%	14.2%	13.8%

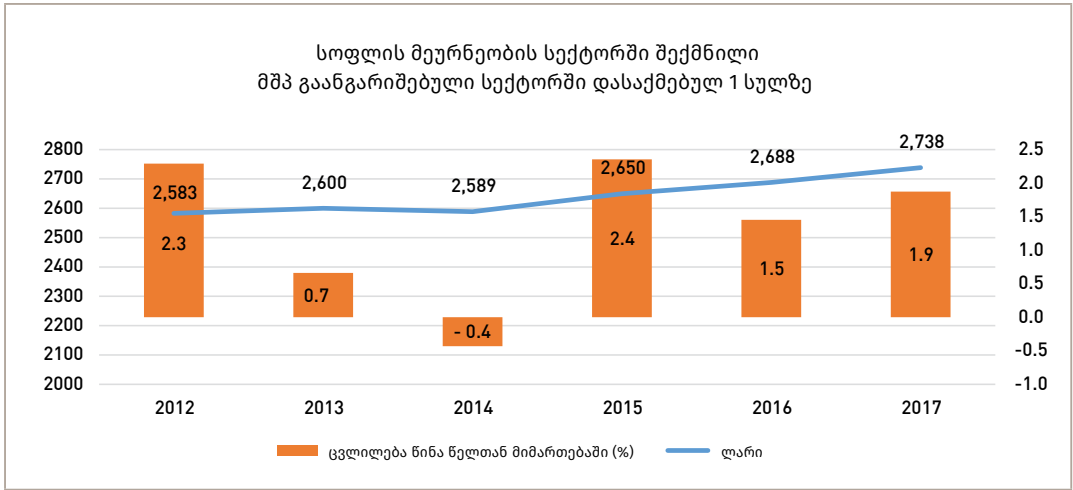
* წინასწარი მონაცემები. დაზუსტებული მონაცემები გამოქვეყნდება 2019 წლის 15 ნოემბერს.

** წყარო: საქსტატი.

* წინასწარი მონაცემები. დაზუსტებული მონაცემები გამოქვეყნდება 2019 წლის 15 ნოემბერს.

** წყარო: საქსტატი.

მთლიანი შიდა პროდუქტი მუდმივ ფასებში

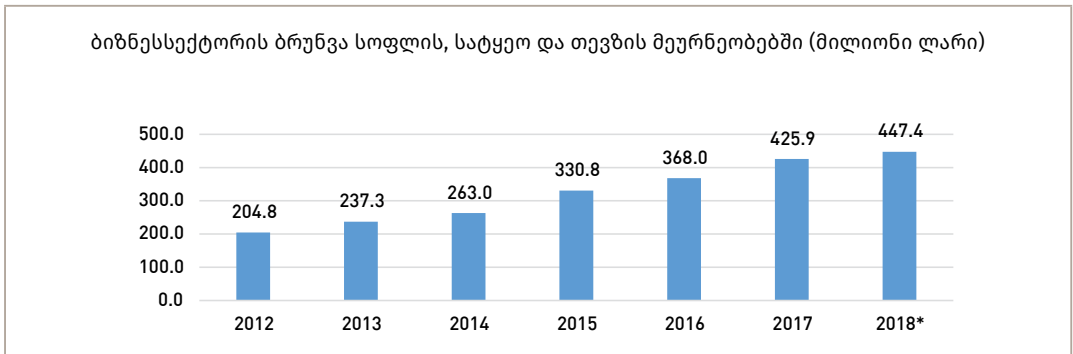
2018 წლის წინასწარი მონაცემებით, სოფლის მეურნეობის, ნადირობის და სატყეო მეურნეობის, თევზჭერის და მეთევზეობის სექტორებში შექმნილმა მთლიანმა შიდა პროდუქტმა მუდმივ ფასებში 1,759 მლნ ლარი შეადგინა, რაც 12.7 მლნ ლარით (0.7%) აღემატება 2017 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს.

ბიზნესსექტორი

ქვეყანაში იზრდება აგრარული სექტორით ბიზნესწრეების წარმომადგენელთა დაინტერესება. 2018 წელს, საწარმოთა მიერ დეკლარირებული მონაცემების მიხედვით (4 კვარტლის ჯამური მონაცემი), განხორციელდა 3.5 მლრდ ლარის ღირებულების საკვები პროდუქტების წარმოება, რაც 6%-ით აღემატება 2017 წლის და 78%-ით აღემატება 2012 წლის შესაბამის მაჩვენებელს.

2018 წელს აგროსასურსათო სექტორში, სულ 4,751 საწარმო ფუნქციონირებდა. არსებული საწარმოებიდან, 1,139 ერთეული აწარმოებს პირველად სოფლის მეურნეობის პროდუქციას, ხოლო დანარჩენი საწარმოები სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამუშავებით არიან დაკავებულნი.

2018 წლის წინასწარი მონაცემებით (4 კვარტლის ჯამური მონაცემი), ბიზნესსექტორის ბრუნვამ სოფლის, სატყეო და თევზის მეურნეობებში 447.4 მლნ ლარი შეადგინა, რაც 5.0%-ით აღემატება 2017 წლის და 118.5%-ით აღემატება 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს.

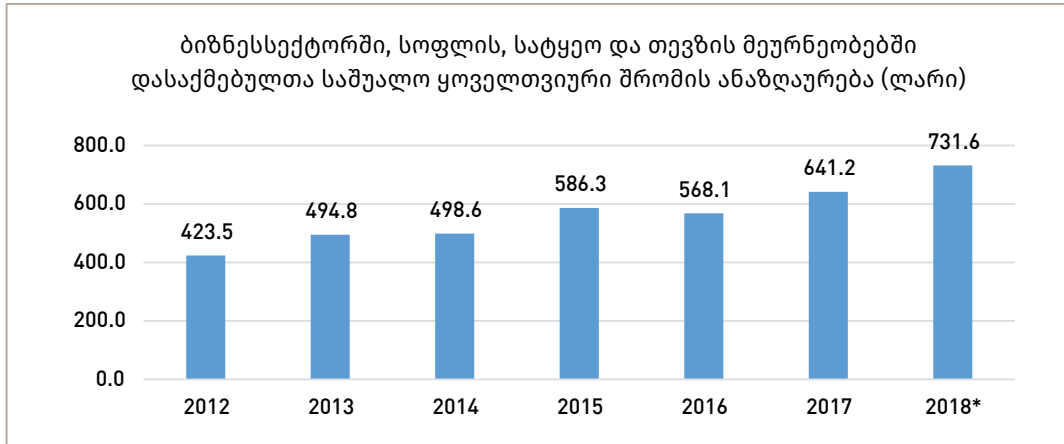

* წინასწარი მონაცემები. დაზუსტებული მონაცემები გამოქვეყნდება 2019 წლის 1 ოქტომბერს.

** წყარო: საქსტატი.

2018 წლის წინასწარი მონაცემებით (4 კვარტლის საშუალო მონაცემი), მნიშვნელოვნად გაიზარდა ბიზნეს სექტორში, სოფლის, სატყეო და თევზის მეურნეობებში დასაქმებულთა საშუალო ყოველთვიური ანაზღაურება და 731.6 ლარი შეადგინა, რაც 2017 წლის მონაცემს 14.1%-ით, ხოლო 2012 წლის მონაცემს 72.7%-ით აღემატება.

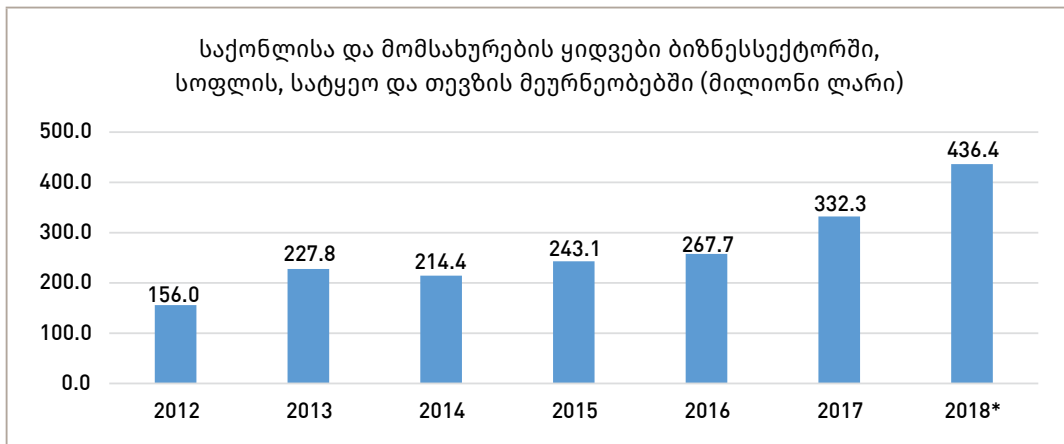

* წინასწარი მონაცემები. დაზუსტებული მონაცემები გამოქვეყნდება 2019 წლის 1 ოქტომბერს.

** წყარო: საქსტატი.

სოფლის, სატყეო და თევზის მეურნეობით ბიზნესსექტორის მზარდ ინტერესზე მიუთითებს საქონლისა და მომსახურების ყიდვების მაჩვენებლებიც. კერძოდ, 2018 წლის წინასწარი მონაცემებით (4 კვარტლის ჯამური მონაცემი), აღნიშნულმა მაჩვენებელმა 436.4 მლნ ლარი შეადგინა, რაც 31.3%-ით აღემატება 2017 წლის და 179.7%-ით აღემატება 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს.

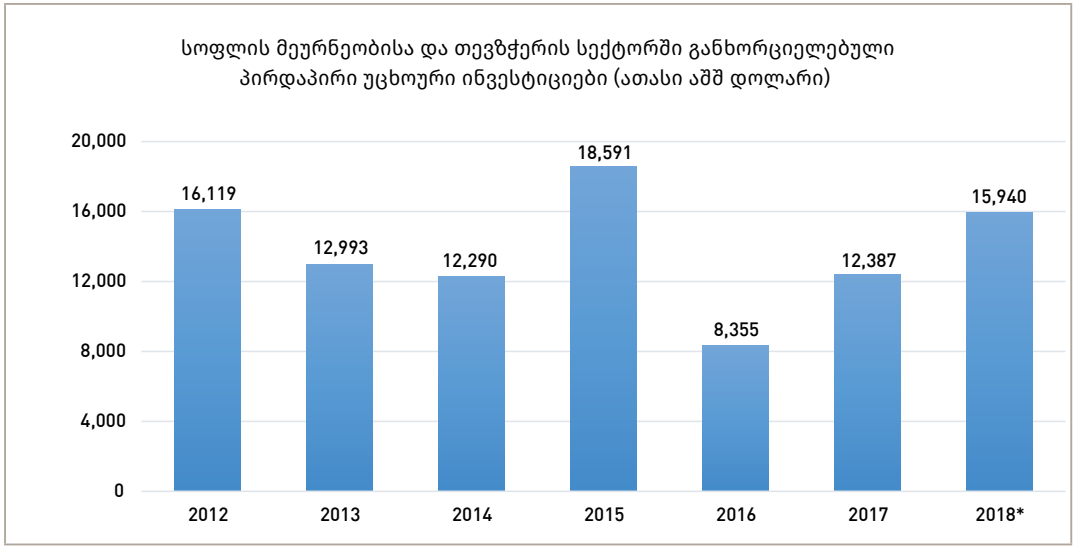

* წინასწარი მონაცემები. დაზუსტებული მონაცემები გამოქვეყნდება 2019 წლის 1 ოქტომბერს.

** წყარო: საქსტატი.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები

წინასწარი მონაცემებით, 2018 წელს ქვეყანაში სოფლის მეურნეობისა და თევზჭერის სექტორში განხორციელებულმა პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიციებმა 15.9 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 3.6 მლნ აშშ დოლარით (28.7%) აღემატება 2017 წლის ანალოგიურ მონაცემს.

* წინასწარი მონაცემები. დაზუსტებული მონაცემები გამოქვეყნდება 2019 წლის 15 აგვისტოს.

** წყარო: საქსტატი.

საგარეო ვაჭრობა

2018 წლის მონაცემებით, საქართველოდან ექსპორტირებულია 959.2 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების აგროსასურსათო პროდუქცია, რაც 23.2%-ით აღემატება 2017 წლის და 87.9%-ით აღემატება 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებლებს. 2018 წელს, აგროსასურსათო პროდუქციის ხვედრითი წილი ქვეყნის მთლიან ექსპორტში 29%-ს შეადგენს. ძირითადად ექსპორტირებულია: ღვინო (21%), სიგარეტი (16%), სპირტიანი სასმელები (13%), მინერალური და მტკნარი წყლები (11%), თხილი (7%), ცხვრის ხორცი (4%), მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი (3%), უალკოჰოლო გაზიანი სასმელები (3%) და სხვა.

აღსანიშნავია, რომ სიგარეტისა და თამბაქოს ექსპორტის (ძირითადად, რეექსპორტი) გარდა, დანარჩენი აგროსასურსათო პროდუქტების მთლიანი ექსპორტი, 2018 წელს, 2017 წელთან შედარებით, 67.3 მლნ აშშ დოლარით (9.2%) არის გაზრდილი.

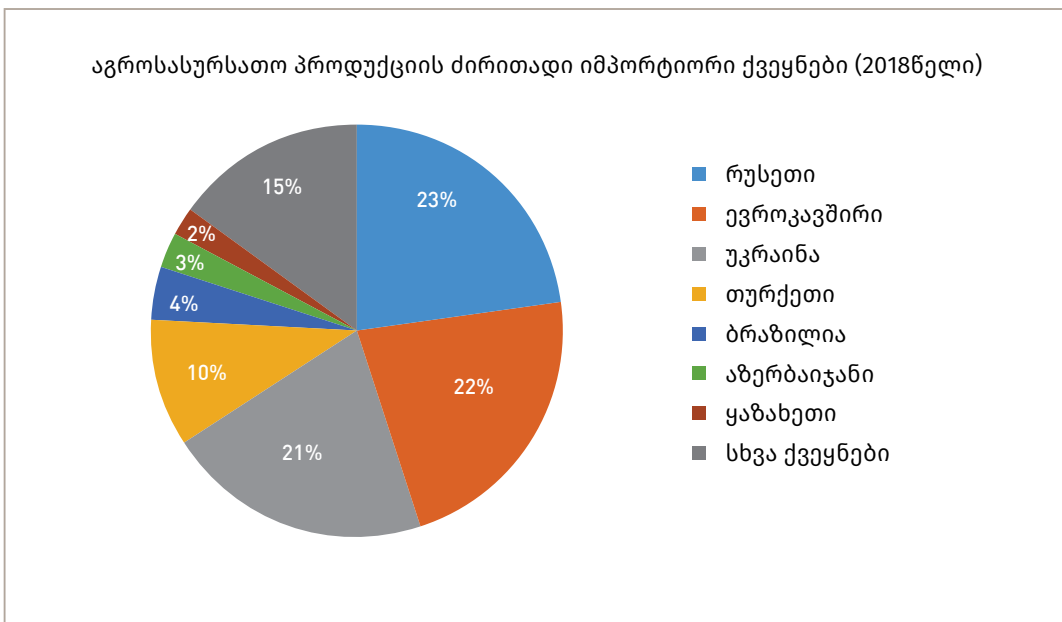
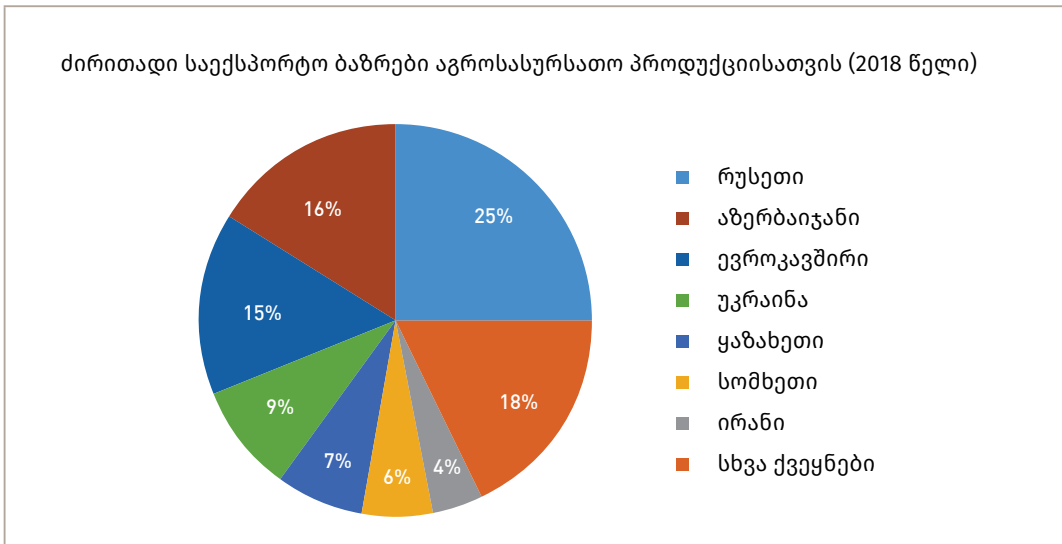
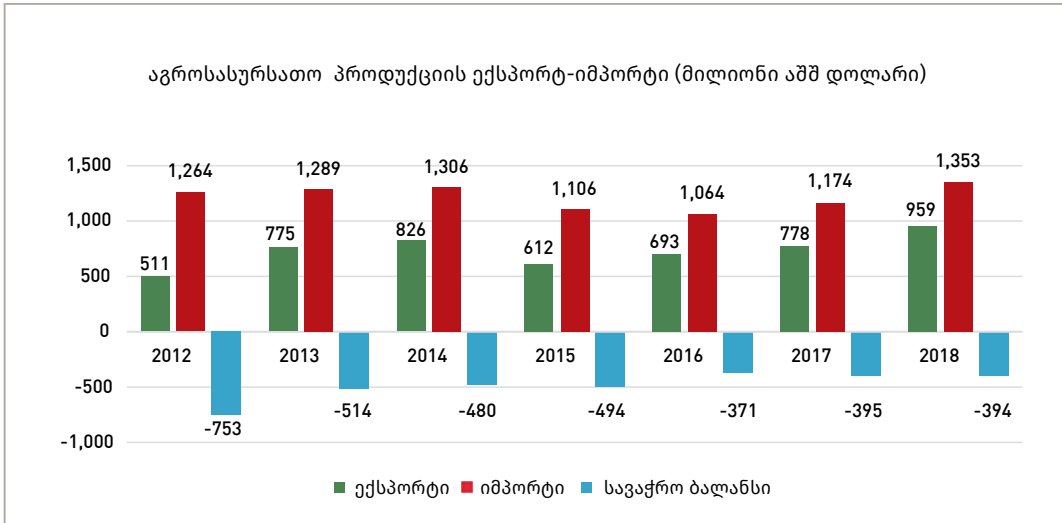
2018 წელს, აგროსასურსათო პროდუქტების ექსპორტი საქართველოდან 96 ქვეყანაში განხორციელდა.

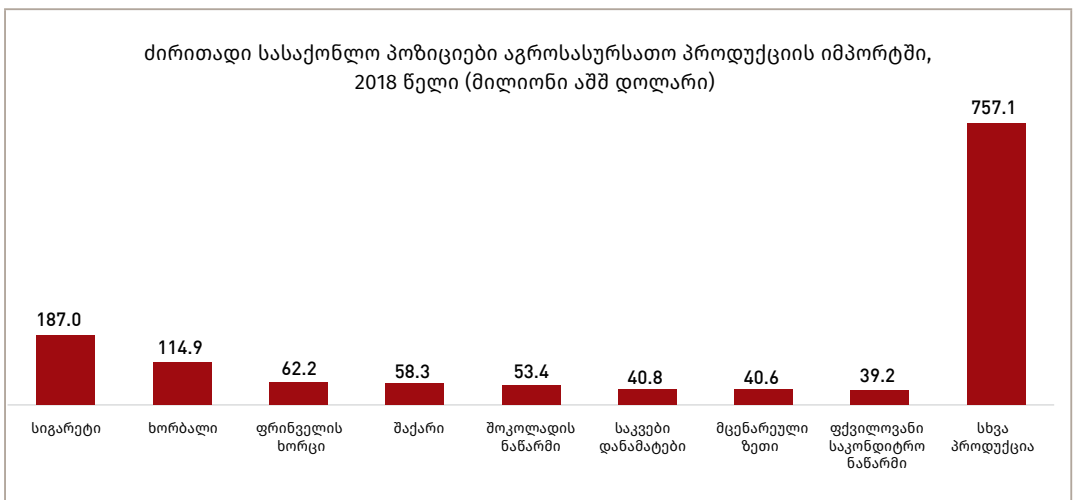
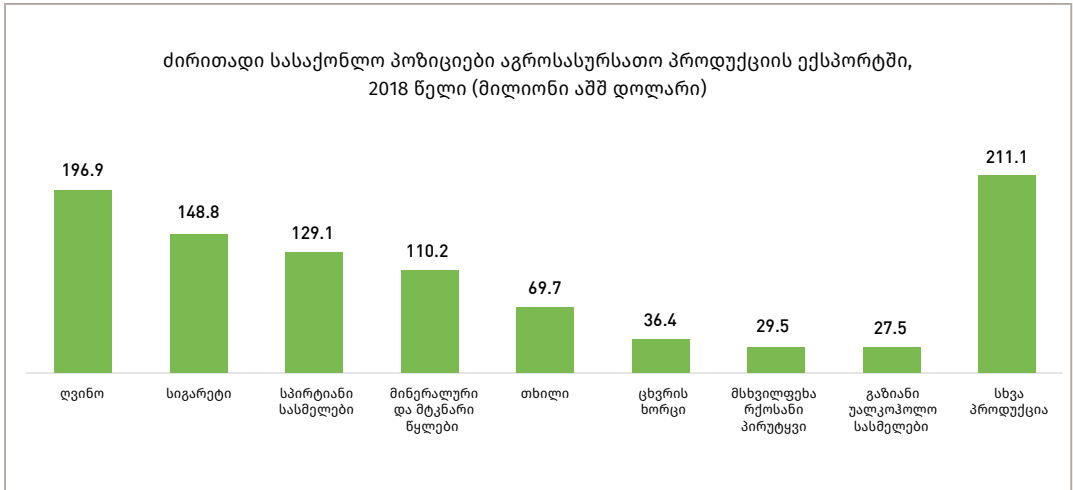
ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება ხელს უწყობს ვაჭრობის განვითარებას ევროკავშირის ქვეყნებთან და საექსპორტო ბაზრების დივერსიფიცირებას. ევროკავშირში 2018 წელს ექსპორტირებული აგროსასურსათო პროდუქციის ღირებულება 148 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს და 40%-ით აღემატება 2012 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს.

2018 წლის მონაცემებით, საქართველოში იმპორტირებულია 1.4 მლრდ აშშ დოლარის ღირებულების აგროსასურსათო პროდუქცია, რაც 15.3%-ით აღემატება წინა წლის მაჩვენებელს. აღსანიშნავია, ბოლო წლებში ევროკავშირის ქვეყნებიდან აგროსასურსათო პროდუქციის იმპორტის წილის მნიშვნელოვანი ზრდა მთლიან იმპორტში. საანგარიშო პერიოდში ქვეყნის მთლიან იმპორტში აგროსასურსათო პროდუქციის ხვედრითი წილი 14.8%-ს შეადგენს. ძირითადად იმპორტირებულია: სიგარეტი (14%), ხორბალი (8%), შინაური ფრინველის ხორცი (5%), შაქარი (4%), შოკოლადის ნაწარმი (4%), საკვები დანამატები (3%), მცენარეული ზეთი (3%), ფქვილოვანი საკონდიტრო ნაწარმი (3%) და სხვა.

2018 წელს, საქართველოში აგროსასურსათო პროდუქციის იმპორტი განხორციელდა 111 ქვეყნიდან.

2018 წელს, 2017 წელთან შედარებით, აგროსასურსათო პროდუქციით საგარეო ვაჭრობის უარყოფითი სავაჭრო სალდო შემცირდა 0.3%-ით.

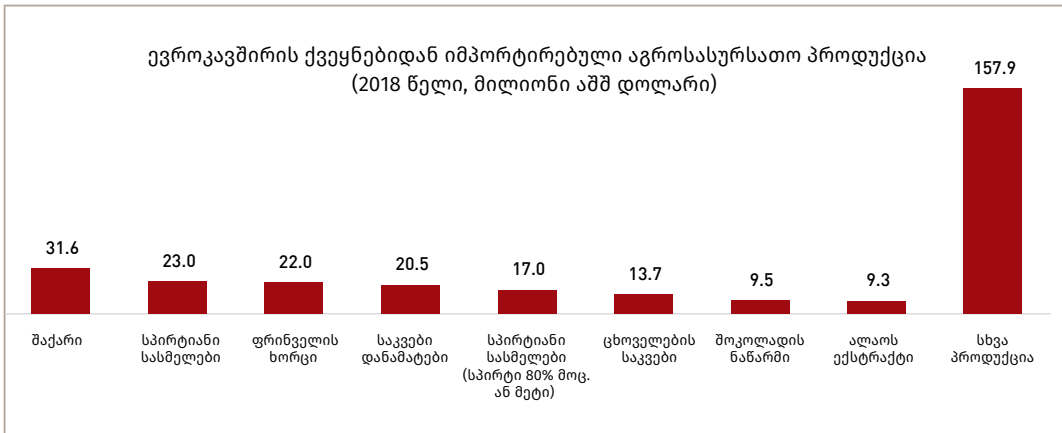
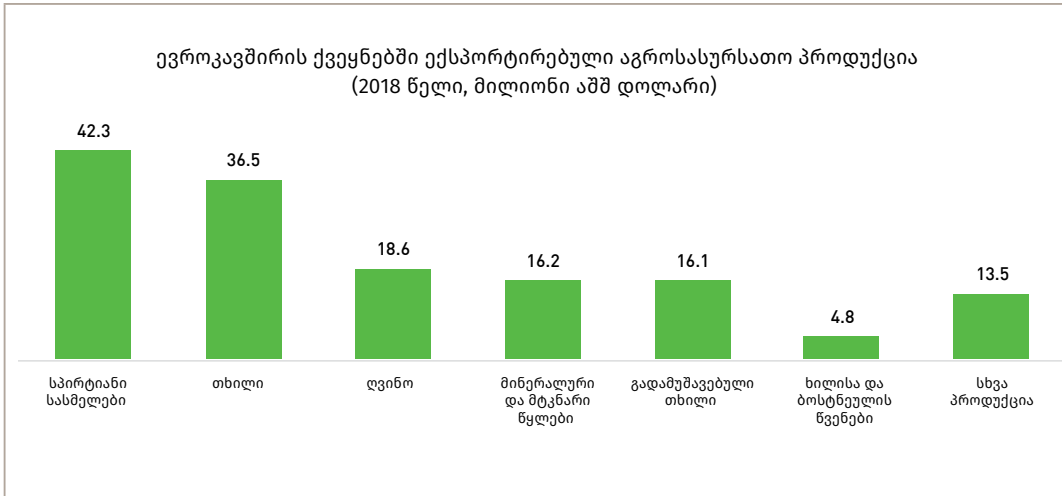

წყარო: საქსტატი

2018 წლის მონაცემებით, საქართველოდან ევროკავშირის ქვეყნებში ექსპორტირებულია 148.0 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების აგროსასურსათო პროდუქცია, რაც 6%-ით აღემატება 2017 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს, ხოლო 40%-ით აღემატება 2012 წლის მაჩვენებელს. აღსანიშნავია, რომ თხილის გარდა, დანარჩენი აგროსასურსათო პროდუქტების მთლიანი ექსპორტი აღნიშნულ პერიოდში 25.6 მლნ აშშ დოლარით (30%) გაიზარდა. 2018 წელს, ევროკავშირის ქვეყნებში ძირითადად ექსპორტირებულია: თხილი, როგორც პირველადი, ასევე გადამამუშავებული სახით (36%), სპირტიანი სასმელები (29%), ღვინო (13%), მინერალური წყლები (11%) და სხვა.

2018 წელს ევროკავშირის ქვეყნებიდან საქართველოში იმპორტირებულია 304.5 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების აგროსასურსათო პროდუქცია, რაც 11%-ით მეტია წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელზე. აგროსასურსათო პროდუქციის მთლიან იმპორტში ევროკავშირის ქვეყნების წილი შეადგენს 22%-ს. ძირითადად იმპორტირებულია: შაქარი (10%), სპირტიანი სასმელები (8%), ფრინველის ხორცი (7%), საკვები დანამატები (7%), სპირტიანი სასმელები (სპირტი 80 მოც.% ან მეტი) (6%), ცხოველების საკვები (5%), შოკოლადის ნაწარმი (3%), ალაოს ექსტრაქტი (3%) და სხვა.

წყარო: საქსტატი

სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო

ა(ა)იპ "სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო" გეგმავს და ახორციელებს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ინიცირებულ პროექტებს და თავისი საქმიანობით მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს სოფლის მეურნეობის განვითარებაში.

2018 წელს სააგენტო ახორციელებდა შემდეგ პროექტებს

- შეღავათიანი აგროკრედიტი
- გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი
- აგროწარმოების ხელშეწყობის პროგრამა
- დანერგე მომავალი
- ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროგრამა
- ახალგაზრდა მეწარმე
- აგროდაბლვევა
- ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტი

---

www.apma.ge

სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო

შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტი

პროექტის მიზანი:

პროექტი ხორციელდება 2013 წლიდან. პროექტის მიზანია, აგრომენარმეებისთვის ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის ზრდის გზით, სოფლის მეურნეობის პირველადი წარმოების, გადამამუშავებელი წარმოების, აგროპროდუქციის შენახვისა და რეალიზაციის ხელშეწყობა.

პროექტის ფარგლებში, სოფლის მეურნეობის პირველადი წარმოების, გადამამუშავებელი და შენახვარეალიზაციის მიმართულებით დასაქმებული ფერმერები და სანარმოები საფინანსო ინსტიტუტებისგან იღებენ შელავათიან აგროკრედიტს და აგროლიზინგს ძირითადი და საბრუნავი საშუალებებისთვის. კრედიტებს/ლიზინგებს გასცემენ პროექტში მონაწილე კომერციული ბანკები/საფინანსო ინსტიტუტები (10 ბანკი და 2 სალიზინგო ორგანიზაცია), ხოლო სააგენტო ახორციელებს სესხის/ლიზინგის საპროცენტო განაკვეთის/ლიზინგის საზღაურის თანადაფინანსებას. უნდა აღინიშნოს, რომ აგროსექტორით საბანკო/სალიზინგო სექტორის დაინტერესება პროექტის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიღწევაა, რაც სოფლის მეურნეობის განვითარებას უწყობს ხელს.

სესხის მოცულობისა და მიზნობრიობების მიხედვით, საპროცენტო განაკვეთები შემდეგია:

აგროკრედიტი ძირითადი საშუალებებისთვის ფიქსირებული საპროცენტო განაკვეთის შემთხვევაში

20,000 ლარიდან 150,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს 16%-ისა
150,001 ლარიდან 600,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს 15%-ისა
600,001 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს 14%-ისა

აგროკრედიტი ძირითადი საშუალებებისთვის მცურავი (ცვლადი) საპროცენტო განაკვეთის შემთხვევაში

20,000 ლარიდან 150,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 8 %
150,001 ლარიდან 600,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 7 %
600,001 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 6 %

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 11 %-ის ოდენობით, ახაუმეტეს 66 თვის განმავლობაში. ყუხძნის გადამმუშავებელი საწარმოები, ხომელთა მიეხ შეღავათიანი აგროკრედიტების მიმდინარე სესხის ნაშთის ჯამური მოცულობა წინამდებარე ქვეკომპონენტის ფაჩვებში შეადგენს 1,500,001 ლარიდან 5,000,000 ლარამდე, სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 10 %-ის ოდენობით, ახაუმეტეს 24 თვისა.

აგროკრედიტი საბრუნავი საშუალებებისთვის სპეციალიზებული და სეზონური პროექტებისთვის ფიქსირებული საპროცენტო განაკვეთის შემთხვევაში

20,000 ლარიდან 150,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს 16 %-ისა
150,001 ლარიდან 600,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს 15 %-ისა
600,001 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს 14 %-ისა
1,500,001 ლარიდან 5,000,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს 13 %-ისა
5,000,001 ლარიდან 15,000,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს 12 %-ისა

აგროკრედიტი საბრუნავი საშუალებებისთვის სპეციალიზებული და სეზონური პროექტებისთვის მცურავი (ცვლადი) საპროცენტო განაკვეთის შემთხვევაში

20,000 ლარიდან 150,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 8 %-ისა
150,001 ლარიდან 600,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 7 %-ისა
600,001 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 6 %-ისა
1,500,001 ლარიდან 5,000,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 5 %-ისა
5,000,001 ლარიდან 15,000,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 4 %-ისა.

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 8 %-ის ოდენობით, 12-დან 36 თვის ჩათვლით, აღებული სესხის მიზნობრიობის მიხედვით.

შელავათიანი აგროკრედიტი - საპროცენტო განაკვეთები სახელმწიფო პროგრამის "ანარმოვ საქართველოში" აგრონაწილის ფარგლებში

1,500,000 ლარიდან 3,000,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 6 %-ისა
3,000,001 ლარიდან 5,000,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 5 %-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 10 %-ის ოდენობით.

შელავათიანი აგროლიზინგი

20,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით	არაუმეტეს 21 %-ისა
--	--------------------

სააგენტო ახორციელებს სალიზინგო საზღაურის თანადაფინანსებას 12 %-ის ოდენობით.

შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტის დაწყებიდან (2013 წლის მარტი) 2018 წლის ჩათვლით პერიოდში საქართველოს მასშტაბით გაიცა:

საბრუნავი საშუალების მიზნობრიობით:

- 533,041,109 ლარის ღირებულების 11,839 ერთეული სესხი

ძირითადი საშუალების მიზნობრიობით:

- 1,297,984,352 ლარის ღირებულების 22,302 ერთეული სესხი

2013-2018 წლებში, სულ გაცემულია 1,811,013,838 ლარის ოდენობის 34,064 ერთეული სესხი და 20,011,623 ლარის ოდენობის 77 ლიზინგი.

2018 წელს საქართველოს მასშტაბით გაიცა:

საბრუნავი საშუალების მიზნობრიობით:

- 3,718,020 ლარის ღირებულების 8 ერთეული სესხი

ძირითადი საშუალების მიზნობრიობით:

- 268,553,937 ლარის ღირებულების 4,141 ერთეული სესხი

2018 წელს, სულ გაცემულია 262,070,718 ლარის ოდენობის 4,109 ერთეული სესხი და 10,201,238 ლარის ოდენობის 40 ლიზინგი.

გაცემული კრედიტები, თანადაფინანსება და ბენეფიციარები

ძირითადი სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები (2013-2018 წ.წ.)

მაჩვენებელი	2013 წ. მარტი - 2018 წ. დეკემბერი	აქედან: 2018 წ. იანვარი - 2018 წ. დეკემბერი
ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების მოცულობა (ლარი)	1,831,025,461	272,271,956
სააგენტოს თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)	244,445,796	59,938,250
ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების რაოდენობა	34,141	4,149
უნიკალური ბენეფიციარების რაოდენობა	20,071	3,672

20,071 უნიკალური ბენეფიციარიდან გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებულია 13,465 ფიზიკური და იურიდიული მენარმე პირი.

გაცემული კრედიტის სიდიდეები წლების მიხედვით (2013-2018 წ.წ.)

წელი	ბანკების მიერ გაცემული შელავათიანი აგროკრედიტი (ლარი)	კრედიტის პროცენტის სახელმწიფო თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)
2013	249,609,891	4,144,584
2014	481,066,433	29,308,928
2015	318,214,075	53,034,169
2016	199,977,030	49,129,574
2017	309,886,075	48,890,292
2018	272,271,956	59,938,250
სულ	1,831,025,461	244,445,796

საბრუნავი და ძირითადი საშუალებებისთვის გაცემული კრედიტები წლების მიხედვით (2013-18 წ.წ.)

მიზნობრიობა	სესხის თანხა (ლარი)	სესხების რაოდენობა
საბრუნავი საშუალებებისთვის	533,041,109	11,839
ძირითადი საშუალებებისთვის	1,297,984,352	22,302
სულ	1,831,025,461	34,141

საბრუნავი და ძირითადი საშუალებებისთვის გაცემული კრედიტები (2018 წ.)

მიზნობრიობა	სესხის თანხა (ლარი)	სესხების რაოდენობა
საბრუნავი საშუალებებისთვის	3,718,020	8
ძირითადი საშუალებებისთვის	268,553,937	4,141
სულ	272,271,956	4,149

გაცემული კრედიტები დარგების მიხედვით

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დარგების მიხედვით (2013-2018 წ.წ.)

მიზნობრიობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების რაოდენობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტის სიდიდე (ლარი)	წილი ჯამურ კრედიტში (%)	კრედიტის პროცენტის სახელმწიფო თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)
ყურძნის შესყიდვა	348	313,847,932	17.1	23,540,919
მესაქონლეობა	11,592	290,340,809	15.9	38,035,522
ღვინის წარმოება	365	128,339,533	7.0	27,466,391
მევენახეობა	2,320	110,751,329	6.0	13,047,129
მებაღეობა	1,240	94,719,841	5.2	13,945,528
მეცხვარეობა	3,479	93,816,623	5.1	12,755,079
სასათბურე მეურნეობა	1,486	80,524,097	4.4	12,142,526
მეფრინველეობა	708	62,557,093	3.4	11,271,567
შერეული	731	52,509,737	2.9	6,838,183
სხვა დარგები	11,872	603,618,468	33.0	85,402,951
სულ	34,141	1,831,025,461		244,445,796

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დარგების მიხედვით (2018 წ.)

მიზნობრიობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების რაოდენობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტის სიდიდე (ლარი)	წილი ჯამურ კრედიტში (%)	კრედიტის პროცენტის სახელმწიფო თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)
მევენახეობა	717	40,402,838	14.8	4,162,143
მესაქონლეობა	536	30,219,954	11.1	5,657,009
ღვინის წარმოება	134	26,923,292	9.9	7,549,325
მებაღეობა	274	26,133,831	9.6	5,868,279
მეფუტკრეობა	595	17,941,847	6.6	1,878,957
ტექნიკა	383	13,106,502	4.8	356,089
შემნახველი მაცივრები	71	12,508,676	4.6	1,735,574
მეფრინველეობა	124	9,876,210	3.6	2,797,159
შერეული	253	13,619,164	5.0	3,143,835
სხვა დარგები	1,062	81,539,644	29.9	26,789,881
სულ	4,149	272,271,956		59,938,250

**კომერციული ბანკების მიერ რეზიდენტ იურიდიულ
და ფიზიკურ პირებზე გაცემული კრედიტები**

თარიღი	სულ საკრედიტო პორტფელი (ათასი ლარი)	აქედან: საკრედიტო პორტფელი სოფლის მეურნეობის, მეტყვეობის და თევზჭერის დარგებში (ათასი ლარი)	წილი სრულ საკრედიტო პორტფელში (%)
01/01/2011	5,946,310	47,219	0.79
01/01/2012	7,449,543	59,868	0.80
01/01/2013	8,372,207	59,206	0.71
01/04/2013 *	8,401,257	56,251	0.67
01/01/2014	10,115,168	153,711	1.52
01/01/2015	12,478,505	281,454	2.26
01/01/2016	15,509,651	312,677	2.02
01/01/2017	18,512,300	377,293	2.04
01/01/2018	21,761,898	393,783	1.81
01/01/2019	25,902,382	406,154	1.57

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკი

* პროექტი „შეღავათიანი აგროკრედიტი“ დაიწყო 2013 წ. 27 მარტს

2013 წლის აპრილიდან 2019 წლის პირველ იანვრამდე მთლიანი საკრედიტო პორტფელი გაზრდილია 3.08-ჯერ (208 %-ით), ხოლო სოფლის მეურნეობის, მეტყვეობის და თევზჭერის დარგებში გაცემული კრედიტების პორტფელი გაზრდილია 7.22-ჯერ (622 %-ით).

სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები

2013-2018 წლებში გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარების (როგორც მენარმე ფიზიკური პირების, ისე იურიდიული პირების) მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილია 766,457,625 ლარი.

შლავათიანი აგროკრედიტის პროექტის ბენეფიციართა მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები (2010-2018 წ.წ., მხოლოდ გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარები)

წელი	სანარმოთა მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები (ლარი)	მოცემულ წელს სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადების ზრდა 2012 წელთან შედარებით (ლარი)
2010	70,659,107	-
2011	94,944,612	-
2012	97,420,387	-
2013	111,187,102	13,766,715
2014	122,752,475	25,332,088
2015	129,262,629	31,842,242
2016	124,389,173	26,968,786
2017	133,301,287	35,880,900
2018	145,564,959	48,144,572
სულ		181,935,303

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო

2013-2018 წლებში ბიუჯეტში თითოეულ წელს გადახდილია 2012 წელთან შედარებით საშუალოდ 30.3 მლნ. ლარით მეტი (ჯამურად - 181,935,303 ლარით მეტი).

ბენეფიციარ სანარმოთა ერთობლივი შემოსავლები

გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარების ერთობლივი შემოსავალი 2018 წელს 2.36-ჯერ აღემატება 2012 წლის სასოფლო-სამეურნეო სანარმოთა ერთობლივ შემოსავალს (136 %-იანი ზრდა).

ბენეფიციართა ერთობლივი შემოსავლები წლების მიხედვით (გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარები)

წელი	ერთობლივი შემოსავალი (ლარი)	ზრდა წინა წელთან შედარებით (ლარი)
2010	648,191,735	-
2011	804,402,849	156,211,114
2012	904,221,995	99,819,146
2013	1,273,194,509	368,972,514
2014	1,462,228,560	189,034,051
2015	1,467,827,153	5,598,593
2016	1,727,086,215	259,259,062
2017	1,988,946,070	261,859,855
2018	2,132,016,008	143,069,938

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო

სამუშაო ადგილები

„შელავათიანი აგროკრედიტის“ პროექტის დაწყებიდან, 2013 წლიდან 2018 წლის დეკემბრის ჩათვლით შექმნილია 12,600-მდე ახალი სამუშაო ადგილი. დასაქმებულთა რაოდენობა რეალურად მეტია, რადგანაც მოცემული მონაცემები მიღებულია მხოლოდ გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარების მარვენებლების მიხედვით.

**2012-2018 წლებ შიდასაქმებულთა რაოდენობები წლების მიხედვით
(მხოლოდ გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარები
(როგორც მენარმე ფიზიკური პირები, ისე იურიდიული პირები))**

წელი	სამუშაო ადგილი
2012	9,171
2013	15,365
2014	16,348
2015	14,745
2016	17,598
2017	18,603
2018	21,698

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი

პროექტის მიზანი:

პროექტის ფარგლებში ფინანსდება სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ახალი გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების შექმნა.

თანადაფინანსების პროექტში მონაწილეობის მისაღებად, ბენეფიციარის პროექტის ღირებულება უნდა შეადგენდეს არანაკლებ 250,000 ლარს.

პროექტის ფარგლებში, ბენეფიციარი ღებულობს საგრანტო თანადაფინანსებას პროექტის ღირებულების 40%-ის ოდენობით (მაგრამ, არაუმეტეს 600,000 ლარს). ბენეფიციარს აქვს შესაძლებლობა ისარგებლოს შეღავათიანი აგროკრედიტით, რომელიც უნდა შეადგენდეს პროექტის ღირებულების 50%-ს (მაგრამ, არაუმეტეს 1,500,000 ლარს); საწარმოს კაპიტალში ფულადი შენატანის სახით ბენეფიციარის თანამონაწილეობა არანაკლებ 10% უნდა იყოს. დაბალი ეკონომიკური აქტივობის მქონე მუნიციპალიტეტებში, საგრანტო თანადაფინანსების მაქსიმალური მოცულობა შეადგენს 60%-ს (მაგრამ, არაუმეტეს 600,000 ლარს).

გადამამუშავებელი საწარმოების კომპონენტი (ხორციელდება 2014 წლიდან)

ქვემოთ მოცემულია პროექტის ბენეფიციარი 45 საწარმოს უკვე მიღებული და საპროგნოზო შედეგები. 2018 წ. დეკემბრის მდგომარეობით ამუშავებულია 34 საწარმო. 45-ვე საწარმო სრული დატვირთვით ამუშავდება 2020 წელს. მაჩვენებლებში არაა გათვალისწინებული წარმოების ზრდა და მოცემულია გაყიდვების დაგეგმილი საშუალო საპროგნოზო სიდიდეები. ფაქტობრივი მონაცემების წყაროს წარმოადგენს სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტოს ხელთ არსებული ოპერატიული ინფორმაცია, ხოლო საპროგნოზო მონაცემები აღებულია პროექტის საგრანტო კონკურსზე დამტკიცებული ბიზნეს-გეგმებიდან.

კომპონენტის ფარგლებში დაფინანსებული 45 საწარმოს ფუნქციონირების შემთხვევაში მიიღება მოცემული საშუალო ყოველწლიური საპროგნოზო მონაცემები:

დარგები, საწარმოები, ინვესტიციები და სახელმწიფო თანადაფინანსება

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დაფინანსებული საწარმოების დარგების მიხედვით (2014-2018 წ.წ.)

დარგი	საწარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი) *	სახელმწიფო თანადაფინანსება, გრანტი (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების (გრანტის) წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ხილის გადამამუშავება	17	32,157,346	9,285,561	28.9
თხილის გადამამუშავება	8	12,791,837	3,986,088	31.2
რძის გადამამუშავება	7	6,234,600	2,692,075	43.2
ხორცისა და თევზის გადამამუშავება	4	4,532,840	1,747,866	38.6
დაფნის გადამამუშავება	2	2,434,795	945,351	38.8
ღვინის წარმოება	2	3,173,649	1,381,864	43.5
ჩაის და სანელებლების წარმოება	2	2,000,488	741,480	37.1
კომბინირებული საკვების წარმოება	1	1,750,000	611,810	35.0
მარცვლეულის გადამამუშავება	1	2,500,000	948,484	37.9
სოკოს ბრიკეტის/სოკოს წარმოება	1	2,863,885	598,255	20.9
სულ	45	70,439,440	22,938,834	32.6

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დაფინანსებული საწარმოების დარგების მიხედვით (2018 წ.)

დარგი	საწარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი) *	სახელმწიფო თანადაფინანსება, გრანტი (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების (გრანტის) წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ხილის გადამამუშავება	2	2,585,050	950,800	36.8
დაფნის გადამამუშავება	1	941,090	376,436	40.0
რძის გადამამუშავება	1	548,500	219,400	40.0
ღვინის წარმოება	1	1,562,524	600,000	38.4
სულ	5	5,637,164	2,146,636	38.1

* დახიზაციის პროცენტის დასაზღვრებლად საპროექტო გათვლები ნორმირებულია აშშ დოლარში; მოტანილ მონაცემებში პროექტის ჯამური ინვესტიციის თანხები კონვერტირებულია ლარში გაცვლითი კურსით \$/ლარი = 2.5

გადამამუშავებელ საწარმოებს, გარდა გრანტისა, სახელმწიფო (შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტის ფარგლებში) უფინანსებს კრედიტის პროცენტსაც. ამ ნაწილში პროექტის ბენეფიციარი საწარმოების თანადაფინანსების საპროგნოზო სიდიდეა 12,635,106 ლარი (მის სიდიდეზე შეიძლება გავლენა მოახდინოს კრედიტის ვადაზე ადრე დაფარვამ სრულად ან ნაწილობრივ, ვალუტის კურსის ცვლილებამ და კრედიტის ტრანშების გაცემის ვადების ცვლილებამ იმ საწარმოებისთვის, რომლებსაც ჯერ სრულად არ აქვთ ათვისებული შელავათიანი აგროკრედიტი).

ნედლეული, პროდუქციის გამოშვება და რეალიზაცია

ნედლეულის შესყიდვების და პროდუქციის რეალიზაციის არსებული და საპროგნოზო მონაცემები დაფინანსებული საწარმოების დარგების მიხედვით (2014-2018 წ.წ.)

დარგი	საწარმოების რაოდენობა	ნედლეულის ღირებულება (ლარი)	წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულება (ლარი)	პროდუქციის რეალიზაციით მისაღები შემოსავალი (ლარი)
ხილი	17	4,929,800	7,043,466	13,432,797
თხილი	8	61,721,963	66,624,855	71,150,458
რძე	7	1,905,410	2,298,404	3,495,913
კომბინირებული საკვები, ზეთი, სოკო	3	3,588,057	3,732,180	4,701,505
ხორცი	3	1,255,645	1,822,459	2,586,680
დაფნა	2	528,637	914,220	1,453,780
ჩაი სანელებლები	2	123,515	399,660	755,335
ღვინო	2	115,206	438,505	719,098
თევზი	1	1,034,504	1,084,703	1,526,667
სულ	45	75,202,737	84,358,451	99,822,233

სამუშაო ადგილები

გადამმუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი - სამუშაო ადგილები (უკვე შექმნილი + საპროგნოზო) (2014-2018 წ.წ.)

დარგი	საწარმოების რაოდენობა	დასაქმებული (კაცი)	ერთ საწარმოში დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა (კაცი/საწარმო)
ხილი	17	401	24
თხილი	8	752	94
რძე	7	94	13
კომბინირებული საკვები, ზეთი, სოკო	3	122	41
ხორცი	3	53	18
დაფნა	2	50	25
ჩაი სანელებლები	2	32	16
ღვინო	2	18	9
თევზი	1	13	13
სულ	45	1,535	34

სახელმწიფო გრანტით მიღებული შედეგები

ინვესტიციები

შექმნილი ინვესტიციები	სიდიდე
ჭამური ინვესტიცია (ლარი)	70,439,440
სახელმწიფო თანადაფინანსება გრანტის სახით (ლარი)	22,938,834
მოზიდული ინვესტიცია (ლარი)	47,500,606
1 ლარი გრანტით მოზიდული ინვესტიცია (ლარი)	2.07

45 საწარმოში 2014 წლიდან ინვესტირებულია ან ინვესტირების პროცესშია 70,439,440 ლარი (გრანტი, კრედიტი, მენარმის ინვესტიცია). სახელმწიფო გრანტის (22,938,834 ლარი) წილმა ინვესტიციებში 32.6 % შეადგინა. სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა 2.07 ლარი ინვესტიცია (აგროკრედიტი და მენარმის ინვესტიცია) მოიზიდა.

დასაქმება

შექმნილი სამუშაო ადგილები	სიდიდე
დასაქმებულთა ჯამური რაოდენობა (სეზონური დასაქმების ჩათვლით)	1,535
1 დასაქმებულის საშუალო ხელფასი საშემოსავლო გადასახადის ჩათვლით (ლარი/თვე)	375
დასაქმებულთა ჯამური ხელფასი საშემოსავლო გადასახადის ჩათვლით (ლარი/წელი)	6,898,486
საშემოსავლო გადასახადი ჯამური (ლარი/წელი)	1,379,697
1 ლარი გრანტით შექმნილი ხელფასი (ლარი/წელი)	0.24

45 საწარმო 1,535 ადამიანს დაასაქმებს (საშუალოდ 34 დასაქმებული 1 საწარმოში) სეზონურად დასაქმებულების ჩათვლით. დასაქმებულთა წლიური ანაზღაურება 6,898,486 ლარია (375 ლარი (საშემოსავლო გადასახადის ჩათვლით) თვეში 1 დასაქმებულზე). სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებული ერთი ლარი ქმნის 0.30 ლარის ოდენობით წლიურ სახელფასო თანხას (აქედან 0.06 ლარი საშემოსავლო გადასახადის სახით ყოველწლიურად გადაიხდება სახელმწიფო ბიუჯეტში).

ნედლეული

სანედლეულო ბაზა	სიდიდე
შესასყიდი ნედლეულის ღირებულება (ლარი)	75,202,737
1 ლარი გრანტით შექმნილი ნედლეულის შესყიდვები (ლარი/წელი)	3.28

45 საწარმო წლიურად 75,202,737 ლარის ღირებულების ადგილობრივ ნედლეულს შეისყიდის - სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებული ერთი ლარი ადგილობრივ ასეულობით მცირე და საშუალო ფერმერულ მეურნეობას წლიურად 3.28 ლარის შემოსავალს მოუტანს.

შემოსავლები და პროდუქცია

შემოსავლები და შექმნილი აგროპროდუქცია	სიდიდე
გამოსაშვები აგროპროდუქციის მასა (კგ./წელი)	16,139,140
აგროპროდუქციის რეალიზაციით მისაღები შემოსავალი (ლარი)	99,822,233
სარეალიზაციო აგროპროდუქციის თვითღირებულება (ლარი)	84,358,451
შექმნილი დამატებული ღირებულება (ლარი)	15,463,782
1 ლარი გრანტით შექმნილი პროდუქციის სარეალიზაციო ღირებულება (ლარი/წელი)	4.35
1 ლარი გრანტით შექმნილი დამატებული ღირებულება (ლარი/წელი)	0.67

45 საწარმო ქვეყაში დამატებით შექმნის 100 მლნ. ლარამდე სარეალიზაციო ღირებულების 16,000 ტონა აგროპროდუქციას (1 ლარი გრანტი ქმნის ყოველწლიურად 0.70 კგ. აგროპროდუქციას). სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებული ერთი ლარი წლიურად 0.67 ლარის დამატებულ ღირებულებას შექმნის.

სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები

ეს მაჩვენებელი დაითვლება ფაქტობრივი გადახდებიდან (შემოსავლების სამსახურის მიერ მოწოდებული ინფორმაციით). გადასახადების საპროგნოზო სიდიდეზე გავლენა შეიძლება იქონიოს მოგების გადასახადის 2017 წელს განახლებულმა სისტემამ, ექსპორტის და ზოგიერთი დარგის დღისგან გათავისუფლებამ, მაღალმთიანი რეგიონების სანარმოთათვის დაწესებულმა საგადასახადო შეღავათებმა, საინვესტიციო ნაწილში დაგროვებული დღისგან სალდირებული ზედმეტობის ჩათვლის წესის გამოყენებამ ან/და ზედმეტობის დაბრუნებამ.

სხვადასხვა დაშვებით 45 გადამმუშავებელი სანარმოს სრულად ამუშავების შემდეგ ქონების და მოგების გადასახადების სახით ყოველწლიურად დაახლ. 1,930,000 ლარს გადაიხდის სახელმწიფო ბიუჯეტში. ამას ემატება მათ მიერ დაკავებული საშემოსავლო გადასახადი წლიურად დაახლ. 1,400,000 ლარის ოდენობით. ჯამურად, ქონების, მოგების და საშემოსავლო გადასახადების სახით სახელმწიფო ბიუჯეტი პროგრამის ბენეფიციარი გადამმუშავებელი სანარმოებისგან წლიურად 3.3 მლნ. ლარს მიიღებს (სახელმწიფო გრანტის სახით გაცემული 1 ლარი ყოველწლიურად 0.14 ლარი გადასახადის გენერირებას იწვევს).

შემნახველი სანარმოების კომპონენტი (ხორციელდება 2016 წლიდან)

დარგები, სანარმოები, ინვესტიციები და სახელმწიფო თანადაფინანსება

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დაფინანსებული სანარმოების დარგების მიხედვით (2016-2018 წ.წ.)

დარგი	სანარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსებების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	13	19,035,351	7,572,031	40
თხილის შემნახველი	1	862,440	344,976	40
სულ	14	19,897,791	7,917,007	40

შემნახველი სანარმოების თანადაფინანსების პროექტში სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა გრანტმა მოიზიდა 1.51 ლარი ინვესტიცია.

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დაფინანსებული სანარმოების დარგების მიხედვით (2018 წ.)

დარგი	სანარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსებების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ხილისა და ბოსტნეულის შემნახველი	7	10,506,836	4,124,772	39
თხილის შემნახველი	1	862,440	344,976	40
სულ	8	11,369,276	4,469,748	39

შემნახველ საწარმოთა ტევადობა

შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი - დაფინანსებული საწარმოების წარმადობები (ტევადობა) დარგების მიხედვით (2016-2018 წ.წ.)

შემნახველი საწარმოს ტიპი	რაოდენობა	ჯამური ტევადობა (ტონა)
ხილის შემნახველი	6	4,000
ხილ-ბოსტნეულის შემნახველი	5	3,800
ბოსტნეულის შემნახველი	2	2,600
კაკლოვანი კულტურების შემნახველი	1	1,000
სულ	14	11,400

საწარმოები რეგიონების და დარგების მიხედვით

დაფინანსებული საწარმოები რეგიონების და დარგების მიხედვით (2016-2018 წ.წ.)

რეგიონი	დარგი	შემნახველი საწარმოების რაოდენობა
შიდა ქართლი	ხილისა და ხილ-ბოსტნეულის შენახვა	6
კახეთი	ხილ-ბოსტნეულის შენახვა	3
მცხეთა-მთიანეთი	ხილის შენახვა	2
ქვემო ქართლი	ბოსტნეულის შენახვა	2
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	თხილის შენახვა	1
სულ		14

დაფინანსებული საწარმოები რეგიონების და დარგების მიხედვით (2018 წ.)

რეგიონი	დარგი	შემნახველი საწარმოების რაოდენობა
შიდა ქართლი	ხილისა და ხილ-ბოსტნეულის შენახვა	5
კახეთი	ხილ-ბოსტნეულის შენახვა	2
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	თხილის შენახვა	1
სულ		8

შემნახველ საწარმოებს, გარდა გრანტისა, სახელმწიფო (შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტის ფარგლებში) უფინანსებს კრედიტის პროცენტსაც; ამ ნაწილში პროექტის ბენეფიციარი საწარმოების თანადაფინანსების საპროგნოზო სიდიდეა 2,968,268 ლარი (მის სიდიდეზე შეიძლება გავლენა მოახდინოს კრედიტის ვადაზე ადრე დაფარვამ სრულად ან ნაწილობრივ, ვალუტის კურსის ცვლილებამ და კრედიტის ტრანშების გაცემის ვადების ცვლილებამ იმ საწარმოებისთვის, რომლებსაც ჯერ სრულად არ აქვთ ათვისებული შელავათიანი აგროკრედიტი).

აგრონარმოების ხელშეწყობის პროგრამა

პროგრამა ხორციელდება „სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომის და მოქნილობის პროექტის“ (AMMAR) ფარგლებში. პროგრამა ფინანსდება სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) და გლობალური გარემოს დაცვის ფონდის (GEF) მიერ. პროექტი დაიწყო 2016 წელს და მას ახორციელებს სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო.

პირველადი წარმოების კომპონენტი

პროექტის ბენეფიციარები: ფერმერები და კომერციული იურიდიული პირები, რომელთაც სურთ არსებული ბაღების განახლება ან ახალი ბაღების გაშენება, სასათბურე მეურნეობების მოწყობა/განახლება, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა-აღჭურვილობის შეძენა, ყინვისგან და სეტყვისგან დამცავი სისტემების შეძენა, მოსავლის პირველადი დამუშავება/გადამუშავებისათვის საჭირო დანადგარების შეძენა და მოსავლის პირველადი დასაწყობებისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის მოწყობა.

პროექტის ძირითადი პირობები: ბენეფიციარი სახელმწიფოსგან იღებს თანადაფინანსებას პროექტის ჯამური ღირებულების 40%-ის ოდენობით, ბენეფიციარის თანამონაწილეობა 60%-ია. სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის სახელმწიფო თანადაფინანსების მაქსიმალური სიდიდეა 150,000 აშშ დოლარის შესაბამისი თანხა ლარებში, სხვა პირებისთვის - 15,000 აშშ დოლარის შესაბამისი თანხა ლარებში.

გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების კომპონენტი

პროექტის ბენეფიციარები: კომერციული იურიდიული პირები, რომელთაც სურთ არსებული გადამამუშავებელი/შემნახველი საწარმოების მოდერნიზაცია ან ახალი გადამამუშავებელი/შემნახველი საწარმოების შექმნა.

პროექტის ძირითადი პირობები: ბენეფიციარი სახელმწიფოსგან იღებს თანადაფინანსებას პროექტის ჯამური ღირებულების 40%-ის ოდენობით, ბენეფიციარის თანამონაწილეობა 60%-ია. სახელმწიფო თანადაფინანსების მაქსიმალური სიდიდეა 100,000 აშშ დოლარის შესაბამისი თანხა ლარებში.

დარგები, საწარმოები, ინვესტიციები და სახელმწიფო თანადაფინანსება

აგროწარმოების ხელშეწყობის პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები კომპონენტების მიხედვით (2016-2018 წ.წ.)

კომპონენტი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციების სიდიდე (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
პირველადი წარმოება	434	17,778,520	7,027,536	39.5
გადამუშავება/შენახვა	7	3,635,640	1,434,270	39.5
სულ	441	21,414,161	8,461,806	39.5

აგროწარმოების ხელშეწყობის პროგრამის ფარგლებში სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა გრანტმა მოიზიდა 1.53 ლარი ინვესტიცია.

აგროწარმოების ხელშეწყობის პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები კომპონენტების მიხედვით (2018 წ.)

კომპონენტი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციების სიდიდე (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
პირველადი წარმოება	319	13,581,328	5,364,004	39.5
გადამუშავება/შენახვა	2	1,086,163	434,465	40.0
სულ	321	14,667,491	5,798,469	39.5

მიზნობრიობა, პროექტები, ინვესტიციები

აგროწარმოების ხელშეწყობის პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2016-2018 წ.წ.)

დასაფინანსებელი მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციების ჯამური სიდიდე (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)
სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა	272	10,324,016	4,095,504
სათბურის მოწყობა/გადაიარაღება	56	5,479,024	2,177,263
მეფუტკრეობის ინვენტარი	43	2,188,271	873,812
დანადგარების შექმნა/რემონტი	5	1,463,863	574,505
შემნახველი მეურნეობის მოწყობა	1	650,741	260,296
წვეთოვანი სარწყავი სისტემა	33	477,034	149,110
მოსავლის პირველადი დასაწყობ.	8	316,983	126,472
მრავალწლიანი ბაღის გაშენება/რეაბილიტაცია	17	265,167	106,174
სეტყვის სანინალმდეგო ბაძეები	4	209,212	82,729
სერტიფიცირება (Global GAP)	1	26,000	10,400
კლიმატის ცვლილებაზე ადაპტირებული ტექნოლოგია	1	13,850	5,540
სულ	441	21,414,161	8,461,806

აგრონარმოების ხელშეწყობის პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2018 წ.)

დასაფინანსებელი მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციების ჯამური სიდიდე (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)
სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა	205	8,239,115	3,263,908
სათბურის მოწყობა/გადაიარაღება	36	2,990,971	1,196,388
მეფუტკრეობის ინვენტარი	33	1,539,836	615,934
შემნახველი მეურნეობის მოწყობა	1	650,741	260,296
დანადგარების შექმნა/რემონტი	1	435,422	174,169
წვეთოვანი სარწყავი სისტემა	25	335,942	97,908
მოსავლის პირველადი დასაწყობ.	5	190,072	75,708
მრავალწლიანი ბალის გაშენება/რეაბილიტაცია	10	128,451	51,380
სეტყვის სანაღმდეგო ბადეები	3	117,091	46,836
სერტიფიცირება (Global GAP)	1	26,000	10,400
კლიმატის ცვლილებაზე ადაპტირებული ტექნოლოგია	1	13,850	5,540
სულ	321	14,667,491	5,798,469

საკროვნო შიდაგები პირველადი წარმოების კომპონენტში:

- სათბურებიდან ყოველწლიურად ინარმოება 2.05 მლნ. ლარის ღირებულების პროდუქცია
- ყოველწლიურად ინარმოება 2.9 მლნ. ლარის ღირებულების თაფლი
- სამაცივრე მეურნეობები ყოველწლიურად მიიღებენ 79,250 ლარ შემოსავალს
- ფერმერები ყოველწლიურად სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის დაქირავებაზე 2.6 მლნ. ლარს დაზოგავენ

საკროვნო შიდაგები გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების კომპონენტში:

- დასაქმდება 287 ადამიანი
- ხელფასების სახით წლიურად გაიცემა 1.03 მლნ. ლარი
- შეიქმნება 3.2 მლნ. ლარის ღირებულების პროდუქცია

პროექტი „დანერგე მომავალი“

პროექტის მიზანი:

პროექტის ფარგლებში, ფერმერებს საშუალება აქვთ, სახელმწიფო თანადაფინანსების დახმარებით, გააუმჯობესონ მრავალწლოვანი ხეხილის ბაღები და შექმნან სანერგე მეურნეობები. პროექტის განხორციელება 2015 წლის მარტში დაიწყო და მისი მთავარი მიზანია, მრავალწლოვანი კულტურების გაშენების გზით, საქართველოში არსებული სასოფლო-სამეურნეო მიწების ეფექტიანი გამოყენება, რის შედეგადაც, მოხდება იმპორტირებული პროდუქციის ქართული პროდუქციით ჩანაცვლება, გაიზრდება ექსპორტი, გაადვილდება გადამმუშავებელი საწარმოების ნედლეულით უზრუნველყოფა და გაუმჯობესდება სოფლად მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.

პროექტი „დანერგე მომავალი“ შედგება ორი კომპონენტისგან: მრავალწლიანი ბაღების თანადაფინანსების კომპონენტი და სანერგე მეურნეობის თანადაფინანსების კომპონენტი.

მრავალწლოვანი ბაღების კომპონენტში ფინანსდება (2018 წლის მდგომარეობით):

ნერგების ღირებულების 70% (დადგენილია თითოეულ ნერგზე თანადაფინანსების მაქსიმალური მოცულობა) წვეთოვანი სარწყავი სისტემის ღირებულების 50% (1 ჰა-ზე წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოსაწყობად განსაზღვრულია არაუმეტეს 2,500 ლარის ოდენობის თანადაფინანსება).

სახელმწიფო პროექტში „დანერგე მომავალი“ ბენეფიციარს შესაძლებლობა აქვს მონაწილეობა მიიღოს რამდენჯერმე, თუმცა, ჯამურად მიღებული დაფინანსების ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 100,000 ლარს, ხოლო ჯამურად გაშენებული ბაღის ფართობი, არ უნდა აღემატებოდეს 20 ჰექტარს.

პროექტის ბაღების კომპონენტის ფარგლებში, დაფინანსდება ერთი ბენეფიციარის მიერ მინიმუმ 1 ჰა მრავალწლიანი კულტურის ბაღის გაშენება.

თანადაფინანსების მოცულობა 1 ჰა-ზე არ უნდა აღემატებოდეს 10,000 ლარს. ლურჯი მოცვის კულტურაზე 1 ჰა-ზე დაფინანსების მაქსიმალური ლიმიტი შეადგენს 15,000 ლარს.

ბაღების კომპონენტის ფარგლებში, პირველ რიგში, დაფინანსდება შესასყიდი ნერგების ღირებულების 70 %, ხოლო თანხის დარჩენილი სხვაობიდან - წვეთოვანი სარწყავი სისტემა.

კენკროვანი კულტურების ქვეკომპონენტი ითვალისწინებს კენკროვანი კულტურის (ლურჯი მოცვი, ყოლო, მაცვალი) ბაღის გაშენებისათვის საჭირო ნერგების, წვეთოვანი სარწყავი სისტემის შეძენა/მონტაჟის და სხვა საჭირო მასალების ღირებულების 100%-ით დაფინანსებას 0.15 ჰა-დან 0.5 ჰა-მდე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფართობზე.

სანერგე მეურნეობის კომპონენტში ფინანსდება: სანერგე მეურნეობის შექმნის ღირებულების 50%, არაუმეტეს 150,000 ლარისა.

ბაღების კომპონენტი

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2015-2018 წ.წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
კაკალი	2,308	18,677,542	11,055,189	59
ნუში	893	6,121,690	3,266,410	53
ვაშლი	868	13,697,185	7,022,947	51
თხილი	611	2,266,307	1,184,730	52
ლურჯი მოცვი	286	7,145,078	4,027,380	56
ქლიავი	248	2,199,895	1,161,506	53
ზეთის ხილი	232	1,826,064	1,145,982	63
ჟოლო	145	2,305,042	1,315,492	57
სხვა	757	7,685,919	3,995,932	52
სულ	6,347	61,924,722	34,175,567	55

1 ლარი სახელმწიფო გრანტის ინვესტირებით მოზიდულია 0.81 ლარი ინვესტიცია. 2015 წლიდან 2018 წლის 31 დეკემბრის პერიოდში სულ გაშენებულია ან გაშენების პროცესშია 6,347 ჰა ფართობის 993 ბაღი.

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2018 წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
კაკალი	613	5,167,370	3,111,928	60
ნუში	466	3,378,017	1,767,815	52
ზეთის ხილი	232	1,826,064	1,145,982	63
ლურჯი მოცვი	170	4,222,894	2,379,748	56
ვაშლი	104	2,194,703	915,393	42
ზეთისხილი	69	541,277	339,354	63
ქლიავი	64	725,233	340,664	47
ტყემალი	60	397,849	225,661	57
სხვა	276	3,328,117	1,696,692	51
სულ	2,053	21,781,525	11,923,235	55

რეგიონები და ფართობები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული ფართობები რეგიონების მიხედვით (2015-2018 წ.წ.)

რეგიონი	2015-2018 წ.წ. - ფართობი (ჰა)	აქედან: 2018 წ. - ფართობი (ჰა)
კახეთი	2,478	1,008
შიდა ქართლი	1,744	395
ქვემო ქართლი	980	308
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	487	130
იმერეთი	325	117
გურია	155	25
მცხეთა-მთიანეთი	107	40
აჭარა	34	22
სამცხე-ჯავახეთი	25	5
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	18	3
სულ	6,351	2,053

მოსავალი და შემოსავლები

გაშენებული კულტურების საპროგნოზო მოსავალი და ფერმერთა საპროგნოზო შემოსავლები წლების მიხედვით

წელი	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
მოსავალი (ტონა)	5,748	16,122	28,717	42,378	52,020	60,135	65,075
შემოსავალი (მლნ. ლარი)	6.9	20.2	41.4	68.6	91.0	113.5	126.9

ერთი ლარი სახელმწიფო თანადაფინანსება ქმნის (ბალების სრული მოსავლიანობის დაწყებიდან) ყოველწლიურად 1.90 კგ. აგროპროდუქციას და ფერმერებს უჩენს ყოველწლიურად 3.71 ლარ შემოსავალს.

პროექტი „დანერგე მომავალი“ - გაშენებული კულტურების საპროგნოზო მოსავალი (ტონა) წლების მიხედვით

კულტურა / წელი	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
კურკოვანი	327	960	2,113	4,527	6,577	8,819	10,299
თესლოვანი	4,967	13,675	22,003	28,845	32,325	34,163	35,033
სუბტროპიკული	123	378	1,018	1,696	2,308	2,653	3,050
კაკლოვანი	162	940	2,442	4,988	7,752	10,693	12,387
კენკროვანი	168	168	1,141	2,322	3,059	3,807	4,306
სულ	5,748	16,122	28,717	42,378	52,020	60,135	65,075

**პროექტი „დანერგე მომავალი“ - ფერმერთა საპროგნოზო შემოსავლები
(მლნ. ლარი წელიწადში) კულტურების და წლების მიხედვით**

კულტურა / წელი	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
კურკოვანი	0.5	1.3	3.0	6.4	9.3	12.6	14.6
თესლოვანი	5.0	13.7	22.1	29.0	32.6	34.5	35.5
სუბტროპიკული	0.1	0.4	1.0	1.7	2.3	2.7	3.0
კაკლოვანი	0.7	4.1	10.6	22.1	34.4	48.1	55.9
კენკროვანი	0.7	0.7	4.6	9.4	12.4	15.7	17.9
სულ	6.9	20.2	41.4	68.6	91.0	113.5	126.9

სანერგე მეურნეობების კომპონენტი

2015 წლიდან 2018 წლის 31 დეკემბრამდე პერიოდში სულ შექმნილია წლიურად 100,000 ნერგის წარმადობის 2 სანერგე მეურნეობა ზუგდიდის და სენაკის მუნიციპალიტეტებში.

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროექტი „ქართული ჩაი“

პროექტის მიზანი:

პროექტის მიზანია როგორც კერძო სექტორში, ასევე, სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაცია, ჩაის პოტენციალის ეფექტიანად გამოყენება, თანამედროვე ჩაის გადამამუშავებელი საწარმოების შექმნა და ადგილობრივი ჩაის (მათ შორის, ბიო ჩაი) წარმოების ზრდის ხელშეწყობა. პროექტი ხორციელდება 2016 წლიდან.

პროექტის ფარგლებში, იურიდიული პირები (გარდა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისა), რომლებსაც საკუთრებაში გააჩნიათ მიწის ნაკვეთი, მიიღებენ პლანტაციების რეაბილიტაციისათვის საჭირო თანხის 60%-ს, ხოლო მიწის ნაკვეთის იჯარით ალების შემთხვევაში, თანადაფინანსების მოცულობა იზრდება 70%-ამდე.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები, საკუთრებაში მქონე მიწის ნაკვეთების შემთხვევაში, მიიღებენ პლანტაციების რეაბილიტაციისათვის საჭირო თანხის 80%-ს, ხოლო მიწის ნაკვეთის იჯარით სარგებლობის შემთხვევაში - 90%-ს.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს, პლანტაციის რეაბილიტაციის შემდეგ სახელმწიფოსგან სრულიად უსასყიდლოდ გადაეცემათ ჩაის პირველადი გადამამუშავებისთვის საჭირო ყველა მანქანა-დანადგარი.

პროექტები, ფართობი და ინვესტიციები

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროგრამა - პროექტების რაოდენობა, ფართობი და ინვესტიციები (2016-2018 წ.წ.)

პროექტების რაოდენობა	სარეაბილიტაციო ფართობი (ჰა)	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)	მზა პროდუქციის (გადამამუშავებელი ჩაი შეფუთვის გარეშე) მასა (კგ./წელი)	მზა პროდუქციის (გადამამუშავებელი ჩაის) სარეალიზაციო ღირებულება (ლარი/წელი)
44	959	2,403,060	1,678,951	1,365,000	40,900,000

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროგრამა - პროექტების რაოდენობა, ფართობი და ინვესტიციები (2018 წ.)

პროექტების რაოდენობა	სარეაბილიტაციო ფართობი (ჰა)	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების სიდიდე (ლარი)
16	325	813,609	557,256

სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა მოიზიდა 0.43 ლარი ინვესტიცია (ჯამურ ინვესტიციაში შედის მხოლოდ ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციისთვის საჭირო ინვესტიციები, მასში არაა შეტანილი ისეთი ხარჯები, როგორებიცაა შემოღობვა, ჩაის გადამმუშავებელი საწარმოს მშენებლობა, აპარატურა-დანადგარების შექმნა, სტანდარტების დანერგვა). 1 ლარი სახელმწიფო გრანტის ინვესტირებით ყოველწლიურად წარმოებული იქნება 0.81 კგ. ჩაის პროდუქტი და ფერმერები/საწარმოები ყოველწლიურად მიიღებენ 24.1 ლარ შემოსავალს.

მუდმივად დასაქმებულთა რაოდენობა 400 ადამიანი იქნება, ხოლო სეზონურად დასაქმებულთა რაოდენობა - 800-მდე ადამიანი. საშუალო ხელფასი საწარმოში დასაქმებულთათვის თვეში 400 ლარი იქნება.

პროექტი „ახალგაზრდა მენარმე“

პროგრამა ინიცირებულია საქართველოს გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ და 2018 წლიდან ახორციელებს და ა(ა)იპ „სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო“ დონორი ორგანიზაციის, დანიის სართაშორისო განვითარების სააგენტოს (DANIDA) დაფინანსებით.

პროექტის ბენეფიციარები: რეგიონებში ახალი ბიზნესის დაწყების მსურველი ინდივიდუალური მენარმეები, რომელთა ასაკი შეადგენს 18-35 წელს მამაკაცების შემთხვევაში და 18-40 წელს ქალების შემთხვევაში, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები, რომელთა დამფუძნებლები/მეპაიეები და გამგეობის თავმჯდომარე/დირექტორ(ებ)ი არიან 18-35 წლის მამაკაცები ან/და 18-40 წლის ქალები.

პროექტის ძირითადი პირობები: პროგრამის ფარგლებში ფინანსდება როგორც სასოფლო-სამეურნეო, ასევე არასასოფლო-სამეურნეო ბიზნეს საქმიანობა. სახელმწიფოს თანადაფინანსება შეადგენს ბიზნეს-გეგმაში აღწერილი პროექტის საინვესტიციო ღირებულების არაუმეტეს 40%-ს (არაუმეტეს 60,000 ლარი). პროექტის საინვესტიციო ღირებულება უნდა შეადგენდეს არანაკლებ 10,000 (ათი ათასი) ლარს.

დარგები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტი „ახალგაზრდა მენარმე“ - პროექტების რაოდენობები და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2018 წ.)

დარგი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციის მოცულობა (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება სიდიდე (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციებში
პირველადი წარმოება	50	5,601,633	2,168,793	38.7
გადამამუშავებელი წარმოება	43	4,252,912	1,646,525	38.7
მომსახურება	19	2,557,248	1,013,348	39.6
შენახვა	3	268,591	107,436	40.0
წარმოება	1	109,595	43,838	40.0
სულ	116	12,789,979	4,979,940	38.9

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2018 წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციის სიდიდე (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება სიდიდე (ლარი)
კახეთი	62	6,712,104	2,594,712
მცხეთა-მთიანეთი	13	1,707,025	632,557
შიდა ქართლი	12	1,126,960	435,511
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	7	947,074	407,364
სამცხე-ჯავახეთი	4	588,747	230,233
გურია	5	540,746	216,298
ქვემო ქართლი	4	487,450	193,620
აჭარა	3	344,641	135,763
იმერეთი	2	201,950	80,569
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	4	133,281	53,312
სულ	116	12,789,979	4,979,940

სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა მოიზიდა 1.57 ლარი ინვესტიცია.

აგროდაზღვევის პროექტი

პროექტის მიზანი:

აგროდაზღვევის პროექტის მიზანი აგროსექტორში სადაზღვევო ბაზრის განვითარება, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის ხელშეწყობა, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული პირებისთვის შემოსავლის შენარჩუნება და რისკების შემცირებაა. პროექტი ხორციელდება 2014 წლიდან.

აგროდაზღვევის პროექტის ფარგლებში, ფერმერებს შესაძლებლობა აქვთ დააზღვიონ მოსავალი სეტყვის, წყალდიდობის, ქარიშხლის და საშემოდგომო ყინვისაგან.

პროექტის ფარგლებში, შესაძლებელია დაიზღვეს არაუმეტეს 5 ჰა მიწის ნაკვეთი, გარდა მარცვლეული კულტურებისა, სადაც მიწის მაქსიმალური ფართობი 30 ჰა-ს შეადგენს. სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შემთხვევაში, სადაზღვევო პრემიის მაქსიმალური ოდენობა 50,000 ლარია, ხოლო დასაზღვევი მიწის ნაკვეთის ფართობი შეუზღუდავია.

ფერმერს, რომელიც პროექტის ფარგლებში შეიძენს დაზღვევას, დაუფინანსდება მისი ღირებულების:

- 50 % - ვაზის დაზღვევის შემთხვევაში
- 70 % - ყველა სხვა კულტურის დაზღვევის შემთხვევაში

სადაზღვევო პრემიები, კოლისები და დაზღვეული ფართობები

პროექტი „აგროდაზღვევა“ - პოლისების რაოდენობები, სადაზღვევო პრემიები და დაზღვეული ფართობების სიდიდეები წლების მიხედვით

წელი	პოლისების რაოდენობა	ჯამური სადაზღვევო პრემია (ლარი)	დაზღვეული ფართობი, ჰა
2014	21,056	12,586,739	18,723
2015	7,634	3,444,300	4,944
2016	18,795	11,981,874	15,472
2017	21,394	11,649,283	20,718
2018*	12,574	7,135,833	11,557
სულ	81,453	46,798,029	71,413

*2018 წლიდან დასაზღვევად მიიღება მხოლოდ ჰეგისტიხიხეული მიწის ნაკვეთები

მონაცემები რეგიონების მიხედვით

პროექტი „აგროდაზღვევა“ - პოლისების რაოდენობები, სადაზღვევო პრემიები და დაზღვეული ფართობების და ანაზღაურებები რეგიონების მიხედვით (2014-2018 წ.წ.)

რეგიონი	პოლისების რაოდენობა	სადაზღვევო პრემია (ლარი)	სახელმწიფოს მიერ გადახდილი პრემიის წილი (ლარი)	ფართობი (ჰა)	ანაზღაურებული ზარალი (ლარი)
აჭარა	22,328	5,107,904	3,858,762	7,379	6,419,404
გურია	8,637	1,729,105	1,536,550	3,032	501,254
თბილისი	7	931	705	2	0
იმერეთი	4,176	294,728	181,287	1,449	11,232
კახეთი	27,358	24,308,691	17,046,660	35,919	17,228,202
მცხეთა-მთიანეთი	200	144,517	118,341	293	12,291
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	235	46,824	28,851	112	13,878
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	6,793	1,901,839	1,434,486	5,343	1,058,270
სამცხე-ჯავახეთი	3,430	3,736,959	2,550,767	4,337	1,870,786
ქვემო ქართლი	1,813	1,504,716	1,175,722	6,638	1,966,913
შიდა ქართლი	6,478	8,021,815	5,922,332	6,911	6,046,493
სულ	81,453	46,798,029	33,854,463	71,413	35,128,721

პროექტი „აგროდაზღვევა“ - პოლისების რაოდენობები, სადაზღვევო პრემიები და დაზღვეული ფართობების და ანაზღაურებები რეგიონების მიხედვით (2018 წ.)

რეგიონი	პოლისების რაოდენობა	სადაზღვევო პრემია (ლარი)	სახელმწიფოს მიერ გადახდილი პრემიის წილი (ლარი)	ფართობი (ჰა)	ანაზღაურებული ზარალი (ლარი)
აჭარა	449	142,351	99,087	152	19,486
გურია	67	8,737	5,985	25	3,018
თბილისი	3	265	173	1	0
იმერეთი	2,102	132,329	76,965	560	0
კახეთი	5,966	3,941,534	2,265,845	6,224	2,952,004
მცხეთა-მთიანეთი	55	6,847	4,729	17	408
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	87	5,761	3,002	14	352
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	917	158,848	110,928	508	52,164
სამცხე-ჯავახეთი	554	403,574	282,425	516	413,099
ქვემო ქართლი	664	359,932	246,304	2,015	117,550
შიდა ქართლი	1,710	1,975,653	1,379,448	1,525	1,873,439
სულ	12,574	7,135,833	4,474,889	11,557	5,431,518

სადაზღვევო კომპანიების სტრუქტურა

პროექტი „აგროდაზღვევა“ - სადაზღვევო პრემიების სიდიდეები და სტრუქტურა წლების მიხედვით

წელი	ჯამური სადაზღვევო პრემია (ლარი)	დაზღვევის მიერ გადახდილი პრემიის წილი (ლარი)	სახელმწიფოს მიერ გადახდილი პრემიის წილი (ლარი)	სახელმწიფოს მიერ გადახდილი პრემიის წილი ჯამურ პრემიაში (%)
2014	12,586,739	779,693	11,800,629	93.8
2015	3,444,300	1,442,672	1,948,980	56.6
2016	11,981,874	3,677,059	8,223,721	68.6
2017	11,649,283	4,238,293	7,406,244	63.6
2018	7,135,833	2,657,198	4,474,889	62.7
სულ	46,798,029	12,794,915	33,854,463	72.3

ზარალები და ანაზღაურებები

სადაზღვევო ანაზღაურებები წლების მიხედვით (2014-2018 წ.წ.)

წელი	ბენეფიციარების რაოდენობა	დაზიანებული მიწის ნაკვეთის ფართობი (ჰა)	დამდგარი ზარალი (ლარი)	ანაზღაურებული ზარალი (ლარი)
2014	6,395	10,210	28,267,084	11,296,414
2015	4,483	2,561	5,377,569	2,904,487
2016	6,399	6,061	12,478,970	6,211,368
2017	5,663	9,659	16,961,167	9,284,934
2018	1,751	6,324	13,008,633	5,431,518
სულ	24,691	34,816	76,093,423	35,128,721

საქართველოში აგროდაზღვევის სახეობაში მიღებული პრემიები და გაცემული ანაზღაურებები: 2010-2012 წლების მონაცემთა შედარება სახელმწიფო პროექტის „აგროდაზღვევის“ განხორციელების დაწყების შემდეგ პერიოდთან.

წელი	სადაზღვევო პრემია (ლარი)	ანაზღაურებული ზარალი (ლარი)
2010	76,933	84,805
2011	84,626	93,286
2012	93,089	956,353
2013	182,556	56,727
2014	12,586,739	11,296,414
2015	3,444,300	2,904,487
2016	11,981,874	6,211,368
2017	11,649,283	9,284,934
2018	7,135,833	5,431,518

ეფექტიანობა

პროექტი „აგროდაზღვევა“ - სადაზღვევო ანაზღაურებების სტრუქტურა წლების მიხედვით (2014 წ. - 2018 წლის 30 ნოემბერი)

წელი	ანაზღაურებული ზიანი (ლარი)	ანაზღაურებული ზიანი / სააგენტოს მიერ გადახდილი პრემია (%)	ანაზღაურებული ზარალი / ჯამური პრემია (%)
2014	11,296,414	95.7	89.7
2015	2,904,487	149.0	84.3
2016	6,211,368	75.5	51.8
2017	9,284,934	125.4	79.7
2018	5,431,518	121.4	76.1
სულ	35,128,721	103.8	75.1

პროგრამაში სახელმწიფო დაფინანსების ეფექტიანობა მაღალია - სახელმწიფოს მიერ გადახდილი 1 ლარ სადაზღვევო პრემიის თანადაფინანსებაზე მოდის 1 ლარზე მეტი სადაზღვევო ანაზღაურება. ასევე, სახელმწიფომ წვლილი შეიტანა სადაზღვევო ინდუსტრიის განვითარებაში (შემოსავალი, ცოდნა, გამოცდილება, სპეციალისტების ჩამოყალიბება). სახელმწიფომ კერძო სექტორს ეფექტურად გადასცა აგროდაზღვევის ადმინისტრირების ფუნქცია (სახელმწიფოს მიერ ადმინისტრირების შემთხვევაში სათანადო ხარჯები მნიშვნელოვნად მეტი იქნებოდა) - სადაზღვევო კომპანიებს ანაზღაურების სახით გაცემული აქვთ მიღებული პრემიის 75 %, რაც სადაზღვევო პრაქტიკისთვის ზომიერი მაჩვენებელია (დარჩენილი 25 % მოიცავს აგენტთა ანაზღაურებებს, ადმინისტრირების ხარჯებს და სადაზღვევო კომპანიების მოგებას).

ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტი

ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტის განხორციელება დაიწყო 2018 წელს. არეგულირებს ფერმათა/ფერმერთა ერთიანი რეესტრის სისტემას, რითაც მოხდება სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული პირების, მათი სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობისა და მათ საკუთრებაში/სარგებლობაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო აქტივების შესახებ ინფორმაციის ერთიან ელექტრონულ ბაზაში კონსოლიდაცია. პროექტი ინიცირებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ და ახორციელებს სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო. პროექტის მოკლევადიანი მიზნის მიღწევა უნდა განხორციელდეს არაუგვიანეს 2018 წლის 31 დეკემბრისა.

მიზანი

პროექტის მიზანი აღრიცხულ იქნეს საქართველოს მასშტაბით სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული ყველა პირი (გარდა იმ პირებისა, რომლებიც სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობას ეწვიან მხოლოდ საქართველოში რეგისტრირებული იურიდიული პირ(ებ)ის დაკვეთით ან/და გაფორმებული შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე), რაც შესაძლებლობას მისცემს სახელმწიფოს ფლობდეს მათ შორის სტატისტიკურ ინფორმაციას, რომელიც გამოყენებული იქნება სამიზნე ჯგუფების სწორი შერჩევისათვის და მათთვის სხვადასხვა მასტიმულირებელი პროექტების/პროგრამების საჭიროებისამებრ დაგეგმვისა და განხორციელებისთვის.

ამოცანები

- სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული იმ პირების იდენტიფიცირება, რომელთა შესახებ პირველადი ინფორმაციის მოძიება ხდება სხვადასხვა სახელმწიფოს უწყებებისა და ორგანიზაციების მიერ
- სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული იდენტიფიცირებული პირების და მათი საქმიანობის შესახებ მოძიებული პირველადი ინფორმაციის სისტემატიზაცია, კლასიფიკაცია და ელექტრონულ მონაცემთა ბაზაში შეტანა
- ელექტრონულ მონაცემთა ბაზაში შეტანილი პირველადი ინფორმაციის გადამოწმება და დაზუსტება „ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტით“ დადგენილი წესის შესაბამისად;
- ელექტრონული, დინამური და ინტერაქტიული სისტემის შექმნა

შედეგები

პროექტის მოკლევადიანი მიზანი იყო „ევროპის სამეზობლო პროგრამა სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარებისათვის“ (ENPARD II) შეთანხმებით გათვალისწინებული ერთ-ერთი ვალდებულების შესრულება, კერძოდ, საქართველოს მასშტაბით, არაუგვიანეს 2018 წლისა, ფერმათა/ფერმერთა რეესტრში დაახლოებით 100,000-მდე ფერმის/ფერმერის რეგისტრაცია.

2018 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით უკვე რეგისტრირებულია 107 058 ფერმა/ფერმერი.

ტექნიკური დახმარება

საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვა

პროექტის ბენეფიციარები: გადამმუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტის ფარგლებში გადამმუშავებელი საწარმოების მონაცემების მიზნობრივობით დაფინანსებული ყველა ბენეფიციარი ვალდებულია ISO-22000 ან HACCP საერთაშორისო სტანდარტი დანერგოს.

პროექტის ძირითადი პირობები: სტანდარტის დანერგვის 30 %-ს აფინანსებს სახელმწიფო, ხოლო 70 % ბენეფიციარის წილია.

ჯამურად 2016-2018 წლებში ბენეფიციარებთან საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვაზე 21 ხელშეკრულებაა გაფორმებული: ISO 22000-ის სერტიფიკატი 19-მა საწარმომ მიიღო, HACCP-ის სერტიფიკატი - 2-მა საწარმომ. 2018 წელს გაიცა 8 სერტიფიკატი (ყველა ISO 22000:2005).

სავალდებულო ტრენინგები პროექტისთვის „დანერგე მომავალი“

ტექნიკური დახმარების ფარგლებში 2017-2018 წლებში პროექტისთვის „დანერგე მომავალი“ 430 ბენეფიციარი გადამზადდა. აქედან, 2018 წელს ტრენინგი ჩაუტარდა 221 ბენეფიციარს.

მენეჯმენტის ტრენინგები

„ერთიანი აგროპროექტის“ ფარგლებში დაფინანსებული ბენეფიციარებისთვის ჩატარებული სწავლების შედეგად 2018 წელს ზოგად მენეჯმენტში 44, ხოლო ფინანსურ მენეჯმენტში 32 ბენეფიციარი გადამზადდა.

2019 წელს განსახორციელებელი პროექტები

სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა

პროგრამა ითვალისწინებს ფერმერებისთვის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდას.

მიზნები

- თანამედროვე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ტექნიკაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდის ხელშეწყობა

ამოცანები

- აგროტექნიკური ღონისძიებების ჩატარება შესაბამისი აგრო ვადების დაცვით;
- სოფლის მეურნეობაში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის მიმართულებით.

იმერეთის აკროზონა

მიზნები

- დასავლეთ საქართველოს ტრადიციული საექსპორტო დარგის, კერძოდ სასათბურე სექტორის (მწვანის და სასათბურე ბოსტნეულის) საექსპორტო პოტენციალის მაქსიმალური გამოყენების სტიმულირება და შედეგად საექსპორტო შემოსავლების ზრდა;
- ტრადიციული საექსპორტო დარგებისათვის ახალ ბაზრებზე წვდომის ხელშეწყობა და შედეგად საექსპორტო ბაზრების დივერსიფიკაცია;
- ქვეყნის მასშტაბით სასათბურე სექტორის მოდერნიზაციისა და ცოდნის გაზიარების ნიმუშის შექმნა;
- ქუთაისის ლოგისტიკურ ცენტრად ჩამოყალიბების წინაპირობების შექმნა.

ამოცანები

- სურსათის უვნებლობის სტანდარტების მქონე, საერთაშორისო ვაჭრობისათვის აუცილებელი, კრიტიკული რაოდენობის პირველადი საწარმოების შემჭიდროვებულ ვადებში შექმნის სტიმულირება;
- მოსავლის შემდგომი დამუშავების თანამედროვე საწარმოს შექმნის სტიმულირება;
- აგრო ბონის გამართული ფუნქციონირებისათვის ყველა აუცილებელი ინფრასტრუქტურის შექმნა.

ტექნიკური დახმარების და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მარკეტინგის პროექტი

მიზნები

- საგრანტო თანადაფინანსების მეშვეობით ხელმისაწვდომი გავხადოთ ხარისხიან მარკეტინგულ სერვისებზე წვდომა;
- პროდუქტებისთვის USP (Unique Sales Proposition) შექმნა;
- სხვადასხვა ბაზრებზე (ლოკალური და საერთაშორისო) შესვლასა და სათანადო პოზიციონირებაში დახმარება;
- მარკეტინგული ინფორმაციის შექმნა და მწარმოებლებისთვის აღნიშნულ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა.

ტექნიკური დახმარება მარკეტინგში:

- ბრენდინგი: სამიზნე აუდიტორიის განსაზღვრა, ბრენდის დაპირება, ბრენდის პოზიციონირება, Brand Tagline, მთავარი გზავნილების შემუშავება, Brand Personality, Brand Value Proposition, Brand identity design.
- შეფუთვის დიზაინი: თანამედროვე შესაფუთი მასალები და ტექნოლოგიები.
- გაყიდვები: ქართული პროდუქციაზე ცნობადობის ამაღლება ადგილობრივ და საერთაშორისო ბაზრებზე (გამოფენები, კომერციული მისიები B2B პრინციპით, online გაყიდვები, სარეკლამო კამპანიები).

ტექნიკური დახმარება სურსათის უვნებლობის მართვის საერთაშორისო სისტემებისა და სტანდარტების დანერგვაში:

- სურსათის უვნებლობის მართვის საერთაშორისო სისტემების და სტანდარტების დანერგვა (HACCP ან/და ISO 22 000:2005).
- პროგრამა „დანერგე მომავალს“ სავალდებულო ტრენინგები არსებული და ახალი ბენეფიციარებისთვის.

ბიოპროდუქტების წარმოების ხელშეწყობის პროგრამა

შპს „კავკასსერტი“ (ბიოპროდუქციის ადგილობრივი მასერტიფიცირებელი კომპანია, www.caucascert.ge) მიერ, ბიოორგანული წარმოების სერტიფიკატები გაცემულია ფერმერების შემდეგ რაოდენობებზე.

მონაცემები წლების მიხედვით:

2014 წელი - 30 ფერმერი; 2015 წელი - 37 ფერმერი; 2016 წელი - 47 ფერმერი; 2017 წელი - 66 ფერმერი; 2018 წელი - 92 ფერმერი.

2018 წელს, 2014 წელთან შედარებით, კომპანიების/მარნების რაოდენობა, რომლებიც აწარმოებენ გეოგრაფიული აღნიშვნის და ადგილწარმოშობის დასახელების ღვინოებს გაიზარდა 216 პროცენტით, ხოლო „ჭაჭის“ მწარმოებელი კომპანიების რაოდენობა - 110%-ით.

წლები	ღვინო	ჭაჭა
2014	75 კომპანია	21 კომპანია
2015	89 კომპანია	24 კომპანია
2016	113 კომპანია	33 კომპანია
2017	126 კომპანია	39 კომპანია
2018	237 კომპანია	44 კომპანია

ბიოპროდუქტების წარმოების ხელშეწყობის პროგრამის მიზანი

პროგრამის მიზანია საქართველოში ბიოპროდუქტების წარმოების ხელშეწყობა და ბიოპროდუქტების პოპულარიზაცია

ამოცანები

- პროგრამის მოქმედების 5 წლის განმავლობაში ბიოპროდუქტების წარმოებისათვის მიწის ნაკვეთ(ებ) ის ფართობების ზრდა 5000 ჰა-მდე;
- არსებული და ახალი ბიომურწნობების სერტიფიცირების ხელშეწყობა;
- ბიომურწნობის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობა;
- ბიომწარმოებელთა ცოდნისა და უნარჩვევების ამაღლება და სხვადასხვა სახის ტექნიკური დახმარების აღმოჩენა;
- კვალიფიციური კადრების მომზადება/გადამზადება ბიომწარმოების თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის საკითხებში.

მესაქონლეობის ხელშეწყობის პროექტი

მიზანი

მესაქონლეობის მერძეული მიმართულების განვითარება

ამოცანები

- საკვებ-წარმოებისათვის საჭირო ბაზის გაუმჯობესება;
- თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისი მეცხოველეობის ინფრასტრუქტურის განვითარების და პირუტყვის მოვლა-პატრონობის ხელშეწყობა;
- მცირე და საშუალო მესაქონლე ფერმერთა გაერთიანების/კოოპერირების ხელშეწყობა;
- კვალიფიციური კადრების (ვეტერინარი, ხელოვნური განაყოფიერების სპეციალისტი და ზოოტექნიკოსი) მომზადება და მათზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა;
- დარგში დასაქმებულთა ცოდნის ამაღლება

ღვინის ეროვნული სააგენტოს საქმიანობის ძირითად მიმართულებას ქართული ღვინის პოპულარიზაცია, მევენახეობა-მეღვინეობის პროდუქციის ხარისხის ამაღლებაზე ზრუნვა და ქართული ღვინის საექსპორტო პოტენციალის ზრდის ხელშეწყობა წარმოადგენს.

---

www.georgianwine.gov.ge

ღვინის ეროვნული სააგენტო

სსიპ ღვინის ეროვნული სააგენტოს საქმიანობის ძირითადი მიმართულება საქართველოში მევენახეობა-მეღვინეობის დარგის განვითარების ხელშეწყობაა. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად, ღვინის ეროვნული სააგენტო ახორციელებს შემდეგ პროგრამებს:

- მევენახეობის განვითარების ღონისძიებები;
- ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ხელშეწყობის ღონისძიებები;
- რთველის ხელშეწყობის ღონისძიებები;
- ღვინის ლაბორატორიული კვლევა;
- ქართული ვაზის კულტურის კვლევა და პოპულარიზაცია.

საანგარიშო წლის შედეგებმა აჩვენა, რომ მეღვინეობა-მევენახეობის დარგში ბოლო წლებში გატარებული რეფორმა და სახელმწიფო პოლიტიკა სწორი მიმართულებით მიდიოდა. 2018 წელს: **საქართველოს დამოუკიდებლობიდან დღემდე, ექსპორტზე გავიდა ღვინის რეკორდული რაოდენობა, 2008 წლის შემდეგ პირველად ჩატარდა არასუბსიდირებული რთველი, გაიზარდა ქართული ღვინის ცნობადობა, გაიხსნა ახალი ღვინის სანარმოები და მარნები, განვითარდა ღვინის ტურიზმი. მევენახეობა-მეღვინეობის დარგი გადავიდა განვითარების ახალ საფეხურზე, როდესაც ექსპორტის ზრდასთან ერთად, უმნიშვნელოვანესია ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების ხარისხობრივი მაჩვენებლების გაუმჯობესება. ეს არის წინაპირობა, რომ ქართულმა ღვინომ საერთაშორისო ღვინის ბაზარზე პრემიალური ღვინოების სეგმენტში მყარად დაიმკვიდროს ადგილი.** (ფოტო 1)

ქართული ღვინის კოკულარიზაცია

სსიპ ღვინის ეროვნულმა სააგენტომ ფართომასშტაბიანი მარკეტინგული კამპანიების განხორციელება 2013 წლიდან დაიწყო. კერძო სექტორთან შეთანხმებით, შეირჩა სტრატეგიული ბაზრები, სადაც მიზანმიმართული აქტივობების განხორციელება ქართული ღვინის ცნობადობის გაზრდისა და ამ ბაზრებზე დამკვიდრების მიზნით დაიწყო. ქართული ღვინის სტრატეგიული ბაზრებია: აშშ, დიდი ბრიტანეთი, ჩინეთი, პოლონეთი და ბოლო 2 წელია უკვე იაპონია.

2018 წელს, ქართული ღვინო წარმოდგენილი იყო მსოფლიოს ყველა მნიშვნელოვან ღვინის გამოფენასა და ფორუმზე. ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორები ქართული ღვინის სტრატეგიულ ბაზრებზე მთელი წლის განმავლობაში სხვადასხვა მარკეტინგულ აქტივობას ახორციელებდნენ. სააგენტოს მხარდაჭერით, ქართული ღვინის კომპანიები საქართველოსა და მსოფლიოს 13 ქვეყანაში, ღვინისა და ალკოჰოლური სასმელების 26 გამოფენაში მონაწილეობდნენ, მოეწყო ქართული ღვინის 160-მდე დეგუსტაცია-პრეზენტაცია, გაიმართა ღვინის პროფესიონალთა 15 ტური, რომლის შემადგენლობაში შედიოდნენ ღვინის მაგისტრები, სომელიეები, ღვინის იმპორტიორები, ბლოგერები და ჟურნალისტები.

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, ქართული ღვინის კომპანიები და მცირე მარნები მონაწილეობდნენ შემდეგ გამოფენებსა და ფესტივალებში:

- ბუნებრივი ღვინოების გამოფენა „Les Penitentes“ (საფრანგეთი, ანჟუ, 3-4 თებერვალი);
- ბუნებრივი ღვინოების გამოფენა „La Dive Boutteille“ (საფრანგეთი, სომური, 4-5 თებერვალი);
- კვების პროდუქტებისა და სასმელების საერთაშორისო გამოფენა „FOODEX JAPAN 2018“ (იაპონია, ტოკიო, 6-9 მარტი);
- ბუნებრივი ღვინოების საერთაშორისო გამოფენა „RAW WINE“ (დიდი ბრიტანეთი, ლონდონი, 11-12 მარტი);
- ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების საერთაშორისო გამოფენა „ProWein-2018“ (გერმანია, დიუსელდორფი, 18-20 მარტი);
- ღვინისა და საკვების საერთაშორისო გამოფენა „The 98th China Food & Drinks Fair“; (ჩინეთი, ჩენგდუ 22-24 მარტი);
- საერთაშორისო გამოფენა „Wine and Gourmet Japan 2018“ (იაპონია, ტოკიო, 11-13 აპრილი);
- ღვინის გამოფენა „Copenhagen Wine Fair“ (დანია, კოპენჰაგენი, 23 აპრილი);
- საკვებისა და სასმელების საერთაშორისო გამოფენა „GastroNord 2018“, (შვედეთი, სტოკჰოლმი, 24-27 აპრილი);
- „ახალი ღვინის ფესტივალი“ (საქართველო, თბილისი, 12 მაისი);
- ბუნებრივი ღვინოების საერთაშორისო გამოფენა „RAW WINE“ (გერმანია, ბერლინი, 13-14 მაისი);
- საერთაშორისო გამოფენა „Vinexpo HK- 2018“ (ჰონგ-კონგი/ჩინეთი, 29-31 მაისი);

- ღვინისა და ალკოჰოლური სასმელების მე-11 საერთაშორისო გამოფენა „WinExpo Georgia-2018“ (საქართველო, თბილისი, 14-16 ივნისი);
- ღვინის საერთაშორისო გამოფენა Expovina (შვეიცარია, ციურიხი, 1-15 ნოემბერი);
- ბუნებრივი ღვინოების საერთაშორისო გამოფენები „RAW Wine“ აშშ, ნიუ-იორკი (4-5 ნოემბერი) და ლოს-ანჯელესი (11-12 ნოემბერი);
- საერთაშორისო გამოფენა „EnoExpo 2018“ (პოლონეთი, კრაკოვი, 7-9 ნოემბერი);
- „ქართული ღვინის ფორუმი“ (აშშ, ვაშინგტონი, 11-13 ნოემბერი);
- ღვინისა და ალკოჰოლური სასმელების საერთაშორისო გამოფენა „Prowine China-2018“ (ჩინეთი, შანხაი, 13-15 ნოემბერი).

ქართული ღვინის ცნობადობისა და პოპულარიზაციის გაზრდის მიზნით მნიშვნელოვანი იყო შემდეგი ღონისძიებები:

- 3-4 მაისს ასოციაცია „ქართული ღვინო“-ს ორგანიზებითა და ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, თბილისში ქვევრის ღვინის მეორე საერთაშორისო კონკურსი გაიმართა;
- 26 მაისს, საქართველოს დამოუკიდებლობის 100 წლის საიუბილეო დღეების ფარგლებში, ქართული ღვინის გამოფენა თელავში გაიმართა;
- 18-21 ივნისს თბილისში, საქართველოს სომელიეთა ასოციაციისა და სსიპ ღვინის ეროვნული სააგენტოს ორგანიზებით, საერთაშორისო სომელიეთა ასოციაციის 49-ე ყოველწლიური გენერალური ასამბლეა ჩატარდა;
- 5-დან 21 ოქტომბერს გამართული „ღვინობისთვე-2018“-ის ფარგლებში, ღვინის გამოფენა-ფესტივალები თბილისში, თელავში, მარნეულსა და გურჯაანში გაიმართა;
- 7-9 ნოემბერს თბილისში ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების საერთაშორისო კონკურსი (EAWSC) „საქართველო - ღვინის სამშობლო“ გაიმართა;

- 15-17 დეკემბერს, ასოციაცია „ქართული ღვინო“-ს ორგანიზებითა და ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, საქართველოში საფრანგის პირველი საერთაშორისო კონკურსი ჩატარდა.

გამოფენა „საქართველო ღვინის სამშობლო“ იაპონიაში

ღვინის ეროვნული სააგენტოსა და ასოციაცია „ქართული ღვინო“-ს ორგანიზებით, საქართველოს მთავრობის, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და საქართველოს ეროვნული მუზეუმის მხარდაჭერით, 2019 წლის გაზაფხულზე იაპონიაში, ქალაქ ტოკიოში პროექტის „საქართველო - ღვინის სამშობლო“ რიგით მეორე გამოფენა დაიგეგმა. იაპონურ მხარესთან ამ შეთანხმების მიღწევას წინ უძღოდა მთელი წლის განმავლობაში გამართული არაერთი საქმიანი შეხვედრა და მოლაპარაკებები. ღონისძიება 2017 წელს საფრანგეთში, ბორდოში, ქართული ღვინის შესახებ გამართული საერთაშორისო გამოფენის თემატური გაგრძელებაა. საქართველო ღვინის სამშობლოდ 2017 წელს, ქართველი და უცხოელი მეცნიერების ერთობლივი ოთხწლიანი საერთაშორისო კვლევის შედეგად აღიარეს. ამ აღიარებას მოჰყვა უდიდესი ინტერესი საქართველოსა და ქართული ღვინის მიმართ, რაც ქართული ღვინის ბაზრის დივერსიფიკაციის მიმართულებით დამატებით შესაძლებლობებს ქმნის. 15-22 დეკემბერს, ქართული კულტურის, ისტორიისა და ქართული ღვინის შესახებ ვიდეოპროექტის მოსამზადებლად საქართველოს „Sony Music Communication“-ის წარმომადგენლობა გერმანულ პარტნიორებთან ერთად ეწვია. ვიდეოპროექტის გადაღებები თბილისსა და კახეთში განხორციელდა. საქართველოსა და ქართული მეღვინეობის შესახებ უახლესი ტექნოლოგიებით მომზადებულ პროექტს იაპონელი დამთვალეიერებელი საგამოფენო ცენტრში „Terrada Warehouse“ იხილავს, სადაც გამოფენა „საქართველო - ღვინის სამშობლო გაიმართება“.

ექსპორტი

ბოლო წლებში განხორციელებული სწორი მარკეტინგული სტრატეგია პირდაპირ აისახა საქსპორტო მაჩვენებლებზე. 2018 წელს, საქართველოდან მსოფლიოს 53 ქვეყანაში 86,2 მლნ ბოთლი (0,75 ლ) ღვინოა ექსპორტირებული, რაც ბოლო თითქმის 30 წლის რეკორდული მაჩვენებელია. ზრდამ 2017 წელთან შედარებით 13%-ს მიაღწია. ექსპორტირებული ღვინის ღირებულება 203 მლნ აშშ დოლარს აღწევს, რაც 2017 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით 20%-ითაა გაზრდილი.

ექსპორტი გაზრდილია:

ქართული ღვინის სტრატეგიულ ბაზრებზე: იაპონია - 37% (211 883), პოლონეთი - 31% (3 508 122), დიდი ბრიტანეთი - 33% (105 608) და აშშ - 2% (466 056);

ევროპის მიმართულებით: შვეიცარია - 378% (25 350), დანია - 111% (17 834), რუმინეთი - 100% (99 774), ჩეხეთი - 81% (61 908), იტალია 69% (17 244), ბულგარეთი - 60% (26 790), ნიდერლანდები - 38% (82 641), გერმანია - 20% (483 791), ლიეტუვა - 17% (488 154), საფრანგეთი - 14% (113 885), ლატვია - 14% (1 711 078), ესტონეთი - 11% (581 190) და ა.შ.;

ტრადიციული ბაზრებისა და აზიის მიმართულებით: სამხრეთ კორეა - 275% (68 124), თურქმენეთი - 196% (197 694), ყირგიზეთი - 63% (218 550), აზერბაიჯანი - 40% (197 724), მონღოლეთი - 27% (214 398), უკრაინა - 26% (10 687 835), რუსეთი - 12% (53 682 627), ყაზახეთი - 8% (3 599 143) და სხვა.

ექსპორტიორი ქვეყნების ათეულია: რუსეთი (53 682 627), უკრაინა (10 687 835), ჩინეთი (6 951 019), ყაზახეთი (3 599 143), პოლონეთი (3 508 122), ლატვია (1 711 078), ბელარუსი (1 606 002), ესტონეთი (581 190), ლიეტუვა (488 154) და გერმანია (483 791).

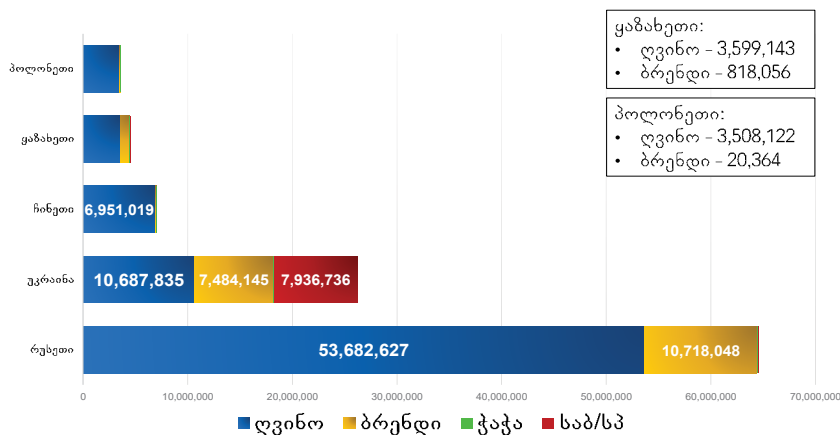
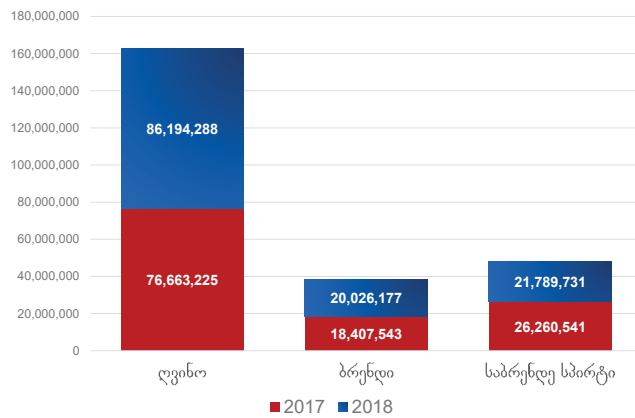
2018 წელს, სხვადასხვა მოცულობის ღვინის ექსპორტი 284-მა კომპანიამ განახორციელა. ექსპორტიორი კომპანიების რიცხვი 2017 წელთან შედარებით 34-ით გაიზარდა.

ამასთან, მსოფლიოს 26 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 20 მლნ ბოთლი (0,5 ლ) ბრენდი, რაც 9%-ით აღემატება 2017 წლის მაჩვენებელს. სულ ექსპორტირებულია 40,7 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების ბრენდი - ზრდა 3%-ს აღწევს.

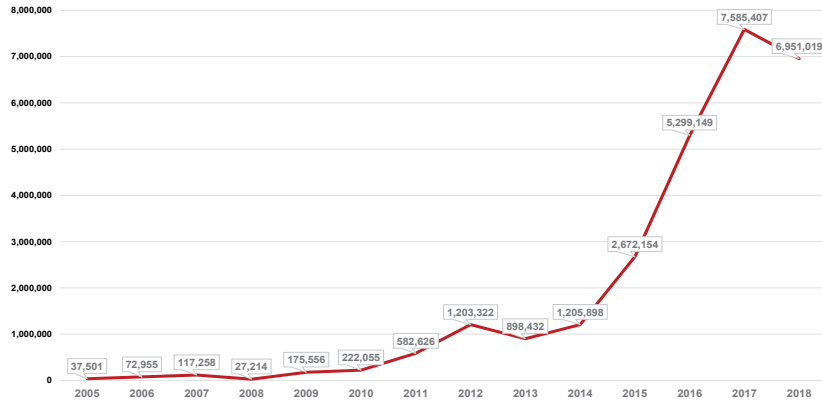
მსოფლიოს 26 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 422 ათასი ბოთლი (0,5 ლ) ჭაჭა, ექსპორტის ზრდამ 47% შეადგინა. ჭაჭის ექსპორტით მიღებული შემოსავლები 1,2 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს, ზრდამ 2017 წელთან შედარებით 44%-ს მიაღწია.

მთლიანობაში, ღვინის, ბრენდის, ჭაჭის, ჩამოსასხმელი ბრენდის და საბრენდე სპირტის ექსპორტის შედეგად მიღებული შემოსავლები 306,5 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს, ზრდამ 2017 წელთან შედარებით 7%-ს მიაღწია.

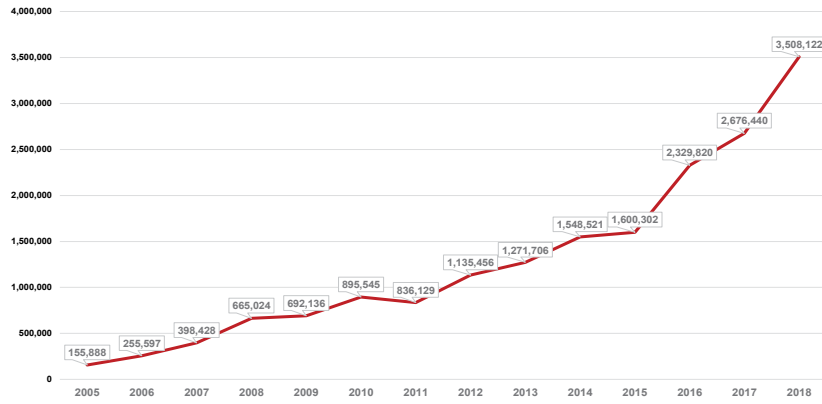
2017-2018 წლების ექსპორტის მონაცემების შედარება რაოდენობრივად

ღვინის ექსპორტის დინამიკა ჩინეთში (2005-2018 წწ.)

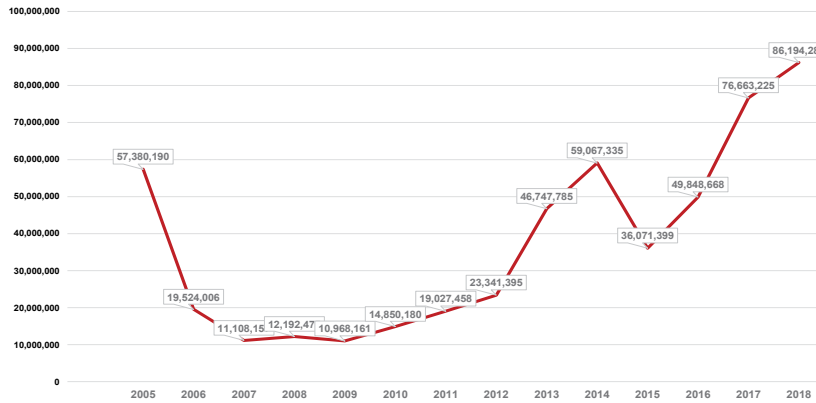
ღვინის ექსპორტის დინამიკა პოლონეთში (2005-2018 წწ.)

ღვინის ექსპორტის დინამიკა იაპონიაში (2005-2018 წწ.)

ღვინის ექსპორტის ჯამური დინამიკა (2005-2018 წწ.)

ქართული ღვინის საექსპორტო ფასები

2018 წლის აგვისტოში American Association of Wine Economists-ის (AAWE) მიერ გამოქვეყნებული მაჩვენებლებით მიხედვით, 2014-16 წლებში, ექსპორტზე გატანილი 1 ლიტრი ღვინის საშუალო ღირებულებით 3,49 აშშ დოლარი, საქართველო მსოფლიოში მე-5 ადგილს იკავებს. AAWE – „ღვინის ეკონომისტების ამერიკული ასოციაცია“ პრესტიჟული ამერიკული ორგანიზაციაა და მის მიერ შედგენილი რეიტინგით პირველ ადგილს საფრანგეთი იკავებს (6.59 \$), მას მოსდევს ახალი ზელანდია (5.39 \$), მესამე ადგილზე კი ამერიკის შეერთებული შტატებია (3.68 \$). საქართველოს ერთი ადგილით ავსტრია უსწრებს, რომელიც რეიტინგში მეოთხე ადგილს იკავებს (3.51 \$). საქართველოს აღნიშნულ რეიტინგში ჩამორჩებიან ისეთი ქვეყნები, როგორცაა ხორვატია (3.41 \$), არგენტინა (3.11 \$), პორტუგალია (3.07 \$), გერმანია (3.06 \$), იტალია (3.06 \$) და ა.შ.

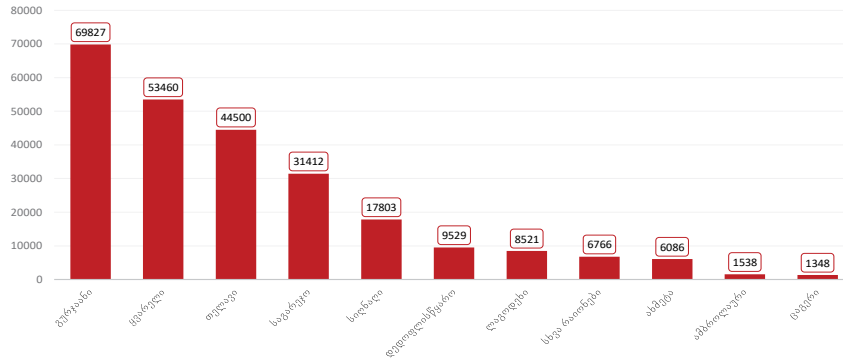
რთველი-2018

2018 წელს რთველი კახეთში ორგანიზებულად და შეფერხებების გარეშე წარიმართა. ქვეყნის მასშტაბით, 292 კომპანიის მიერ 245 ათასი ტონა ყურძენი გადამუშავდა, რაც დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში რეკორდული მაჩვენებელია. რეალიზებული ყურძნის ღირებულებამ 312 მლნ ლარზე მეტი შეადგინა. აქედან, კახეთის რეგიონში გადამუშავდა 235 ათას ტონაზე მეტი ყურძენი, ღირებულებით 288 მლნ ლარი. რაჭა-ლეჩხუმის რეგიონში 1492 ტონა ალექსანდროლისა და მუჯურეთულის ჯიშის ყურძენი გადამუშავდა. ამ და სხვა ჯიშის (ჯამში 2 700 ტონა) ყურძნის რეალიზაციის შედეგად რაჭა-ლეჩხუმის მოსახლეობის შემოსავალმა 15 მილიონ ლარს მიაღწია.

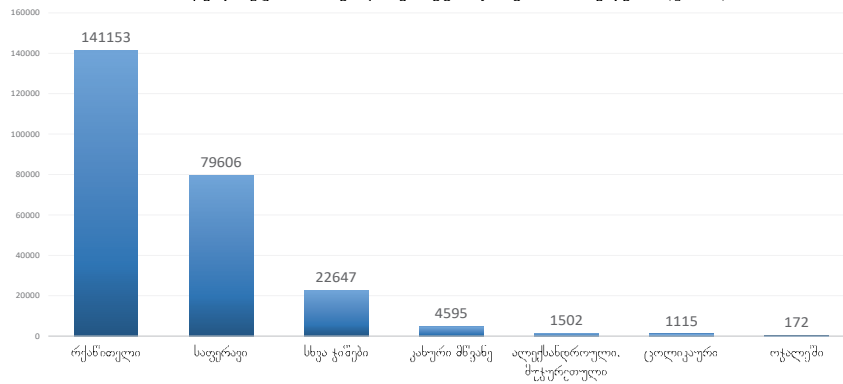
რთველის პროცესში ჩართული კერძო კომპანიების გაზრდილი როდენობა განაპირობებდა ყურძნის ჩაბარების შეუფერხებელ პროცესს. ყურძენი ღვინის საწარმოებს 22 ათასმა მევენახემ ჩააბარა, რაც ასევე რეკორდული მაჩვენებელია და ნიშნავს, რომ ქვეყანაში იმატა ვენახების როდენობამ, გაჩნდნენ ახალი მევენახეები. ყურძენზე ფასის დადგენა საბაზრო-ეკონომიკის საფუძვლებზე მოხდა.

ახმეტისა და თელავის მუნიციპალიტეტებში 18 აგვისტოს მომხდარი სტიქიის შედეგად, რამდენიმე სოფლის 500-მდე ჰექტარი ვენახი დაზიანდა. დასეტყვილი ყურძნის ჩაბარების შესაძლებლობა მოსახლეობას სტიქიიდან მეორე დღესვე მიეცა და მთელი ეს პროცესი შეფერხების გარეშე მიმდინარეობდა. ანალოგიურად, შეფერხების გარეშე ჩააბარეს კომპანიებს ყურძენი 18 სექტემბერს მოსული სეტყვით დაზარალებულმა მევენახეებმა.

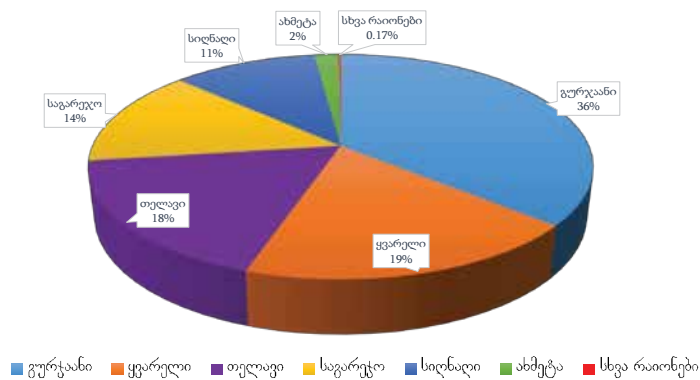
2018 წელს ყურძნის გადამუშავება მუნიციპალიტეტების მიხედვით (ტონა)

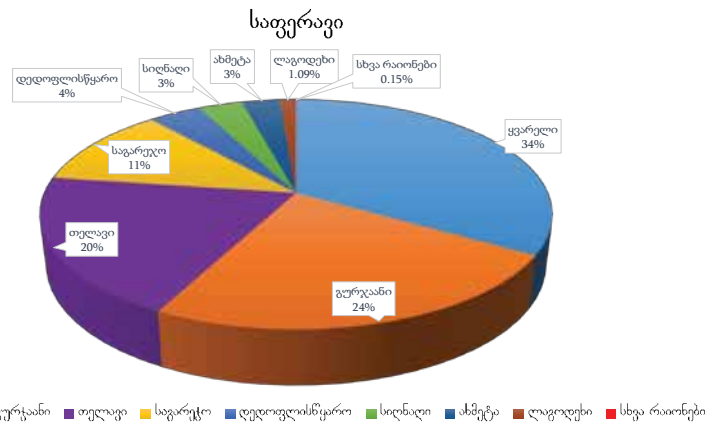

2018 წელს ყურძნის გადამუშავება ჯიშების მიხედვით (ტონა)

რქანიძეული

ხარისხის კონტროლი და სერტიფიცირება

- ღვინის ეროვნული სააგენტოს სადეგუსტაციო კომისიამ ყურძნისეული წარმოშობის ალკოჰოლური სასმელების ორგანოლექტიკური ტესტირების მიზნით, 257 დეგუსტაცია ჩაატარა. სულ წარმოდგენილი იყო 9725 ნიმუში, მათგან 309 ნიმუშმა ვერ გაიარა დეგუსტაცია, დანარჩენი ნიმუშები შეფასდა დადებითად.
- „ვაზისა და ღვინის შესახებ კანონში“ შესული ცვლილებების საფუძველზე, 2018 წლის 1 იანვრიდან სავალდებულო დეგუსტაციას დაექვემდებარა ყველა კატეგორიის საქსპორტო ღვინო. აქამდე ეს მხოლოდ ადგილწარმოშობის დასახელების ღვინოებს ეხებოდა. ამ ცვლილებამ განაპირობა ღვინის ეროვნულ სააგენტოში დეგუსტატორთა რაოდენობის ზრდა. დეგუსტაციების პროცესი მთელი წლის განმავლობაში შეფერხებების გარეშე მიმდინარეობდა.

საანგარიშო პერიოდში ალკოჰოლური სასმელების კომპანიებში საინსპექციო კონტროლი განხორციელდა 31 საწარმოში, სადაც აღებული 225 ნიმუშიდან 9 ნიმუში არ შეესაბამებოდა ლაბორატორიის ოქმში მოცემული ღვინოების ფიზიკო-ქიმიურ მახასიათებლებს. ამასთან, სახელმწიფო კონტროლი და ზედამხედველობა განხორციელდა 45 საწარმოში, სულ აღებული იყო 625 ნიმუში, საიდანაც 9 ნიმუში ჩამოხარისხდა.

საექსპორტო დოკუმენტაციის მისაღებად სერტიფიცირებაზე 8029 განაცხადი შემოვიდა. შემოსული განაცხადების საფუძველზე გაიცა სხვადასხვა დანიშნულების დოკუმენტაცია: VI-1 ფორმის სერტიფიკატი / ევროგაერთიანების ქვეყნებისათვის / - 5249 ცალი; შესაბამისობის სერტიფიკატი 7 093 ცალი; სხვადასხვა ალკოჰოლიანი სასმელების მწარმოებელ კომპანიაზე, ღვინის ეროვნული სააგენტოს სერტიფიცირების სამმართველოს მიერ, სულ 12 342 სერტიფიკატია გაცემული.

ვენახების კადასტრის პროგრამა

2018 წელს ვენახების კადასტრის პროგრამის განხორციელება გურჯაანის მუნიციპალიტეტში მიმდინარეობდა. კომპანია „რუკა მაპინგმა“ 12355 ვენახის ნაკვეთის ორთოფოტო გადაიღო, რაც შეესაბამება 4657,7 ჰა-ს. განახორციელდა საკადასტრე ინფორმაციის შეკრება ამ ვენახებისა და მათი მფლობელი 5086 ფერმერის შესახებ. ყველა ეს ინფორმაცია, ორთოფოტოები და საანკეტო მონაცემები ერთიან მონაცემთა ბაზაში გაერთიანდა.

საერთაშორისო კომპანია ABACO-სთან თანამშრომლობით, განხორციელდა საქართველოს ვენახების კადასტრის საერთო მონაცემთა ბაზაში თელავისა და ახმეტის მუნიციპალიტეტების მონაცემთა ბაზის ატვირთვა და გამართვა. დასრულდა მიმდინარე წლის რთველის პროცესში ყვარლის მუნიციპალიტეტის ქინძმარაულისა და ყვარლის მიკროზონებში სატესტო რეჟიმში განხორციელებული კადასტრის საპილოტე პროგრამიდან მიღებული შედეგების ანალიზი.

ვენახების ეროვნული კადასტრის პროგრამის განხორციელებაში პორტუგალიელი ექსპერტი ანა ლუჟი ჩაერთო. გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის სააგენტოს (GIZ) მხარდაჭერით, ანა ლუჟი 2018-2019 წლებში ღვინის ეროვნულ სააგენტოში კონსულტანტად იმუშავებს.

ქართული ვაზის კულტურის კვლევის სამეცნიერო პროგრამა

- 2018 წელს არქეოლოგიური მასალის დათარიღების დაზუსტებისა და საქართველოში მოპოვებული ვაზის მცენარეული ნაშთების ქრონოლოგიის აღდგენისათვის, არქეოლოგიური ნიმუშები გაიგზავნა ისრაელში, ვეისმანის ინსტიტუტის ლაბორატორიაში;
- პროფესორ პატრიკ მაკგოვერნის მიერ ამერიკის შეერთებულ შტატებში (პენსილვანიის უნივერსიტეტი) ბიო-მოლეკულური მეთოდებით შესწავლილი იყო არქეოლოგიური ნიმუშები;
- მოპოვებული არქეოლოგიური მასალის შემდგომი ეტაპის ლაბორტორიული კვლევების გაგრძელდა ქართველ და უცხოელ მკვლევარებთან ერთად;
- ველური ვაზის დაფესვიანების ხარისხის დადგენის მიზნით, გაგრძელდა ლაბორატორიული კვლევები კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტში, რომლის შედეგებიც გამოყენებული იქნება ამ მცენარის მინდვრის კოლექციის გაშენების დროს;
- პროექტის ფარგლებში დაფუძნდა სერიული გამოცემა „ქართული ვაზი და ღვინო: ლიტერატურული მემკვიდრეობა“. ამ სერიის ფარგლებში გამოიცა პირველი წიგნი: ერმილე ნაკაშიძე (1929) „მევენახეობა - მეღვინეობა გურია-სამეგრელოში, აჭარასა და აფხაზეთში“.
- დასრულდა აღნიშნული პროექტის შედეგებზე და ბორდოს ღვინის გამოფენის თემატიკაზე შექმნილი სამეცნიერო-პოპულარულ დოკუმენტურ ფილმზე „საქართველო - ღვინის სამშობლო“ მუშაობა. ფილმის პრემიერა, 27 დეკემბერს თბილისში გაიმართა.

დარგის განვითარებასთან დაკავშირებული სხვა საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული საქმიანობა

ადგილწარმოშობის ღვინოები

ქართული ღვინის დაცული ადგილწარმოშობის 18 დასახელებას მე-19-ე „ხაშმის საფერავი“ დაემატა. „ხაშმის საფერავის“ დამატება დაცული ადგილწარმოშობის დასახელებების რეესტრში, უზრუნველყოფს აღნიშნული დასახელების დაცვას საერთაშორისო მასშტაბით ყველა იმ ხელშეკრულებისა და კონვენციის საფუძველზე, რომელსაც საქართველო არის მიერთებული, ან ხელი აქვს მოწერილი.

„ქართული ღვინის განვითარების სტრატეგია“

2018 წელს „ქართული ღვინის განვითარების სტრატეგია“ გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ), „საერთაშორისო მიგრაციისა და განვითარების ცენტრის“ (CIM) ექსპერტის ბერტჰოლდ ზაიტცის მხარდაჭერით შემუშავდა, რომელსაც 2016-2017 წლებში ღვინის ეროვნული სააგენტოს მრჩევლის პოზიცია ეკავა. დოკუმენტის მიზანია ქართული ღვინის ხარისხის, მისი ცნობადობისა და კონკურენტუნარიანობის გაზრდისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა.

ქართული ღვინის OIV-ის ჩამონათვალში შეტანის საკითხი შემდეგ ეტაპზე გადავიდა

ვაზისა და ღვინის საერთაშორისო ორგანიზაციის (OIV) სპეციალური ღვინოების ჩამონათვალში ქართული ტრადიციული მეთოდებით დამზადებული ღვინის შეტანის საკითხი განხილვის შემდეგ ეტაპზე გადავიდა. აპრილში OIV-ის სამუშაო ჯგუფში გამართული მსჯელობის შემდეგ, აღნიშნული საკითხმა სამუშაო ჯგუფის მხარდაჭერა მოიპოვა და გადავიდა განხილვის შემდეგ ეტაპზე. ვაზისა და ღვინის საერთაშორისო ორგანიზაციამ (OIV) 2017 წელს დაჩქარებული წესით განხილვაში მიიღო ქართული მხარის წინადადება, რომ ქართული ტრადიციული მეთოდებით დამზადებული ღვინო, ანუ ჭაჭაზე დადუღებული ღვინო (ქარვისფერი ღვინო), OIV-ის სპეციალური ღვინოების ჩამონათვალში შევიდეს. ამჟამად OIV-ის სპეციალური ღვინოების ჩამონათვალში სულ 7 ღვინოა: შუშხუნა, ცქრიალა, შემაგრებული, ლიქიორული, ბუნებრივად ტკბილი ღვინოები, „აისვაინი“ და საფუვრის აკვის ქვეშ დავარგებული ღვინო. შესაბამისი პროცედურების დასრულების შემდეგ, ქართული ტრადიციული მეთოდებით დამზადებული ღვინო OIV-ის სპეციალური ღვინოების ჩამონათვალში მერვე იქნება.

იაპონიაში ქართული ღვინის შეტანის პროცედურები გამარტივდა

იაპონიაში დარეგისტრირებულ უცხოური ლაბორატორიების ჩამონათვალს 4 ქართული ლაბორატორია დაემატა, რაც იაპონიაში ქართული ღვინის იმპორტის პროცედურებს საგრძნობლად ამარტივებს. ამ გადაწყვეტილების მიღებამდე, იაპონიის საბაჟოზე საქართველოდან ექსპორტირებული ღვინის დამატებითი ლაბორატორიული შემოწმება და სერტიფიცირება ხდებოდა, რაც დაკავშირებული იყო დამატებით ხარჯებსა და პროცედურულ სირთულეებთან, რომლებსაც აწყდებოდნენ ქართული ღვინის იმპორტით დაკავებული კომპანიები და რაც საბოლოო ჯამში, ქართული ღვინის ღირებულებაზე აისახებოდა. რამდენიმეთვიანი მოლაპარაკებებისა და ტექნიკური დეტალების დაზუსტების შემდეგ, იაპონურმა მხარემ საქართველოს საელჩოს მიერ მიწოდებული ლაბორატორიებიდან „საზღვარგარეთის ოფიციალური ლაბორატორიების“ ჩამონათვალში შემდეგი ლაბორატორიები შეიყვანა: შპს „ღვინის ლაბორატორია“, შპს „ნორმა“, შპს „მულტიტესტი“ და შპს „ექსპერტიზა“.

**სასოფლო-სამეურნეო
კოოპერატივების
განვითარები სააგენტო**

სააგენტოს მიზანი ბიზნესზე ორიენტირებული ფერმერული გაერთიანებების ჩამოყალიბების ხელშეწყობაა. სააგენტო სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისთვის სტატუსის მინიჭებას, შეწყვეტას, მონიტორინგსა და სახელმწიფო პროგრამების განხორციელებას უზრუნველყოფს.

---

www.acda.gov.ge

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტო

სოფლის მეურნეობაში კოოპერაციული საწარმოებისა და კოოპერატივების მხარდაჭერა წარმოადგენს ყველაზე ეფექტიან მიმართულებას ფერმერთა შემოსავლების სწრაფი ზრდის თვალსაზრისით, რაც ხელს უწყობს თანამედროვე სტანდარტებისა და ტექნოლოგიების დანერგვას, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების წახალისებას და მისი კონკურენტუნარიანობის გაძლიერებას.

საქართველოს მასშტაბით სულ (31.12.2018) ფუნქციონირებს 1106 სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივი.

სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივები რეგიონების მიხედვით:

კახეთი-120; ქვემო ქართლი-126; მცხეთა-მთიანეთი-55; შიდა ქართლი-86; სამეგრელო - ზემო სვანეთი-100; გურია-44; აჭარა-84; სამცხე-ჯავახეთი-221; იმერეთი-122; რაჭა-ლეჩხუმი-97; თბილისი-51.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების სწრაფი განვითარებისათვის შემუშავდა და ხორციელდება არაერთი სახელმწიფო პროგრამა მეფუტკრეობის, მესაქონლეობის, მევენახეობის მიმართულებით.

რძის მწარმოებელი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამაში რძის გადამმუშავებელი სხვადასხვა სიმძლავრის 9 კოოპერაციული საწარმო შეიქმნა.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებში გაერთიანებულ 200-მდე მეპაიეს, რომელთა საკუთრებაში არსებული საქონლის რაოდენობა 2000-მდე ფურს შეადგენს, შესაძლებლობა ეძლევა სტანდარტების დაცვით აწარმოონ რძის პროდუქტები, რაც ხელს უწყობს საწარმოო ციკლის ფარგლებში კოოპერატივების მეპაიეების შემოსავლების ზრდას.

პროგრამის მიზანი თანამედროვე ტექნოლოგიებით აღჭურვილი ნედლი რძის მიმღებ-გადამმუშავებელი კოოპერაციული საწარმოების შექმნის სტიმულირებაა.

პროგრამაში ჩართული სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის თანამონაწილეობას წარმოედგენდა იმ შენობა-ნაგებობის მოწყობა, სადაც განთავსდა პროგრამის ფარგლებში გადაცემული აღჭურვილობა. 2018 წელს, სახელმწიფოს მხრიდან თანამონაწილეობამ შეადგინა 650 816 ლარი, 2019 წელს გავრცელდება აღნიშნული კოოპერატივების აღჭურვა.

რძის მწარმოებელი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამა

მევენახეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამა

მევენახეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში, ყურძნის გადამმუშავებელი 10 კოოპერაციული საწარმო დაფინანსდა, რომელშიც გაერთიანებულია 204 მეპაიე, მობილიზებული ვენახის რაოდენობა 219 ჰა-ს შეადგენს.

პროგრამაში ჩართული კოოპერატივის წევრებს საშუალება ეძლევათ სარგებელი ყურძნის რეალიზაციის გარდა, უკვე ღვინის რეალიზაციიდან მიიღონ.

პროგრამაში ჩართული სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის თანამონაწილეობას წარმოადგენდა იმ შენობა-ნაგებობის მოწყობა სადაც განთავსდა პროგრამის ფარგლებში გადაცემული აღჭურვილობა. სახელმწიფოს მხრიდან თანამონაწილეობამ შეადგინა 4,727,950 ლარი

მაღალმთიან რეგიონებში სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სათიბ-საძოვრების რაციონალური გამოყენება

მაღალმთიან რეგიონებში სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სათიბ-საძოვრების რაციონალური გამოყენების სახელმწიფო პროგრამაში, 2018 წელს 10 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი ჩაერთო, რომელშიც გაერთიანებულია 300-ზე მეტი მეპაიე, მობილიზებული საქონლის რაოდენობა კი 2200 ფურს შეადგენს. მათ 25 წლიანი იჯარის უფლებით გადაეცემათ სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სათიბ-საძოვრები და თანადაფინანსებით საქონლის საკვების წარმოებისათვის საჭირო სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა - ტრაქტორი, გუთანი, როტაციული და სეგმენტური სათიბელები, უნივერსალური ფოცხი, მოთიბელი მასის ამკრეფ-დამწნეხი და მისაბმელი ტვირთის ტრანსპორტირებისათვის.

სახელმწიფო პროგრამა ასევე ითვალისწინებს ახალქალაქის, წალკის, დმანისის და დუშეთის მუნიციპალიტეტში რძის გადამმუშავებელი საწარმოების აშენებას და აღჭურვას.

ახალქალაქის, წალკის, დმანისის მუნიციპალიტეტში რძის გადამმუშავებელი საწარმოს სიმძლავრე შეადგენს დღიურად 10 ტონის გადამმუშავებას, ხოლო დუშეთის მუნიციპალიტეტის უკანაფშავის ადმინისტრაციულ ერთეულში დღიურად 1,5 ტონას.

სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში აშენებული ოთხივე საწარმო სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს საკუთრებაში 30% თანადაფინანსებით გადაეცემა, რომლის გადახდას კოოპერატივი 8 წლის განმავლობაში უზრუნველყოფს.

წლიური ანგარიში 2018

მეფუტკრეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ერთიანი საწარმოო უზრუნველყოფის სახელმწიფო პროგრამა

მეფუტკრეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ერთიანი საწარმოო უზრუნველყოფის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში გორის მუნიციპალიტეტის სოფელ ბერბუკში თავლის გადამამუშავებელი კოოპერაციული საწარმოს მშენებლობა დასრულდა, მიმდინარეობს საწარმოს აღჭურვა, რომელიც ბენეფიციარ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივს საკუთრებაში 30% თანადაფინანსებით გადაეცემა, რომლის გადახდას კოოპერატივი უზრუნველყოფს 8 წლის განმავლობაში.

საწარმოში შესაძლებელი იქნება დღეში არანაკლებ ორი ტონა თავლის მიღება, გამუშავება, დასაწყობება და სხვადასხვა მოცულობით ჩამოსხმა, საწარმოში ასევე მოხდება ფიჭის დამზადება.

მეფუტკრეებს სახელმწიფო პროგრამაში ჩართვის შედეგად შესაძლებლობა მიეცემათ თავლის კოოპერაციულ საწარმოში გადაამუშაონ თავლი და ერთიანი ბრენდის ქვეშ მოახდინონ რეალიზება როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო ბაზარზე. საწარმოს მეპაიე წევრებს, ასევე ექნებათ საშუალება აღნიშნულ საწარმოში მიიღონ მონაწილეობა და საკუთარი ბრენდის ქვეშ მოახდინონ თავლის ჩამოსხმა და რეალიზება.

2017-2018 წლებში, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტოს მიერ განხორციელებული სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში, დაფინანსდა 147 ახალი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი. დაფინანსებული კოოპერატივების ჩამონათვალი ხელმისაწვდომია სააგენტოს ვებგვერდზე - www.acda.gov.ge

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებში საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვის და ბრენდირების სახელმწიფო პროგრამა

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებში საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვის და ბრენდირების სახელმწიფო პროგრამაში რეგისტრაცია გამოცხადდა, რომელიც სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის საფრთხის ანალიზისა და კრიტიკული საკონტროლო წერტილების სისტემის (HACCP) დანერგვაში ფინანსურ მხარდაჭერას და მათთვის მარკეტინგული მასალების მომზადებას, ბრენდირებას გულისხმობს.

2018 წელს, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტოს ინიციატივით, სურსათის უვნებლობის საერთაშორისო სტანდარტი HACCP, სამ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივში დაინერგა, კერძოდ: სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივში „ხიზა“, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივში „მთის გემო“ და სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივში „თანადგომა“; სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივში „სოფელ სააკაძის მეურნეობა“ სურსათის უვნებლობის სტანდარტი ISO 22000 დაინერგა.

საქართველოს
მელიორაცია
GEORGIAN
AMELIORATION

ბოლო ათწლეულების მანძილზე, მელიორაციის დარგის დეინვესტირების შედეგად, მიწების კულტივირების ჩვეული პროცესი დაირღვა და, შედეგად, სასოფლო-სამეურნეო მიწების მნიშვნელოვანი ნაწილი სახნავ-სათესად უვარგისი გახდა. 2012 წლის ბოლოდან, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მელიორაციის დარგის ინტენსიური დაფინანსება და მთელი ქვეყნის მასშტაბით სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის ფორსირებული რეაბილიტაცია აქტიურად მიმდინარეობს.

www.ag.ge

შპს „საქართველოს მელიორაცია“

საქართველოს კლიმატური პირობებიდან გამომდინარე, მიწების მელიორაცია, სარწყავი და დამშრობი სისტემების მშენებლობა, ექსპლუატაცია და მართვა მნიშვნელოვან სფეროს წარმოადგენს, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ქვეყანაში ინტენსიური და ეფექტიანი სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისთვის საჭირო პირობების შექმნა.

შპს „საქართველოს მელიორაცია“ მელიორირებული სასოფლო-სამეურნეო მიწების ფონდის გაზრდის მიზნით, სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის მასშტაბურ სარეაბილიტაციო სამუშაოებს ატარებს.

სამელიორაციო სისტემების მოწესრიგება მნიშვნელოვნად განავითარებს სოფლის მეურნეობის სექტორს. გაუმჯობესდება და გაიზრდება საშუალო საპექტარო მოსავლიანობა. ამ კუთხით მნიშვნელოვანი წინსვლა და შედეგებია მიღწეული. ყოველწლიურად იზრდება მელიორირებული სავარგულების რაოდენობა, რამაც სოფლის მოსახლეობისთვის გააჩინა დამატებითი სტიმული დაბრუნებოდნენ მიწათმოქმედებას.

2012-2018 წწ საქართველოს მასშტაბით სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის 258 სარეაბილიტაციო პროექტი დასრულდა.

რეაბილიტაციის ფარგლებში, გაინმინდა და მოწესრიგდა 3020კმ სამელიორაციო არხი

შეკეთდა:

- 33 სათავე ნაგებობა
- 25 სატუმბი სადგური

მასშტაბური სამუშაოები ჩატარდა ასევე, ტექნიკური ექსპლუატაციის ფარგლებშიც.

2013-2018 წწ გაინმინდა და მოწესრიგდა 10 448 კმ სამელიორაციო არხი. შეკეთდა 10 039 სხვადასხვა ტიპის ჰიდროტექნიკური ნაგებობა.

2018 წლის შედეგები

განხორციელდა სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის 42 სარეაბილიტაციო პროექტი. ჯამური ღირებულებით 37,875,580 ლარი.

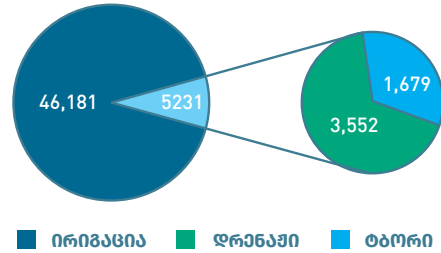
რეაბილიტაცია/ექსპლუატაციის ფარგლებში გაინჟინერდა და მოწესრიგდა:

2024 კმ საირიგაციო და სადრენაჟო არხი

შეკეთდა:

- 27 სათავე ნაგებობა
- 50 სატუმბი სადგური
- 2213 ერთეული სხვადასხვა ტიპის ჰიდროტექნიკური ნაგებობა

დაკონსტრუქციული ფართობი - 51 412 კვ

შედეგი: წყალუზრუნველყოფილი ფართობის ზრდა - 6 600 ჰექტარი
 დრენირებული ფართობის ზრდა - 1100 ჰექტარი
 სარწყავი წყლის მიწოდების გაუმჯობესება - 22 475 ჰექტარი

2018 წელს განხორციელებული სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის სარეაბილიტაციო პროექტები რეგიონების მიხედვით:

ქვემო ქართლის რეგიონი

- განხორციელდა 11 პროექტი.
- შედეგი: ირიგაცია - 1 600 ჰა; წყლის მიწოდება გაუმჯობესდა - 14 771 ჰა-ზე.

შიდა ქართლის რეგიონი

- განხორციელდა 6 პროექტი.
- შედეგი: ირიგაცია - 1 142 ჰა; წყლის მიწოდება გაუმჯობესდა - 1 180 ჰა-ზე.

კახეთის რეგიონი

- განხორციელდა 9 პროექტი.
- შედეგი: ირიგაცია - 1689 ჰა; წყლის მიწოდება გაუმჯობესდა - 6 525 ჰა-ზე.

იმერეთის რეგიონი

- განხორციელდა 1 პროექტი.
- შედეგი: ირიგაცია - 810 ჰა.

სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონი

- განხორციელდა 6 პროექტი.
- შედეგი: დაშრობა 685 ჰა.

გურიის რეგიონი

- განხორციელდა 2 პროექტი.
- შედეგი: დაშრობა - 480 ჰა.

მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი

- განხორციელდა 2 პროექტი.

სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი

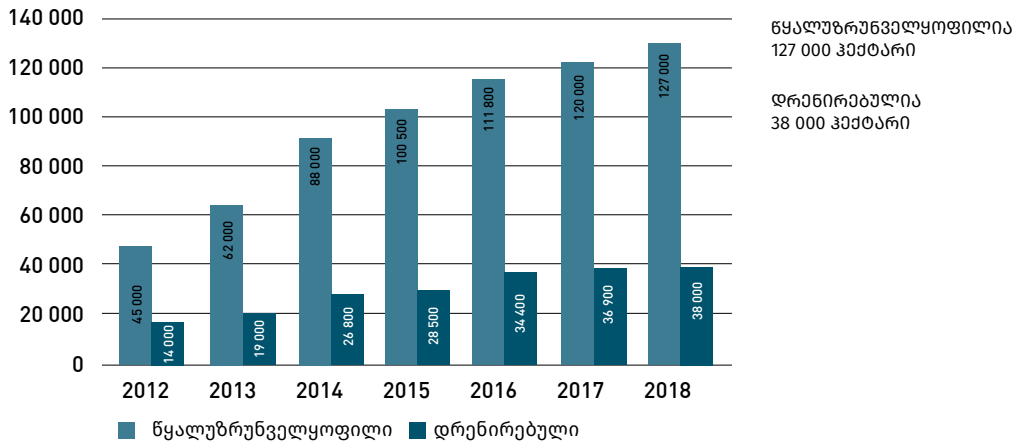
- განხორციელდა 4 პროექტი.
- შედეგი: ირიგაცია - 1 315 ჰა.

საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის გარე ელ.მომარაგება 1 პროექტი

შპს საქართველოს მელიორაცია

წყალზრუნველყოფილი დრენირებული ფართობები 2012-2018 წწ.

მინის ფართობები (ჰა)

მნიშვნელოვანი პროექტები:

ზემო სამგორის სარწყავი სისტემის ზემო მაგისტრალური არხის გ-7 გამანაწილებლის რეაბილიტაცია (გარდაბნის მუნიციპალიტეტი).

შედეგი: 1200 ჰექტარი ფართობის სარწყავი წყლით უზრუნველყოფის გაუმჯობესება

ქ. ფოთი, მდინარე რიონზე მოწყობილი წყალგამყოფი ჰიდროკვანძის ელ. მექანიკური მოწყობილობების აღდგენა-რეაბილიტაცია.

შედეგი: ქ. ფოთი და ხობის მუნიციპალიტეტების სოფლები და სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები შესაძლო წყალდიდობის შემთხვევაში არ დაიტბორება

სამთაწყარო - ფიროსმანის მაგისტრალური არხის და მასზე არსებული დაზიანებული ჰიდროტექნიკური ნაგებობების აღდგენა - რეაბილიტაცია (დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტი).

შედეგი: 1183 ჰექტარი ფართობის სარწყავი წყლით უზრუნველყოფის გაუმჯობესება

თეძამის წყალსაცავი

- მომზადდა ელექტრო გადამცემი ხაზის და ადგილობრივი მნიშვნელობის საავტომობილო გზის წყალსაცავის ტაფობიდან გადატანის დეტალური საინჟინრო პროექტი;
- ჩატარდა პროექტის საინჟინრო ექსპერტიზა;
- მომზადდა კაშხლის საცემენტაციო გალერეის და საცემენტაციო ფარდის დეტალური საინჟინრო პროექტი;
- მომზადდა პროექტის საინჟინრო ექსპერტიზა;
- მომზადდა წყალსაცავის და კაშხლის ტაფობში ტყის ტაქსაციის უწყისები;
- ჩატარდა კაშხლის ქვაბულის, კატასტროფული წყალსაგდების ფუძის, წყალმიმღების, სამომხმარებლო ხიდის და თიხის კარიერის ფიზიკო-მექანიკური მახასიათებლების საინჟინრო-გეოლოგიური კვლევა;
- საინჟინრო გეოლოგიური კვლევის ექსპერტიზა;
- მომზადდა გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიში (დამუშავებულია გზშ-ს ანგარიში, არატექნიკური რეზიუმე, ტექნიკური რეზიუმე, მშენებლობის და ექსპლუატაციის პროცესში ზედაპირულ წყლებში მავნე ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები ჩაშვების ნორმატივების პროექტი).

მსოფლიო ბანკის დახმარებით დაიგეგმა მშენებლობით შეჩერებული და ფუნქციონირებადი წყალსაცავების შემდგომი გამოყენების მიზანშეწონილობის შეფასების, მათი აღდგენა-რეაბილიტაციის პრიორიტეტულობისა და რიგითობის დადგენის მიზნით ტექნიკურ ეკონომიკური კვლევის ჩატარება.

ზემო სამგორის სარწყავი სისტემის რეაბილიტაციის პროექტი (ORIO)

ჰოლანდიის მთავრობის ფინანსური მხარდაჭერით, ორიოპროგრამის გრანტის ფარგლებში, შპს „საქართველოს მელიორაციასა“ და S.C. EPTISA Romania S.R.L (ლიდერი) Cingral S.L. და B.R.I. Inginierie კონსორციუმს შორის გაფორმდა ხელშეკრულება, რომელიც ითვალისწინებს ზემო სამგორის სარწყავი სისტემის რეაბილიტაციისათვის კვლევითი სამუშაოების ჩატარებას, ასევე დეტალური საინჟინრო პროექტის მომზადებას.

შპს „საქართველოს მელიორაციასა“ და დონორი ორგანიზაციის მიერ დამტკიცებულია:

- გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების ანგარიში;
- ფინანსური გეგმა და ეკონომიკური კვლევის ანგარიში;
- პროექტის განხორციელების გეგმა;
- ზემო სამგორის სარწყავი სისტემის კონცეპტუალური დიზაინი.

სტრატეგიის ძირითადი ღონისძიებები/განხორციელებული ქმედებები

- წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციების შესახებ კანონპროექტის მომზადება.
  - კანონპროექტი მომზადებულია და განხილვის ფაზაშია;
- შპს „საქართველოს მელიორაციასა“ სამეთვალყურეო საბჭოს შექმნა.
  - შემუშავდა კომპანიის წესდების პროექტი, რომლითაც გათვალისწინებულია სამეთვალყურეო საბჭოს შექმნა და მისი ფუნქცია - მოვალეობები;
- საინვესტიციო ობიექტების სკრინინგის ერთეულის დაფუძნება.
  - შეიქმნა სპეციალური ჯგუფი;
  - შემუშავდა მეთოდოლოგია;
  - შეიქმნა შესაბამისი სტრუქტურული ერთეული.
- წყალმომხმარებელთა მხარდამჭერი ერთეულის შექმნა.
  - შეიქმნა შესაბამისი სტრუქტურული ერთეული;
  - სამ საპილოტე საირიგაციო სისტემის მომსახურების ტერიტორიაზე მიმდინარეობს ნმო-ების ჩამოყალიბების, განვითარებისა და მდგრადობის ხელშეწყობის ღონისძიებები (I ეტაპზე)
- ინსტიტუციონალური განვითარება.
  - საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტთან ერთად, კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით, მომზადდა თანამშრომელთა გადამზადების პროგრამის პროექტი, რომელიც 2019 წელს განხორციელდა.
  - მიმდინარეობს კომპანიის ეფექტური ფუნქციონირებისათვის საჭირო აღჭურვილობის შექმნა, დონორთა დახმარებით.

2018 წლის ბოლოსთვის მიმდინარეობდა სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის 24 გარდამავალი სარეაბილიტაციო პროექტი.

სურსათის
ეროვნული
სააგენტო

სურსათის უვნებლობა ის პრიორიტეტია, რომელიც მოიცავს სახელმწიფო კონტროლის სრულ ჯაჭვს. მომხმარებლის უფლებების დაცვის მიზნით, სააგენტო ახორციელებს ადგილობრივი და იმპორტირებული სურსათის კონტროლს.

სააგენტოს მუშაობის უმთავრესი მიმართულებებია ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, ცხოველთა ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის, მცენარეთა სიჯანსაღის დაცვა.

nfa.gov.ge

სურსათის ეროვნული სააგენტო

სურსათის უვნებლობა

სურსათის უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლის მიზანია ადამიანის სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და მომხმარებელთა ინტერესების დაცვა, რაც რისკის საფუძველზე შემდეგი მექანიზმებით ხორციელდება: ინსპექტირება, ზედამხედველობა, მონიტორინგი, ნიმუშის აღება, დოკუმენტური შემოწმება.

სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლის მიზნით, სააგენტო ინსპექტირებას ახორციელებს გაფრთხილების გარეშე, გეგმურად და არაგეგმურად.

გეგმური ინსპექტირება არის სახელმწიფო კონტროლის ერთ-ერთი მექანიზმი, რომლის დროსაც ბიზნესსუბიექტებთან მოწმდება კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებთან შესაბამისობა სურსათის წარმოების, გადამამუშავებისა და დისტრიბუციის ეტაპებზე. გეგმური ინსპექტირება ხორციელდება რისკზე დაფუძნებული სახელმწიფო კონტროლის წლიური პროგრამის შესაბამისად.

2018 წელს ჩატარდა 5530 გეგმური ინსპექტირება, მათ შორის:

- 384 - სასაკლაოებში;
- 275 - ხორცისა და ხორცპროდუქტების სანარმო-სარეალიზაციო ობიექტებში;
- 137 - რძისა და რძის პროდუქტების (მათ შორის, 41 ყველის) სანარმოებში;
- 1310 - საზოგადოებრივი კვების ობიექტებში;
- 1486 - საბავშვო ბაგა-ბაღის კვების ბლოკებში და 137 - სკოლის ბუფეტებში;
- 35 - თევზისა და თევზის პროდუქტების სანარმოსა და სარეალიზაციო ობიექტებში;
- 58 - აგრარულ ბაზრებში;
- 37 - ნახევარფაბრიკატების სანარმოებში;
- 542 - პურფუნთუშეულის/ფქვილოვანი პროდუქციის სანარმოებსა და საკონდიტროებში;
- 95 - ალკოჰოლიანი და უალკოჰოლო სასმელების სანარმოებში;
- 608 - მარკეტებში.

გარდა ამისა, გეგმური ინსპექტირება ჩატარდა თავისი მწარმოებელ-რეალიზატორებთან, თხილისა და მზესუმზირის გადამამუშავებელ სანარმოებში, მცენარეული ცხიმის (ზეთი, მარგარინი), კვერცხის, ნაყინის, დაფასოებული სასმელი წყლის, სანელებლების, საკვებდანამატების, შაქრის, ჩიფსის, საკონსერვო, ჩაისა და ყავის სანარმოებში, სასმელ-სამეურნეო წყალმომარაგების ობიექტებზე, ხილ-ბოსტნეულის სარეალიზაციო, სადისტრიბუციო, საცალო და საბითუმო სავაჭრო ობიექტებში, წისქვილებში, სამაცივრე და სასაწყობე მეურნეობებში.

არაგეგმური ინსპექტირება არის წინასწარი დაგეგმვის გარეშე ჩატარებული სახელმწიფო კონტროლი, რომელიც ხორციელდება სახელმწიფო კონტროლის შედეგების, მათ შორის, სააგენტოს მიერ აღებული ნიმუშის ლაბორატორიული გამოკვლევის შედეგების საფუძველზე. არაგეგმური ინსპექტირების საფუძველი შესაძლოა გახდეს მოსახლეობის ან სხვადასხვა უწყების შეტყობინება და ა.შ.

- 2018 წელს ჩატარდა 830 არაგეგმური ინსპექტირება, არაგეგმური ინსპექტირება აღიარების მინიჭების მიზნით - 219.
- გადამოწმება - 6181.

2018 წელს სურსათის ეროვნულმა სააგენტომ სულ განახორციელა 12 760 ინსპექტირება.

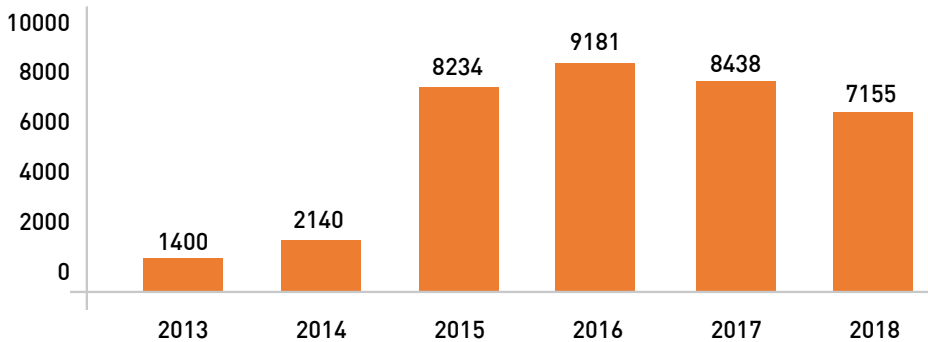
2012-2018 წლების ინსპექტირებების სტატისტიკა

წელი	გეგმური	არაგეგმური	გადამონმება	სულ
2012	377	44	83	504
2013	710	299	1167	2106
2014	2133	627	2424	5184
2015	3794	705	3725	8224
2016	5381	614	4826	10821
2017	4425	1078	4624	10127
2018	5530	1049	6181	12760

დოკუმენტური შემოწმება არის სახელმწიფო კონტროლის მექანიზმი, რომლის დროსაც დამოუკიდებლად ან სახელმწიფო კონტროლის სხვა მექანიზმებთან ერთად ხორციელდება სურსათის/ცხოველის საკვების ბიზნესოპერატორის საქმიანობასთან დაკავშირებული დოკუმენტების, მათ შორის, ჩანაწერებისა და სურსათის/ცხოველის საკვების ეტიკეტირების შემოწმება.

2018 წელს განხორციელდა 7155 დოკუმენტური შემოწმება საზოგადოებრივი კვების (რესტორანი, მზაკერძები, საშაურმე, სწრაფი კვება) ობიექტებში, საბავშვო ბაგა-ბაღის სამზარეულოებსა და სკოლის ბუფეტებში, სასურსათო მაღაზიებსა და მარკეტებში, აგრარულ ბაზრებში, სადისტრიბუციო და სარეალიზაციო ქსელში, საცხოვებში, ხორცის სარეალიზაციო ობიექტებსა და სურსათის მწარმოებელ სხვა პროფილის ბიზნესოპერატორებთან.

დოკუმენტური შემოწმების სტატისტიკა

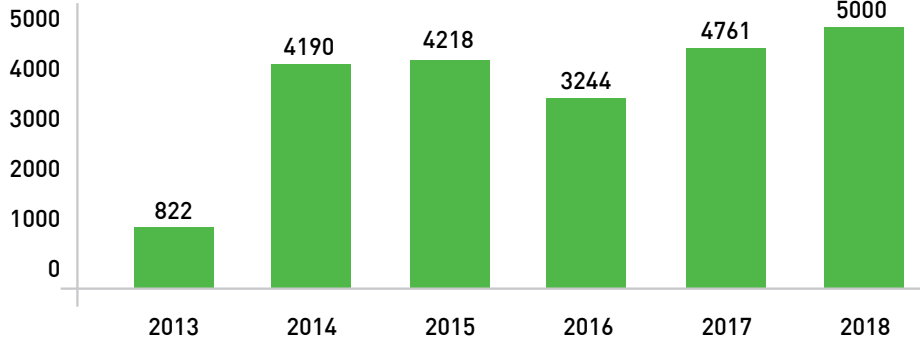
მონიტორინგი

მონიტორინგი არის სახელმწიფო კონტროლის მექანიზმი, რომლის ფარგლებში ხორციელდება წინასწარ დაგეგმილი დაკვირვებები და გაზომვები სურსათის/ცხოველის საკვების შესაბამისობის შესაფასებლად საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ მოთხოვნებთან. მონიტორინგის ფარგლებში ხდება სარეალიზაციო ობიექტებიდან სურსათის ნიმუშების აღება და აკრედიტებულ ლაბორატორიაში გამოკვლევა.

ნიმუშის აღება

2018 წელს სურსათის ეროვნული სააგენტოს უფლებამოსილმა პირებმა სათანადო წესით აიღეს და ლაბორატორიაში ჩააბარეს სურსათის (მათ შორის, სასმელი წყლის) 5000 ნიმუში/სინჯი. დარღვევა გამოვლინდა 797-ში (16%).

ნიმუშები

ზედამხედველობა

ბიზნესოპერატორის საქმიანობაზე დაკვირვება მიმდინარეობს კანონმდებლობის მოთხოვნასთან შესაბამის სურსათის/ცხოველის საკვების ბაზარზე განთავსების აღკვეთაზე, ბაზარზე უკვე განთავსებულის ამოღება/გამოთხოვაზე, სააგენტოს მიერ გაცემული მითითებების შესრულებასა და სურსათის/ცხოველის საკვების განადგურებაზე. 2018 წელს განხორციელდა 791 ზედამხედველობა.

ვადაგასული სურსათის გამოყენებისა და რეალიზაციის ფაქტების გამოვლენის შედეგად სააგენტოს უფლებამოსილი პირების ზედამხედველობით განადგურდა:

ხორცი და ხორცპროდუქტები	107 162 კგ.
სხვა მყარი სურსათი	6 903 კგ.
თხევადი სურსათი	16 645 ლ.
კვერცხი	23 825 ც.
ხორცი ფორმა N2-ის გარეშე	5 844 კგ.

ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა (ჯარიმა): „სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის კოდექსი“-ს შესაბამისად, სურსათის უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლის განხორციელებისას გამოვლინდა 2851 ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა.

დეპარტამენტში მიმდინარეობს მონაცემთა ელექტრონული აღრიცხვა მოქმედ სასაკლაოებზე დაკლულ ცხოველთა და ფრინველთა რაოდენობის შესახებ. 2018 წლის ბოლო მონაცემებით, საქართველოში ფუნქციონირებს ცხოველთა 103 და ფრინველთა 13 სასაკლაო, სადაც 2018 წლის განმავლობაში დაიკლა 771 660 ცხოველი (მრბ - 193 355, წრბ - 414 133, ღორი - 146 350, ბოცვერი - 17 614, ცხენი - 208) და 10 746 209 ფრთა ფრინველი.

- სულ გაიცა 373 454 ცალი ვეტერინარული მოწმობა ფორმა N2.

გაცემული სერტიფიკატები

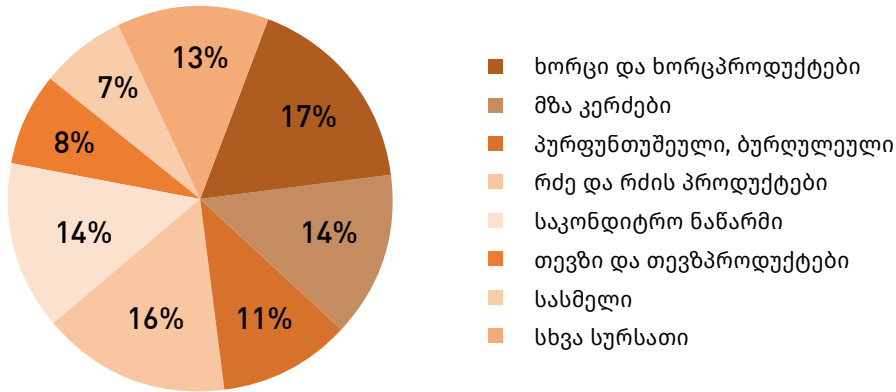
2018 წელს გაიცა 1538 ჰიგიენური, 41 შესაბამისობის შეფასების, 28 - აღიარების და 2942 ვეტერინარული სერტიფიკატი.

განული კონსულტაციები

უფლებამოსილი პირების მიერ განხორციელდა 338 კონსულტაცია.

2018 წელს სურსათის უვნებლობის დეპარტამენტში შემოვიდა 1176 შეტყობინება (მოქალაქეთა სატელეფონო შეტყობინება - 1120, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრიდან - 33, სხვა უწყებებიდან - 23), რომელზეც მოხდა შესაბამისი რეაგირება. დეპარტამენტში განხორციელდა აღნიშნული შეტყობინებებისა და შესაბამისი რეაგირებებისა მიღებული შედეგების ელექტრონული აღრიცხვა.

შემოსული შეტყობინებების პროცენტული გადანაწილება სურსათის სახეობების მიხედვით

სურსათის უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლის 2018 წლის პროგრამის ფარგლებში, შეფასდა და გაანალიზდა ბიზნესოპერატორების ინსპექტირების, დოკუმენტური შემოწმების, მონიტორინგისა და ზედამხედველობის შედეგები, შემუშავდა სურსათის უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლის 2019 წლის პროგრამა და განისაზღვრა პრიორიტეტები.

მიღწეული შედეგები

სამომხმარებლო ბაზარზე მდგომარეობა წლიდან წლამდე უმჯობესდება, რაც უზრუნველყოფს მოსახლეობის მეტად დაცულობას; ამაღლებულია სურსათის ეროვნული სააგენტოს ცნობადობა, რასაც მოწმობს ცხელ ხაზსა და სოციალურ ქსელში შემოსულ შეტყობინებათა რაოდენობის მკვეთრი ზრდა; მომხმარებელი მეტად არის ინფორმირებული და ჩართული, ვიდრე გასულ წლებში. გარდა ამისა, საკანონმდებლო ცვლილებებმა, რომლებიც ბაზრის გაჭანსაღებისკენ არის მიმართული, მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა ურთიერთობა სახელმწიფოს, ბიზნესსა და მომხმარებელს შორის, რის შედეგადაც გაიზარდა სახელმწიფო კონტროლის ეფექტიანობა, ამაღლდა მოსახლეობის ცნობიერება და ბიზნესისთვის გაჩნდა კონკურენტული გარემო.

2018 წლის 30 სექტემბრამდე ეკონომიკურ საქმიანობათა რეესტრში დარეგისტრირებული სურსათის ბიზნესოპერატორების 100% ვერიფიცირებულია სურსათის ეროვნული სააგენტოს ბაზაში.

ბიზნესოპერატორების 100% გადამოწმებულია და დარეგისტრირებულია სააგენტოს მონაცემთა ბაზაში.

ინსპექტორთა 95% დატრენინგებულია ევროკავშირის მოთხოვნების თანახმად შესაბამისი სფეროების მიხედვით.

სურსათის ეროვნულ სააგენტოს აქვს სასწავლო პროგრამა სურსათის ინსპექტორებისათვის. პროგრამა მოიცავს ზოგად და კონკრეტულ (პროფესიულ) თემებს ინსპექტორების კომპეტენციის მოთხოვნების შესაბამისად. ზოგადი თემები ეფუძნება სტანდარტულ ოპერაციულ პროცედურებს (SOPs), ხოლო კომპეტენციის მოთხოვნების შესაბამისი თემები ეფუძნება საქართველოს კანონმდებლობას, რომელიც არეგულირებს ბიზნესოპერატორების საქმიანობას ხორცის, რძის, თევზის, საზოგადოებრივი კვებისა და არაცხოველური წარმოების სურსათის სექტორებში და HACCP-ს.

2018 წლის 31 დეკემბრის მონაცემებით, ინსპექტორთა 97% გადამზადდა სურსათის ეროვნული სააგენტოს მიერ ევროკავშირის მოთხოვნების შესაბამისად.

ვეტერინარული კეთილსაიმედოობის უზრუნველყოფა

ვეტერინარიის დეპარტამენტი ზრუნავს ქვეყანაში ეპიზოოტიური კეთილსაიმედოობის შენარჩუნებასა და კონტროლზე; ახორციელებს ეპიზოოტიური მდგომარეობის რისკის ანალიზს, ვეტერინარული დანიშნულების პრეპარატების რეგისტრაციას; ადგენს ცხოველებისა და ადამიანების საერთო საშიში მასობრივი, გადამდები დაავადებების გაჩენა-გავრცელების მიზეზებს და იღებს საჭირო ზომებს ამ დაავადებების პრევენციის, პროფილაქტიკის, ლოკალიზაციისა და ლიკვიდაციის უზრუნველსაყოფად. ვეტერინარიის დეპარტამენტის უმნიშვნელოვანესი ფუნქციებია ვეტერინარული დანიშნულების პრეპარატების მიმოქცევის კონტროლი, ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციის უზრუნველყოფა და კონტროლი, ბიზნესოპერატორებისთვის ვეტერინარული მომსახურება, ცხოველთა სნეულებების დიაგნოსტიკა; ცხოველთა გადაყვანა-გადარეკვაზე, ბიოლოგიური ნარჩენების შეგროვებაზე, უტილიზაციასა და განადგურებაზე ზედამხედველობა.

2018 წელს ჩატარებული ვაქცინაციები:

- თურქულის საწინააღმდეგოდ ვაქცინირებული/რევაქცინირებულია 2 493 661 სული მსხვილფეხა და წვრილფეხა პირუტყვი, მათ შორის, 1 023 018 სული მსხვილფეხა და 1 470 643 სული წვრილფეხა პირუტყვი;
- ჯილეხის საწინააღმდეგოდ: 1 100 480 სული დაავადების ამთვისებელი ცხოველი, მათ შორის, 364 120 სული მსხვილფეხა, 731 519 სული წვრილფეხა პირუტყვი და 4 841 სული კენტრილიქიანი ცხოველი;
- ცოფის საწინააღმდეგოდ: 261 909 სული ძაღლი და კატა;
- ბრუცელოზის საწინააღმდეგოდ: 154 493 სული მსხვილფეხა და 6 098 სული წვრილფეხა პირუტყვი;
- ცხვრისა და თხის ყვავილის საწინააღმდეგოდ: 15 599 სული წვრილფეხა პირუტყვი;
- წვრილფეხა პირუტყვის წირის საწინააღმდეგოდ: 339 655 სული წვრილფეხა პირუტყვი;
- ნოდულარული დერმატიტის საწინააღმდეგოდ: 743 135 სული მსხვილფეხა პირუტყვი.

გამოკვლეულია:

- ბრუცელოზზე 8 082 სული მსხვილფეხა პირუტყვი;
- ალერგიული მეთოდით ტუბერკულოზზე - 10 095 სული მსხვილფეხა პირუტყვი, მათ შორის, დადებითად მორეაგირე აღმოჩნდა 45 სული;
- თურქულის არასტრუქტურულ ცილებზე (NSP) - 5 000 სული მსხვილფეხა და წვრილფეხა პირუტყვი;
- თურქულის სტრუქტურულ ცილებზე (SP) - 1 000 სული მსხვილფეხა და წვრილფეხა პირუტყვი;
- წვრილფეხა პირუტყვის წირზე (პოსტვაქცინალური კვლევები) - 100 სული წვრილფეხა პირუტყვი;
- ცოფზე (პოსტვაქცინალური კვლევები) - 300 სული ძაღლი;
- ბრუცელოზზე (პოსტვაქცინალური კვლევები) - 50 სული წვრილფეხა პირუტყვი.

დამუშავებულია:

- ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელების საწინააღმდეგოდ 7 825 სული მსხვილფეხა პირუტყვი და ცხოველის 142 სადგომი.

ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვისა და ქვეყნის კეთილსაიმედოობისთვის ხორციელდება შესაბამისი ინფრასტრუქტურული პროექტები. 2018 წელს ქვემო ქართლის რეგიონში - ბოლნისის მუნიციპალიტეტში ცხოველთა გადასარეკ ტრასაზე აშენდა და დაემატა 1 ვეტერინარული ზედამხედველობის პუნქტი (ბიოსაფრთხოების პუნქტი). ქვეყნის მასშტაბით სულ ფუნქციონირებს 6 პუნქტი (3 ქვემო ქართლისა და 3 კახეთის რეგიონში), სადაც ხორციელდება ვეტერინარული ზედამხედველობა ცხოველების გადარეკვაზე და პარაზიტების საწინააღმდეგოდ მათი უფასო დამუშავება. 2018 წელს დამუშავდა 8 465 სული მსხვილფეხა და 713 168 სული წვრილფეხა პირუტყვი.

გატარებული ქმედითი ღონისძიებების შედეგად, მინიმუმამდე შემცირდა დაავადებების გავრცელების რისკი და ზოონოზური დაავადების შემთხვევების გამოვლინება ადამიანებში.

ცოფის შემთხვევები და იძულებითი ღონისძიებები

- 2018 წელს დაფიქსირდა ცოფის 47 შემთხვევა, მათ შორისაა 24 ძაღლი, 1 კატა, 16 მსხვილფეხა პირუტყვი, 1 ღორი, 5 გარეული ცხოველი. დაავადების დაფიქსირების კერებში განხორციელდა 22 482 სული დაავადების ამთვისებელი ცხოველის იძულებითი ვაქცინაცია. 2018 წელს, 2013 წელთან შედარებით, ცოფის შემთხვევები ცხოველებში შემცირებულია 59,4 %-ით.

ჯილეხის შემთხვევები და იძულებითი ღონისძიებები

- 2018 წელს სულ დაფიქსირებულია ჯილეხის 11 შემთხვევა, აქედან 10 მსხვილფეხა პირუტყვში, (მათ შორის 1 ხორცში) და 1 ცხენში. იძულებითი ვაქცინაცია ჩატარდა 8 029 სულ დაავადების ამთვისებელ ცხოველს (მათ შორის, 2 988 სულ მსხვილფეხა და 4 346 სულ წვრილფეხა პირუტყვს, 507 სულ ღორს და 188 სულ ცხენს)
- 2018 წელს, 2013 წელთან შედარებით, ჯილეხის დაავადების შემთხვევები შემცირებულია 72,5 %-ით.

ცხოველების იდენტიფიკაცია-რეგისტრაცია

ცხოველთა ჯანმრთელობის კონტროლის, აღრიცხვიანობის, მიკვლევადობის უზრუნველყოფის, ასევე, ეტიკეტირებისა და გამჭვირვალობის ხელშეწყობის მიზნით, მიმდინარეობს ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაცია, რაც პირუტყვის ვაქცინაციის თანმდევი პროცესია.

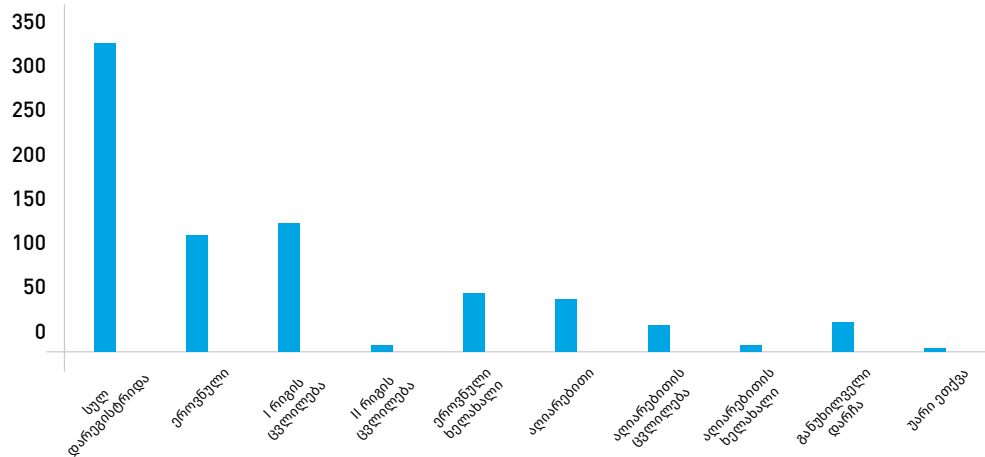
- 2018 წელს იდენტიფიცირებულია 495 244 სული მსხვილფეხა, 85 524 სული წვრილფეხა პირუტყვი და 1722 სული ღორი
- მონაცემთა ელექტრონულ ბაზაში დარეგისტრირდა 387 624 სული მსხვილფეხა, 72 855 სული წვრილფეხა პირუტყვი
- მსხვილფეხა და წვრილფეხა საქონლის სადგომის/დროებითი სადგომის კონტროლის დროს შეუსაბამობა გამოვლინდა მსხვილფეხა საქონლის 29 (1,4%) და წვრილფეხა საქონლის 7 (6,1%) სადგომზე
- სახელმწიფო პროგრამებით გათვალისწინებული ვეტერინარული ქმედება დაურეგისტრირდა 1 079 321 სულ პირუტყვს
- ბრუცელოზის საწინააღმდეგო პროფილაქტიკურ ვაქცინაციასთან ერთად 154 736 სულ მსხვილფეხა საქონელზე გაიცა პასპორტი
- მსხვილფეხა და წვრილფეხა საქონლის სადგომის/დროებითი სადგომის კონტროლის დროს შეუსაბამობა გამოვლინდა მსხვილფეხა საქონლის 29 (1,4%) და წვრილფეხა საქონლის 7 (6,1%) სადგომზე.

ვეტერინარული პრეპარატების რეგისტრაცია და კონტროლი

2018 წელს სარეგისტრაციოდ შემოვიდა 320 ვეტერინარული პრეპარატი. რეგისტრაციაში გატარდა 324 ვეტპრეპარატი (სარეგისტრაციოდ ვეტპრეპარატების გარკვეული ნაწილი გადმოვიდა 2017 წლიდან, ვინაიდან რეგისტრაციის პროცესი შესაძლოა გაგრძელდეს რამდენიმე თვე). რეგისტრირებული 324 ვეტპრეპარატიდან ეროვნული რეჟიმით დარეგისტრირდა 102 ვეტპრეპარატი, I რიგის ცვლილებით - 111, II რიგის ცვლილებით - 1, ეროვნული რეჟიმის ხელახალი რეგისტრაციით - 45, აღიარებითი რეჟიმით - 41, აღიარებითი რეჟიმის ცვლილებით - 22, აღიარებითი რეჟიმის ხელახალი რეგისტრაციით - 2. განუხილველი დარჩა - 25 ვეტპრეპარატის სარეგისტრაციოდ დოკუმენტები.

ვეტპრეპარატების სარეგისტრაციოდ მომსახურების განვცის საფასურის სახით 2018 წელს სახელმწიფო ხაზინაში შეტანილია 186 825 ლარი.

2018 წელს რეგისტრირებული ვეტპრეპარატები

ფარმაცევტულ ბაზარზე არარეგისტრირებული, ფალსიფიცირებული, ვადაგასული და გამოსაყენებლად უვარგისი ვეტერინარული პრეპარატების გამოვლენისა და მათი მიმოქცევის აღკვეთის მიზნით,

2018 წელს

- ინსპექტირებულია ვეტერინარულ კონტროლს დაქვემდებარებული 316 ობიექტი, მათ შორის, ვეტერინარული პრეპარატების საწარმო, ვეტერინარული აფთიაქი, ვეტერინარული პრეპარატების საბითუმო ვაჭრობის ობიექტი, ვეტერინარული კლინიკა, ზოომადარბა და ა.შ.
- ვეტერინარული პრეპარატების ხარისხის მონიტორინგის მიზნით, ლაბორატორიული გამოკვლევა ჩატარდა ვეტპრეპარატის 231 ნიმუშს, მათ შორის, 3 არაგეგმურ ნიმუშს. უვარგისად იქნა მიჩნეული საქართველოში წარმოებული 1 ვეტპრეპარატი. გამოვლინდა ასევე ვადაგასული ვეტერინარული პრეპარატის რეალიზაციის 2 ფაქტი.

მიღებული შედეგი: გაიზარდა ქვეყანაში მაღალი ხარისხის ვეტერინარული პრეპარატების რეალიზაცია.

ექსპორტი

სააგენტოს მიერ გატარებული ღონისძიებების შედეგად მსოფლიო ბაზარზე გაიზარდა მოთხოვნა ქართულ პროდუქციაზე, მნიშვნელოვნად მოიმატა დაკლული ცხვრის ტანხორცის ექსპორტმა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ადგილზე შეიქმნა დამატებითი ღირებულება და ქვეყანამ მეტი შემოსავალი მიიღო.

2018 წელს საქართველოდან ექსპორტზე გავიდა:

- 127 139 სული მსხვილფეხა პირუტყვი
- 66 231 სული წვრილფეხა პირუტყვი და 306 029 ცხვრის დაკლული ტანხორცი
- მსხვილფეხა პირუტყვის 2 210 032 კგ დამარილებული ტყავი
- წვრილფეხა პირუტყვის 890 987 კგ დამარილებული ტყავი
- 178 148 კგ ქრომირებული ტყავი
- 1 080 კგ პიკელირებული ტყავი
- 1 163 977 კგ მატყლი
- 2 168 440 ფრთა ფრინველი

- 885 000 კგ მანგანუმის ოქსიდი
- 10 048 189 კგ თევზის ზეთი
- 15 513 961 კგ თევზის ფქვილი
- 1 662 430 კგ სოიოს შროტი
- 152 030 კგ სოიოს ზეთი
- 150 000 კგ მზესუმზირის შროტი
- 56 000 კგ ხორბლის ქატი
- 3 442 512 ცალი საინკუბაციო კვერცხი.
- 6 290 კგ ვეტერინარული პრეპარატი
- 69 450 კგ მსხვილფეხა პირუტყვის მაჭიკი
- 1 126 სული ძაღლი და კატა.

ვეტერინარულ-სანიტარიული ზედამხედველობა

ცხოველთა ჯანმრთელობასა და სეზონურ საძოვრებზე გადაადგილებაზე კონტროლის განსახორციელებლად მნიშვნელოვანია ვეტერინარული ზედამხედველობის (ბიოუსაფრთხოების) პუნქტების ფუნქციონირება, სადაც 2018 წელს ინსექტოაკარიციდული პრეპარატებით დამუშავდა 8 465 სული მსხვილფეხა და 713 168 სული წვრილფეხა პირუტყვი.

ფიტოსანიტარიული კეთილსაიმედოობის უზრუნველყოფა

მცენარეთა დაცვის დეპარტამენტის ფუნქციისა ქვეყანაში საკარანტინო ღონისძიებების განხორციელება, მავნე ორგანიზმების შემოტანისა და გავრცელებისაგან ქვეყნის ტერიტორიის დაცვა.

დეპარტამენტი ზრუნავს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ფიტოსანიტარიულ დიაგნოსტიკაზე, მავნე ორგანიზმების გავრცელების პროგნოზირებასა და მათ წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებების განხორციელებაზე, კარანტინს დაქვემდებარებული პროდუქციის ფიტოსანიტარიულ საკარანტინო შემოწმებაზე.

მცენარეთა დაცვის დეპარტამენტი სტრუქტურული ერთეულების მეშვეობით ახორციელებს მცენარეული წარმოშობის პროდუქციის, სატრანსპორტო საშუალებების, საწყობების და ობიექტის გაუსწებოვნების ორგანიზებას, არეგისტრირებს პესტიციდებსა და აგროქიმიკატებს, ახორციელებს ფიტოსანიტარიულ მონიტორინგსა და რისკის მართვას, პასუხისმგებელია ფიტოსანიტარიულ და რეექსპორტის ფიტოსანიტარიული სერტიფიკატის გაცემაზე, ევალება ბიზნესოპერატორების ფიტოსანიტარიული მომსახურება.

განსაკუთრებით საშიშ და საკარანტინო მავნებლებთან ბრძოლა

სააგენტო საკუთარი ძალებით ყოველწლიურად ახორციელებს ბრძოლის ღონისძიებებს განსაკუთრებით საშიში და საკარანტინო მავნე ორგანიზმების (კალიები, ამერიკული თეთრი პეპელა, ბზის ალურა) წინააღმდეგ. გატარებული ღონისძიებების შედეგად მინიმუმამდე მცირდება მავნე ორგანიზმების საზიანო ზემოქმედება სასოფლო-სამეურნეო კულტურებზე და მთლიანად მწვანე საფარზე.

2018 წელს

- აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ დამუშავდა 790 000 ჰექტარი ფართობი
- აზიური ფაროსანას მონიტორინგის მიზნით განთავსდა 8000 ფერომონიანი დამჭერი მთელი ქვეყნის მასშტაბით და 100 ათასი ფერომონი „მოიზიდე და გაანადგურე“ სადგურებისთვის ტყისა და სოფლების გარე პერიმეტრებზე
- კალიების და კუტკალიების წინააღმდეგ დამუშავდა 14 826 ჰექტარი
- ამერიკული თეთრი პეპლის წინააღმდეგ დამუშავდა 2 460 ჰექტარი.

პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების სახელმწიფო კონტროლი

- მცენარეთა დაცვის დეპარტამენტი სისტემატურად ახორციელებს სარეალიზაციო ქსელში

განთავსებული პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების ხარისხის სახელმწიფო კონტროლს.

- 2018 წელს აღებული და ლაბორატორიულად გამოკვლეულია პესტიციდის 300 და აგროქიმიკატის 48 (სულ 348) ნიმუში.
- შემოწმდა ასევე პესტიციდების სარეალიზაციო 136 ობიექტი.

მცენარეთა მავნე ორგანიზმების (მათ შორის საკარანტინო და არასაკარანტინო) ზედამხედველობა და მონიტორინგი

2018 წლის ფიტოსანიტარიული კონტროლის პროგრამით, განსაკუთრებით საშიში და საკარანტინო მავნე ორგანიზმების ზედამხედველობისა და მონიტორინგის მიზნით, კახეთის, შიდა და ქვემო ქართლის, მცხეთა-მთიანეთის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის, გურიის, იმერეთის, სამცხე-ჯავახეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის რეგიონებში, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისა და ქალაქ თბილისის ტერიტორიებზე განთავსდა 400 ცალი ფერომონიანი სქესმჭერი ენტომოლოგიური გამოკვლევებისთვის; მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკისათვის (ენტომოლოგიური, ფიტოპათოლოგიური, ვირუსოლოგიური, პელმინთოლოგიური, პერბოლოგიური) კვლევა ჩატარდა 734 ნიმუშს. მავნე ორგანიზმების გავრცელების არეალის სწრაფი ზრდის, ახალი მავნე ორგანიზმების გამოჩენისას შესაძლებელია სხვა მავნე ორგანიზმების კვლევა მათი იდენტიფიცირების მიზნით. ფიტოსანიტარიული კონტროლის დროს გათვალისწინებული იყო დამატებით 67 ნიმუშის აღება. კონტროლის პროგრამის მიმდინარეობისას ლაბორატორიიდან მიღებული 50 გამოცდის ოქმის საფუძველზე გამოვლინდა საქართველოსათვის საკარანტინო შემდეგი მავნე ორგანიზმები:

- ხეხილის ბაქტერიული სიღამწვრე (*Erwinia amylovora*) – 6 (ქვემო ქართლი, კახეთი, რაჭა-ლეჩხუმ-ქვემო სვანეთი);
- კარტოფილის ოქროსფერი ნემატოდა (*Globodera rostochiensis*) – 2 (ქვემო ქართლი);
- კარტოფილის კიბო (*Synchytrium endobioticum*) – 5 (აჭარა);
- ციტრუსოვანთა შავი ფრთათეთრა - 8 (აჭარა);
- ხმელთაშუა ზღვის ნაყოფის ბუზი - (*Ceratitis capitata*) -29 (სამეგრელო-ზემო სვანეთი, იმერეთი, გურია).

ფიტოსანიტარიული ექსპორტის სერტიფიცირება

2018 წლის განმავლობაში სურსათის ეროვნული სააგენტოს რეგიონული სამმართველოების მცენარეთა დაცვის სპეციალისტების მიერ მცენარეული წარმოშობის პროდუქციაზე გაცემულია 10 363 ფიტოსანიტარიული სერტიფიკატი, მათ შორის, 10 046 ექსპორტის და 312 რეექსპორტის ფიტოსანიტარიული სერტიფიკატი.

ფიტოსანიტარიული სერტიფიცირება ჩატარდა და გაცემული სერტიფიკატების საფუძველზე საქართველოდან ექსპორტირებულია 166 399 ტონა მცენარეული პროდუქცია, მათ შორის:

- თხილი - 14 360 ტონა
- დაფნა - 4 788 ტონა
- ხე-მასალა - 333 10719 მ3
- ჩაი - 1 725 ტონა
- ხურმა - 3 885 ტონა
- ატამი - 4 119 ტონა
- ვაშლატამა - 6 743 ტონა
- სხვა ხილი - 3 449 ტონა
- ბოსტნეული - 2 748 ტონა
- მწვანილი - 3 693 ტონა
- კარტოფილი - 16 981 ტონა
- სამკურნალო მცენარეები - 8 932 ტონა.

სსიპ საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიის (LMA) საქმიანობის ძირითად სფეროს წარმოადგენს ცხოველთა (მ.შ. ფრინველი, თევზი, ფუტკარი) და მცენარეთა დაავადებების დიაგნოსტიკა და სურსათისა და სასმელი წყლის კვლევა. ლაბორატორია კომპეტენციის ფარგლებში ჩართულია ქვეყნის მასშტაბით დაავადების კერის სალიკვიდაციო და საკარანტინო ღონისძიებებში და ხელს უწყობს ახალი სადიაგნოსტიკო მეთოდების აპრობაციასა და დანერგვას.

www.lma.gov.ge

სსიპ საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია

ხარისხის მართვა

ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების გაფორმებამ სახელმწიფოში ახალი სტანდარტების დანერგვის ვალდებულებები გააჩნია. ეს იმას ნიშნავს, რომ არა მხოლოდ საერთაშორისო დონეზე, ქვეყნის მასშტაბითაც, სავალდებულო ხდება საკვები პროდუქტების უვნებლობა.

საქართველოს მიერ „დრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულებით“ (DCFTA) გათვალისწინებული ვალდებულებების თანახმად, საჭირო გახდა საერთაშორისო დონის ლაბორატორიის არსებობა.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიას გააჩნია საერთაშორისო ISO 17025 აკრედიტაცია და 9001:2015 ხარისხის მართვის სისტემა. ის ფაქტი, რომ ლაბორატორია და ლაბორატორიის მიერ წარმოებული კვლევები არის საერთაშორისოდ აღიარებული - ქმნის სანდოობის განცდას, როგორც ქვეყანაში მყოფი მომხმარებლისთვის, ასევე საზღვრებს გარეთ პროდუქტის მაკონტროლებლებისთვის; საერთაშორისო აკრედიტაციის მინიჭებით სარწმუნო ხდება გამოცდების შედეგების უტყუარობა და სიზუსტე.

ყველა პროცედურა LMA-ს ქსელში ტარდება შესაბამისი ბიოუსაფრთხოების სახელმძღვანელოს და სტანდარტული ოპერაციული პროცედურების (SOPs) მიხედვით.

ეკიდ-გადახედველობა ქვეყნის მასშტაბით

სსიპ საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს რეგიონული ლაბორატორიები აქტიურად არიან ჩართული აშშ-ის თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტოს (DTRA) მიერ „ერთობლივი ბიოლოგიური თანამშრომლობის“ ფარგლებში, „ერთიანი ჯანმრთელობის“ პროგრამაში და სრულიად მზადყოფნაში არიან ეკიდ-აფეთქებების რისკის დროს, დროულად ჩაერთონ ლაბორატორიულ კომპონენტში.

ლაბორატორიის თანამშრომელთა გადამზადება/ პროფესიული კომპეტენციის ტესტირების პროგრამა

ლაბორატორიაში მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა, როგორც სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობას, ასევე, ლაბორატორიის თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლების ხელშეწყობას; უწყვეტად ხდება კადრების გადამზადება ახალ მეთოდოლოგიებში. ლაბორატორიის სპეციალისტები სწავლებას გადიან აშშ-ისა და ევროპის წამყვან საცნობარო ლაბორატორიებში.

სსიპ საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია ჩართულია პროფესიული კომპეტენციის ტესტირების პროგრამაში. ეს იმას ნიშნავს, რომ ლაბორატორია აბარებს გამოცდებს პროფესიულ კვლევებში. მსგავს აქტივებში მონაწილეობა წარმოადგენს როგორც ლაბორატორიის მიერ დამკვეთისათვის შეთავაზებული ტესტირების უტყუარობის და ვალიდურობის ობიექტურ დადასტურებას, ასევე აკრედიტაციის შენარჩუნების ერთ-ერთ სავალდებულო პირობას.

პროფესიული განათლების ხელშეწყობა

სსიპ საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია ცდილობს მაქსიმალურად დაეხმაროს სასწავლო საგანმანათლებლო დაწესებულებებს მომავალი სპეციალისტების აღზრდაში.

ლაბორატორიაში აქტიურად მიმდინარეობს პროფესიული სასწავლებლებიდან და უნივერსიტეტებიდან სტუდენტების ჩართვა სანარმოო პრაქტიკაში მათი მომავალი დასაქმების მიზნით. ამის საფუძველზე, საგრძნობლად გაიზარდა ახალგაზრდა კვალიფიციური ადამიანური რესურსი. აღსანიშნავია, რომ თანამშრომლების მიღების შემდეგ გრძელდება მათი პროფესიული განვითარება. დასაქმებულმა სტუდენტებმა უკვე მიიღეს მონაწილეობა რიგ სამუშაო სწავლებებში/ ტრენინგებში, რომლებიც გაიმართა სხვადასხვა მოწვეული საერთაშორისო თუ ადგილობრივი ექსპერტის მიერ. „საჯარო დაწესებულებაში სტაჟირების გავლის წესისა და პირობების შესახებ“ სახელმწიფო პროგრამით ლაბორატორიაში სტაჟირებას გადიან სტუდენტები ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტიდან, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტიდან და სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტიდან.

მცენარეთა მავნე ორგანიზმების დეკარტამენტი

დანერგილი კვლევები:

- კოლუმბიის გალებიანი ფესვის ნემატოდის *Meloidogyne chitwoodi* და *Meloidogyne fallax* -ის მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- *Heterodera glycines* ის მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- *Xiphinema americanum sensu lato* -მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- აღმოსავლური ხილის ბუზის *Bactrocera dorsalis* -მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- ბზის ალურას *Cydalima perspectalis* -მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- აზიური ხარაბუზას *Anoplophora glabripennis* -მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- ბამბის ფრთათეთრას *Bemisia tabaci* მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია. (გადაცემულია დასამტკიცებლად);
- ციტრუსოვანთა ჭიჭინობელას *Metcalfa pruinosa* მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია. სოპ-ის დამუშავება (გადაცემულია დასამტკიცებლად);
- საკარანტინო მავნე ორგანიზმის *Tilletia (Neovissia) indica*-ს გამოვლენა და იდენტიფიკაცია;
- მცენარეული მასალიდან და ნიადაგიდან *Verticillium spp.*-ს გამოვლენა და იდენტიფიკაცია;
- ლურჯი მოცვის ხმობის გამომწვევი პათოგენური სოკოს *Phomopsis vaccinii*-ის გამოყოფა და მისი სახეობრივი იდენტიფიკაცია;
- კვიის ბაქტერიული კიბოს გამომწვევის *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae* გამოვლენა და მორფოლოგიურ-ბიოქიმიური იდენტიფიკაცია;
- თხილის ბაქტერიული ჭკნობის გამომწვევი პათოგენის *Xanthomonas arboricola* pv. *corylina* გამოვლენა და მორფოლოგიურ-ბიოქიმიური იდენტიფიკაცია;
- თხილის ბაქტერიული კიბოს გამომწვევი *Pseudomonas syringae* pv. *avellanae* გამოვლენა და მორფოლოგიურ-ბიოქიმიური იდენტიფიკაცია;
- კაკლის ბაქტერიული ჭკნობის გამომწვევი პათოგენის *Xanthomonas arboricola* pv. *juglandis* გამოვლენა და მორფოლოგიურ-ბიოქიმიური იდენტიფიკაცია (გადაცემულია დასამტკიცებლად);
- ემექსი ავსტრალიურის (*Emex australis* Stein.) მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა;
- სიდა ეკლიანის (*Sida spinosa* L.) მორფოლოგიურ - ბიოლოგიური რკვევა;
- ძალყურძენა სამყავილიანის (*Solanum triflorum* Nutt.) მორფოლოგიურ - ბიოლოგიური რკვევა;
- ძალყურძენა ხაზურფოთლიანის (*Solanum elaeagnifolium* Cav.) მორფოლოგიურ - ბიოლოგიური რკვევა (გადაცემულია დასამტკიცებლად);

- ფიტოპლაზმას დეტექცია და იდენტიფიკაცია „Nest“ და რეალურ დროში პჯრ-მეთოდებით;
- *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae*-ს დეტექცია და იდენტიფიკაცია პოლიმერაზულ ჯაჭვური რეაქციით;
- ხმელთაშუა ზღვის ნაყოფის ბუზის *Ceratitis capitata*-ს დნმ-ის გამოყოფა;
- ფიჭვის ნემატოდას *Bursaphelenchus xylophilus* იდენტიფიკაცია პჯრ მეთოდით;
- თხილის ბაქტერიული ნეკროზის გამომწვევი ბაქტერია *Xanthomonas arboricola* pv. *Corylina* იდენტიფიკაცია პჯრ მეთოდით;
- ბუზი *Ceratitis capitata* - ს იდენტიფიკაცია კონვენციური და „RELF“ პჯრ მეთოდებით;
- ღეროს ნემატოდას *Ditylenchus dipsaci* იდენტიფიკაცია პჯრ მეთოდით;
- ხორცის სახეობის იდენტიფიკაცია იმუნოფერმენტული (ELISA) მეთოდით (ქათმის ხორცი, ძროხის ხორცი, ღორის ხორცი);
- ბლის ფოთლის დახვევის ვირუსის იდენტიფიკაცია იმუნოფერმენტული (ELISA) მეთოდით.
- *Anguina*-ს გვარში შემავალი სახეობების მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია.

სტანდარტული ოპერაციული პროცედურები (SOPs)

- შემუშავდა და დამტკიცდა 20 SOPs-ი;

აკრედიტაცია

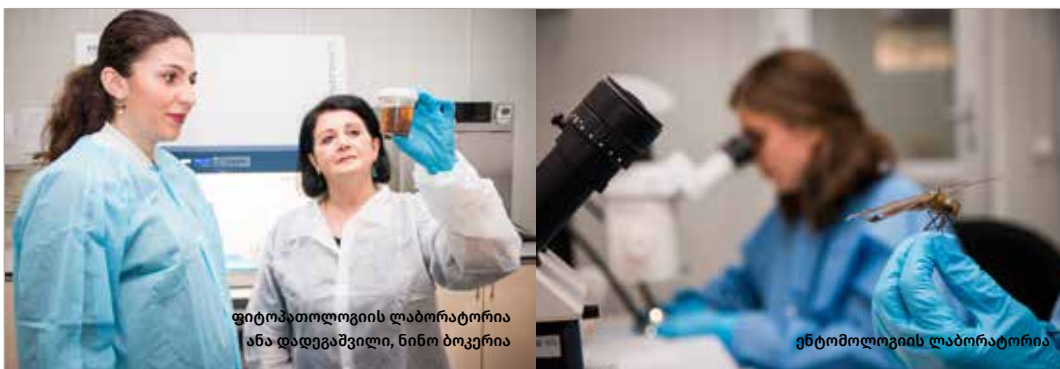
- დეპარტამენტის ეროვნული აკრედიტაციის სფეროს დამატა 10 მეთოდი, ხოლო რეაკრედიტაცია გაიარა 6 მეთოდზე;

პროფესიული ტესტირება:

- დეპარტამენტმა წარმატებით გაიარა საკვალიფიკაციო ტესტირება 2 მეთოდზე;
- არაქისის შემცველის განსაზღვრა ნივრის ფხვნილში (100%);
- ფიტოპლაზმას გამოვლენა და იდენტიფიკაცია დნმ-ის ნიმუშებში (100%);

ინტერლაბორატორიულ ტესტირებაში მონაწილეობა:

- გვარი *Globodera*-ს ცისტების იდენტიფიკაცია სახეობის დონეზე (100%);
- გვარი *Globodera*-ს გამოვლენა ნიადაგის ნიმუშებიდან (100%);
- ქერქიჭამიების (*Monochamus* spp.) ზრდასრული ფაზების იდენტიფიკაცია (92%);
- მცენარის ექსტრაქტიდან *Erwinia amylovora*- ს იდენტიფიკაცია (100%);
- *Clavibacter michiganensis* subsp. *sepedonicas*- გამოვლენა და იდენტიფიკაცია მცენარის ექსტრაქტიდან (100%);
- *Ralstonia solanacearum*-ის გამოვლენა და იდენტიფიკაცია მცენარის ექსტრაქტიდან (100%);

ფიტოპათოლოგიის ლაბორატორია
ანა და დეგაშვილი, ნინო ბოკერია

ენტომოლოგიის ლაბორატორია

შიდალაბორატორიული ტესტირებაში მონაწილეობა:

- კარტოფილის ჩრჩილის იდენტიფიკაცია (ბათუმის ლაბორატორია);
- მურა სიდამპლის გამომწვევის - *Ralstonia solanacearum* აღმოჩენა სწრაფი ტესტის გამოყენებით (ბათუმის ლაბორატორია);
- *Tilletia*-ს გვარის წარმომადგენლების სახეობრივი იდენტიფიკაცია (ბათუმის ლაბორატორია);
- *Tilletia*-ს გვარის წარმომადგენლების სახეობრივი იდენტიფიკაცია (შიდა ლაბორატორიული);
- ხეხილის ბაქტერიული სიდამწვრის გამომწვევის - *Erwinia amylovora* გამოვლენა მცენარეულ ნიმუშში მორფოლოგიური და ბიოქიმიური მეთოდების გამოყენებით (შიდა ლაბორატორიული);
- ხორცის სახეობრივი იდენტიფიკაცია (ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტის ვირუსოლოგიისა და მოლეკულური ბიოლოგიის ლაბორატორიასთან)

სამეცნიერო პროექტები:

გრძელდება მუშაობა შოთა რუსთაველის ფონდის მიერ დაფინანსებულ პროექტებზე:

- თხილის მავნე ტკიპების იდენტიფიკაცია დასავლეთ საქართველოში გავრცელებულ თხილის ჯიშებზე (ახალგაზრდა მეცნიერთა სამეცნიერო გრანტი YS-2016-53, თ.აბრამიშვილი);
- კარტოფილის ცისტანი ნემატოდების (*Globodera rostochiensis*, *G.pallida*) შესწავლა საქართველოში და პათოტიპების იდენტიფიკაცია (პროექტი FR2017/FR17_35), დ. ლალანიძე.

შოთა რუსთაველის ფონდში წარდგენილ იქნა სამეცნიერო პროექტი:

- კარტოფილის ზოგიერთი სოკოვანი დაავადების ბიოკონტროლი ვერცხლის ნანონაწილაკების წარმომქმნელი აქტინომიცეტების გამოყენებით (სამეცნიერო ხელმძღვანელი: მ.გურიელიძე).
- საოჯახო მეურნეობებში აზიური ფაროსანას (*Halyomorpha halys*) რიცხოვნობის დინამიკის მარეგულირებელი სისტემის შექმნა (სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ნ.ბადალაშვილი).

მოლეკულური ბიოლოგიის ლაბორატორია

სწავლებები:

- *Monochamus*-ის გვარში შემავალი ძირითადი სახეობების მორფოლოგიური იდენტიფიკაცია (თ. აბრამიშვილი, ოლომოუცის (ჩეხეთი) დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიაში);
- ფიჭვის მერქნის ნემატოდის *Bursaphelenchus xylophilus*-ის იდენტიფიკაცია მორფოლოგიური და მორფომეტრული ნიშნებით. (ნ.ნაზარაშვილი, ოლომოუცის (ჩეხეთი) დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიაში);
- გალიანი ნემატოდების სახეობრივი იდენტიფიკაცია *Meloidogyne spp* და კარტოფილის ცისტანი ნემატოდების *Globodera rostochiensis*, *G.pallida*-ს რეზისტენტობის დადგენა (თეორიული ნაწილი). (ნ.ნაზარაშვილი, ოლომოუცის (ჩეხეთი) დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიაში);
- ციტრუსოვანთა ფრთათეთრას (*Bemisia tabaci*) რკვევა მორფოლოგიური და მორფომეტრული ნიშნებით. (თ.აბრამიშვილი, ჩეხეთი);

- ტყის მავნე ხეშეშფრთიანების მორფოლოგიური რკვევა (თ.აბრამიშვილი, ჩეხეთი);
- ბაქტერიოლოგიის ლაბორატორიაში გამოყენებული ძირითადი მეთოდების გაცნობა (მ.გურიელიძე, ოლომოუცის (ჩეხეთი) დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიაში);
- *Erwinia amylovora*-ს პათოგენობის ტესტი ქსოვილოვან კულტურაზე - პრაქტიკული ტრენინგი (მ.გურიელიძე, ოლომოუცის (ჩეხეთი) დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიაში);
- *Erwinia amylovora*-ს აგლუტინაციის ტესტი, (მ.გურიელიძე, ოლომოუცის (ჩეხეთი) დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიაში);
- ფიჭვის მერქნის ნემატოდის *Bursaphelenchus xylophilus*-ის იდენტიფიკაცია პჯრ მეთოდით; (თბილისი, ე.აბაშიძე, დ. ლაღანიძე);
- *Monochamus*-ის გვარში შემავალი სახეობების გამოვლენა ფერომონიანი სქესმჭერებით (მამკოდის დაცული ტერიტორია) და მათი სახეობრივი რკვევა;
- მამკოდის ექსპედიციის შედეგად მოპოვებული ტყის მასივების ხმობის გამომწვევი ძირითადი მავნებლების გამოვლენა და მათი სახეობრივი იდენტიფიკაცია (თბილისი);
- ფიჭვის მერქნის ნემატოდის *Bursaphelenchus xylophilus*-ის გამოვლენა, როგორც *Monochamus* spp-დან, ასევე წიწვოვანი ტყის კორომიდან და მისი სახეობრივი იდენტიფიკაცია მორფოლოგიურ-მორფომეტრული (ნ.ნაზარაშვილი, თბილისი);
- ფიჭვის მერქნის ნემატოდის *Bursaphelenchus xylophilus*-ის ვექტორი *Monochamus* sp.- დან ნემატოდების გამოყოფა და იდენტიფიკაცია. (ნ.ნაზარაშვილი, თბილისი);
- ფიჭვის მერქნის ნემატოდის *Bursaphelenchus xylophilus*-ის სახეობრივი იდენტიფიკაცია PCR მეთოდებით (თბილისი, დ.ლაღანიძე, ე.აბაშიძე, მ.აზნარაშვილი);
- ღეროს ნემატოდის *Ditylenchus dipsaci*, *D.destructor*-ის სახეობრივი იდენტიფიკაცია მორფოლოგიური და მორფომეტრული ნიშნებით. (ნ.ნაზარაშვილი, თბილისი);
- ღეროს ნემატოდის *Ditylenchus dipsaci*, *D.destructor*-ის სახეობრივი იდენტიფიკაცია პჯრ მეთოდით (თბილისი, ე.აბაშიძე, დ. ლაღანიძე);
- ოჯახი Tephritidae (Fruit Flies)-ში შემავალი სახეობების რკვევა მორფოლოგიური და მორფომეტრული ნიშნებით (თ.აბრამიშვილი, თბილისი);
- *Tilletia*-ს გვარის იდენტიფიკაცია და მისი სახეობების: *T.controversa*, *T. tritici*, *T. foetida* და *T. caries*-ის მორფოლოგიური, განმასხვავებელი ნიშნების შესწავლა სინათლის მიკროსკოპით, (ნ.ბოკერია, ა.დადეგაშვილი, თბილისი);
- *Phytophthora*-ს კულტივირება და ამ გვარის სახეობების იდენტიფიკაცია; *Verticillium albo-atrum*-ის გამოყოფა და იდენტიფიკაცია, (ნ.ბოკერია, ა.დადეგაშვილი, თბილისი);
- *Verticillium albo-atrum* და *Verticillium dahliae* მორფოლოგიური, განმასხვავებელი ნიშნების შესწავლა, (ნ.ბოკერია, ა.დადეგაშვილი, თბილისი);
- კარტოფილის კიბოსადმი კარტოფილის ჯიშების რეზისტენტობის გამოცდა (ნ.ბოკერია, ა. დადეგაშვილი, თბილისი);
- *Synchytrium*-ის გვარის სახეობების იდენტიფიკაცია და ზოოსპორანგიუმის სიცოცხლისუნარიანობის განსაზღვრა (ნ.ბოკერია, ა.დადეგაშვილი, თბილისი);
- წიწვოვანი და ფოთლოვანი მცენარეების სოკოვანი დაავადებები (ნ.ბოკერია, ა.დადეგაშვილი, თბილისი);
- *Xylella fastidiosa*-ს გამოყოფა, კულტივირება და პჯრ დიაგნოსტიკა, თეორიული და პრაქტიკული ტრენინგი ჩეხეთი (მ.გურიელიძე, ე.აბაშიძე);
- კარტოფილის მურა და რგოლური სიდამპლებების გამომწვევების - *Ralstonia solanacearum* და *Clavibacter michiganensis* subsp. *sepedonicus*-ის დიაგნოსტიკა იმუნოფლოროცენტული მიკროსკოპით (მ.გურიელიძე, ჩეხეთი);
- *Ralstonia solanacearum*-ის პათოგენობის ტესტი ბადრიჯნის ჩითილებზე (მ.გურიელიძე, ჩეხეთი);
- სველი სილამპლის გამომწვევი პათოგენების - *Pectobacterium carotovorum*, *P. atrosepticum*, *Dickeya solani*-ის პათოგენობის ტესტი კარტოფილის ტუბერზე, პათოგენის კულტივირების მეთოდით;
- *Pseudomonas syringae* pv. *syringae*-ს პათოგენობის ტესტი;

- Melapsora-ს გვარის წარმომადგენლების სახეობრივი იდენტიფიკაცია (*Melampsora medusae*, *M.larici – populina*, *M.populnea*, *M.allii – populina*) (ნ.ბოკერია, ა.დადეგაშვილი, თბილისი);
- ფიტოპლაზმების დეტექცია და იდენტიფიკაცია მცენარეებსა და ვექტორებში;
- კარტოფილის ვიროიდების (*Potato stindle tuber viroid (PSTVd)*) გამოვლენა და იდენტიფიკაცია პჯრ მეთოდით (FAO, დ.დალანიძე, ე.აბაშიძე, მ.აზნარაშვილი);
- მცენარეთა მავნე ვიროიდების გამოვლენა და იდენტიფიკაცია პჯრ მეთოდით (FAO, დ.დალანიძე, ე.აბაშიძე, მ.აზნარაშვილი);
- ბიოუსაფრთხოება და ბიოდაცვა (დეპარტამენტის ყველა თანამშრომელი).

სემინარი/კონფერენციაში მონაწილეობა/გამოცემული პუბლიკაციები:

- თბილის კვირტის ტკიპა საქართველოში და მისი პჯრ ანალიზის ინოვაციური მეთოდი (*Hazelnut big bud mites in Georgia and an innovative method for their PCR analysis*). აკაროლოგთა XV საერთაშორისო კონგრესი ანტალიაში, თურქეთი. თ. აბრამიშვილი; დ.დალანიძე;
- 2018 წლის მე-13 ყოველწლიური შეხვედრა - „სექვენირება და ანალიზი მომავლის პერსპექტივაში“; „Application of sequencing analysis for rabies virus diagnostics and surveillance in Georgia“ (SFAF) სანტა-ფე, ნიუ-მექსიკოს შტატი, აშშ; თ.ელბაქიძე.

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა მოამზადეს და გამოაქვეყნეს შემდეგი პუბლიკაციები:

- თბილის კვირტის ტკიპა საქართველოში და ინოვაციური მეთოდი მათი პჯრ ანალიზისთვის“ (*Hazelnut big bud mites in Georgia and an innovative method for their PCR analysis*). აკაროლოგთა XV საერთაშორისო კონგრესი ანტალიაში, თურქეთი. თ.აბრამიშვილი; დ.დალანიძე;

პროფესიული განათლების ხელშეწყობა:

- ღია კარის კახეთის რეგიონის, საგარეჯოს, გომბორის, უდაბნოს, პატარძელის, ხაშმის და „მზის გულის“ საჯარო სკოლის მე-9, მე-10 კლასის მოსწავლეებისათვის;
- ლაბორატორიაში სწავლება ჩაუტარდათ აგრარული უნივერსიტეტის აგრარული მეცნიერებების სტუდენტს და პროფესიული კოლეჯის, „სპექტრისა“ და „ორიენტირის“ ახალგაზრდა სპეციალისტებს.

ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

დანერგილი კვლევები:

- ფუტკრის ამერიკული და ევროპული სიდამპლევების სადიაგნოსტიკო ექსპრეს ტესტი;
- ლეპტოსპიროზის საწინააღმდეგო ანტისხეულების აღმოჩენა ძუძუმწოვარი ცხოველების სისხლის შრატში;
- ძაღლის ჭირის ვირუსის საწინააღმდეგო ანტისხეულების აღმოჩენა ძაღლის სისხლის შრატსა და პლაზმაში;

სტანდარტული ოპერაციული პროცედურები (SOPs)

- ცვლილებები შევიდა 26 SOPs-ში;
- შემუშავდა 29 ახალი SOPs-ი.

აკრედიტაცია:

- დეპარტამენტმა გაიარა ეროვნული (რე) აკრედიტაცია- 74 სფეროში;
- საერთაშორისო რეაკრედიტაცია-52 სფეროში.

ლაბორატორიათაშორის პროფესიული ტესტირება:

- მაღალპათოგენური ფრინველის (AIV) მატრიქს გენი, მოლეკულური ბიოლოგია RT-PCR
- მაღალპათოგენური ფრინველის (AIV) H5 გენი, მოლეკულური ბიოლოგია RT-PCR
- პარამიქსოვირუსები (APMV) მოლეკულური ბიოლოგია RT-PCR
- ნიუკასლი მოლეკულური ბიოლოგია RT-PCR
- ცხვრის და თხის ყვავილი, მოლეკულური ბიოლოგია: RT-PCR
- ნოდულარული დერმატიტი მოლეკულური ბიოლოგია: RT-PCR
- შიდა ლაბორატორიათაშორის საკვალიფიკაციო ტესტირება - სტაფილოკოკები ბაქტერიოლოგია
- შიდა ლაბორატორიათაშორის საკვალიფიკაციო ტესტირება - თურქული სეროლოგია
- შიდა ლაბორატორიათაშორის საკვალიფიკაციო ტესტირება - ბრუცელოზი, ლეიშმანიოზი - სეროლოგია
- შიდა ლაბორატორიათაშორის საკვალიფიკაციო ტესტირება ჰიტოლოგიაში
- შიდა ლაბორატორიათაშორის საკვალიფიკაციო ტესტირება პარაზიტოლოგიაში

სამეცნიერო პროექტები: მიმდინარე

- „საქართველოში ფებრილურ-ზოონოზური კანის დაავადებების შემთხვევების აღმოჩენისა და დიაგნოსტიკის პოტენციალის ამაღლება,“
- მონაწილე ინსტიტუტები-სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია, დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრი, აშშ დაავადებათა კონტროლის ცენტრი, სურსათის ეროვნული სააგენტოს ვეტ. დეპარტამენტი;
- დონორი-აშშ. საფრთხის შემცირების თავდაცვის სააგენტო;
- „საქართველოსა და სომხეთში წრპ. ჭირის გამოვლენის, წარმოშობის და გავრცელების კომპლექსური კვლევები,“
- მონაწილე ინსტიტუტები-სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია,სურსათის ეროვნული სააგენტოს ვეტ. დეპარტამენტი;სომხეთის რესპუბლიკური ვეტერინარული ლაბორატორია;
- დონორი-აშშ. საფრთხის შემცირების თავდაცვის სააგენტო;

განხილვის პროცესშია:

- „თურქულის კონტროლის მიზნით დიაგნოსტიკის ტექნიკის სრულყოფა და დანერგვა საქართველოში,
- მონაწილე ინსტიტუტი-სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია, დონორი-აშშ. საფრთხის შემცირების თავდაცვის სააგენტო;
- „ჯილხის კერების დეკონტამინაციის ეფექტურობის შეფასება,
- მონაწილე ინსტიტუტები-სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია,სურსათის ეროვნული სააგენტოს ვეტ. დეპარტამენტი;
- დონორი-აშშ. საფრთხის შემცირების თავდაცვის სააგენტო;
- „ცოვის დაავადების ლაბორატორიული დიაგნოსტიკის სრულყოფა,
- სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიასა და დიდი ბრიტანეთის ცხოველთა და მცენარეთა ჯანმრთელობის სააგენტოს ერთობლივი „Twinning“ პროექტი

სწავლებები

- ბიოსაფრთხოება-„დებიინფექციის მეთოდები,,
- მოლეკულური ბიოლოგია B. Anthracis
- სეროლოგია ფლუორესცენტული პოლარიზაციის ტესტი
- სეროლოგია ბრუცელოზი რრრ, რბრ.-განმეორებითი სწავლება.
- ბიოსაფრთხოება მე-3 დონის (BSL-3) პრაქტიკული და თეორიული განმეორებითი სწავლება.
- ბაქტერიოლოგია სალმონელას და შეგელას იზოლაცია, იდენტიფიკაცია
- დების-ის ანალიტიკური მოდული

შეხვედრები, სემინარები, სიმპოზიუმები, კონფერენციები

- აშშ თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტო (DTRA), ერთობლივი ბიოლოგიური ჩართულობის პროგრამა; 99-ე ყოველწლიური საერთაშორისო კონფერენცია ცხოველთა დაავადებებზე მომუშავე მეცნიერების შეხვედრა (CRWAD); ჩიკაგო, ილინოისი, აშშ.
- აშშ-ის თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტოს (DTRA) ერთობლივი ბიოლოგიური ჩართულობის პროგრამის ფარგლებში გამართულ „მე-11 საერთაშორისო ვეტერინარული ვირუსოლოგიის კონგრესი (ESVV) და მე-12-ე ევროპის სამეცნიერო კვლევითი ჯგუფის ყოველწლიურ (ცხოველთა ეპიზოოტიური დაავადებები, რომელთაც შესაძლოა ზოონოზური პოტენციური ქონდეს EPIZONE) შეხვედრა/ კონფერენცია. ქ. ვენა, ავსტრია.
- ევროკავშირის რეფერენს ლაბორატორიების მიერ ორგანიზებული სემინარი,
- წრპ. ჭირის დაავადებების შესახებ სამუშაო შეხვედრა, მონპელიე, საფრანგეთი
- აშშ-ის თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტოს (DTRA) ერთობლივი ბიოლოგიური ჩართულობის პროგრამის ფარგლებში გამართულ მე-4-ე შეხვედრა/ კონფერენციაზე „ღორის აფრიკული ცხელება/ მკვლევართა გლობალური ალიანსი (GARA), ქ. კალგარი, სარდინია, იტალია
- ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტო (IAEA) სამუშაო შეხვედრა ვექტორული დაავადებების დიაგნოსტიკისა და დიფერენცირების შესაძლებლობების გაძლიერებისათვის ქ. თბილისი
- აშშ თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტო (DTRA), ერთობლივი ბიოლოგიური ჩართულობის პროგრამა-ამერიკელ მიკრობიოლოგთა საზოგადოების კონფერენცია (ASM) ბიოლოგიური საფრთხეები“. ქ. ბალტიმორი, მერილენდი, აშშ.
- ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტო (IAEA) პრიორიტეტული ვექტორული დაავადებების გამომწვევი პათოგენების აღმოჩენა და დიფერენცირება. სამუშაო შეხვედრა; ლისაბონი, პორტუგალია
- ინფექციური დაავადებების საერთაშორისო კონფერენცია -ატლანტა, ჯორჯია
- ამერიკელ მიკრობიოლოგთა საზოგადოების კონფერენცია-ატლანტა, ჯორჯია
- ქართველი და აზერბაიჯანელი ეპიდემიოლოგების და ვეტერინარების შეხვედრა ტრანს -სასაზღვრო თანამშრომლობის ფარგლებში (ყვარელი)
- სამუშაო შეხვედრა „ცოფის უკეთესი კონტროლის სტრატეგია“. (ბათუმი)
- სამუშაო შეხვედრა-LIMS-ის დანერგვის პროცესის სრულყოფა (ბორჯომი)
- EIDSS-ის წარმომადგენლობითი შეხვედრა ლაბორატორიის სამუშაო ჯგუფთან (თბილისი)

კუბლიკაციები, ბროშურები

- „Intra-epidemic genome variation in highly pathogenic African Swine Fever Virus (ASFV) from the country of Georgia“; Jason Farlow; Marina Donduashvili; Maka Kokhraidze; Adam Kotorashvili; Nino Vepkhvadze; Nato Kotaria; Ana Gulbani

პროფესიული განათლების ხელშეწყობა:

- სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბაკალავრის სწავლება მოლეკულური ბიოლოგიის ლაბორატორიაში;
- საქართველოს ზოოტექნიკურ სავეტერინარო სასწავლო-კვლევითი ინსტიტუტის მაგისტრის სტაჟირება ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტში.

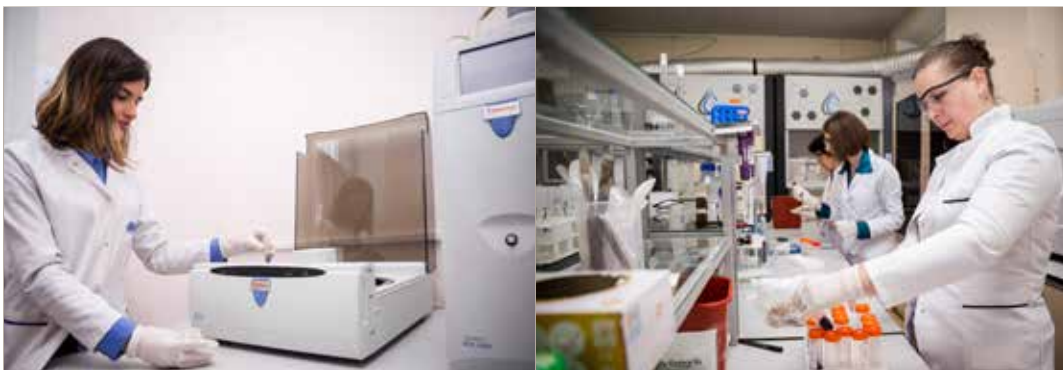
სურსათის კვლევის დეპარტამენტი

დანერგული კვლევები:

- სალმონელის აღმოჩენის, დათვლის და სეროტიპირების ჰორიზონტალური მეთოდი, ნაწილი - 1 – salmonella spp. აღმოჩენა სსტ. ისო - 6579-1-2017;
- -Listeria monocytogenes აღმოჩენისა და დათვლის ჰორიზონტალური მეთოდი. ნაწილი - 1 –აღმოჩენის მეთოდი ისო 11290 – 1- 2017;
- მიკროორგანიზმების დათვლის ჰორიზონტალური მეთოდი. ნაწილი -1 - კოლონიების დათვლა 30 C ზედაპირული თესვის ტექნიკით სსტ ისო 4833 – 1 : 2013/2015 ;
- მიკროორგანიზმების დათვლის ჰორიზონტალური მეთოდი. ნაწილი - 2-კოლონიების დათვლა 30 C სიღრმეში თესვის ტექნიკით სსტ ისო 4833 – 2: 2013/2015;
- სულფიდმარედაქციონირებელი კლოსტრიდიები- სსტ ისო 15213: 2003/2013;
- ენტერობაქტერიების განსაზღვრის მეთოდი ცხოველთა საკვებში - ისო 21528 – 2 :2004.
- მძიმე მეტალების - ქრომის და კალის (Cr, Sn) განსაზღვრა საკვებ პროდუქტებში ატომურ ემისიური სპექტრომეტრის (Agilent Technologies 4200 MP AES) და ატომურ აბსორბციული სპექტრომეტრის (Agilent Technologies 280Z AA) მეშვეობით;
- ჰიდროქსილმეთილფურფუროლის განსაზღვრა თაფლში მაღალეფექტური სითხური ქრომატოგრაფის გამოყენებით;
- შაქრების (გლუკოზა, ფრუქტოზა, საქაროზა) განსაზღვრა თაფლში მაღალეფექტური სითხური ქრომატოგრაფის გამოყენებით;
- ნიტროიმიდაზოლების განსაზღვრა თაფლში სითხურ ქრომატოგრაფთან შეუღლებელი სამმაგ კვადრუპოლიანი მასსპექტრომეტრის (LC/MS/MS) საშუალებით;
- პესტიციდების ნარჩენების განსაზღვრა GS/MS/MS და LS/MS/MS-ის მეთოდების გამოყენებით;
- პოლიციკლური ბიფენილების (PCB) განსაზღვრა თაფლში და თევზში გაზური ქრომატოგრაფიის (GS/MS/MS) მეთოდის გამოყენებით.
- ნიტროფურანების განსაზღვრა თაფლში სითხურ ქრომატოგრაფთან შეუღლებელი სამმაგ კვადრუპოლიანი მასსპექტრომეტრის (LC/MS/MS) საშუალებით;
- თაფლში ყვავილის მტერის ანალიზი.
- სურსათში ტენიანობის განსაზღვრა ახალი ხელსაწყოს „Radwag MA 50 „საშუალებით.

სტანდარტული ოპერაციული პროცედურები (SOPs)

- შემუშავდა და დამტკიცდა 12 ახალი SOPs-ი;
- შემუშავდა და დამტკიცდა 4 ვალიდაციის პროტოკოლი.

აკრედიტაცია:

- სალმონელის აღმოჩენის , დათვლის და სეროტიპირების ჰორიზონტალური მეთოდი , ნაწილი - 1 – salmonella spp.აღმოჩენა სსტ. ისო - 6579-1-2017;
- -Listeria monocytogenes აღმოჩენისა და დათვლის ჰორიზონტალური მეთოდი. ნაწილი - 1 –აღმოჩენის მეთოდი ისო 11290 – 1- 2017;
- მიკროორგანიზმების დათვლის ჰორიზონტალური მეთოდი.ნაწილი -1 - კოლონიების დათვლა 30 C ზედაპირული თესვის ტექნიკით სსტ ისო 4833 – 1 : 2013/2015 ;
- მიკროორგანიზმების დათვლის ჰორიზონტალური მეთოდი. ნაწილი - 2-კოლონიების დათვლა 30 C სიღრმევი თესვის ტექნიკით სსტ ისო 4833 – 2: 2013/2015;
- სულფიდმარედეცირებელი კლოსტრიდიები- სსტ ისო 15213: 2003/2013;
- ენტერობაქტერიების განსაზღვრის მეთოდი ცხოველთა საკვებში - ისო 21528 – 2 :2004;
- მძიმე მეტალების - ქრომის და კალის (Cr, Sn) განსაზღვრა საკვებ პროდუქტებში ატომურ ემისიური სპექტრომეტრის (Agilent Technologies 4200 MP AES) და ატომურ აბსორბციული სპექტრომეტრის (Agilent Technologies 280Z AA) მეშვეობით;
- ჰიდროქსილმეთილფურფუროლის განსაზღვრა თაფლში მაღალეფექტური სითხური ქრომატოგრაფის გამოყენებით;
- შაქრების (გლუკოზა, ფრუქტოზა, საქაროზა) განსაზღვრა თაფლში მაღალეფექტური სითხური ქრომატოგრაფის გამოყენებით;
- ნიტროიმიდაზოლების განსაზღვრა თაფლში სითხურ ქრომატოგრაფთან შეუღლებელი სამმაგ კვადრუპოლიანი მასსპექტრომეტრის (LC/MS/MS) საშუალებით;
- პესტიციდების ნარჩენების განსაზღვრა GS/MS/MS და LS/MS/MS-ის მეთოდების გამოყენებით;
- ანიონების (ნიტრატები, ნიტრიტები,სულფატები,ფთორი,ქლორი) განსაზღვრა წყალში)

პროფესიული ტესტირება:

- დეპარტამენტმა წარმატებით გაიარა პროფესიული ტესტირება (FAPAS) 13 მაჩვენებლებზე:
- პესტიციდების განსაზღვრა მარწყვის პიურეში;
- მძიმე მეტალების (კადმიუმი (Cd), დარიშხანი (As)) განსაზღვრა თევზის კონსერვში;
- ტეტრაციკლინების ჯგუფის ნარჩენების განსაზღვრა თევზის კუნთში;
- ნიტროიმიდაზოლების და ამინოგლიკოზიდების ჯგუფების ნარჩენების განსაზღვრა თაფლში;
- მძიმე მეტალების (კადმიუმი (Cd), ტყვია (Pb), კალა (Sn), ნიკელი (Ni)) განსაზღვრა ბოსტნეულში.
- *Vibrio parahaemolyticus* (Detection test –Fish M236d21);
- Enterobacteriaceae(Enumeration test-Salad M235e03);
- *Salmonella* spp.(Detection test- Shocolade powder M236d07);
- *Clostridium perfringens*(Enumeration test,Beef M 237e06);
- *E.coli*(Enumeration test-milk powder M 257e10);
- *E.coli* O157:H7(Detection test,Beef M 237d11);
- *Salmonella* spp(Detection test,Chicken M235d071);
- Coagulase positive staphylococci(Enumeration test,Beef)

სწავლებები:

- სწავლება „PCR -ისა, ელექტროფორეზის და სხვა სადიაგნოსტიკო მეთოდების გამოყენება ლაბორატორიულ კვლევებში“, სკოპიეს უნივერსიტეტი, სკოპიე, მაკედონია;
- სწავლება „თაფლის კვლევა“, პრადის სახელმწიფო ვეტერინარიული ლაბორატორია. პრადა, ჩეხეთი.
- სამუშაო შეხვედრა გამოყენებითი კვლევების განვითარების საკითხზე, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს სსიპ - შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდი;
- სამუშაო შეხვედრა, სურსათში ტყვიის რიკის შეფასება, გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრი;
- ნიტროიმიდაზოლების განსაზღვრა თაფლში;
- ნიტროფურანების განსაზღვრა თაფლში;
- პესტიციდების და პოლიციკლური ბიფენილების განსაზღვრა თაფლში;
- ანტიბიოტიკების განსაზღვრა თაფლში;
- მძიმე მეტალების განსაზღვრა სურსათში (Hg, As);
- პოლიარომატული ნახშირწყლების (PAH) განსაზღვრა თევზში;
- სწავლა ჩატარდა მსოფლიო ბანკის ექსპერტის ბ-ნი ვ. ბარტკევიჩის ხელმძღვანელობით (ლატვიის ინსტიტუტის BIOR-ის სურსათის უვნებლობის და გარემოსდაცვის ლაბორატორიის უფროსი)
- სურსათის კვლევის ლაბორატორიის კომპეტენტურობის ზოგადი მოთხოვნები; ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტო (IAEA) ქ. ბოგორი, ინდონეზია;
- საერთაშორისო სტანდარტების გაძლიერება, რეგიონალურ სემინარი (სურსათის უვნებლობის მიმართულებით) (CAREC), თბილისი, საქართველო.

პროფესიული განათლების ხელშეწყობა:

- წყლის საერთაშორისო დღესთან დაკავშირებით, სკოლის მოსწავლეებისათვის ღია კარის დღე მოეწყო.
- ლაბორატორიაში სწავლება ჩაუტარდათ სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სასწავლო კურსის „მოლეკულური მეთოდები ბიოსამედიცინო მეცნიერებებში“ სტუდენტს, ასევე, აგრარული უნივერსიტეტის აგრარული მეცნიერებების სადოქტორო სკოლის სტუდენტს და პროფესიული კოლეჯის, „სპექტრისა“ და „ორიენტირის“ ახალგაზრდა სპეციალისტებს.

2018 წლის 30 ივნისის მდგომარეობით, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიის მიერ გამოყენებული მეთოდების 100% აკრედიტებულია ევრო კავშირის და/ან საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად.

2014 წლის მარტში, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიამ საერთაშორისო აკრედიტაცია გაიარა ISO 17 025-ის მიხედვით, რაც საერთაშორისოდ აღიარებულს ხდის ყველა იმ გამოკვლევის შედეგს, რომელსაც ლაბორატორია ჩაატარებს. აღნიშნულ აკრედიტაციას გასცემს აშშ-ის სტანდარტების ეროვნული ინსტიტუტი (ყოფილი ACLASS-ANSI, ამჟამად ANAB), რომელიც საგამოცდო/საკალიბრაციო ლაბორატორიებისათვის მსოფლიოს ერთ-ერთი წამყვანი სააკრედიტაციო ორგანოა. ლაბორატორიაში ასევე დანერგულია ISO 9001:2008 მოთხოვნის შესაბამისი ხარისხის მართვის სისტემა.

დღევანდელი მონაცემებით, ლაბორატორიაში დანერგილი ყველა კვლევა აკრედიტებულია საერთაშორისო სტანდარტის ISO 17 025 მიხედვით.

**სსიპ სოფლის მეურნეობის
სამეცნიერო-კვლევითი
ცენტრი**

ცენტრის საქმიანობის მიზანია, ხელი შეუწყოს სოფლის მეურნეობის დარგში არსებული პოტენციალის მაქსიმალურ გამოყენებას, მოსავლიანობის ზრდას, არსებული პრობლემების მეცნიერულ დონეზე გაანალიზებასა და გადაჭრას, თანამედროვე, ინოვაციური ტექნოლოგიებისა და მეთოდოლოგიების დანერგვას, სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის სფეროებში რისკის შეფასების უზრუნველყოფა საუკეთესო პრაქტიკის, სამეცნიერო გამოცდილების საშუალებითა და მათზე დაყრდნობით.

www.scra.gov.ge

სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის წლიური ანგარიში

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი საქმიანობას აგრარული მეცნიერების, სოფლის მეურნეობისა და სურსათის წარმოების განვითარების, ასევე, მცენარეთა და ცხოველთა აგრობიომრავალფეროვნების შენარჩუნების, ცხოველთა ხელოვნური განაყოფიერებისა და სანაშენე საქმიანობის ხელშეწყობის, მცენარეთა ჯიშების გამოცდისა და სასელექციო სადგურების აღდგენის, თესლისა და სარგავი მასალის სტანდარტებისა და სერტიფიცირების სისტემის შემუშავების, ახალი ტექნოლოგიების გავრცელების, სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის სფეროში რისკის შეფასების უზრუნველყოფის, ბიომეთოდების შემუშავების, ბიომეურნეობების განვითარების ხელშეწყობის და სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ პირთა ექსტენციის მიმართულებებით ახორციელებს.

ინფრასტრუქტურა

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრს სახელმწიფო საკუთრებაში და მმართველობის უფლებით გააჩნია კეთილმოწყობილი სასოფლო-სამეურნეო ბაზები, თანამედროვე ლაბორატორიები და საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთები:

- მრავალწლოვანი (ვაზი, ხეხილი, აგროსატყეო) კულტურების საკვლევ-სადემონსტრაციო ბაზა (სოფ. ჯილაურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- მცენარეთა ინტეგრირებული დაცვის ლაბორატორია (სოფ.ჯილაურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- მცენარეთა ვირუსული კვლევის ELISA და RT PCR ლაბორატორია (სოფ.ჯილაურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- ერთწლოვანი (მარცვლოვანი, პარკოსანი, ბოსტნეული, ბაღჩეული ტექნიკური) კულტურების საკვლევ-სადემონსტრაციო ბაზა (სოფ.წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- თესლისა და სარგავი მასალების სტანდარტებისა და სერტიფიცირების ლაბორატორია (სოფ. წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- პროფ. ივანე სარიშვილის სახელობის ნიადაგის კვლევის ლაბორატორია (სოფ.წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- მცენარეთა მიკროკლონური (in vitro) გამრავლებისა და უვირუსო სარგავი მასალის კვლევის ლაბორატორია (სოფ. წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- მეცხოველეობის სანაშენე, სასელექციო-კვლევითი სადგური (სოფ. განთიადი, დმანისის მუნიციპალიტეტი);
- შინაური ცხოველებისა და ფრინველების საცდელ-სადემონსტრაციო საკვლევითი ფერმა (კრწანისი);
- მეფუტკრეობის სანაშენე სადგური (სოფ. მუხური, ჩხორონყუს მუნიციპალიტეტი);
- სასათბურე კომპლექსი, 6 დიდი და 27 პატარა მზის სისტემის სათბური (სოფ. შულავერი, მარნეულის მუნიციპალიტეტი);

- სასელექციო, ჯიშთა გამოცდის სადემონსტრაციო ნაკვეთები საქართველოს 24 მუნიციპალიტეტში;
- „შპს ღვინის ლაბორატორია“- მმართველობის უფლებით (თბილისი);
- „შპს ადამ ბერიძის სახელობის ნიადაგისა და სურსათის დიაგნოსტიკის ცენტრი“ - მმართველობის უფლებით (სოფ. ანასეული, ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი).

ჯილაუხას საკვლე-სადემონსტრაციო ბაზა, ვაზის კოლექცია

მუხუხის მეფუტკეობის სანაშენე საჯგუხი

მცენაჩეთა ვიხუსელი კვლევის ELIZA და RT PCR დაბოხატოხია

პიოფ. ივანე სახიშვილის სახელობის ნიადაგის კვლევის დაბოხატოხია

თესლისა და საჩვავი მასალებს სტანდაჩტებისა და სეჩტიფიციხების დაბოხატოხია

შულავეხის სასათბუე კომპლექსი

ნიადაგის კვლევის და მოლეკულეხი მაჩვიეხების დაბოხატოხიეხი

ჯილაუხას საკვლე-სადემონსტრაციო ბაზა, ხეხილის კოლექცია

წიღვინის საკვლე-სადემონსტრაციო ბაზა

2018 წელს დასრულდა:

- მოლეკულური მარკირების ლაბორატორია (დნმ ლაბორატორია), (მცხეთა-მთიანეთი, სოფელი ნილკანი);
- მეაბრეშუმეობის სადგური (სოფ. ნილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- ერთწლოვანი და მრავალწლოვანი კულტურების საცდელ-სადემონსტრაციო ბაზა (სოფ. ლესიჭინე, ჩხორონყუს მუნიციპალიტეტი).

2018 წელს, სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევით ცენტრში აგრარული სექტორის განვითარების მეცნიერული მხარდაჭერის, მცენარეთა და ცხოველთა აგრობიომრავალფეროვნების შენარჩუნების, თანამედროვე ტექნოლოგიების კვლევისა და დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით საქმიანობა ხორციელდებოდა შემდეგი **ძირითადი მიმართულებებით:**

ბოსტნეული და ბალჩეული კულტურების გენოფონდის შენარჩუნების, მათი გაშენების, მოვლა-მოყვანის, ბიოაგრონომიების ინოვაციური ტექნოლოგიების შემუშავების მიზნით:

- გენბანკში განთავსების მიზნით მიმდინარეობს ხორბლის და ლობიოს თესლის დამუშავება;
- მიღებულია წინასწარი შედეგები სხვადასხვა რეგიონისთვის პერსპექტიული იშვიათი ჯიშების დასადგენად, ფიზიკო-ქიმიური და ორგანოლექტიური მახასიათებლების მიხედვით;
- მიმდინარეობს ტექნიკური კულტურების გენეტიკური რესურსების მოძიება - კონსერვაცია, სამეცნიერო ბაზის შექმნა და სელექცია;
- მიმდინარეობს ადგილობრივი და ინტროდუცირებული პარკოსანი კულტურების შესწავლა, საუკეთესო ფორმების გამოჩვენა, მათი სელექციური მუშაობის სხვადასხვა საფეხურზე გამოცდა და დარეგისტრირება;
- მიმდინარეობს ბოსტნეული და ბალჩეული კულტურების: კიტრის, პომიდვრის, წიწაკის, საზამთროს და ნესვის ჯიშების/ჰიბრიდების შესწავლა; სიმწიფის ფაზების დადგენა;
- მიმდინარეობს ბოსტნეული (ხახვანი, კომბოსტოსნაირები) კულტურების გენეტიკური რესურსების მოძიება/შესწავლა და მათი გასავრცელებლად დაშვება;
- მიმდინარეობს კარტოფილის მაღალმოსავლიანი, დაავადებების და მავნებლების მიმართ მდგრადი, გარემო პირობებისადმი ადაპტირებული ჯიშების შერჩევა და მათი პირველადი მეთესლეობა;
- მოძიებული და აღდგენილია პომიდვრის - 10, კიტრის - 3, საზამთროს - 1, წიწაკის - 2, ნესვის - 1, გოგრის - 1, ბადრიჯნის - 1 ადგილობრივი ფორმა;
- აღდგენილია ნივრის და ხახვის ორი ადგილობრივი ჯიში;
- სატაცურის და სხვა ნაკლებად გავრცელებული მრავალწლოვანი ბოსტნეულის აგროტექნოლოგიის შესწავლის მიზნით მოუწყო საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთი;
- ეფექტურობის შესწავლის მიზნით ერთწლოვან და მრავალწლოვან კულტურებზე გამოცდა ადგილობრივი და უცხოური წარმოების 32 ბიოპრეპარატი; დამუშავებულია მათი გამოყენების სქემა და ეკონომიკური ეფექტიანობა;

მრავალწლოვანი კულტურების აგროტექნოლოგიების გაუმჯობესების და გენოფონდის შენარჩუნების მიზნით:

- შესწავლილია ხეხილის 63 ინტროდუცირებული და ახალი 18 ჯიშის სამეურნეო-ბიოლოგიური თავისებურებები;
- ხეხილის იშვიათი და გაქრობის პირას მდგარი სახეობებისა და ჯიშების მოძიებისა და კონსერვაციის მიზნით მოუწყო 30 ექსპედიცია;
- გაშენდა ხეხილის ახალი ჯიშების 1 საკოლექციო ბაღი - ფაყი (ქვემო სვანეთი);
- საკოლექციო ნარგობას შეემატა იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი სახეობის - ქართული ნუშის (*Amygdalus georgica*) ნერგები;
- აღმოსავლეთ საქართველოს სანერგეებში განხორციელდა ვაზის, ხეხილის და თხილის 200-მდე ნიმუშის ვირუსული, ბაქტერიული და ფიტოპლაზმური დაავადებების ანალიზი;
- ჩატარდა დაკვირვება ხეხილში 80-მდე ჯიშის 5 ფენოლოგიური ფაზის მიმდინარეობაზე;

- პროგრამა „დანერგე მომავალის“ ბენეფიციარებისთვის ჩატარებულია 21 პრაქტიკული ტრენინგი-სემინარი მეხილეობაში;
- შემუშავდა ხეხილის სხვა-ფორმირების ახალი ეფექტური აგროტექნოლოგიები;
- შემუშავდა კურკოვანი კულტურების პერსპექტიული ვეგეტატიური საძირების გამრავლების ეფექტური მეთოდები;
- ხეხილის ადგილობრივი ჯიშების გენოფონდის კონსერვაციის მიზნით კოლექციაში დაიმყნო 1200 მცენარე;
- მოძიებულია კულტურული (*Vitis Vinifera sativa*) და ველური (*Vitis Vinifera Silvestris*) ჯიშები და ფორმები საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში.

მარცვლოვანი კულტურების ჯიშთა გამოცდის, ადგილობრივი გენოფონდის მოძიება-კონსერვაციის, ნიადაგურ-კლიმატურ პირობებთან ადაპტაციის, ბიოქიმიური და კომერციული მაჩვენებლების შესწავლის მიზნით:

- შეგროვებული და დაცულია ქართული ხორბლის სახეობა, სახესხვაობა და ძველი ჯიშის 61 ნომერი;
- აღდგენილია ქართული ხორბლის დოლის პურის 9 ჯიშის ჯიშური სინმინდე. მიმდინარეობს მათი პირველადი მეთესლეობა და გამრავლება;
- მოსავლიანობის ამადლების მიზნით, გამოიცადა ორგანული პრეპარატები და მომზადდა რეკომენდაციები;
- საერთაშორისო სანერგეებიდან გამოირჩა და ზონალობის მიხედვით ისწავლება: საშემოდგომო ხორბლის 35; საგაზაფხულო ხორბლის 10; შიშველმარცვლიანი და საგაზაფხულო ქერის 20 პერსპექტიული ჯიში;
- გენბანკისათვის შეგროვდა და გამრავლდა ფეტვის 9, სორგოს 10 და ღომის 4 სახეობის ნიმუში;
- სიმინდის საკოლექციო სანერგეში შესწავლილია 196, თვითდამტვერილი ხაზების სანერგეში 506, საკონტროლო ჯიშთა გამოცდაში 18, წინასწარ ჯიშთაგამოცდაში 26, საკონკურსო ჯიშთა გამოცდაში 41 და საპიბრიდობაცო სანერგეში 3 ნომერი; სელექციური მიზნით შესწავლილია 827 პიბრიდი და ხაზი;
- მიღებულია სიმინდის ადგილობრივი ჯიშების სუპერელიტური (47კგ) და ელიტური სათესლე მასალა 3720კგ (ტაროში).

თესლისა და სარგავი მასალის წარმოების განვითარების მხარდაჭერის მიზნით:

- ფუნქციონირება დაიწყო მინდვრის კულტურების თესლის გენბანკმა;
- შეიქმნა ხორბლის, სიმინდის და ლობიოს ადგილობრივი ჯიშების ex-situ სამუშაო კოლექცია;
- ახალი ჯიშების დაცვის საერთაშორისო გაერთიანების (UPOV)-ის მეთოდის მიხედვით დახასიათებულია ლობიოს 6, სიმინდის 4 და ხორბლის 1 ადგილობრივი ჯიში;
- მომზადდა მცენარეთა თესლის გენეტიკური ბანკის წესები და ორგანიზაციული სქემა;
- ჩატარდა 16 სათესლე ნათესის სავლე ინსპექტირება, სულ 252ჰა. ფართობზე; გაიცა 4 თესლის ხარისხის დამადასტურებელი სერტიფიკატი;
- სარგავი მასალის ნებაყოფლობითი სერტიფიცირების დანერგვის პროცესში დადგინდა 30 სანერგე-მეურნეობის კვალიფიცირება;
- გაიცა 13 სარგავი მასალის ხარისხის დამადასტურებელი სერტიფიკატი და 83 321 ეტიკეტი;
- შექმნილია ეროვნული კატალოგის სამუშაო ვერსია.

მცენარეთა დაცვის ინტეგრირებული სისტემების კვლევისა და შედეგების დანერგვის მიზნით განხორციელდა:

- ვაზის მავნებელ-დაავადებების კვლევა და ინტეგრირებული დაცვის სისტემის სრულყოფა;
- თხილის მავნე ორგანიზმების შესწავლა და ინტეგრირებული ბრძოლის ელემენტების შემუშავება;
- გამოვლენილ იქნა აზიური ფაროსანას კვერცხის პარაზიტოიდი, ლაბორატორიაში გამრავლების გზით მიღებულ იქნა მისი 36 ეგზემპლარი;
- კურკოვანი ხეხილის სოკოვანი დაავადებების მიმართ იმუნიტეტის ამაღლება და მათი ჩართვა ინტეგრირებული დაცვის სისტემაში;

- გამოვლინდა დაავადებებისადმი გამძლეობის მაჩვენებლების მიხედვით ატმის და ქლიავის შედარებით გამძლე ჯიშები;
- ვაზის, ხეხილისა და კარტოფილის ვირუსული, ფიტოპლაზმური, სოკოვანი დაავადებების კვლევა და უვირუსო სარგავი მასალის წარმოების ხელშეწყობა;
- ერთწლოვანი კულტურების (ხორბალი, ძაღლყურძენასებრთა ოჯახის ბოსტნეული) მავნებლების, დაავადებების, სარეველების კვლევა და მათ წინააღმდეგ ბრძოლის ინტეგრირებული ღონისძიებების დამუშავება;
- აზიური ფაროსანას და თხილის პრობლემატიკაზე 68 ტრენინგი საკონფერენციო სივრცეში და 22 ტრენინგი სავლე პირობებში.

საქართველოს მიწის ფონდის შესწავლის და ნიადაგის ნაყოფიერების აღდგენა-გაუმჯობესების მიზნით:

- ნიადაგების საერთო მდგომარეობის შესწავლის ფარგლებში, 13 მუნიციპალიტეტიდან აღებულია 51 ნიმუში;
- ნიადაგის ფიზიკური, ფიზიკურ-ქიმიური და ქიმიური მახასიათებლების განსაზღვრის მიზნით, განხორციელდა ნიადაგის ლაბორატორიული კვლევა; მიღებულია ნიადაგის 57 ნიმუშის ლაბორატორიული კვლევის შედეგები;
- საქართველოს ნიადაგების საერთო მდგომარეობის შესწავლა - ინვენტარიზაციის მიზნით ლაბორატორიულ პირობებში გამოკვლეულია ნიადაგის 153 ნიმუში;
- კვლევების შედეგად მიღებულ მონაცემებზე დაყრდნობით, განახლდა ნიადაგის ელექტრონულ მონაცემთა ბაზები;
- საკვლევი 80 000 ჰა ფართობისთვის, შედგენილია ნიმუშების აღების წერტილების განმსაზღვრელი ბადე (2კმx2კმ);
- წყლისმიერი ეროზიის შედეგად, ნიადაგის პოტენციური დანაკარგის შეფასების მიზნით განხორციელდა შესწავლილი ფართობის ციფრული მოდელირება;
- შედგენილია ნიადაგში ორგანული ნახშირბადის მარაგის და მკრო, მიკრო და ტოქსიკური ელემენტების ამსახველი რუკები;

საქართველოში გავრცელებული შინაური ცხოველების, ფრინველების, თევზების და სამეურნეო-სასარგებლო მწერების ადგილობრივი ჯიშების და პოპულაციების აღდგენა-გაუმჯობესების და გენეტიკური ბანკის შექმნის მიზნით:

- ქართული მთის ჯიშის ტიპური საკოლექციო ჯოგის შექმნის მიზნით, მოძიებულია 82 სული პირუტყვი; სულ შესწავლილია 373 სული მთის ჯიშის პირუტყვი;
- ჯიშურობის, განვითარების, ტიპურობის და სამეურნეო-სანაშენე დანიშნულების მიხედვით დაჯგუფდა 456 სული პირუტყვი; შესწავლილი იქნა რძის 7 მაჩვენებელი;
- კავკასიურ წაბლა ჯიშის ფურზე მიმდინარეობს სამეურნეო-ბიოლოგიური მაჩვენებლების კვლევა;
- შემუშავებულია სანაშენე მუშაობის სტანდარტები;
- შედგენილია სასოფლო-სამეურნეო ცხოველთა ახალი ბონიტორებისა და თევზის ბონიტორების ინსტრუქციები;
- შეიქმნა ბიოტბორის მოდელი; ჩატარდა საჯიშე-სასელექციო სამუშაოები კობრის ადგილობრივი პოპულაციებზე - ფარავნის და რიონის კობრზე;
- მიმდინარეობს ქართული ფუტკრის ძირითადი პოპულაციების (მეგრული, გურული, ქართლური) გენოფონდის ხალასად შენარჩუნება;
- მიმდინარეობს ფუტკრის საკვები ბაზის შესწავლა-გაუმჯობესება;
- მიმდინარეობს ფრინველის ადგილობრივი გენოფონდის ჯიშებისა და პოპულაციების საკოლექციო გუნდის დაკომპლექტება და პროდუქტიულობის მაჩვენებლების შესწავლა;

- თუთის აბრეშუმხვევიას გენოფონდს დაემატა კრიოკონსერვაციით მიღებული 1 ჯიში იაპონიიდან და 1 ჩინური ჯიში. სისხლის განახლება ჩატარდა გენოფონდის 10 ქართულ ჯიშზე;
- მიმდინარეობს გადაშენების პირზე მისული კახური და სვანური ღორის მოძიება, აღდგენა-გამუშობება და შენარჩუნება; შექმნილია კახური ღორის სანაშენე ბირთვი;
- მიმდინარეობს ღორის მაღალპროდუქტიული ჯიშების მოშენება, სელექცია და ხარისხიანი სანაშენე მოზარდის წარმოება ინტენსიური ფერმერული მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობისათვის;
- მოძიებულია გადაშენების და გაქრობის ზღვარზე მყოფი ნახევრად ნაზმატყლიანი ცხიმკუდიანი, ნაზმატყლიანი ცხიმკუდიანი და იმერული ცხვრის ჯიშები, შეიქმნა საკოლექციო ფარები, დმანისი (სოფ. განთიადი) სამტრედია (სოფ. დიდი ჭიხაიში);
- 18 მუნიციპალიტეტში კოპროლოგიურად გამოკვლეულ იქნა 228 კახური ღორი, 581 მსხვილფეხა პირუტყვი, 120 თხა, 11 ცხენი, 405 ცხვარი; შედგენილია კოპროლოგიური რუკები;
- მიმდინარეობს ბუნებრივი სათიბებისა და საძოვრების გამუშობების ღონისძიებათა შემუშავება;

სოფლის მეურნეობის პროდუქტთა შენახვა-გადამუშავების თანამედროვე ტექნოლოგიების კვლევისა და შესწავლის მიზნით:

- დამუშავდა ვაშლის სიდრზე დამზადებული დაბალალკოჰოლიანი სასმელის 2 რეცეპტურა;
- ყურძნის წვენისა და სტევიას ბაზაზე შემუშავდა ნატურალური პროფილაქტიკური ლიმონათების დამზადების ტექნოლოგიები;
- შემუშავდა ხილის გაყინვისა და შრობის ენერგოდამზოგავი ტექნოლოგია ოსმოსური გაუნყლოების (30-40%) მეთოდის გამოყენების საფუძველზე;
- შემუშავდა „დამბალხაჭოს“ დამზადების ახალი ტექნოლოგიური ინსტრუქციის პროექტი;

სურსათის უვნებლობის რისკის შეფასების მიზნით, შეფასებულია :

- სურსათში ტყვიასთან ასოცირებული რისკი, შემუშავებულია რეკომენდაციები;
- სურსათში ანტიბიოტიკების ნარჩენებთან ასოცირებული რისკი, შემუშავებულია რეკომენდაციები;
- სასმელ წყალთან დაკავშირებული რისკი;
- საქართველოს მოსახლეობაზე სურსათისმიერი აკრილამიდის სავარაუდო ექსპოზიცია;
- რისკის შეფასების მიზნით, მონიტორინგის განხორციელებისა და შედეგების გამოყენების შესაძლებლობები და განუსაზღვრელობები;

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების წარმოების თანამედროვე სამანქანო ტექნოლოგიების კვლევის მიზნით დამუშავებულია:

- ჩაის მოვლა-მოყვანისათვის განკუთვნილი კომბინირებული აგრეგატის ცალკეული მოწყობილობები;
- კარტოფილის ამომყრელ-დამტვირთავი მანქანა, რომელიც ადაპტირებულია საქართველოს მძიმე ნიადაგობრივ-კლიმატურ პირობებთან;
- თანამედროვე სამანქანო ტექნოლოგიები მემცენარეობის პროდუქციის წარმოების სრულყოფა-ადაპტაციისთვის. მ.შ. ხეხილოვანი კულტურების საბერტყი და შემგროვებელი აგრეგატები;

უვირუსო სათესლე და სარგავი მასალის მიღებისა და ჯიშების კონსერვაციის მიზნით განხორციელდა:

- კარტოფილის 3 ადგილობრივი და 10 ინტროდუქცირებული ჯიშის, კარტოფილის საერთაშორისო ორგანიზაციის CIP-ის 40 კლონის ქსოვილის კულტურაში მასიური ინ ვიტრო გამრავლება;
- საქართველოსათვის შედარებით ახალი სამკურნალო კენკროვანი კულტურის გოჯი-ბერის ინ ვიტრო გამრავლება, მიღებულია ამ კულტურის უვირუსო სარგავი მასალის წარმოების ეფექტური ტექნოლოგია; გაშენებულია საბაზისო საცდელი მცენარეები (მცხეთის მუნიციპალიტეტი, სოფ. ჯიდაურა);

- ვაზის ჯიშების ინ ვიტრო კულტურაში შეყვანა და ინ ვიტრო გამრავლება;
- ახალი პერსპექტიული კულტურის ბატატის - (ტკბილი კარტოფილის) ინ ვიტრო გამრავლება საქართველოს პირობებში დანერგვა-გავრცელების ხელშეწყობის მიზნით;
- ინ ვიტრო გენბანკში, ჯიშების კონსერვაციის მიზნით, გამოყოფილია 20-20 სინჯარის მცენარე ცალკეული კულტურის და ჯიშისთვის;
- ქართული ვაზის იშვიათი ჯიშების აღდგენა- დაცვისა და გენოფონდის ინ ვიტრო კონსერვაციის მიზნით მიმდინარეობს ქართული ვაზის მცირედ გავრცელებული პერსპექტიული საღვინე ჯიშების ინ ვიტრო გამრავლების ეფექტური ტექნოლოგიის შემუშავება - დახვეწა.

ტყის იშვიათი სახეობებისა გენეტიკური რესურსების შესწავლის, აგროსატყეო კულტურების კვლევის და ბიოლანდშაფტების მონყობის მიზნით:

- ჩაუტარდა სრული ინვენტარიზაცია აჭარის ტერიტორიაზე კოლხური ტიპის ტყეებში გავრცელებულ ტყის მერქნიან 8 სახეობას და მომზადდა ორენოვანი მონაცემთა ბაზა; GIS პროგრამაში დამუშავდა მათი გავრცელების ამსახველი რუკები;
- პირველად საქართველოში გამოვლენილი და აღწერილი იქნა მაღალკონსერვაციული ტყის ხუთი უბანი, მომზადდა რეკომენდაციები;
- ჯილაურას საკოლექციო ნარგაობაში გაშენდა 77 სახეობა. საქართველოს ტყის 49 სახეობა, აქედან 27 ტყის შემქმნელი, 16-წითელი ნუსხის და 6 - ხეხილის ველური წინაპარი; ხოლო ქარსაფარში გამოსაყენებელი და დეკორატიული მცენარეებიდან - 28 სახეობა. სულ კოლექციაში იზრდება 400-ზე მეტი მცენარე;
- შემოტანილი სწრაფმზარდი ვერხვები გაშენდა 2 სხვადასხვა რაიონში (მცხეთა, გორი);
- დამუშავდა ვერხვის დესკრიპტორები და თანამედროვე მორფომეტრული მეთოდები;
- კალმებით გამრავდა წითელი ნუსხის სახეობა თურანულა (*Populus euphratica*), გადარგულია საკოლექციო ნარგაობაში;
- შემუშავდა თუთის თესლნერგების აღზრდის ახალი ტექნოლოგია, რომელიც ერთი წლით აჩქარებს სტანდარტული თესლნერგების მიღების შესაძლებლობას;
- შემუშავდა თუთის სარგავი და უვირუსო სარგავი მასალების მიღების ახალი მეთოდი და ტექნოლოგია.

ქართული ვაზის გენოფონდის დაცვის, ქართული და ინტროდუცირებული ჯიშების შესწავლის და გამოყენების პოტენციალის შეფასების მიზნით:

- OIV -ის დესკრიპტორების შესაბამისად, აღწერილ და შეფასებულ იქნა ბალებში ჯილაურას სოლომონ ჩოლოყაშვილის სახელობის ვაზის კოლექციაში (GEO038) 36 ჯიში;
- ველური და ველურად მოზარდი ვაზის კოლექციის (33 ნიმუში) შესწავლის მიზნით განხორციელდა ბაზაზე დაკული ველური (*Vitis vinifera ssp. sylvestris* Gmel.) და გაველურებული ვაზის ფორმების შესწავლა; გამოვლინდა სახელექციო - საწყისი მასალა;
- ენოლოგიურად შეფასდა ველური ვაზის ფორმებისგან დამზადებული ღვინო, ჩაუტარდათ მალვინდიგლიკოზიდის ანალიზი; სენსორული შეფასებით ღვინო ხასიათდება: მდიდარი არომატების, ინტენსიური შეფერილობის, უხეში ტანინების და მაღალი მჟავიანობის მქონე პროდუქტი.
- შეიქმნა ფორმების ილუსტრირებული ამპელოგრაფიული კატალოგი;
- ვაზის ჯიშ - საძირის ოპტიმალური კომბინაციების შერჩევის მიზნით შეირჩა ჯიშ-საძირის საუკეთესო კომბინაციები;
- მევენახეობის საპეციფური მიკროზონების შესწავლის მიზნით, გრძელდება უსახელოურის, წარაფების, ორბელური ოჯალეშის პერსპექტიული მიკროზონის შესწავლა, მათი წარმოებისათვის გეოგრაფიული არეალის დადგენა და უმაღლესი ხარისხის ახალი ადგილწარმოშობის დასახელების ღვინოების რეგისტრაცია;
- შემუშავდა ორგანული მევენახეობის ინოვაციური მეთოდები; დამუშავდა ფენოფაზებისა და კლიმატის შესახებ ინფორმაცია; შეიქმნა კლიმატურ მონაცემთა ბაზა და ამავე ბაზაზე დაყრდნობით განხორციელდა დაავადებების მოდელირება; ბიოქიმიური ანალიზების შესაბამისად შესწავლილ და განსაზღვრულ იქნა კვლევაში ჩართული ჯიშების სამეურნეო ტექნოლოგიური მაჩვენებლები და ყურძნის ხარისხი;

- პერპეტუელი საღვინე ჯიშების გამოვლენის მიზნით განხორციელდა იშვიათი ქართული ვაზის ჯიშების ენოკაპროლოგიური და ენოლოგიური შეფასება (სულ 112 ჯიშის 2297 ნიმუში);

დნმ მარკერების გამოყენებით ქართული ვაზის, შინაური ცხოველების და თევზის ჯიშების იდენტიფიცირებისა და გენეტიკური მონაცემების ბაზის შექმნა:

- ლაბორატორიულ პირობებში დნმ-ის ექსტრაქცია განხორციელდა ვაზის 30 და 15 ჯიშის საექსტრაქციო მასალიდან, ასევე სასოფლო-სამეურნეო 9 კულტურიდან, შინაური ცხოველის 2 და თევზის 1 სახეობიდან;

პროექტის „მობილური ექსტენცია“ ფარგლებში, აგრარულ სფეროში თანამედროვე ტექნოლოგიებსა და მიდგომებზე, მთელი საქართველოს მასშტაბით, 150 სოფელში, 7500-მდე ფერმერმა მიიღო კონსულტაცია:

- იმერეთის რეგიონის 11 მუნიციპალიტეტსა და 35 სოფელში, საშუალოდ, 1750 ფერმერმა;
- კახეთის რეგიონის 8 მუნიციპალიტეტსა და 17 სოფელში, საშუალოდ, 850 ფერმერმა;
- რაჭა-ლეჩხუმის და ქვემო სვანეთის რეგიონის 4 მუნიციპალიტეტსა და 8 სოფელში, საშუალოდ, 400 ფერმერმა;
- სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონის 7 მუნიციპალიტეტსა და 33 სოფელში, საშუალოდ, 1650 ფერმერმა;
- ქვემო ქართლის რეგიონის 6 მუნიციპალიტეტსა და 15 სოფელში, საშუალოდ, 750 ფერმერმა;
- მცხეთა-მთიანეთის რეგიონის 3 მუნიციპალიტეტსა და 4 სოფელში, საშუალოდ, 200 ფერმერმა;
- სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის 6 მუნიციპალიტეტსა და 7 სოფელში, საშუალოდ, 350 ფერმერმა;
- გურიის რეგიონის 3 მუნიციპალიტეტსა და 17 სოფელში, საშუალოდ, 850 ფერმერმა;
- შიდა ქართლის რეგიონის 4 მუნიციპალიტეტსა და 14 სოფელში, საშუალოდ, 700 ფერმერმა;

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის თანამშრომლების მონაწილეობით ჩატარდა:

- 98 თემატური ტრენინგი;
- 32 ლექცია-სემინარი;
- 24 სავლე დღე;

დამუშავებულია 30-მდე თემატური ბროშურა;

გამოქვეყნებული და გამოცემულია:

- სახელმძღვანელო (ნიგნი) – 47;
- სტატია - 93;
- რეკომენდაცია - 60-მდე;
- ბროშურა - 12;
- სატელევიზიო და რადიო ეთერი - 150-მდე.

გარემოს ეროვნული სააგენტო

გარემოს ეროვნული სააგენტოს ძირითადი საქმიანობა საქართველოს ტერიტორიაზე მიმდინარე მეტეოროლოგიური, ჰიდროლოგიური, გეოლოგიური პროცესების და გარემოს (ატმოსფერული ჰაერი, ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლები, ზღვა, ნიადაგი) ხარისხობრივი მდგომარეობის მონიტორინგის სისტემების შექმნა და მათი ფუნქციონირების უზრუნველყოფაა.

გარემოს ეროვნული სააგენტო

2018 წელს სააგენტოს მიერ განხორციელდა რამდენიმე მნიშვნელოვანი პროექტი:

- ატმოსფერული ჰაერის, ნიადაგის და წყლის ანალიზის ლაბორატორიის თანამედროვე სტანდარტების შენობის გახსნა;
- ჰაერის ხარისხის ავტომატური მობილური სადგური;
- ატმოსფერულ ჰაერში ტყვიის შემცველობის კვლევები;
- ატმოსფერული ჰაერის ინდიკატორული კვლევები;
- წლის დონის და ატმოსფერული ნალექების მზომი ავტომატური მონიტორინგის მოწყობილობა;
- გეოლოგიური საფრთხეების (მენყერი, ღვარცოფი, კლდეზვავ-ქვათაცვენა და სხვა) კვლევები;
- სახელმწიფო გეოლოგიური რუკების შედგენა (გეოლოგიური აგეგმვა);
- მიწისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების მონიტორინგი;
- შავი ზღვის აკუსტიკური კვლევა;
- სავლელ ადჭურვილობა გლაციოლოგიური ექსპედიციებისთვის;
- საერთაშორისო თანამშრომლობა.

ატმოსფერული ჰაერის, ნიადაგის და წყლის ანალიზის ლაბორატორიის თანამედროვე სტანდარტების ახალი შენობა

2018 წელს გარემოს ეროვნული სააგენტოს ატმოსფერული ჰაერის, წყლისა და ნიადაგის ანალიზის ლაბორატორიის ახალი შენობა გაიხსნა.

აღნიშნული ლაბორატორია ერთადერთია საქართველოში, რომელიც გასული საუკუნის 60-იანი წლებიდან გარემოს ხარისხობრივი მდგომარეობის მონიტორინგს ახორციელებს და რომელსაც უნიკალური მონაცემთა ბაზები გააჩნია.

ლაბორატორიის ახალი შენობა სრულად აკმაყოფილებს საერთაშორისო სტანდარტებს და თანამედროვე დანადგარებით არის აღჭურვილი. ლაბორატორია აკრედიტებულია საერთაშორისო სტანდარტის „ISO/IEC 1702“ შესაბამისად.

გარემოს დაბინძურების მონიტორინგის სფეროს გაფართოების მიზნით, ლაბორატორიაში უახლესი მეთოდოლოგიების დანერგვა იგეგმება, რაც გულისხმობს ევროკავშირის შესაბამისი ჩარჩო დირექტივებით გათვალისწინებული ახალი პარამეტრების განსაზღვრას. დაინერგება შესაფუთი მასალის ანალიზი, ნავთობისა და ნავთობპროდუქტების შემადგენლობის ფიზიკურ-ქიმიური თვისებების განსაზღვრა. ასევე, ტყვიისა და გოგირდის შემცველობების აზბესტის ბოჭკოების იდენტიფიცირების მიზნით მთელი რიგი კვლევები განხორციელდა.

ლაბორატორიული კვლევების საფუძველზე შესაძლებელი იქნება მყარი და თხევადი ნარჩენების სახიფათოობის დადგენა, შესაფუთი მასალების ხარისხის კვლევები. შეიქმნება, ასევე, მონაცემთა ბაზა აზბესტშემცველი მასალების შესახებ, ჩატარდება წყლის, ატმოსფერული ჰაერისა და ნიადაგის ხარისხის სრულფასოვანი კვლევები.

უახლოეს მომავალში ლაბორატორიას „ევროკავშირის პროექტის წყლის ინიციატივა პლიუსი აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებისთვის“ ფარგლებში, ულტრათანამედროვე ტიპის მოწყობილობები გადმოცემა, რომლის საშუალებითაც ლაბორატორიას შესაძლებლობა ექნება განსაზღვროს წყლის ჩარჩო დირექტივით დადგენილი პრიორიტეტული დამაბინძურებლების კონცენტრაციები, რაც ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების მიმართულებით უმნიშვნელოვანესია.

ჰაერის ხარისხის მობილური ავტომატური სადგური

გარემოს ეროვნული სააგენტო ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის გაუმჯობესების მიზნით მთელ რიგ მნიშვნელოვან ღონისძიებებს ახორციელებს. კერძოდ, მიმდინარეობს ახალი თანამედროვე სტაციონალური ავტომატური სადგურების დამონტაჟება საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში. გარდა ამისა, 2018 წელს ამოქმედდა საქართველოს მასშტაბით პირველი ჰაერის ხარისხის ავტომატური მობილური სადგური, რომლის საშუალებით შესაძლებელია ჰაერის ხარისხის განსაზღვრა დედაქალაქის სხვადასხვა წერტილებსა და საქართველოს რეგიონებში. ავტომატური სადგური პრიორიტეტულ ზონებში თავსდება და 24 საათის განმავლობაში ახორციელებს ჰაერის ხარისხის მონიტორინგს.

მობილური ავტომატური სადგურის საშუალებით ადგილზე ატმოსფერული ჰაერის რვა დამაბინძურებელი ნივთიერების კონცენტრაციები განისაზღვრება (PM10, PM2.5, ნახშირჟანგი, გოგირდის დიოქსიდი, აზოტის ოქსიდი და დიოქსიდი, NOX და ოზონი). მიღებული შედეგების შეფასება საქართველოსა და ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისად განხორციელდება.

ახალი მობილური სადგურით შესაძლებელია საქართველოს ყველა რეგიონში ჰაერის დაბინძურების ხარისხი განსაზღვრა და დაბინძურების გამომწვევი მიზეზების დადგენა.

ატმოსფერულ ჰაერში ტყვიის შემცველობის კვლევები

2018 წელის სექტემბრის თვიდან ქ. თბილისში ატმოსფერულ ჰაერში ტყვიის შემცველობის განსაზღვრისათვის კვლევების არეალი გაფართოვდა. ატმოსფერულ ჰაერში სინჯების აღება სპეციალური მოწყობილობის საშუალებით ხორციელდებოდა. აღებული სინჯები კი შემდგომი ანალიზისთვის გარემოს ეროვნული სააგენტოს ლაბორატორიაში იგზავნებოდა, ხოლო მიღებული შედეგები სააგენტოს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე თავსდება.

კვლევები 61 ლოკაციაზე, მათ შორის სკოლებისა და ბაღების მიმდებარე ტერიტორიებზე განხორციელდა. ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ აღნიშნულ ლოკაციებზე ტყვიის შემცველობა ნორმის ფარგლებშია.

გარემოს ეროვნული სააგენტო აქტიურად აგრძელებს ატმოსფერულ ჰაერში ტყვიის შემცველობის მონიტორინგს. კვლევის არეალი ეტაპობრივად ფართოვდება. კვლევები ხორციელდება სპეციალისტების მიერ შერჩეულ კონკრეტულ ლოკაციებზე.

წყლის დონის და ატმოსფერული ნალექების მზომი ავტომატური მონაცემების

2018 წელს მესტიის მუნიციპალიტეტში, ჭუბერის თემში, უხვი ატმოსფერული ნალექების, ასევე მაღალი ატმოსფერული ტემპერატურების ფონზე ნარჩენი თოვლისა და მყინვართა დნობის აქტიურ პროცესის შედეგად მდ. ნენსკრას აუზში სტიქიური პროცესები განვითარდა, რამაც ხეობაში არსებული მენყრულ-გრავიტაციული უბნების და ღვარცოფული წყალსადინარების გააქტიურება გამოიწვია.

აღნიშნული პროცესების გამო ჭუბერის თემში, მდ. ნენსკრაზე, გარემოს ეროვნული სააგენტოს სპეციალისტების მიერ ჰიდრომეტეოროლოგიური პარამეტრების მზომი მონაცემები დამონტაჟდა.

აღნიშნული მონაცემების საშუალებით გარემოს ეროვნულ სააგენტოს 24 საათის განმავლობაში გადაეცემა მონაცემები მდ. ნენსკრაზე წყლის დონეების მატების და მიმდებარე ტერიტორიაზე მოსული ატმოსფერული ნალექების რაოდენობის შესახებ.

უხვი ატმოსფერული ნალექების და მდინარეში წყლის დონის ექსტრემალურად მაღალი მატების შემთხვევაში მომზადდება გაფრთხილებები სტიქიური მოვლენის შესაძლებლობის შესახებ, მიღებული ინფორმაცია კი სხვადასხვა უწყებების წარმომადგენლებს ეცნობება, რაც ხელს შეუწყობს მდ. ნენსკრას აუზში სტიქიური მოვლენით გამოწვეული შესაძლო უარყოფითი შედეგების თავიდან აცილება/შერბილებას.

გეოლოგიური საფრთხეების (მენყერი, ღვარცოფი, კლდეზავ-ქვათაცვენა და სხვა) კვლევები

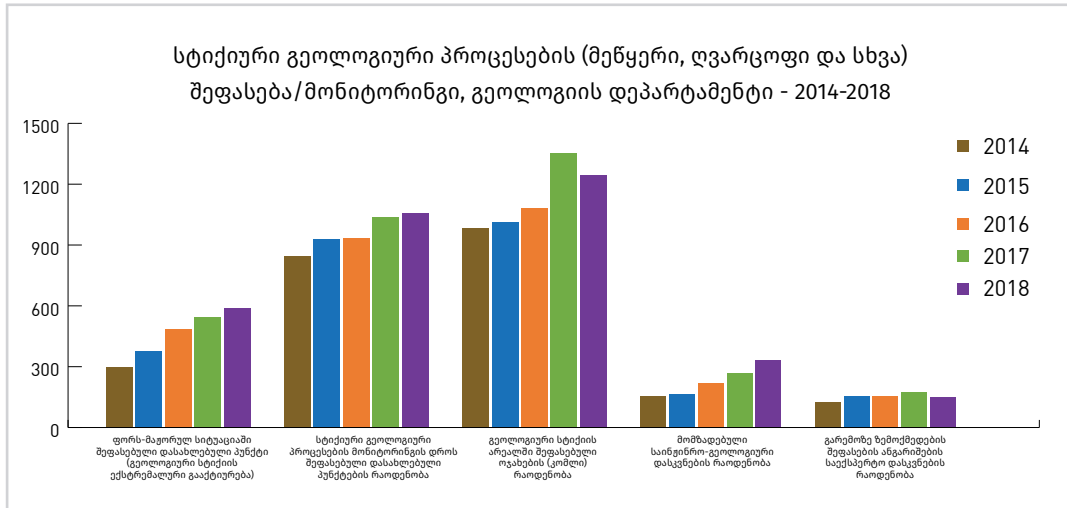
2018 წელს გამოიცა ყოველწლიური საინფორმაციო გეოლოგიური ბიულეტენი „საქართველოში 2017 წელს სტიქიური გეოლოგიური პროცესების განვითარების შედეგები და პროგნოზი 2018 წლისთვის“, სადაც ასახულია გეოლოგიური მონიტორინგის და სტიქიის ექსტრემალური გააქტიურების პერიოდში ჩატარებული კვლევების შედეგად მიღებული ინფორმაცია საშიში გეოლოგიური პროცესების (მენყერი, ღვარცოფი, კლდეზავი-ქვათაცვენა და სხვა) შესახებ.

თითოეულ რეგიონს ახლავს მოსალოდნელი პროგნოზი 2018 წლისათვის და მოცემულია რეკომენდაციები დამცავი ღონისძიებების გასატარებლად, ასევე შესაბამისი რუკები.

2018 წელს გარემოს ეროვნული სააგენტოს გეოლოგიის დეპარტამენტის მიერ განხორციელდა შემდეგი კვლევები:

- მხარეების მუნიციპალიტეტებიდან და ცალკეული მოქალაქეებისგან შემოსული წერილების საფუძველზე, სტიქიური პროცესების გააქტიურებასთან დაკავშირებით შედგენილი იქნა 305 ვიზუალური საინჟინრო-გეოლოგიური დასკვნა;
- გეოლოგიური სტიქიის ექსტრემალური გააქტიურების შედეგად შეფასებულია 587 დასახლებულ პუნქტში მცხოვრები 1245 მოსახლის (კომლი) საცხოვრებელი სახლის, საკარმიდამო მიწის ნაკვეთის და მიმდებარე ტერიტორიის გეოდინამიკური მდგომარეობა, სტიქიური გეოლოგიური მოვლენებით გამოწვეული საშიშროების რისკის განსაზღვრით და გაიცა შესაბამისი რეკომენდაციები გადაუდებელი ღონისძიებების გატარების მიზნით.
- სტიქიური გეოლოგიური (მენყერი, ღვარცოფი, კლდეზავ-ქვათაცვენა და სხვა) პროცესების შეფასების მიზნით საქართველოს ყველა მხარეში განხორციელდა ყოველწლიური გეოლოგიური მონიტორინგი - შეფასებულია 1057 დასახლებული პუნქტი;
- განხორციელდა ვიზუალური საინჟინრო-გეოლოგიური კვლევები და სხვადასხვა უწყებებიდან შემოსული წერილების საფუძველზე მომზადდა 46 დასკვნა, სადაც შეფასებულია ინფრასტრუქტურული ობიექტების, საინჟინრო ნაგებობების, დაძაბული უბნების გეოდინამიკური და გეოეკოლოგიური მდგომარეობა;
- განხორციელდა გზმ ანგარიშების, საინჟინრო ობიექტების საპროექტო დოკუმენტაციის და გარემოსდაცვით სფეროში კანონმდებლობის ხაზით მიღებული დოკუმენტების გეოლოგიური ნაწილის რეცენზირება, რის საფუძველზეც შენიშვნების, საექსპერტო დასკვნების, კომენტარების და სხვა სახით შედგენილი იქნა 136 დოკუმენტი;

- ცალკეული მოქალაქეების მომართვით, ხელშეკრულების საფუძველზე (ფასიანი მომსახურება) ჩატარდა მიწის ნაკვეთების საკონსულტაციო გეოლოგიური კვლევები და მომზადდა 56 ვიზუალური საინჟინრო-გეოლოგიური დასკვნა;

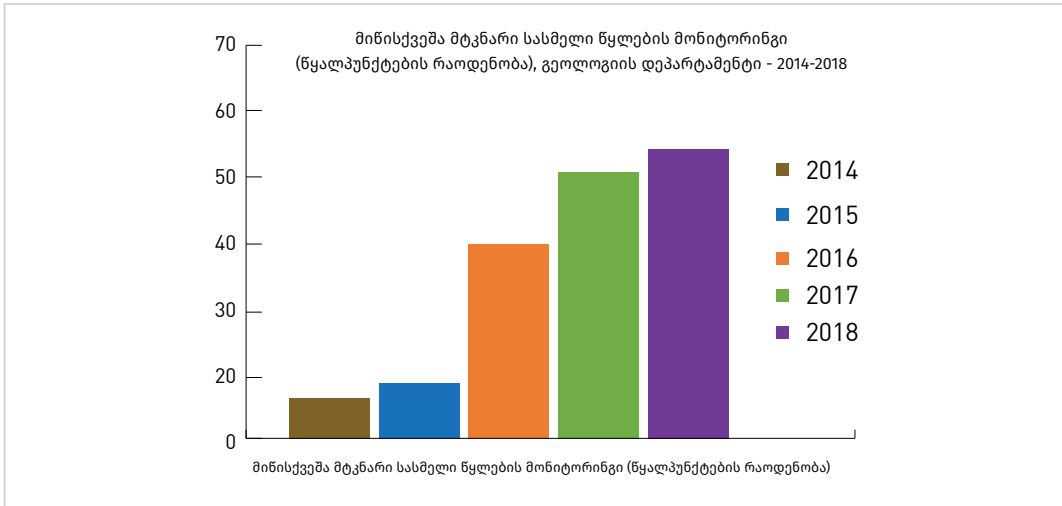
სახელმწიფო გეოლოგიური რუკების შედგენა (გეოლოგიური აგეგმვა)

გეოლოგიის დეპარტამენტის სპეციალისტებმა 2017-2018 წლებში ყაზბეგის და დარიალის ფურცლების (K-38-XV და IX) ფარგლებში გეოლოგიური აგეგმვითი სამუშაოები განახორციელეს.

კვლევების შედეგად მომზადდა გეოლოგიური ანგარიში, რომელიც მოიცავს: ტექსტურ ნაწილს, სადაც აღწერილი და დახასიათებულია ყველა ის გეოლოგიური ინფორმაცია, რომლითაც არის წარმოდგენილი საკვლევო ტერიტორია. ანგარიში ასევე მოიცავს 1:200 000 მასშტაბის გეოლოგიური, სასარგებლო ნამარხების და ტექტონიკურ რუკების კომპლექტს.

მიწისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების მონიტორინგი

- მომზადდა რიგით მეექვსე საინფორმაციო ბიულეტენი „საქართველოს მიწისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლების შესახებ 2018 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით„, 2017 წლის განმავლობაში მიღებული „ონლაინ“ მონაცემების, საფონდო (ისტორიული) მასალების და ლაბორატორიული ქიმიურ-მიკრობიოლოგიური ანალიზების შედეგების საფუძველზე;
- 4 ქაბურღილზე დამონტაჟდა თანამედროვე ჰიდროგეოლოგიური მონიტორინგული აპარატურა, რომელიც ონლაინ რეჟიმში იძლევა ინფორმაციას წყლის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლების შესახებ;
- სახელმწიფო ჰიდროგეოლოგიური მონიტორინგის ქსელის წყალპუნქტებიდან აღებულ იქნა 190 სინჯი (100 ქიმიური და 90 ბაქტერიოლოგიური) ლაბორატორიული ანალიზებისთვის;
- მიმდინარეობდა მიწისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების მონიტორინგის ქსელის 55 წყალპუნქტიდან (49 ქაბურღილი და 6 წყარო) ავტომატურ რეჟიმში მონაცემების მიღება-კონტროლი, მიწისქვეშა წყლების მონიტორინგის ქსელის ქაბურღილების ინსპექტირება და ტექნიკურ-პროფილაქტიკური სამუშაოები.

საველე აღჭურვილობა გლაციოლოგიური ექსპედიციებისთვის

გარემოს ეროვნული სააგენტოს სპეციალისტები მყინვარებზე გლაციოლოგიურ ექსპედიციებს ახალი სამთო ალპინისტური აღჭურვილობებით, საველე სპეც-ტანასცმლით და მაღალი გამავლობის ავტომობილების საშუალებით განახორციელებენ. 2018 წლის ბოლოს მათთვის ახალი სამთო გლაციოლოგიური ინვენტარი იქნა შეძენილი.

სააგენტოს ერთ-ერთ ძირითად საქმიანობას მყინვარებზე მიმდინარე პროცესებზე დაკვირვებები წარმოადგენს. სააგენტოს სპეციალისტები საქართველოს მასშტაბით მყინვარებზე მუდმივ მონიტორინგს ახორციელებენ. სამუშაოები რთულ, სიცოცხლისთვის საშიშ პირობებში მიმდინარეობს.

ახალი ინვენტარით აღჭურვა სპეციალისტებს შესაძლებლობას მისცემს საველე-გლაციოლოგიური ექსპედიციები მაქსიმალურად უსაფრთხოდ და ოპერატიულად განახორციელონ.

შავი ზღვის აკუსტიკური კვლევა

2018 წელს, პირველად საქართველოს ისტორიაში, საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროს სარენაო რესურსების აკუსტიკური კვლევა და თევზის რესურსების შეფასება სპეციალიზებული, სამეცნიერო-კვლევითი გემის და თანამედროვე აღჭურვილობის საშუალებით განხორციელდა.

სამეცნიერო კვლევების ფარგლებში გარემოს ეროვნული სააგენტოს მეთევზეობისა და შავი ზღვის მონიტორინგის სპეციალისტებმა უცხოელ მეცნიერებთან ერთად საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროს სარენაო რესურსების პოტენციური შესწავლეს, რაც ხელს შეუწყობს შავ ზღვაში თევზების კვოტირების განსაზღვრას, სწორ სარენაო პროგნოზირებას და მეთევზეობის განვითარებას.

აღსანიშნავია, რომ 1995 წლიდან 2001 წლამდე საქართველოში აკუსტიკურ კვლევას უკრაინული სამეცნიერო გემი ახორციელებდა, თუმცა ჩატარებული კვლევებით სრულყოფილი არ იყო, რაც მნიშვნელოვნად აისახებოდა რესურსების შეფასების კორექტულობაზე და შესაბამისად დარგის მართვის ეფექტურობაზე.

საერთაშორისო თანამშრომლობა 2018 წელს

2018 წლის დასაწყისში ნორვეგიის წყლის რესურსებისა და ენერგეტიკის დირექტორატს (NVE), საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემას, საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტსა და სსიპ გარემოს ეროვნულ სააგენტოს შორის გაფორმდა ურთიერთგაგების მემორანდუმი ინსტიტუციური თანამშრომლობის შესახებ („განახლება და ენერჯია - ჰიდროენერგეტიკა - ჰიდროლოგია - კლიმატი“), რის საფუძველზეც NVE-სა და გარემოს ეროვნულ სააგენტოს შორის იმავე დღეს გაფორმდა ორმხრივი შეთანხება ინსტიტუციური თანამშრომლობის შესახებ. 6 წლიანი პროექტის ფარგლებში, რომელიც დაფინანსებულია ნორვეგიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს მიერ, სააგენტოს თანამშრომლები გაივლიან შესაბამის სატრენინგო პროგრამებს, შედგება ანგარიში წყლის ჩამონადენზე

კლიმატის ცვლილების ზეგავლენის პროგნოზების შესახებ, დაინერგება ჰიდროლოგიური მონაცემების წარმოების სისტემა, დაინერგება წყლის რესურსების მართვის მოდელირების ინსტრუმენტი ერთი აუზისათვის და მოხდება მისი ტესტირება.

მაისში გარემოს ეროვნულ სააგენტოსა და ფონდ „საერთაშორისო დახმარების პოლონურ ცენტრს“ (PCPM) შორის მორიგ ქვე-საგრანტო ხელშეკრულებას მოეწერა ხელი. პროექტის „სკოლამდელი ინფრასტრუქტურის შეფასება და ქართული ინსტიტუციების ბუნებრივ კატასტროფებსა და ხანძრებზე რეაგირებისთვის მზადყოფნის მხარდაჭერა“ ერთ-ერთი კომპონენტის ფარგლებში, სააგენტოს გეოლოგიისა და ჰიდროლოგიის დარგის სპეციალისტებმა მოახდინეს საქართველოს ხუთ მუნიციპალიტეტში (გარდაბანი, ყაზბეგი, თიანეთი, დუშეთი, მცხეთა) მდებარე 85 საბავშვო ბაღის ინფრასტრუქტურის შეფასება ძირითადი ბუნებრივი კატასტროფების რისკების აღწერის მიზნით. გარემოს ეროვნული სააგენტოს ჩართულობა 2 წლიან პროექტში დასრულდა 30 სექტემბერს.

სექტემბრის თვეში, ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტოს (IAEA), ფინურ კომპანია „ვაისალას“ და სსიპ გარემოს ეროვნულ სააგენტოს შორის გაფორმდა ხელშეკრულება, რომელიც ითვალისწინებს გარემოს ეროვნული სააგენტოსთვის C დიაპაზონის ორმაგი პოლარიზაციის მეტეოროლოგიური რადარის მოწოდებას, დამონტაჟებას, ტექნიკურ მომსახურებას და პერსონალის ტრენინგს. „ვაისალას“ მიერ დამზადებული მეტეოროლოგიური რადარის ქ. ქუთაისის მახლობლად განთავსება იგეგმება 2019 წელს, რაც მნიშვნელოვნად გაზრდის სააგენტოს ჰიდრომეტეოროლოგიური დეპარტამენტის შესაძლებლობებს სტიქიური მოვლენებიდან დაკავშირებით ადრეული შეტყობინებების მიმართულებით.

ოქტომბრის თვეში, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, სსიპ გარემოს ეროვნულ სააგენტოსა და ავსტრიის გარემოს სააგენტოს (ევროპის ქვეყნების კონსორციუმის კოორდინატორი) შორის გაფორმდა ურთიერთგაგების მემორანდუმი ქმედების „ევროკავშირის წყლის ინიციატივა პლიუსი აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებისთვის (EUWI+ 4 EaP) - შედეგები 2 და 3“ ერთობლივი განხორციელების შესახებ. პროექტის ფარგლებში მოხდება საქართველოს მდინარეთა აუზების მართვის გეგმების შემუშავება წყლის ჩარჩო დირექტივის პრინციპების შესაბამისად, გარემოს ეროვნული სააგენტოსთვის ლაბორატორიული და ზედაპირული და მინისქვეშა წყლების მონიტორინგის აღჭურვილობის შესყიდვა, ლაბორატორიების აკრედიტაციის მხარდაჭერა, სააგენტოს თანამშრომლების გადამზადება და სხვა.

ოქტომბერში გაეროს განვითარების პროგრამასა (UNDP) და სსიპ გარემოს ეროვნულ სააგენტოს შორის გაფორმდა საგრანტო ხელშეკრულების სტანდარტული წერილი-შეთანხმება „გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მიმართ საქართველოს მეოთხე ეროვნული შეტყობინებისა და მეორე ორწლიური განახლებული ანგარიშის შემუშავების შესახებ“, რომელიც ითვალისწინებს მეოთხე ეროვნული შეტყობინების „კლიმატის ცვლილებისადმი მოწყვლადობისა და ადაპტაციის“ თავის მომზადებას. პროექტის ხანგრძლივობა შეადგენს 16 თვეს.

2018 წელს მიმდინარე პროექტები

- **იაპონიის არასაპროექტო საგრანტო დახმარება საქართველოსთვის იაპონური მცირე და საშუალო საწარმოების პროდუქციის მოწოდების მიზნით (2013 და 2014 ფინანსური წლები)**

(კომპლექტი 2 - ავტომატური საზღვაო მეტეოროლოგიური სადგურები, მდინარის წყლის დონის მზომი სადგურები და შესაბამისი მონაცემების შეგროვებისა და მართვის სისტემა)

პროექტის დაწყების და დასრულების თარიღი: 2016 წლის ოქტომბერი1 - 2018 წლის ივნისი

დაფინანსების წყარო: იაპონიის მთავრობა.

გრანტით გათვალისწინებული იყო იაპონური მცირე და საშუალო საწარმოების (SME) პროდუქციის შესყიდვა „იაპონიის საერთაშორისო თანამშრომლობის სისტემის“ (JICS) მიერ და გამარჯვებული იაპონური კონტრაქტორი მიერ გარემოს ეროვნული სააგენტოსთვის მოწოდება სააგენტოს მონიტორინგის შესაძლებლობებისა და ადრეული გაფრთხილების სისტემის გასაუმჯობესებლად.

პროექტის ფარგლებში ქ. ფოთის და ქ. ბათუმის ნავსადგურებში განთავსდა ავტომატური საზღვაო მეტეოროლოგიური სადგურები, ხოლო გურიისა და სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონების ოთხ წერტილში (მდინარეებზე ნატანები, ბჟუჟი, გუბაზეული და ხობისწყალი) - მდინარის წყლის დონის მზომი სადგურები. სადგურებიდან მიღებული ინფორმაცია ავტომატურ რეჟიმში მიეწოდება გარემოს ეროვნულ სააგენტოს ცენტრალურ ოფისში განთავსებულ მონაცემების შეგროვებისა და მართვის სისტემას.

პროექტის ფარგლებში სააგენტოს თანამშრომლებმა ასევე გაიარეს ტრენინგი სადგურებისა და სისტემის ოპერირებისა და ტექნიკური მომსახურების საკითხებზე.

¹ აღნიშნული პროექტი ხოციციდებოდა 2013 და 2014 ფინანსური წლების იაპონიის არასაპროექტო საგრანტო დახმარებით გამოყოფილი ბიუჯეტიდან დახრნილი თანხებით.

• **„შავი ზღვის გარემოს მონიტორინგის გაუმჯობესება“ - მეორე ფაზა (EMBLAS II)**

პროექტის დაწყების და დასრულების თარიღი: 2015 წლის ივლისი - 2018 წლის მაისი

დაფინანსების წყარო: ევროკავშირი (EU-DG DEVCO) და გერმოს განვითარების პროგრამა (UNDP)

პროექტის საერთო მიზანი შავი ზღვის გარემოს დაცვის გაუმჯობესების ხელშეწყობა იყო.

პროექტის განხორციელების შედეგად მიღწეული იქნა შემდეგი კონკრეტული მიზნები:

შავი ზღვის გარემოს მონაცემების ხელმისაწვდომობისა და ხარისხის გაუმჯობესება ევროკავშირის საზღვაო სტრატეგიის ჩარჩო დირექტივისა (MSFD) და წყლის ჩარჩო დირექტივის (WFD) შესაბამისად; პარტნიორი ქვეყნების უნარიანობის გაზრდა ზღვის გარემოს მონიტორინგის ეროვნულ დონეზე სანარმოებლად საზღვაო სტრატეგიის ჩარჩო დირექტივისა (MSFD) და წყლის ჩარჩო დირექტივის (WFD) პრინციპების შესაბამისად, „შავი ზღვის მეორე დიაგნოსტიკური ანგარიში“ წარმოდგენილი უნარიანობის ამადლებასთან დაკავშირებული რეკომენდაციების გათვალისწინებით.

• **„საქართველოს გარემოს ეროვნულ სააგენტოში გამოყენებული ანალიტიკური მეთოდების ჰარმონიზაცია „წყლის ჩარჩო დირექტივის“ (2013/39/EU) მოთხოვნებთან,,**

პროექტის დაწყების და დასრულების თარიღი: 2017 წლის იანვარი - 2018 წლის მაისი
დაფინანსების წყარო: განვითარებისათვის საერთაშორისო თანამშრომლობის სლოვაკეთის სააგენტო (Slovak Aid)

პროექტი ფოკუსირებული იყო ანალიტიკური მეთოდების გამოყენებაზე პრიორიტეტული ნივთიერებების დასადგენად, როგორც ეს განსაზღვრულია „წყლის ჩარჩო დირექტივით“ (WFD), მათ დამტკიცებაზე მონიტორინგის შედეგად გაზომილი მონაცემების ხარისხის უზრუნველყოფის მიზნით და პერსონალის სწავლებაზე დამკვიდრებული მეთოდების გამოყენებასა და მათ მოდიფიცირებაზე WFD-ის განახლების შემთხვევაში.

• **„წყლის რესურსებზე გვალვის ზეგავლენის მონიტორინგი და შეფასება და მათი ეფექტური გამოყენება საქართველოში,,**

პროექტის დაწყების და დასრულების თარიღი: 2017 წლის იანვარი - 2018 წლის ივნისი
დაფინანსების წყარო: განვითარებისათვის საერთაშორისო თანამშრომლობის სლოვაკეთის სააგენტო (Slovak Aid)

პროექტის მთავარი მიზანს წარმოადგენდა ცოდნის გაუმჯობესება წყლის რესურსებზე გვალვის ზეგავლენის შესახებ, ასევე, მათი დაცვა და მდგრადი გამოყენება. პროექტის განხორციელების შედეგად:

- განვითარდა გვალვისადმი მოწყვლად ზონებში გვალვის მონიტორინგისა და შეფასების სისტემა;
- ჩატარდა მეტეოროლოგიური და ჰიდროლოგიური (მინისქვეშა წყლის ჩათვლით) მონიტორინგის მდგომარეობის დეტალური ანალიზი გვალვის ასპექტებზე ფოკუსირებით;
- დაინერგა მეტეოდოლოგია მეტეოროლოგიური, ჰიდროლოგიური და სასოფლო-სამეურნეო მაჩვენებლების იდენტიფიკატორების შერჩევისათვის გვალვის პერიოდების განსაზღვრისათვის საქართველოში;
- ჩატარდა მოდელური გათვლები WETSPA-ს ჰიდროლოგიური მოდელის გამოყენებით და განისაზღვრა გვალვის ზემოქმედების სხვადასხვა სცენარი მიწის გამოყენებაზე შერჩეულ დაუცველ ზონებში საქართველოში;
- პროექტის ფარგლებში გარემოს ეროვნული სააგენტოს 5 ექსპერტს ჩუქარდა სწავლება მონიტორინგისა და შეფასების განხორციელებისათვის და გვალვის მართვისათვის (სასწავლო ვიზიტი სლოვაკეთში).

• **„საზღვაო დაკვირვებისა და მონაცემების ევროპული ქსელის ექსპლუატაცია, განვითარება და მომსახურება“ (EMODNET 3, მე-4 ლოტი - ქიმია)**

პროექტის დაწყების და დასრულების თარიღი: 2017 წლის მარტი - 2019 წლის მარტი
დაფინანსების წყარო: ევროკომისია (EC)

EMODnet Chemistry-ის (საზღვაო დაკვირვებისა და მონაცემების ევროპული ქსელი - ქიმია) წინა ორი ფაზის განხორციელების შედეგად მოხდა დიდი რაოდენობის მონაცემების შეგროვება წყლის, ზღვის ფსკერისა და ბუნებრივი ზონების ნუტრიენტების, დამაბინძურებლებისა და სხვა ნივთიერებების შესახებ. ახალი, მე-3 ფაზის მიზნებია ამ მონაცემების შეგროვების გაგრძელება და შესაბამისი პროდუქტის გენერირების მიდგომის გაუმჯობესება, ევროკავშირის საზღვაო სტრატეგიის ჩარჩო დირექტივის (MSFD)

მონაწილე/დაინტერესებულ მხარეებთან ერთობლივი მოქმედება და, ასევე არეალის გაფართოვება მე-10 ინდიკატორის (ზღვის ნაგავი) შესახებ მონაცემების შეგროვებისა და პროდუქტის გენერირების მიმართულებით.

• „დისტანციური ზონდირების მეთოდების ადაპტირება წყლის რესურსების მართვაში და ექსტრემალური ჰიდრომეტეოროლოგიური სიტუაციების შეფასება საქართველოში„

პროექტის დაწყების და დასრულების თარიღი: 2017 წლის ოქტომბერი - 2019 წლის ივნისი
 დაფინანსების წყარო: განვითარებისათვის საერთაშორისო თანამშრომლობის სლოვაკეთის სააგენტო (Slovak Aid)

პროექტის ძირითადი მიზანია წყლის რესურსების მართვის შესაბამისი ორგანიზაციებისა და სამოქალაქო თავდაცვისათვის დისტანციური ზონდირებით მიღებული ინფორმაციის ოპერატიულად მიწოდების სისტემის გაუმჯობესება საქართველოში. დღესდღეობით მონიტორინგის მინისპირა ქსელების გაზომვების და დისტანციური ზონდირების საწყისი ინდიკატორების კომბინაცია ყველაზე შესაფერის და ეფექტურ (დაბალი ღირებულება) მიდგომას წარმოადგენს მონაცემებისა და ინფორმაციის მისაღებად წყლის რესურსების დაცვისათვის და სტიქიური მოვლენების მართვისათვის საქართველოში.

ავტომატური ჰაერის სადგური

აღჭურვილობა ექსპედიციებისთვის

შავი ზღვის აკუსტიკური კვლევა

ჭუბარი - წყლის დონის და ატმოსფერული ნალექების მზომი ავტომატური მოწყობილობა

ჰაერში ტყვიის შემცველობის კვლევები

საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტო

დაცული ტერიტორიების სააგენტოს საქმიანობის სფეროს წარმოადგენს სახელმწიფო ნაკრძალების, ეროვნული პარკების, ბუნების ძეგლების, აღკვეთილების, დაცული ლანდშაფტების, ბიოსფერული რეზერვატების, მსოფლიო მემკვიდრეობის უბნების და საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე ქარბტენიანი ტერიტორიების სისტემის მართვა.

სააგენტოს მიზნებს წარმოადგენს დაცული ტერიტორიების მართვის სისტემის გაუმჯობესება, ტერიტორიული ადმინისტრაციების ფუნქციონირების უზრუნველყოფა და კანონმდებლობით დადგენილი წესების დაცვაზე კონტროლი, ახალი დაცული ტერიტორიების დაგეგმვა, შექმნა და განვითარება.

დაცული ტერიტორიების სააგენტო

2018 წელს სააგენტოს საქმიანობა მოიცავდა შემდეგ მნიშვნელოვან მიმართულებებს:

- ბიომრავალფეროვნების დაცვა და შენარჩუნება
- ეკოტურიზმის განვითარება
- საერთაშორისო საქმიანობა
- მარკეტინგი და საზოგადოებასთან ურთიერთობა

ბიომრავალფეროვნების დაცვა და შენარჩუნება

იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის უბნად წარდგენა

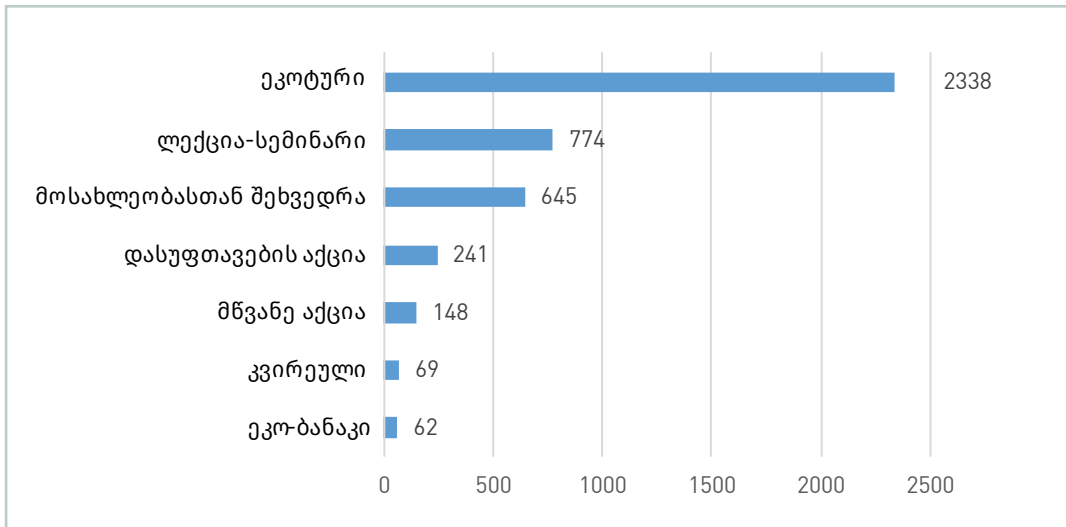
საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ხელმძღვანელობით მოხდა კოლხური ტყეებისა და წყალჭარბი ტერიტორიების UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნომინაციაზე წარდგენა. ინიციატივა ხორციელდება გერმანიის მთავრობის, ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდისა (WWF) და მიხეილ ზუკოვის ფონდის ფინანსური და ტექნიკური მხარდაჭერით.

ეკოსაგანმანათლებლო საქმიანობა

დაცული ტერიტორიების სააგენტო 2018 წლის განმავლობაში, აქტიურად ახორციელებდა ეკო-საგანმანათლებლო საქმიანობას. საქმიანობის ფარგლებში, იმართებოდა ლექციები, ენციკლოპედიის მოსახლეობასთან შეხვედრები, ეკო-კვირეულები, დასუფთავების აქციები, ენციკლოპედიის და ეკო-ბანაკები. საქმიანობაში ჩართულნი იყვნენ სკოლის მოსწავლეები, სტუდენტები და დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობა. 2018 წელს, ჩატარდა 700-ზე მეტი ლექცია-სემინარი და მოენციკო 2 000-ზე მეტი ეკო-ტური. მთელი წლის განმავლობაში, ეკო-საგანმანათლებლო ღონისძიებებში 90 000-მა ადამიანმა მიიღო მონაწილეობა. ეკო-საგანმანათლებლო საქმიანობა, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა.

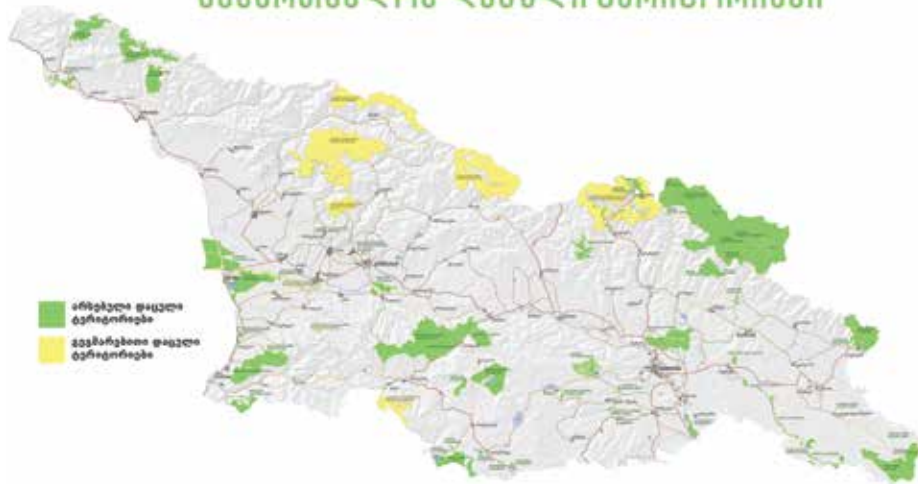
დაცული ტერიტორიების ქსელის გაფართოება

2018 წელს დაცული ტერიტორიების ფართობი 1%-ით გაიზარდა. შეიცვალა ზოგიერთი დაცული ტერიტორიის ფართობი, ასევე გაფართოვდა ყაზბეგის ეროვნული პარკი, გაუქმდა კინტრიშის დაცული ლანდშაფტი, ხოლო მის საფუძველზე შეიქმნა კინტრიშის ეროვნული პარკი.

დღევანდელი მდგომარეობით საქართველოში (IUCN- კრიტერიუმების მიხედვით) 5 სხვადასხვა კატეგორიის 86 დაცული ტერიტორიაა, კერძოდ: 14 სახელმწიფო ნაკრძალი, 12 ეროვნული პარკი, 40 ბუნების ძეგლი, 19 ადკვეთილი და 1 დაცული ლანდშაფტი.

დაცული ტერიტორიების საერთო ფართობი შეადგენს 666, 355 ჰა-ს, რაც ქვეყნის ტერიტორიის 9.55%-ია.

საქართველოს დაცული ზედაპირი

იმერული მუხის აღდგენის პროექტი აჯამეთის აღკვეთილში

2018 წელს პროექტის ფარგლებში, იმერული მუხის აღდგენის მიზნით 45,2 ჰა-ზე დაირგო იმერული და ქართული მუხის ნერგები (იმერული მუხის დაახლოებით 80% ქართული მუხა20%).

ასევე 2018 წელს აჯამეთის აღკვეთილში 0,853 ჰა -ზე დაირგო დაახლოებით 2200 ნერგი, საიდანაც დაახლოებით 95% იმერული მუხაა, ხოლო 5% ქართული მუხა. (დონორი: Triplex, საკუთარი ბიუჯეტი)

ჯეირნის აღდგენის პროექტი ვაშლოვანის ეროვნული პარკში

ვაშლოვანის ეროვნულ პარკში 2013 წლიდან ხორციელდება ჯეირნის რეინტროდუქციის პროექტი. 2018 წლის გაზაფხულზე, გამრავლების პერიოდამდე დაფიქსირდა დაახლოებით 45 ინდივიდი, რომელთაგან 25 მაკედ იყო. გამრავლების პერიოდის შემდეგ სავარაუდოდ 30 ლიკლიკი იშვა.

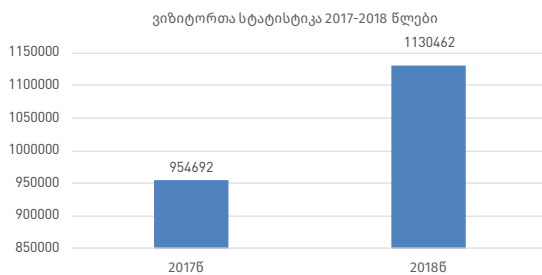
2018 წლის ოქტომბერში განხორციელდა დამატებით 20 ინდივიდის შემოყვანა. დღეისათვის, ტერიტორიაზე სავარაუდოდ 90-95 ქურციკია. დონორი: WWF/TJS.

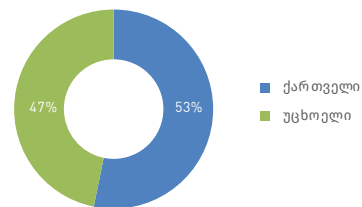
ეკოტურიზმის განვითარება

ვიზიტორთა და შემოსავლების სტატისტიკა

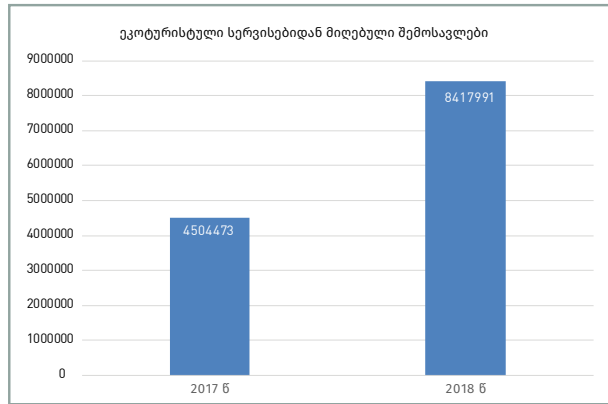
2018 წლის მონაცემებით, საქართველოს დაცულ ტერიტორიებს პირველად ისტორიაში, 1 000 000-ზე მეტი ვიზიტორი ესტუმრა, რაც წინა წელთან შედარებით, 18%-ით გაზრდილი მაჩვენებელია. ვიზიტორთა შორის 53% ქართველია, ხოლო 47% უცხოელი.

ქართველ და უცხოელ ვიზიტორთა სტატისტიკა 2018 წელი

რეკორდულად გაიზარდა დაცული ტერიტორიების სერვისებიდან მიღებული შემოსავლები. 2018 წელს, შემოსავლებმა შეადგინა 8 417 991 ლარი, რაც წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 87%-ით არის გაზრდილი.

ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება

დაცული ტერიტორიების სააგენტო მნიშვნელოვან ყურადღებას უთმობს ეკოტურიზმის განვითარებას.

2018 წელს აშენდა:

- ყაზბეგის ეროვნული პარკის ვიზიტორთა ცენტრი და ადმინისტრაციული შენობა
- მაჭახელას ეროვნული პარკის ვიზიტორთა ცენტრი და ადმინისტრაციული შენობა
- ნავენახევის მღვიმეში აშენდა ვიზიტორთა ცენტრი და მოენყო ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა.

საერთაშორისო ურთიერთობა

ევროპარკების ფედერაციაში განვრიანება

საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტო ევროპარკების ფედერაციის წევრი გახდა.

ევროპარკების ფედერაცია წარმოადგენს ევროპის დაცული ტერიტორიების ქოლგა ორგანიზაციას და მთელ მსოფლიოში აღიარებულია, როგორც ევროპის ეროვნული პარკებისა და ბუნების პროფესიული ქსელი. ფედერაციაში განვრიანებულია 36 ქვეყანა და ასობით დაცული ტერიტორია. ფედერაციაში განვრიანებით საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ეძლევა გამოცდილებისა და

კოდნის გაზიარების შესაძლებლობა. დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ევროპარკების ფედერაციაში განხორციელება ჩეხეთის საელჩოს, WWF- კავკასიის ოფისს, TJS-ს და KFW-ს მხარდაჭერით განხორციელდა.

9,785,000 აშშ დოლარი - საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარებისთვის

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში პროექტის „დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის გაძლიერება საქართველოში“ საგრანტო ხელშეკრულება გაფორმდა.

დაცული ტერიტორიების გაძლიერებისთვის, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული თანხა 9,785,000 აშშ დოლარს შეადგენს, რომლის ფარგლებშიც დაცული ტერიტორიების სააგენტო გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდისგან (GEF) 1,826,484 დოლარის ოდენობის გრანტს მიიღებს. პროექტი „დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის გაძლიერება საქართველოში“ ითვალისწინებს 12 სამიზნე დაცულ ტერიტორიაზე ფინანსური მდგრადობის უზრუნველყოფას. კერძოდ, პროგრამის სამიზნე ტერიტორიებია: ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი, ლაგოდეხის დაცული ტერიტორია, ვაშლოვანის დაცული ტერიტორია, თუშეთის დაცული ტერიტორია, თუშეთის დაცული ლანდშაფტი, მტირალას ეროვნული პარკი, ჭავჭავეთის ეროვნული პარკი, ყაზბეგის ეროვნული პარკი, ალგეთის ეროვნული პარკი, კინტრისის დაცული ტერიტორია, მაჭახელას ეროვნული პარკი, ფშავ-ხევსურეთის დაცული ტერიტორიები.

აღნიშნული გრანტი ხელს შეუწყობს დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის და შესაძლებლობების გაუმჯობესებას. პროექტის ფარგლებში, განხორციელდება საკონსულტაციო მომსახურება, სტრატეგიული დოკუმენტების შექმნა, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა, ინვენტარის შექმნა და სხვ. პროექტის განხორციელება ხელს შეუწყობს დაცულ ტერიტორიებზე ეკო-ტურიზმის განვითარებას, რაც გააუმჯობესებს დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას. პროექტი 5-წლიანია და განხორციელდება გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF), გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP), კავკასიის ბუნების ფონდისა (CNF) და საქართველოს ბანკის ფინანსური მხარდაჭერით.

პროექტი „აჭარის დაცული ტერიტორიების გაფართოება და მართვის დახვეწა“

პროექტი „აჭარის დაცული ტერიტორიების გაფართოება და მართვის დახვეწა“ 2014-2018 წლებში, გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) და გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF) მხარდაჭერით განხორციელდა და მიზნად ისახავდა აჭარის დაცული ტერიტორიების განვითარებას და მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობის ხელშეწყობას.

1.3 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების გრანტის ფარგლებში, დაარსდა მაჭახელას ეროვნული პარკი, განხორციელდა ადმინისტრაციული შენობისა და ვიზიტორთა ცენტრის სრული რეაბილიტაცია, მოეწყო ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა. ჩატარდა რამდენიმე მნიშვნელოვანი კვლევა, რომელიც ეროვნული პარკის შემდგომ განვითარებას შეუწყობს ხელს. მაჭახელას ეროვნული პარკის მიმდებარე სოფლებში გამოიცადა და დაინერგა განახლებადი ენერჯის გამოყენება, გადაიდგა მნიშვნელოვანი

ნაბიჯები ეკო-ტურიზმისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების მიმართულებით. გარდა ამისა, შეიქმნა ეროვნული პარკისა და მიმდებარე ტერიტორიის მდგრადი განვითარების მოდელი, რომელშიც გათვალისწინებულია ადგილობრივი სოფლების 3 ათასი მცხოვრების სოციალური და ეკონომიკური ინტერესები. კონფერენციაში მონაწილეობა მიიღეს ადგილობრივი თვითმმართველობების, დონორი ორგანიზაციების და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებმა.

მარკეტინგი და საზოგადოებასთან ურთიერთობა

საიმიჯო ვიდეო-რგოლები

2012 წლის შემდეგ, პირველად მომზადდა საიმიჯო კლიპები საქართველოს ეროვნულ პარკებზე და საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე. კლიპები გავრცელდა სოციალური ქსელებით.

საქართველოს ეროვნულ პარკებზე გადაღებულმა საიმიჯო ვიდეომ - „ჩვენ ვქმნით მოგონებებს“ - 10 000 000 ნახვამდე დააგროვა. ხოლო, საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე გადაღებული კლიპი „ჩვენ ვიცავთ საქართველოს ბუნებას“ - 1 046 337 ადამიანმა ნახა.

მედიასთან ურთიერთობა

2018 წელს დაცული ტერიტორიების სააგენტომ მნიშვნელოვანი ყურადღება დაუთმო ქვეყნის წამყვან არხებზე ტურისტულ რუბრიკებში მონაწილეობას.

მედიისა და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თანამშრომლობით, 2018 წელს საქართველოს დაცული ტერიტორიების შესახებ სიუჟეტები გავიდა შემდეგი ტელეარხების: „საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის პირველი არხი“ „ტ/კ რუსთავი 2“ და „ტ/კ იმედის“ შემდეგ გადაცემებში: „ნუცას ტური“; „დილა მშვიდობისა საქართველო“ და „იმედის დღის რუბრიკა - საიმედო ტური“.

ღონისძიებები

საერთაშორისო ტურისტული გამოფენები

დაცული ტერიტორიების სააგენტომ თბილისის მე-20 საერთაშორისო ტურისტულ და ბათუმის „ტურიზმისა და სასტუმრო აღჭურვილობის“ მე -11 საერთაშორისო გამოფენებში მიიღო მონაწილეობა.

სააგენტომ დამთვალეირებლებს უახლესი ტექნოლოგიებით აღჭურვილი, ინტერაქტიული საგამოფენო პავილიონი შესთავაზა. წარმოდგენილი იყო ინოვაციური პროექტი „დამატებითი რეალობა“, რომელიც საქართველოში პირველად განხორციელდა. გამოფენის სტუმრები საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე არსებულ სერვისებს გაეცნენ. სპეციალურად გამოფენისთვის, ახალი საპრომოციო მასალები მომზადდა.

26 მაისი - დამოუკიდებლობის დღე

საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების 100 წლის იუბილესთან დაკავშირებით, დაცული ტერიტორიების სააგენტომ მასშტაბური ღონისძიება ქალაქ ფოთში გამართა.

ფოთის ცენტრალურ მოედანზე მოეწყო საბავშვო სივრცე, სადაც ბავშვებმა ეკო-საგანმანათლებლო თამაშებში მიიღეს მონაწილეობა. გამოიფინა დაცული ტერიტორიების არსებული ფოტო-მასალა. მოეწყო ვირტუალური რეალობის კუთხე. დამოუკიდებლობის დღე მასშტაბური კონცერტით აღინიშნა.

თუშეთობა 2018

დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთვის უმნიშვნელოვანესია დაცული ტერიტორიების მიმდებარე მცხოვრები მოსახლეობის ხელშეწყობა. სწორედ ამიტომ, სააგენტო აქტიურად ერთვება ადგილობრივ დღესასწაულების აღნიშვნაში.

2018 წელს, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თანაორგანიზებით, თუშეთში, სოფელ ომალოში გამართა „თუშეთობა 2018 - მეცხვარის დღე“.

მეცხვარის დღე ტრადიციული დღესასწაულია, რომელიც ყოველი წლის აგვისტოში, თუშეთის ეროვნული პარკის ვიზიტორთა ცენტრთან იმართება. ვიზიტორთა ცენტრის ეზოში დაცული ტერიტორიების სააგენტოს საინფორმაციო სტენდები და ინტერაქციული ბანერები განთავსდა, სადაც სტუმრებს ფოტოების გადაღება შეეძლოთ. ასევე მოეწყო დაცული ტერიტორიების ამსახველი ფოტო გამოფენა. ღონისძიებაზე წარმოდგენილი იყო ადგილობრივი და მოწვეული ხალხური რენვის ოსტატების ნამუშევრები. ასევე მოწყობილი იყო ძველებური თუშურ-მწყემსური ყოფა ცხოვრების ამსახველი ტრადიციული კუთხე. სტუმრებს საშუალება ჰქონდათ დაეგემოვნებინათ ადგილობრივი ტრადიციული თუშური კერძები და ჩართულიყვნენ მომზადების პროცესში. მეცხვარის დღე - თუშეთობა 2018“-ის ფარგლებში, სპორტული ღონისძიებებიც გამართა. მოეწყო დოლი და მშვილდოსნობის კუთხე. ღონისძიების დამსწრე ბავშვებისთვის ხრიდოლის ფედერაციის წევრებმა ტრადიციული ქართული თამაშების სივრცე მოაწყვეს, ასევე გამართა ქართული საბრძოლო ხელოვნების საჩვენებელი გამოსვლა. „მეცხვარის დღე - თუშეთობა 2018“ სოფო ბათილაშვილის, ზვიად ბოლქვაძისა და ჯგუფი ნიუტონის კონცერტით დასრულდა.

2017-2018 წლებში:

- ევროკავშირის მხარდაჭერით მომზადდა და დამტკიცდა ტყის მართვის გეგმები - აჯამეთის, ნეძვის, კაცობურის ალკვეთილებისთვის და კოლხეთისა და მაჭახელას ეროვნული პარკებისთვის;
- დაცული ტერიტორიების სისტემაში დაემატა 1 ახალი კატეგორია - ბირთვისის ბუნების ძეგლი, სადაც განთავსდა ევროკავშირის მიერ მხარდაჭერილი პროექტების შესახებ საინფორმაციო დაფა;
- ევროკავშირის მხარდაჭერით, მომზადდა და დამტკიცდა მენეჯმენტის გეგმები დაცული ტერიტორიებისთვის: აჯამეთის ალკვეთილი და მაჭახელას ეროვნული პარკი.
- აღნიშნულ პერიოდში, დაცული ტერიტორიების სისტემის 55% იმართება „საქართველოს დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ კანონის“ თანახმად დამტკიცებული მენეჯმენტის გეგმების შესაბამისად.

**ეროვნული სატყეო
სააგენტო**

ეროვნული სატყეო სააგენტო ქვეყნის ძირითადი ტყის მართვის ორგანოა და მის ძირითად მიზნებს ტყის მდგრადი მართვა, ტყის მოვლა-აღდგენა და ტყის ფონდის ტერიტორიაზე ბიოლოგიური მრავალფეროვნების კომპონენტების მდგრადი გამოყენება წარმოადგენს.

სააგენტოს მართვის ქვეშ ქვეყნის ტყის ფონდის დაახლოებით 2 მლნ ჰექტარია და რეგიონული სატყეო სამსახურების მეშვეობით ოპერირებს ქვეყნის 9 რეგიონში (გარდა აჭარისა).

ეროვნული სატყეო სააგენტო

ეროვნული სატყეო სააგენტოსთვის კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებსა და განსაზღვრული ამოცანების შესრულების უზრუნველსაყოფად გასული წლის განმავლობაში ეროვნულმა სატყეო სააგენტომ განახორციელა ტყის მოვლა აღდგენის ღონისძიებები. მათ შორის:

შეისწავლა ტყის ბუნებრივი განახლების ხელშეწყობისათვის განსაზღვრული ფართობები რამოდენიმე რეგიონში, რის საფუძველზეც შედგენილი და დამტკიცებული იქნა შესაბამისი პროექტები. ამ პროექტების მიხედვით დაირგო 4,462 ნერგი. ეროვნული სატყეო სააგენტოს რაჭა-ლეჩხუმი ქვემო სვანეთის, იმერეთის და გურიის რეგიონულმა სამსახურებმა მოაწყვეს რამოდენიმე ახალი სანერგე და პლანტაცია. გარდა ამისა, წინა წლებში გაშენებულ დროებით სანერგეებში და პლანტაციებში განხორციელდა მოვლითი ღონისძიებები.

სააგენტო, აგრეთვე, აგრძელებს სასკოლო სანერგეების მოწყობის ტრადიციას და აქტიურად მუშაობს იმაზე, რომ სასკოლო ასაკიდანვე მოახდინოს მოზარდებში ცნობიერების ამაღლება, გარემოსადმი პასუხისმგებლობა და სიყვარული.

ბორჯომის ხეობის ტყის აღდგენის სამუშაოები

ბორჯომის ხეობაში 2008 და 2017 წლებში ხანძრისგან განადგურებული ტყის პერიმეტრი 943 ჰა შეადგენს. პირველ ეტაპზე (2018-2019 წლები) აღდგენას 250 ჰა ფართობი ექვემდებარება.

გასულ წელს, ნახანძრალ ტერიტორიაზე კომპლექსური შესწავლა, მათ შორის, გეოლოგიური და ნიადაგის ლაბორატორიული კვლევა, განხორციელდა. შედეგებზე დაყრდნობით და ადგილზე განხორციელებული სავლე მონიტორინგის საფუძველზე, ეროვნული სატყეო სააგენტოს სპეციალისტებმა ტყის აღდგენის პროექტი მოამზადეს, რომლის მიხედვითაც პირველ ეტაპზე ოქტომბერ-ნოემბერში ტყის აღდგენის სამუშაოები სოფელ დაბას მიმდებარედ 144 ჰექტარზე განხორციელდა, სადაც 247,330 ნერგი დაირგო. პროექტის ძირითადი მიზანი ხეობაში პირვანდელი ტყის ეკოსისტემის აღდგენაა, რისთვისაც მხოლოდ ადგილობრივი, სტანდარტული ნერგი გამოიყენება. ეს ნერგები ალისა (205,500 ცალი) და ურაველის (7,530 ცალი) სატყეოების ტერიტორიებზე მოწყობილ ტყის დროებით სანერგეებშია გამოყვანილი.

ასევე, დამტკიცდა 2008-2017 წლებში სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში (ბორჯომისა და ბაკურიანის სატყეო უბნებზე) ხანძრით განადგურებული ტყის აღდგენის პროექტი 402 ჰა ფართობზე.

მავნებელ-დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებები

ეროვნული სატყეო სააგენტოს მართვას დაქვემდებარებული ტყის ფონდის ტერიტორიაზე განხორციელდა **ბზის ალურით დაზიანებული კოლხური ბზის კორომების** შეწამვლის ღონისძიებები სამ ეტაპად განხორციელდა.

2018 წელს კოლხური ბზის კორომების შეწამვლა იმერეთის, რაჭა-ლეჩხუმი ქვემო სვანეთისა და სამეგრელო-ზემო სვანეთის სატყეო სამსახურების ბზით დაფარულ ფართობებზე სამ ეტაპად განხორციელდა. ბიოლოგიური პრეპარატით „ლეპიდინით“ ჯამში 550 ჰა ფართობი შეინამლა. იმერეთი - 63 ჰა, რაჭა-ლეჩხუმი ქვემო სვანეთი - 250 ჰა და სამეგრელო-ზემო სვანეთი - 237 ჰა. მავნებლის ინტენსიური მონიტორინგისა და დიდი რაოდენობით დაჭერა-განადგურების მიზნით, ბზის კორომებში განთავსებული იყო 1,500 ცალი ფერომონიანი მწერმჭერი.

ეროვნული სატყეო სააგენტო, ბზის კორომების შეწამვლას 2016 წლიდან ახორციელებს. მავნებლის ბიოლოგიიდან გამომდინარე, შეწამვლითი სამუშაოები სამჯერ, 400 ჰა ფართობზე განხორციელდა, რასაც 2017 წელს დაემატა რაჭა-ლეჩხუმი ქვემო სვანეთი.

სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში, სატყეო სამსახურის მბეჭდავი ქერქიჭამიას გავრცელების არეალზე (ბორჯომის, ბაკურიანის, ასპინძა-ახალქალაქის, ადიგენსა და ახალციხის სატყეო უბნებში არსებულ ტყის კორომებში) განთავსდა 2,000 ცალი ფერომონიანი მწერმჭერი.

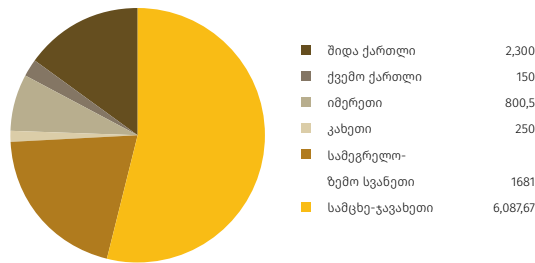
აღნიშნულ ტერიტორიებზე განხორციელდა 6-მონიტორინგი და განადგურდა 1,323.966-ზე მეტი მავნებელი.

სანიტარული ჭრა

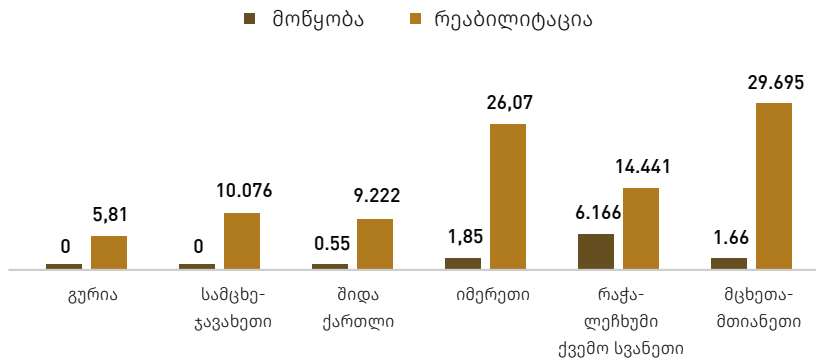
მავნებელ-დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიების პარალელურად, ტყის კორომებში ტყის მასივის გაჯანსაღების მიზნით განხორციელდა სანიტარული ჭრა საერთო ჯამში 11,269.17 მ3 მერქნის დასამზადებლად, რაც, ასევე, ხელს უწყობს ტყის ბუნებრივ განახლებას.

სანიტარული ჭრა

2018 წლის განმავლობაში ეროვნულმა სატყეო სააგენტომ განახორციელა სატყეო-სამეურნეო გზების მოწყობა-რეაბილიტაცია მთელი ქვეყნის მასშტაბით.

სატყეო-სამეურნეო გზების მოწყობა/რეაბილიტაცია

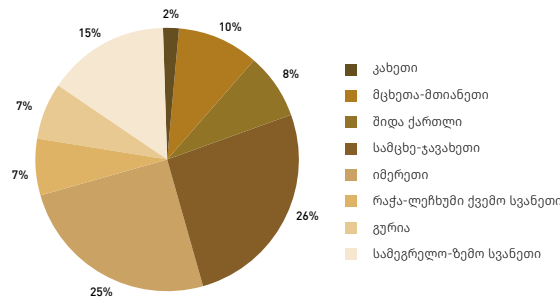

გზების რეაბილიტაცია ხელს უწყობს ხანძარსა და სანიაღვრეობის პრობლემების დასაგეგმვას და ტყის მოვლა-აღდგენის სამუშაოებს. აგრეთვე, უადვილებს მოსახლეობას სააგენტოს მიერ გამოყოფილი ტყეკაფებიდან საშუალო მერქნის გამოტანას.

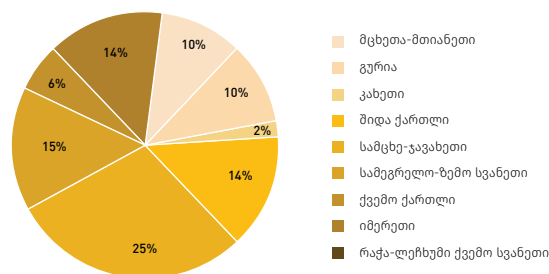
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის და სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტო უფროსის ბრძანებების საფუძველზე სპეციალური დანიშნულებით ტყითსარგებლობის უფლება მიენიჭა 95 იურიდიულ და ფიზიკურ პირს.
- გასული წლის განმავლობაში სააგენტომ განიხილა და მოაზადა შესაბამისი შენიშვნები 11 კომპანიის ტყითსარგებლობის და სამონადირეო მეურნეობის მართვის გეგმაზე.

საჯარო სკოლებისა და საბიუჯეტო ორგანიზაციების სათბობი შეშით უზრუნველყოფა

- საჯარო სკოლებისა და საბიუჯეტო ორგანიზაციების სათბობი შეშით უზრუნველსაყოფად სპეციალური ჭრის ფარგლებში 2018 წელს გამოყოფილი მერქნული რესურსის მოცულობამ შეადგინა 29,545.53 მ3 .

ტყის ფონდიდან ამორიცხულ ფართობებზე სპეციალური ჭრების შედეგად მოპოვებული და დასაწყობებული მერქნული რესურსი 2018 წლის ბოლოს მდგომარეობით (მ³)

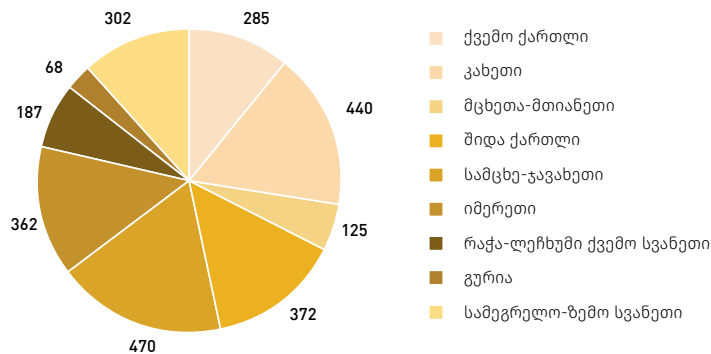
- 2018 წელს საქართველოს მთავრობის განკარგულებით სოციალურად დაუცველ პირებზე გადაცემულმა ხე-ტყის მოცულობამ შეადგინა 5,741,477 მ³.
- გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევებისთვის (ხანძარი, სტიქიური უბედურება ან სხვა) მოქალაქეებზე სააგენტოს მიერ გამოიყო 1,108 მ³ მორი. აგრეთვე, 190 მ³ გამოიყო საქართველოს საპატრიარქოსთვის.

2018 წელს სააგენტოს მიერ სპეციალური ჭრის შედეგად დამზადებული ხე-ტყის შესახებ ინფორმაცია (მ³)

სულ 2018 წელს დამზადებული და სააგენტოსთვის გადმოცემული მერქნული რესურსი 48,093.065

გადმოცემული და რეალიზებული მერქნული რესურსი (სკოლების გარდა)	35,962.141	სულ: 36,030,051	აქედან აუქციონზე გაიყიდა: 34 517,341 მაღალმთიან რეგიონებზე პირდაპირი მიყიდვა: 1,444.80 გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში გაყიდვა: 158.43
მოსახლეობისთვის გადაცემული მრგვალი ხე-ტყის (მორი) გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში (ხანძარი, სტიქიური უბედურება ან/და სხვა ფორსმაჟორული გარემოებები)	158.43		

გამოვლენილი სამართალდარღვევის ფაქტები

2018 წლის განმავლობაში, ტერიტორიული სატყეო სამსახურების თანამშრომლებმა გამოავლინეს 2,611 სამართალდარღვევის ფაქტი, მათ შორის, ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის - 1,577 ფაქტი, სისხლის სამართლის - 239 ფაქტი, ხოლო 795 ფაქტზე დაინერა საველე აქტი და გადაიგზავნა სამართალდამცავ ორგანოებში სამართალდამრღვევის გამოსავლენად. უკანონოდ მოპოვებული რესურსის მოცულობამ შეადგინა 25,622.39 მ³, გარემოზე მიყენებულმა ზიანის ოდენობამ შეადგინა 3,363,917.11 ლარი.

აღსანიშნავია, რომ 2017-2018 წლებში, ევროკავშირის მხარდაჭერით მომზადდა ტყის მართვის 2 გეგმა - ლანჩხუთის და ჩოხატაურის სატყეო უბნებისთვის. მართვის გეგმების მომზადების მიზნით, განხორციელდა ტყის ინვენტარიზაციის საველე სამუშაოები ოზურგეთისა და ზესტაფონის სატყეო უბნებისთვის.

2018 წლის მდგომარეობით, საქართველოს ტყის ფონდის ტერიტორიის 14% იმართება ტყის მართვის დამტკიცებული გეგმის მიხედვით.

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი წარმოადგენს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს, რომელიც თავის საქმიანობას წარმართავს „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის დებულების“ შესაბამისად. ამავე დროს, ცენტრი მოქმედებს გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის შინაგანაწესის, „გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ“ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ევროპის ეკონომიკური კომისიის კონვენციის (ორპუსის კონვენციის) პრინციპებისა და საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად. ცენტრი თავისი საქმიანობისას იზიარებს გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნებს და გაეროს ევროპის ეკონომიკის რეგიონული კომისიის (UNECE) „განათლება მდგრადი განვითარებისათვის სტრატეგიის“ ხედვებსა და მიმართულებებს.

სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის მისიაა აქტიურად იყოს ჩართული ყველა იმ საქმიანობაში, რომელიც მიზნად ისახავს მდგრადი განვითარების მიზნების ნაციონალიზაციის პროცესში პასუხისმგებლობას და გარემოს კომპონენტის აქტუალიზაციას, როგორც შესაბამის განათლებასთან, ასევე სრულფასოვან ინფორმაციასთან ხელმისაწვდომობის გზით.

2018 წელს ცენტრის საქმიანობას დაემატა სოფლის მეურნეობის მიმართულება. მდგრადი განვითარების აგრარული კომპონენტების შესახებ ცნობიერების ამაღლების მიზნით ცენტრი ვალდებულია, უზრუნველყოს სოფლის მეურნეობის დარგებისა და სფეროების საინფორმაციო კამპანიების, ცნობიერების ამაღლებისა და პოპულარიზაციის ღონისძიებების, ინფორმაციის გავრცელების, სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის, ინოვაციური/ახალი ტექნოლოგიების ნებსების გავრცელების ხელშეწყობა და სხვა.

ცენტრი მუდმივად ზრუნავს, გაზარდოს საკუთარი საქმიანობის ეფექტიანობა როგორც ადგილობრივი, ასევე უცხოელი ექსპერტების ჩართულობით. ასევე მჭიდროდ თანამშრომლობს როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. ცენტრში გამოყოფილია სასწავლო და სამუშაო პროცესისთვის განკუთვნილ სივრცეები.

განათლება მდგრადი განვითარებისათვის - ეროვნული სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა (2019-2023)

ეროვნულ დონეზე განათლება მდგრადი განვითარებისათვის პრინციპების დანერგვის მიზნით, სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) მხარდაჭერით ახორციელებს „განათლება მდგრადი განვითარებისათვის - ეროვნული სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის“ (2019-2023) შემუშავებას.

„განათლება მდგრადი განვითარებისათვის“ სტრატეგიის მიზანია ქვეყანაში მდგრადი განვითარების პროცესების ხელშეწყობა განათლების სექტორში განხორციელებული ცვლილებებით. აღნიშნული ცვლილებები ხელს შეუწყობს პასუხისმგებლიანი საზოგადოების ჩამოყალიბებას, რომელსაც ექნება მდგრადი განვითარებისათვის შესაბამისი ცოდნა, უნარები და აქტიურად ჩაერთვება ქვეყნის განვითარების პროცესებში.

სტრატეგიაში აისახება როგორც ფორმალური, ისე არაფორმალური და არაოფიციალური განათლების კომპონენტები, რაც უშუალო კავშირშია კონცეფციასთან განათლება მდგრადი განვითარებისათვის.

სტრატეგიის შემუშავების სანყის ეტაპზე განხორციელდა საერთაშორისო დონეზე გამოვლენილი საუკეთესო პრაქტიკისა და ეროვნულ დონეზე თემასთან დაკავშირებული ინფორმაციის (სექტორული განვითარების სტრატეგიები და პროგრამები) შესწავლა და სამუშაო დოკუმენტში ასახვა.

ამჟამად მიმდინარეობს „განათლება მდგრადი განვითარებისათვის საქართველოს ეროვნული სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის“ (2019-2023) საბოლოო ვერსიის შემუშავება.

ფორმალური განათლება

სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლება

სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობის მიზნით გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის ინიციატივით, განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მიერ დამტკიცებულ სასკოლო მზაობის საგანმანათლებლო სახელმწიფო სტანდარტს გარემოსდაცვითი კომპონენტი დაემატა.

სასკოლო მზაობის პროგრამის ფარგლებში, ცენტრმა შეიმუშავა **დამხმარე სახელმძღვანელო აღმზრდელთათვის - „სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლება“**, რომელიც მოიცავს შემდეგ გარემოსდაცვით თემებს:

- ბიომრავალფეროვნება ჩვენ გარშემო
- წყლისა და ენერჯის დაზოგვა
- ნარჩენების მართვა

2018 წელს გამოიცა განახლებული სახელმძღვანელო.

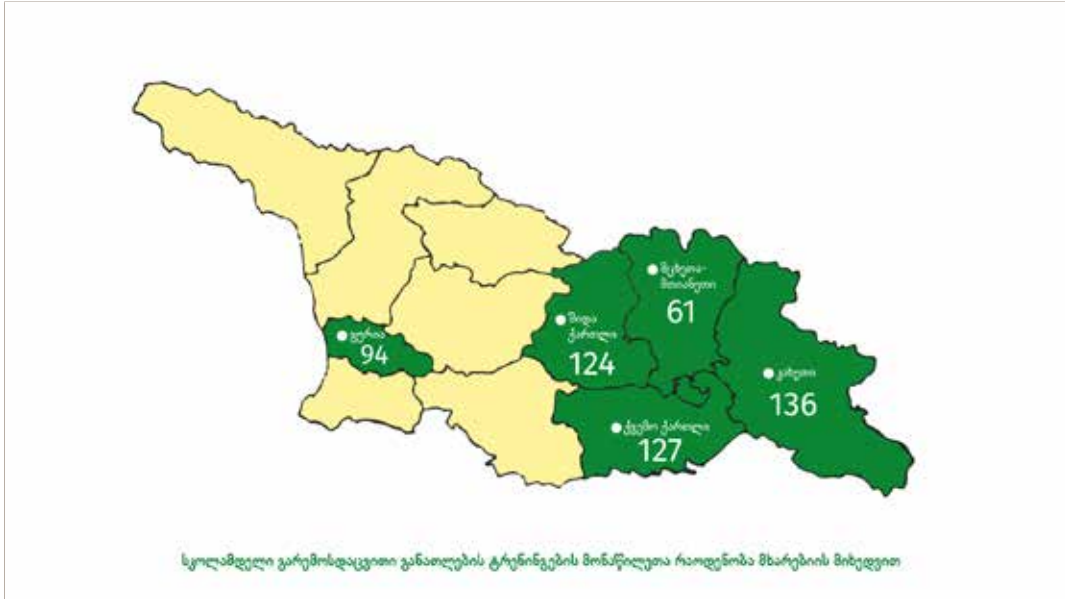

წლის განმავლობაში, სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობის მიზნით, ცენტრმა ტრენინგები ჩაატარა საბავშვო ბაღების აღმზრდელებისა და მეთოდისტებისათვის შემდეგ მხარეებში:

- კახეთი
- საგარეჯოს მუნიციპალიტეტი
- სიღნაღის მუნიციპალიტეტი
- ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტი
- ყვარლის მუნიციპალიტეტი
- დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტი
- გურია
- მცხეთა-მთიანეთი
- შიდა ქართლი
- ქვემო ქართლი

2018 წელს ტრენინგების შედეგად გადამზადდა აღნიშნული მხარეების ბალების 542 წარმომადგენელი. მონაწილეებს დაურიგდათ დამხმარე სახელმძღვანელო აღმზრდელთათვის - „სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლება“, ხოლო ტრენინგის წარმატებით გავლისთვის გადაეცათ სერტიფიკატები.

2018 წლის ბოლოს სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლების სახელმძღვანელოს დაინერგვის პროცესმა მოიცვა საქართველოს საბავშვო ბალების 50%.

მწვანე ჯილდო

სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობისა და საბავშვო ბაღის აღმზრდელთა და მეთოდისტთა წახალისების მიზნით გაიმართა კონკურსი “მწვანე ჯილდო” - სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლება, რომელშიც მონაწილეობდნენ ქალაქ თბილისის ბაღების აღმზრდელები და მეთოდისტები. გამოვლინდა 3 გამარჯვებული. „მწვანე ჯილდოს მფლობელი 85-ე საბავშვო ბაღის აღმზრდელი ლელა ტყემალაძე გახდა.

მასწავლებლის საერთაშორისო დღეს, საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურის და სპორტის სამინისტროს ინიციატივით კონკურსის „მასწავლებლის ეროვნული ჯილდო“ დაჯილდოების საზეიმო ცერემონია გაიმართა. ღონისძიებაზე საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს რჩეული პედაგოგი დასახელდა - კახის რაიონის სოფელ ალიბეგლოში დაბადებული, მარნეულის N2 საჯარო სკოლის პედაგოგი - თემურ სუყაშვილი. გამარჯვებულს გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობისთვის „მწვანე ჯილდო“ გადაეცა.

ზოგადი განათლება

2017 წელს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინიციატივით ცვლილება შევიდა სასკოლო სახელმძღვანელოების (1-6 კლასების) შეფასების კრიტერიუმებში და დაემატა მდგრადი განვითარების პრინციპები, რომლებიც 2018 წლიდან აისახა კიდევ დაწყებითი საფეხურის ყველა სახელმძღვანელოში.

პროფესიული განათლება

სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა, განათლების ხარისხის მართვის ეროვნულ ცენტრთან თანამშრომლობით, პროფესიული სასწავლებლებისთვის მოდული „გარემოსდაცვითი საფუძვლები“ შეიმუშავა, რომელიც სხვადასხვა პროფესიის ჩარჩო დოკუმენტში ინტეგრირდა. პირველ ეტაპზე, გარემოსდაცვითი საკითხები ზოგადი სავალდებულო მოდულის სახით ინტეგრირებულია 7 პროფესიულ მიმართულებაში:

- სოფლის მეურნეობა
- ვეტერინარია
- ბიომეურნეობა
- მხატვრული მინა
- მხატვრული ქსოვილები
- სახვითი ხელოვნება
- სასტუმრო, რესტორანი და კვება

უმაღლესი განათლება

საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტის (GIPI), გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრისა და გერმანიის საერთაშორისო საზოგადოების (GIZ) ერთობლივი ძალისხმევით შექმნილმა სამაგისტრო პროგრამამ „გარემოსდაცვითი მენეჯმენტი და პოლიტიკა“ 2018 წელს პირველი კურსდამთავრებულები გამოუშვა.

არაფორმალური განათლება

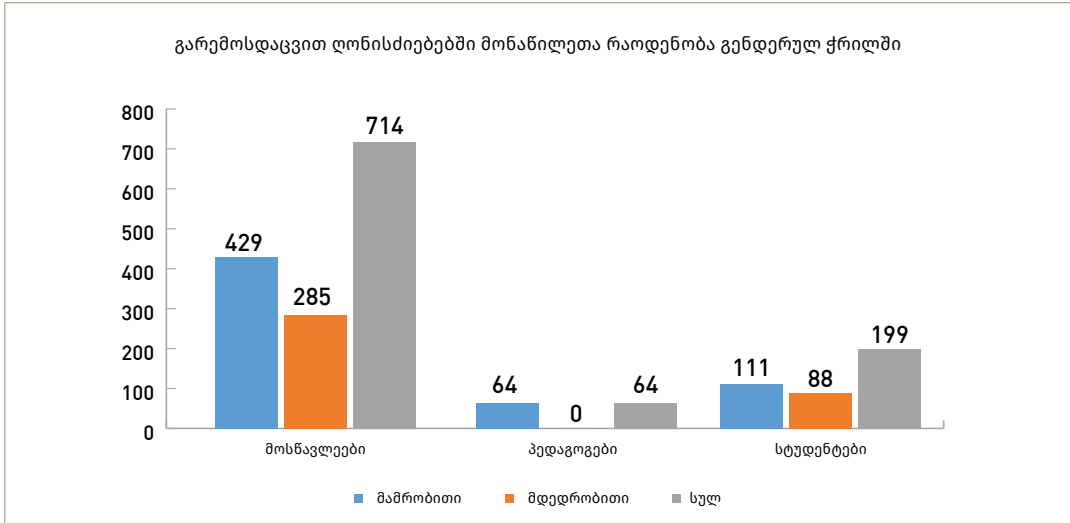
გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება

გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობისა და ცნობიერების ამაღლების მიზნით ცენტრი ახორციელებს აქტივობებს არაფორმალური განათლების მიმართულებით. 2018 წლის განმავლობაში გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლების მიზნით ჩატარდა ლექცია-სემინარები სკოლის მოსწავლეებისათვის, სტუდენტებისა და პედაგოგებისთვის შემდეგ თემებზე:

- ნარჩენების მართვის თანამედროვე ტექნოლოგიები
- დაცული ტერიტორიების მნიშვნელობა და მათი მართვა
- ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი
- თანამედროვე გარემოსდაცვითი პრობლემები
- წყლის რესურსები

- მდგრადი განვითარება და გარემოს დაცვა
- კლიმატის ცვლილება და ეკოსისტემური სერვისები
- საქართველოს ბიომრავალფეროვნება
- გარემოსდაცვითი განათლება

საერთო ჯამში, წლის განმავლობაში ჩატარებულ საგანამანათლებლო ლექცია/სემინარებსა და საინფორმაციო შეხვედრებს დაესწრო **977 ადამიანი, მათ შორის 714 მოსწავლე, 199 სტუდენტი და 64 პედაგოგი.**

წლის განმავლობაში მომზადდა და დაიბეჭდა **კითხვარი „ჩემი ეკოლოგიური ნაკვალევი“**, რომელიც ურიგდებათ ლექცია-სემინარებზე დასწრე სკოლის მოსწავლეებს. კითხვარის მეშვეობით მოსწავლეებს გარემოზე საკუთარი ზემოქმედების ე.წ. ეკონაკვალევის გამოანგარიშება შეუძლიათ.

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის 10 წლისთავს მიეძღვნა დისკუსია თემაზე: „10 წელი აგვისტოს ომიდან - ოკუპირებული ბიომრავალფეროვნება“, რომელსაც დაინტერესებულ საზოგადოებასთან ერთად სფეროს ექსპერტები, ჟურნალისტები და ფოტოგრაფები ესწრებოდნენ, რომელიც უშუალოდ მუშაობდნენ ომის დროს გარემოზე მიყენებული ზიანის გაშუქებაზე (40 პირი).

სოფელ წეროვანში, აგვისტოს ომის შედეგად იძულებით გადაადგილებულ პირთა დასახლებაში აგვისტოს მოვლენების 10 წლისთვისადმი მიძღვნილი ღონისძიების ფარგლებში, კონკურსის „ჩვენი ეზო“ გამარჯვებულების დაჯილდოება გაიმართა, რომელიც არასამთავრობო ორგანიზაცია „ქალთა საბჭოს“ ინიციატივითა და ცენტრის მხარდაჭერით მიმდინარეობდა (20 პირი).

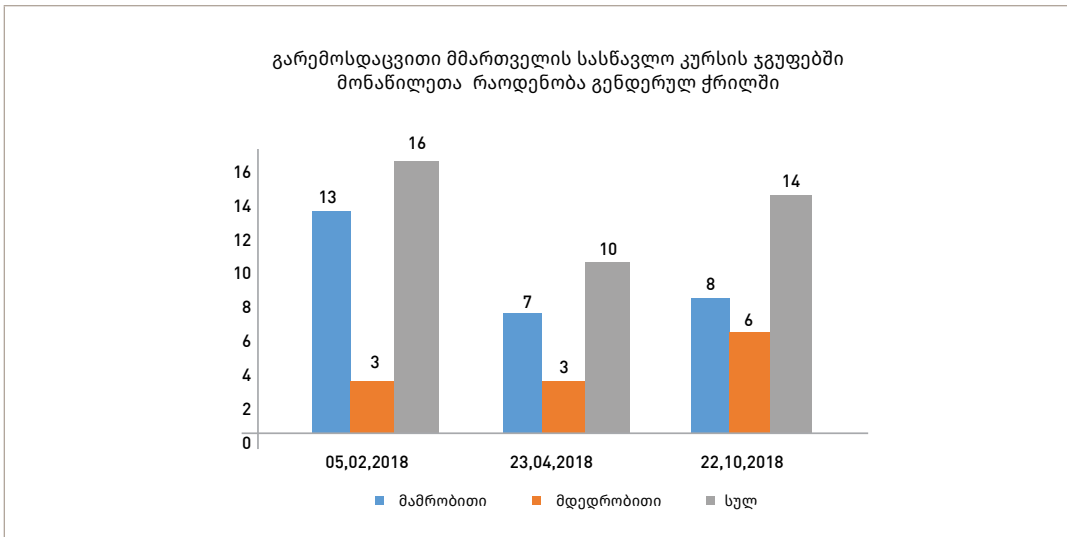
ეკობანაკი „მდგრადი განვითარების მიზნები“

ცენტრმა 2018 წელს მონაწილეობა მიიღო CENN-ის მიერ ორგანიზებულ ეკობანაკში **„მდგრადი განვითარების მიზნები“**, სადაც ბანაკის 29 მონაწილეს, ცენტრის თანამშრომლებმა ჩაუტარეს ორდღიანი თეორიული და პრაქტიკული ტრენინგი შემდეგ თემებზე:

- ადამიანის ეკოლოგიური უფლებები - ორჰუსის კონვენცია
- ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი
- კონსერვაცია, როგორც ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების მექანიზმი
- გაუდაბნობა
- „მომავალი ეკოსპიკერი“
- გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და ცოდნის მართვის სისტემა

ტრენინგები/სასწავლო კურსები

2018 წლის განმავლობაში **სასწავლო კურსი „გარემოსდაცვითი მმართველი“** გაიარა 40 დაინტერესებულმა პირმა. კურსის მიზანია კანონით დაკისრებული მოთხოვნებისა და თანამედროვე სამყაროს სტანდარტების გათვალისწინებით კომპანიებისთვის შესაბამისი კადრის გადამზადება და კვალიფიკაციის ამაღლება.

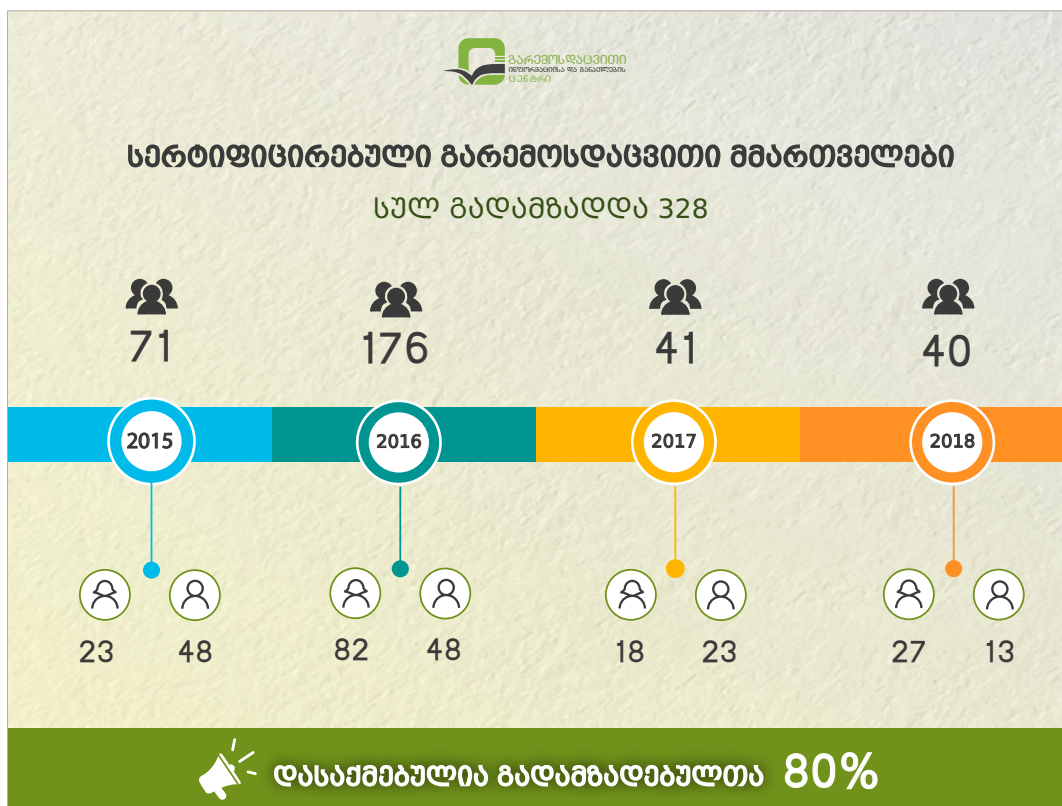
სასწავლო კურსში მონაწილეობის მიღება შეუძლიათ როგორც კომპანიის მხრიდან წარმოდგენილ კანდიდატებს, ასევე ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს. 5-დღიანი სწავლების წარმატებით დასრულების შემდგომ ტესტირების საფუძველზე მათ ეძლევათ სასწავლო კურსის გავლის დამადასტურებელი სერტიფიკატი. სასწავლო კურსის ჩატარების სიხშირე განისაზღვრება დაინტერესებულ პირთა მოთხოვნის შესაბამისად.

საქართველოს კანონი - „ნარჩენების მართვის კოდექსი“ 2015 წლის 15 იანვარს ამოქმედდა. აღნიშნული კოდექსი არეგულირებს ნარჩენების მართვის ყველა მნიშვნელოვან ასპექტს, რომელიც ასევე თანხვედრაშია ასოცირების ხელშეკრულებაში გაწერილ ვალდებულებებთან.

ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, რომელთა საქმიანობის შედეგად წლის განმავლობაში 200 ტონაზე მეტი არასახიფათო, 1000 ტონაზე მეტი ინერტული ან ნებისმიერი რაოდენობის სახიფათო ნარჩენი წარმოიქმნება, ეკისრებათ ვალდებულება, ჰყავდეთ ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებელი პირი - „გარემოსდაცვითი მმართველი“.

„გარემოსდაცვითი მმართველის“ სასწავლო კურსი 2015 წლიდან ხორციელდება.

2015 წლიდან 2018 წლის ჩათვლით სულ გადამზადდა 328 პირი, რომელთა 80% დასაქმებულია გარემოსდაცვითი მმართველის პოზიციაზე.

ლანდშაფტისა და მიწის რესურსების მდგრადი მართვის დანერგვა

პროექტის - „ლანდშაფტისა და მიწის რესურსების მდგრადი მართვის დანერგვა სასოფლო ტერიტორიებზე მიწის დეგრადაციისა და სიღარიბის შემცირების მიზნით“ ფარგლებში დედოფლისწყაროს, ახმეტისა და გარდაბნის მუნიციპალიტეტებში თვითმმართველობის წარმომადგენლებს, ადგილობრივ ფერმერებსა და დაინტერესებულ პირებს ჩაუტარდათ ტრენინგი თემაზე: „ლანდშაფტისა და მიწის რესურსების მდგრადი მართვის დანერგვა“. ტრენინგის ფარგლებში მონაწილეებმა მიიღეს ინფორმაცია ნიადაგის დეგრადაციის კუთხით არსებულ პრობლემებზე, მიწის მდგრადი მართვის თანამედროვე და ეფექტიან გზებსა და მეთოდებზე. ასევე აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებული საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობის, საერთაშორისო ხელშეკრულებებით ნაკისრი ვალდებულებებისა და შესრულების მექანიზმების თაობაზე. ტრენინგი თეორიულ ნაწილთან ერთად, პრაქტიკულ სავლელ გასვლასაც მოიცავდა. სავლელ მუშაობის ფარგლებში მონაწილეები გაეცნენ

ნიადაგის ანალიზის მეთოდებს, რომლის მიხედვითაც შეძლეს ნიადაგის ძირითად მახასიათებლებზე ინფორმაციის მიღება. ტრენინგის მიზანი ადგილობრივი ფერმერების, გადაწყვეტილების მიმღები და დაინტერესებული პირების და დაინტერესებული პირების ცნობიერების ამაღლება და აღნიშნული მიმართულებით მათი შესაძლებლობების გაძლიერება იყო. აღნიშნულ ტრენინგებში მონაწილეობა მიიღო 63-მა მონაწილემ (12 მდედრობითი, 52 მამრობითი).

გარემოსდაცვითი დღეები

გარემოსდაცვითი დღეების შესახებ ცნობიერების ამაღლების მიზნით აღსანიშნავად მომზადდა და სოციალური ქსელების მეშვეობით გავრცელდა თემატური ინფორმაციები.

მწვანე დღეების აღსანიშნავად ასევე განხორციელდა შემდეგი აქტივობები:

- **წყლის დაცვის დღეს** სკოლის მოსწავლეებმა მოისმინეს ლექცია-სემინარი წყლის რესურსების მნიშვნელობისა და მათი დაზოგვის აუცილებლობის შესახებ
- **დედამიწის საათის** აღსანიშნავად ლისის ტბის მიმდებარე ტერიტორიაზე ველოტური და გარბენი გაიმართა, რომელშიც მონაწილეობა 200-მდე პროფესიონალმა და მოყვარულმა ველომრბოლელებმა მიიღო.
- **ბიომრავალფეროვნების საერთაშორისო დღეს:**
  - გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) მხარდაჭერით, გაიმართა დისკუსია თემაზე - საქართველოს ბიომრავალფეროვნება (44 პირი)
  - სხვადასხვა სკოლის მოსწავლეებს ჩაუტარდა საველე ლექცია ეროვნულ საშენ მეურნეობაში (41 მოსწავლე)
  - მომზადდა და სოციალური ქსელის (Facebook) საშუალებით გავრცელდა ინფორმაცია საქართველოს წითელი ნუსხის შემდეგი სახეობების შესახებ:
    - ქურციკი
    - კეთილშობილი ირემი
    - კავკასიური როჭო

- **გვალვასა და გაუდაბნობასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღესთან** დაკავშირებით პროექტის - „ლანდშაფტისა და მიწის რესურსების მდგრადი მართვის დანერგვა სასოფლო ტერიტორიებზე მიწის დეგრადაციისა და სიღარიბის შემცირების მიზნით“ ფარგლებში მოეწყო დარგვისა და მორწყვის აქცია დედოფლისწყაროში გაშენებულ ქარსაფარ ზოლში. ასევე, ადგილობრივი, დაწყებითი კლასის მოსწავლეებისთვის ჩატარდა კონკურსი „ჩემი თვალთ დანახული გარემო“ (65 პირი)
- **მეტყვისა და ხის დარგვის დღეებთან** დაკავშირებით გაიმართა ლექცია-სემინარი და დისკუსია სკოლის მოსწავლეებისთვის (78 მოსწავლე)

სამინისტროს კვალიფიციური კადრების ხელშეწყობა

სამინისტროს კვალიფიციური კადრების ხელშეწყობის მიზნით ცენტრი ყოველწლიურად უზრუნველყოფს ტრენინგებს სხვადასხვა მიმართულებით.

2018 წელს ცენტრის დებულებაში შეტანილი ცვლილების გათვალისწინებით, რომლის მიხედვითაც მასში აისახა სოფლის მეურნეობის მიმართულებაც, ცენტრმა ჩაატარა სამინისტროს ტრენინგების საქიროებათა შეფასება.

2018 წელს სამინისტროს თანამშრომელთა კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით ჩატარებულ ტრენინგებში მონაწილეობა მიიღო სამინისტროს სისტემაში დასაქმებულმა 396-მა თანამშრომელმა.

- გეოგრაფიული საინფორმაციო სისტემების (GIS) სასწავლო კურსის მეორე საფეხური წარმატებით დაასრულა სამინისტროს 16-მა თანამშრომელმა, ხოლო ზოგადი კურსი გაიარა საქვეუწყებო დაწესებულება გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის 15-მა თანამშრომელმა.
- სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტოს (APMA) ტრენინგ ცენტრის გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრისა და გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) მხარდაჭერით, „გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ტექნიკური დახმარების პროექტის“ ფარგლებში (ENPARD II) (GCP/GEO/010/EC) ჩატარდა ტრენინგები:
- პრეზენტაციის უნარები
- პროექტების მართვა
- ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცე საქართველო-ევროკავშირის შორის
- მდგრადი განვითარების მიზნები
- ინგლისური ენის კურსი

აღნიშნული ტრენინგები გაიარა სამინისტროს სისტემაში დასაქმებულმა 330-მა თანამშრომელმა .

- სამრეწველო დაბინძურებისა და სამრეწველო საფრთხეების სფეროში “ევროკავშირის დაძმობილების პროექტის” ფარგლებში გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრთან თანამშრომლობით ჩატარდა ტრენინგები თემაზე: “ინტეგრირებული ნებართვის დანერა” სამრეწველო ემისიების კონტროლის დირექტივის შესაბამისად. აღნიშნული პროექტის ფარგლებში ტრენინგი ჩატარდა სამინისტროს 35 თანამშრომელს.

სერთიფიცირება

მაცივარაგენტზე მომუშავე მოწყობილობების მომსახურე ტექნიკოსის სერთიფიცირება

2018 წლის განმავლობაში მაცივარაგენტზე მომუშავე მოწყობილობების მომსახურე ტექნიკოსის სასერთიფიკატო გამოცდა ჩატარდა 22 ტექნიკოსს. გამოცდა წარმატებით ჩაატარა და სერთიფიცირდა 19 ტექნიკოსი.

2018 წლის 1 იანვრიდან მაცივარაგენტზე მომუშავე მოწყობილობების მომსახურების უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით სერთიფიცირებულ ტექნიკოსს. 2019 წლის 1 იანვრიდან ვრცელდება იმ ტექნიკოსებზეც, რომლებიც ემსახურებიან 3 კგ-ზე ნაკლებ მაცივარაგენტზე მომუშავე ჰაერის კონდიციონერებისა და სამაცივრო მოწყობილობებს ან/და ტუმბოებს.

კანონმდებლობით სერთიფიცირების ჩატარებასა და შესაბამისი სერთიფიკატის/მონობის გაცემას უზრუნველყოფს სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი. სერთიფიცირებული ტექნიკოსების შესახებ ინფორმაცია მუდმივად ახლდება ცენტრის ვებ-გვერდზე.

არაოფიციალური განათლება

გარემოსდაცვითი კამპანიები

ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის, მისი დამბინძურებლებისაგან დაცვის საშუალებების, ასევე ადამიანის ჯანმრთელობაზე ზეგავლენის შესახებ საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება ცენტრის 2018 წლის ერთ-ერთი პრიორიტეტად განისაზღვრა. შედეგად, აღნიშნული მიმართულებით დაიგეგმა და განხორციელდა სხვადასხვა სახის აქტივობები, კერძოდ:

- Facebook კამპანიის ფარგლებში შემუშავდა სამოქმედო გეგმა და დაიგეგმა თანმიმდევრული ქმედებები. დაგეგმილი სოციალური კამპანიის ფარგლებში განთავსდა ონლაინ კითხვარი, 24 თემატური ბანერი, პოსტი და ვიდეო. გავრცელებულმა მასალამ მიაღწია 361 831 ადამიანს.
- ატმოსფერული ჰაერის თემაზე დაინტერესებული საზოგადოებისთვის ჩატარდა სამი შეხვედრა და დისკუსია. საერთო ჯამში ღონისძიებებში მონაწილეობა მიიღო 127-მა ადამიანმა.
- ჩატარდა 14 ლექცია-სემინარი თბილისის სხვადასხვა სკოლის მოსწავლეებთან. ჰაერის თემატიკაზე ლექცია მოისმინა 253-მა მოსწავლემ (167 მდედრობითი, 86 მამრობითი).
- მომზადდა საინფორმაციო ბუკლეტი, რომელიც ელექტრონული ფორმით განთავსებულია ცენტრის ვებ-გვერდზე და გავრცელდა სოციალური ქსელის მეშვეობით
- ატმოსფერული ჰაერის თემატიკაზე ჩატარდა 3 ტრენინგი, რომელსაც 74 ადამიანი დაესწრო
- გაიმართა დისკუსია „ჰაერის დაცვის პოლიტიკის“ შესახებ, რომელსაც ესწრებოდა 31 ადამიანი
- გაიმართა დისკუსია ატმოსფერულ ჰაერში ტყვიის შემცველობის შესახებ, რომელსაც ესწრებოდა 16 ადამიანი
- ატმოსფერული ჰაერის თემატიკაზე ცენტრისა და რადიო „კომერსანტის“ ერთობლივი მუშაობით მომზადდა 9 რადიოგადაცემა.

ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის პორტალი - air.gov.ge

სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის მიერ, სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს, სამინისტროს გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტის ატმოსფერული ჰაერის სამმართველოსა და დაავადებათა კონტროლის ეროვნულ ცენტრთან თანამშრომლობით შეიქმნა ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის პორტალი - air.gov.ge

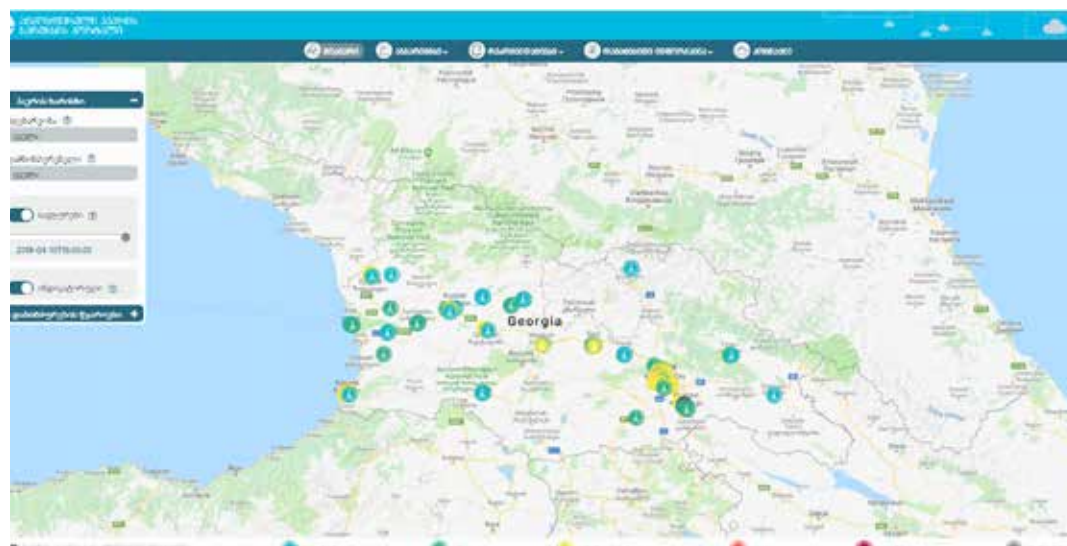
პორტალზე, ერთ სივრცეში თავი მოიყარა სხვადასხვა სტაციონარული სადგურებიდან ავტომატური კავშირის მეშვეობით და ინდიკატორული გაზომვების შედეგად მიღებულმა ჰაერის ხარისხობრივი მაჩვენებლების შესახებ მონაცემებმა.

პორტალზე განთავსებულია რეკომენდაციები ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ. ასევე დამბინძურებლების, მონიტორინგის ქსელის, ჰაერის ხარისხის კონტროლთან დაკავშირებული კანონმდებლობისა და განხორციელებული თუ დაგეგმილი ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია.

პორტალის შექმნის პროცესები მოიცავდა ინტეგრაციას სხვადასხვა სადგურთან, ასევე არა ავტომატური სადგურიდან ინფორმაციის შეყვანის მექანიზმის იმპლემენტაციას ევროკავშირის ჰაერის ხარისხის პორტალის სტანდარტებისა და მიდგომების გათვალისწინებით.

air.gov.ge - ის მეშვეობით საზოგადოებას საშუალება აქვს, ერთ სივრცეში იხილოს უახლესი ინფორმაცია ჰაერის დამბინძურებლების შესახებ, როგორც რუკაზე გამოსახული სადგურებისა და აღებული სინჯების მიხედვით, ისე სხვადასხვა დინამიური ანგარიშების საშუალებით.

ცენტრის მიერ მომზადდა საინფორმაციო ვიდეო-როლი ატმოსფერული ჰაერის დაცვის პოლიტიკის შესახებ, რომელიც საზოგადოებას აწვდის ინფორმაციას ატმოსფერული ჰაერის ძირითად დამბინძურებლებზე და სამთავრობო პროგრამის ფარგლებში მიმდინარე თუ დაგეგმილ ღონისძიებებზე ჰაერის ხარისხის გასაუმჯობესებლად.

წინასაახალწლოდ წიწვოვნების ჭრის პრევენციისთვის კამპანია „ნუ მოჭრი - მორთე“

წინასაახალწლოდ წიწვოვნების გახშირებული ჭრის საპრევენციოდ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის ორგანიზებით განხორციელდა კამპანია - „ნუ მოჭრი, მორთე“.

კამპანიაში მთელი ქვეყნის მასშტაბით ჩაერთნენ საგანმანათლებლო დაწესებულებები, მუნიციპალიტეტები, კერძო სექტორის წარმომადგენლები და მოქალაქეები.

მწვანე ეკონომიკისა და მწვანე ბიზნესის სიახლეები

მწვანე ეკონომიკისა და მწვანე ბიზნესის პრინციპების დანერგვა/ხელშეწყობის მიზნით ცენტრის facebook-ის გვერდზე განთავსდა და რადიო „კომერსანტის“ ეთერში გავიდა ცენტრის მიერ მომზადებული 30 თემატური სიახლე.

პროექტები

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი საერთაშორისო დონორ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით ახორციელებს პროექტებს და/ან პროექტის კომპონენტებს სხვადასხვა მიმართულებით. 2018 წლის განმავლობაში, ცენტრი აქტიურად მუშაობდა შემდეგი პროექტების ფარგლებში:

ლანდშაფტისა და მიწის რესურსების მდგრადი მართვის დანერგვა სასოფლო ტერიტორიებზე მიწის დეგრადაციისა და სიღარიბის შემცირების მიზნით

პროექტი - „ლანდშაფტისა და მიწის რესურსების მდგრადი მართვის დანერგვა სასოფლო ტერიტორიებზე მიწის დეგრადაციისა და სიღარიბის შემცირების მიზნით“, ინიცირებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ (2016-2019 წელი). პროექტს აფინანსებს გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი (GEF), განმახორციელებელია გაეროს გარემოს დაცვის პროგრამა (UNEP), აღმასრულებელი-კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი (REC Caucasus).

პროექტის მიზანია სოფლად, ეკონომიკურად ეფექტიანი მექანიზმის დანერგვის მიზნით ლანდშაფტისა და მიწის მდგრადი მართვის პრინციპებისა და პრაქტიკის ინტეგრირება ეროვნულ პოლიტიკასა და ინსტიტუციურ ჩარჩოებში. პროექტი სამ კომპონენტს მოიცავს. სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი უზრუნველყოფს ერთ-ერთი კომპონენტის „გუდაბნობების, მიწის დეგრადაციისა და გვალვის საკითხებზე ეროვნული შესაძლებლობების განვითარება და ცოდნის მართვა“ შესრულებას, რომლის ფარგლებში გაიმართა საინფორმაციო შეხვედრები და ტრენინგები დედოფლისწყაროს, ახმეტის გარდაბნის მუნიციპალიტეტების წარმომადგენლებთან და ადგილობრივ ფერმერებთან. ასევე, შეხვედრა მედიის წარმომადგენლებთან, რომლის მიზანს წარმოადგენდა სხვადასხვა მედიის წარმომადგენლებისათვის მიწისა და ნიადაგის დეგრადაციის თვალსაზრისით არსებული პრობლემებისა და გამოწვევების გაცნობა და მათი ჩართულობის გაზრდა პრობლემების გადაჭრისა და მდგომარეობის გაუმჯობესების, კერძოდ მიწის მდგრადი მართვის პროცესში. კომპონენტის ფარგლებში ჩატარდა ტრენინგები ახმეტის, დედოფლისწყაროსა და გარდაბნის მუნიციპალიტეტების წარმომადგენლებთან, ადგილობრივ ფერმერებთან და დაინტერესებულ საზოგადოებასთან. მომზადდა საინფორმაციო ბიულეტენები და ჩატარდა წლიური გაფართოებული შეხვედრა, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო 42-მა პირმა.

საქართველოში კლიმატის მწვანე ფონდისთვის (GCF) მზადყოფნისა და მოსამზადებელი პროგრამა

კლიმატის მწვანე ფონდი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის ფარგლებში შეიქმნა, როგორც მისი მთავარი ფინანსური მექანიზმი. ფონდი მობილიზებას უწევს 100 მილიარდ აშშ დოლარს, რომლითაც მოხდება განვითარებადი ქვეყნების დაბალემისიანი და მდგრადი განვითარების პროექტებისა და პროგრამების დაფინანსება. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, როგორც ეროვნული დანიშნული ორგანო, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებასთან ერთად ახდენს პროექტის „კლიმატის მწვანე ფონდისთვის მზადყოფნისა და მოსამზადებელი პროგრამის“ იმპლემენტაციას. პროექტი მხარს უჭერს საკოორდინაციო სტრუქტურის შექმნას, ეროვნული დიალოგის პროცესს და კლიმატის მწვანე ფონდისთვის ეროვნული პროგრამის შემუშავებას. ეროვნული პროგრამის მიზანია ქვეყნის კლიმატის ცვლილების პრიორიტეტების განსაზღვრა და მათზე დაყრდნობით საპროექტო კონცეფციების შემუშავება.

სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის ორგანიზებით გაიმართა საქართველოში კლიმატის მწვანე ფონდისთვის (GCF) მზადყოფნისა და მოსამზადებელი პროგრამისადმი მიძღვნილი ორი ღონისძიება ქ. თბილისსა და კახეთში, რომელსაც ესწრებოდა 100-ზე მეტი მოწვეული სტუმარი. აღნიშნულ ღონისძიებებზე დაინტერესებული მხარეები ჩაერთვნენ ქვეყნის პრიორიტეტების და პოტენციური პროექტების შესახებ დისკუსიაში, ასევე პროგრამის საკონსულტაციო პროექტის განხილვაში.

გარემოს მდგომარეობის შესახებ ეროვნული მოხსენება

“გარემოს დაცვის შესახებ” საქართველოს კანონის მიხედვით, საზოგადოების ინფორმირების მიზნით სავალდებულოა 4 წელიწადში ერთხელ გარემოს მდგომარეობის შესახებ ეროვნული მოხსენების შემუშავება, დამტკიცება და გამოქვეყნება.

გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) ფინანსური დახმარებით, 2018 წელს სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა დაიწყო 2014-2017 წლების გარემოს მდგომარეობის შესახებ ეროვნული მოხსენების ე.წ. მწვანე თავებისა (ბიომრავალფეროვნება, ტყის რესურსები, თევზჭერა და ნადირობა) და ეკონომიკის სექტორების (სოფლის მეურნეობა, ტრანსპორტი,

მრეწველობა, ენერჯეტიკა) გარემოზე ზემოქმედების თავების მომზადება.

გარდა აღნიშნულისა, ცენტრის მიერ მომზადდა გარემოს მდგომარეობის შესახებ ეროვნული მოხსენებისთვის (2014-2017 წწ) თავი: გარემოსდაცვითი კვლევები, განათლება და ცნობიერების ამაღლება.

გლობალური გარემოს მონიტორინგის გაუმჯობესებისა და მის შესახებ ცოდნის ამაღლების მიზნით ინფორმაციის მართვის ჰარმონიზება საქართველოში

პროექტი „გლობალური გარემოს მონიტორინგის გაუმჯობესებისა და მის შესახებ ცოდნის ამაღლების მიზნით ინფორმაციის მართვის ჰარმონიზება საქართველოში“ ინიცირებულ იქნა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ და განხორციელდა გაეროს განვითარების პროგრამისა (UNDP) და გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF) ფინანსური მხარდაჭერით.

სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი პასუხისმგებელია პროექტის მთავარი პროდუქტის, გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და ცოდნის მართვის სისტემის შექმნაზე, რომელიც ხელს შეუწყობს გარემოზე ზემოქმედებისა და ტენდენციების მონიტორინგის გაუმჯობესებას, ასევე ეროვნული მიზნების მიღწევასა და საერთაშორისო ვალდებულებების (გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენცია; გაეროს კონვენცია ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ და გაეროს კონვენცია გაუდაბნობასთან ბრძოლის შესახებ) შესრულებას. პროექტი ხორციელდებოდა 2016-2018 წლებში.

2018 წელს პროექტის ფარგლებში განხორციელდა საინფორმაციო შეხვედრათა ციკლი - „გარემოსდაცვითი მართვა და გადაწყვეტილებები რიოს კონვენციების განხორციელების გაუმჯობესებული მონიტორინგისთვის“. საინფორმაციო შეხვედრები ჩატარდა მერიისა და საკრებულოს წარმომადგენლებისთვის, შემდეგ მხარეებში:

- ქვემო ქართლი (30 მონაწილე)
- ქ. თბილისის მუნიციპალიტეტი (30 მონაწილე)
- სამეგრელო-ზემო სვანეთი (45 მონაწილე)
- რაჭა -ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი (21 მონაწილე)
- მცხეთა-მთიანეთი (19 მონაწილე)

პროექტის ფარგლებში, ასევე განხორციელდა გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და ცოდნის მართვის სისტემის სადემონსტრაციო სესიები:

- კლიმატის ცვლილებისა და გაუდაბნობის მოდული (42 პირი)
- ბიომრავალფეროვნების მოდული (54 პირი)
- ბიომრავალფეროვნების მოდული (23 პირი)
- კლიმატის ცვლილებისა და ბიომრავალფეროვნების მოდული (27 პირი)

გაიმართა საბოლოო გაფართოებული შეხვედრა, სადაც წარდგენილ იქნა პროექტის ფარგლებში მიღწეული შედეგები, გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და ცოდნის მართვის სისტემა, ვებ-პორტალი, მობილური აპლიკაცია და საინფორმაციო ვიდეო-რგოლი.

„განათლება მდგრადი განვითარებისათვის - სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის“ (ESD SAP) შემუშავება საქართველოსთვის

სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საბოგადოების (GIZ) ფინანსური მხარდაჭერით ახორციელებს პროექტს - „განათლება მდგრადი განვითარებისათვის - სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის“ (ESD SAP) შემუშავება საქართველოსთვის“.

2017 წელს საქართველოს მთავრობაში განხორციელებული სტრუქტურული ცვლილებების შედეგად გარკვეულწილად შეფერხდა „განათლება მდგრადი განვითარებისათვის სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის“ შემუშავების პროცესი. გარდა ამისა, წარმოიშვა ექსპერტული მხარდაჭერის საჭიროებაც, რისთვისაც პროექტის განხორციელების პერიოდი გახანგრძლივდა და დასრულდება 2019 წლის 30 ივნისს.

პროექტის ფარგლებში მიმდინარეობს არსებული სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის სრულყოფა და 2016 წლის 30 დეკემბრის საქართველოს მთავრობის N629 დადგენილების - პოლიტიკის დაგეგმვის სახელმძღვანელოს მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოყვანა.

გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა და საზოგადოების ჩართულობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში

ცენტრის მნიშვნელოვანი ფუნქციაა ხელი შეუწყოს დიალოგს საზოგადოებასა და გადაწყვეტილების მიმღებ პირებს შორის და უზრუნველყოს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების ჩართულობა. ამისათვის, ცენტრი იყენებს სხვადასხვა მექანიზმს, მათ შორის ორგანიზებას უწევს საჯარო განხილვებს, სადაც ნებისმიერ მოქალაქეს აქვს საშუალება წარადგინოს დოკუმენტთან დაკავშირებული კომენტარები და/ან შენიშვნები. მნიშვნელოვანია, რომ დისკუსიებისა და მსჯელობების შედეგად მიღებული გადაწყვეტილება წარმოადგენს დაინტერესებულ მხარეთა მიერ შეჯერებულ პოზიციას და შესაბამისად, არის უფრო მართებული გადაწყვეტილების მიღების წინაპირობა.

წლის განმავლობაში ცენტრში გაიმართა:

- საჯარო განხილვა „ბიომრავალფეროვნების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის, რომლის ძირითადი მიზანია უზრუნველყოს ველური მცენარეებისა და გარეული ცხოველების არსებობისათვის აუცილებელი ეკოლოგიური სისტემის დაცვა და აღდგენა, სახეობების და ჰაბიტატების მრავალფეროვნების შენარჩუნების უზრუნველსაყოფად პირობების შექმნა და ველურ მცენარეთა და გარეულ ცხოველთა ობიექტებით მდგრადი სარგებლობის უზრუნველყოფა დღევანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით (53 პირი).
- საჯარო განხილვა „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის, რომლის ძირითადი მიზანი წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის პრინციპების შესაბამისად, ადამიანის ჯანმრთელობისთვის უსაფრთხო გარემოს შექმნისთვის წყლის დაცვისა და მდგრადი გამოყენებისთვის ძირითადი საკანონმდებლო საფუძვლების ჩამოყალიბებაა
- მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების დანერგვის (ნარჩენების მართვის კოდექსი) მხარდაჭერის მიზნით, ჩატარდა საჯარო, ბიზნეს სექტორის, ადგილობრივი თვითმმართველობების წარმომადგენლებთან შეხვედრა, სადაც ცენტრის დირექტორმა, როგორც მედიატორმა დაინტერესებულ მხარეებთან განიხილა მწარმოებლის გაფართოებულ ვალდებულებასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო მოთხოვნები და საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის საკითხები

პროექტი „მწახმოების გაფართოებული ვალდებულების დანერგვის მხარდაჭერა“, ხომელსაც ცენტრთან თანამშრომლობით ახორციელებს ახასამთავრობო ორგანიზაცია GEO

პასუხი გაცაა გარემოსდაცვით თემატიკასთან დაკავშირებულ 200-მდე შეკითხვას.

ინფორმაციის მიღების მსურველთა ბაზას დაემატა 200-მდე მომხმარებელი, რომლებსაც აქტიურად ეგზავნებათ სხვადასხვა სახის გარემოსდაცვითი ინფორმაცია.

განახლდა გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის ვებ-გვერდზე არსებული გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების ბაზა, სადაც 300-ზე მეტი ორგანიზაციის შესახებ არის ინფორმაცია ხელმისაწვდომი.

2018 წელს ცენტრის მიერ ორგანიზებულ გარემოსდაცვით ღონისძიებებში მონაწილეობა მიიღო 3148 პირმა.

ინფორმაციული ტექნოლოგიები

2018 წელს განხორციელებული ცვლილებების შედეგად ცენტრს დაემატა მნიშვნელოვანი ფუნქცია ინფორმაციული ტექნოლოგიებით უზრუნველყოფა, როგორც სამინისტროს ცენტრალური აპარატი, ისე მისი ტერიტორიული ორგანოები და სისტემაში შემავალი უწყებები, რაც მოიცავს: ერთიანი ინფორმაციული ტექნოლოგიური და უსაფრთხოების პოლიტიკის შემუშავებასა და დანერგვას, სამინისტროში არსებული კომპიუტერული ქსელების, სისტემების ადმინისტრირებისა და მართვის, ასევე არსებული და ახალი ინოვაციური სერვისების დანერგვის, მონაცემთა უწყვეტობის და მათი უსაფრთხოების უზრუნველყოფას. ერთიანი, ცენტრალური მონაცემთა ბაზებისა თუ სერვისების კატალოგების შექმნასა და მათზე წვდომის დონეების მართვას.

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და მის დაქვემდებარებულ უწყებებში დაიგეგმა და განხორციელდა შემდეგი სახის სამუშაოები:

პროგრამული უზრუნველყოფა

- ფაროსანასთან ბრძოლის შტაბის პროგრამა
- ფაროსანასთან ბრძოლის მონიტორინგის საიტი
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საინფორმაციო ვებ გვერდის ადმინისტრირების საიტი
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საინფორმაციო ვებ გვერდი
- სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიის საინფორმაციო ვებ გვერდის ადმინისტრირების საიტი
- სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიის საინფორმაციო ვებ გვერდი
- ინციდენტების მართვის პროგრამის მონიტორინგის ვებ გვერდი support-თვის
- ფერმერთა პორტალის საინფორმაციო ვებ გვერდის ადმინისტრირების პანელის პროექტების ატვირთვის მოდული
- სამინისტროსა და მასში შემავალი უწყებების კონფერენციის დარბაზების საინფორმაციო ვებ გვერდი
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ელექტრონული ბიბლიოთეკის ადმინისტრირების ვებ გვერდი
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ელექტრონული ბიბლიოთეკის ვებ გვერდი
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინტრანეტი
- სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის საინფორმაციო ვებ გვერდის ადმინისტრირების საიტი
- სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის საინფორმაციო ვებ გვერდი
- ფასების მონიტორინგის პლანშეტების პროგრამა
- ყურძნის რთველი 2018
- ვაშლის რთველი 2018
- მანდარინის რთველი 2018
- ფინანსური კონტროლის დანერგვა ყველა სსიპ-ში
- მომხმარებელთა მხარდაჭერის სისტემა
- გაეშვა ცხოველთა მედიკამენტების აღრიცხვის პროგრამა;
- ცენტრალურ ქსელში ჩართულ ახალ უწყებებში დაინერგა HR მოდული;
- ღვინის და დისტილატების ნაშთების პროგრამა
  - ღვინის სითხის მოდულების ცვლილება, შეცვლილი კანონმდებლობის მიხედვით.
  - ჩაერთო ელექტრონული აღრიცხვა ღვინის ნაშთების
  - ღვინის და დისტილატების სერტიფიცირების პროგრამა
  - ჩაერთო ელექტრონული სერტიფიცირების პროგრამა
  - ღვინის დეგუსტაციის პროგრამა
  - შეიცვალა შეცვლილი კანონმდებლობის მიხედვით

- ღვინის და დისტილატების სტატისტიკის მოდული
  - სერტიფიკატების
  - ლაბორატორიული ოქმების
  - ექსპორტირებული ღვინო
  - ექსპორტირებული დისტილატი
- მთლიანი სტატისტიკა
- ქართული ვაზისა და ღვინის კულტურის სამეცნიერო პროექტი
  - შეიცვალა ღვინის ეროვნული სააგენტოს მოთხოვნით
- კოოპერატივების განვითარების სააგენტოსთვის შეიქმნა და გადაკეთდა მოდულები
  - გადაკეთდა თაფლის მოდული
  - გადაკეთდა რძის მოდული
  - შეიქმნა მეფუტკრეობის მოდული
  - შეიქმნა ბრენდირების მოდული
  - შეიქმნა სტანდარტების დანერგვის მოდული
- პოლიტიკისა და ანალიტიკის დეპარტამენტისთვის სოფლის განვითარების სტრატეგიის სახელმწიფო უწყებათა მონიტორინგის სისტემა
- გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და ცოდნის მართვის სისტემა
- ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის პორტალი

დანერგვისა და განვითარების პარალელურად მიმდინარეობდა ყოველდღიური ოპერაციები, როგორც ზემოთ ჩამოთვლილ სისტემებთან, ასევე:

- ძველ უკვე დასრულებულ სერვისებთან
- სასერვერო ინფრასტრუქტურასა და ქსელთან
- კომპიუტერულ პარკთან

ასევე, მიმდინარეობს სერვისების გადმოტანა სამინისტროს ინფრასტრუქტურაში, რომლებიც შექმნილია გარე მომწოდებლების მიერ, რაც თავის მხრივ მოითხოვს: მართვას, მონიტორინგს, დიაგნოსტიკასა და შეცდომების აღმოფხვრას, განახლებას, რეზერვაციას, მონაცემთა მიგრაციას, ინფრასტრუქტურული შეუთავსებლობის აღმოფხვრას და ა.შ.

ინფრასტრუქტურა

განხორციელდა:

- ქსელის რეორგანიზაცია
- სამინისტროს უწყებებსა და სამინისტროს „დატა ცენტრთან“ ოპტიკურ-ბოჭკოვანი კაბელით (სამინისტროს ტერიტორიაზე) და VPN კავშირით (სამინისტროს ტერიტორიის გარეთ) დაერთება
- ქსელური აპარატურის დანერგვა / ჩანაცვლება
- ახალი მომხმარებლების ცენტრალური ელ. ფოსტაში ჩართვა
- ელ. ფოსტის ფილტრაციის სისტემაში ჩართვა
- სწრაფი შეტყობინებების სერვისში ჩართვა
- მონაცემთა მიგრაცია სამინისტროს IT ინფრასტრუქტურაში
- პროგრამული პაკეტების სტანდარტიზაცია

- ახალი დარბაზებს ჩართვა საკონფერენციო დარბაზების დაჯავშნის სისტემაში
- სამინისტროს უწყებების ჩართვა ცენტრალური ავტორიზაციისა და კომპიუტერული პარკის მართვის სისტემაში
- მომხმარებლების ოპერაციული სისტემების განახლება
- სასერვერო ოთახის მოწყობის 4 ალტერნატიული პროექტის მომზადება.

დაინერგა:

- ქსელური უსაფრთხოების მოთხოვნები
- სართულების ოპტიკურ-ბოჭკოვანი კაბელის დამატებითი არხების გამოყენება
- ფაილების გაცვლის სისტემა განაწილებული უფლებებით და მაღალი უსაფრთხოებით
- ერთიანი სატელეფონო კავშირი ახალ უწყებებში
- SOIL MAP სისტემა
- მონაცემთა საცავის სისტემა
- კლასტერიზირებული მონაცემთა ბაზის მართვის სისტემა
- ელექტრონული ფოსტის დაგზავნის სისტემა
- ლოკალური პაროლების მართვის სისტემა
- საშვების დაშვების სისტემა
- დაცული იზოლირებული Wi-Fi არხები
- სხვა დამხმარე სისტემური სერვისები.

მიმდინარეობს:

- რეგიონების დაერთება სამინისტროს ერთიან ქსელში
- ლოკალური (ცენტრალურ დატა ცენტრთან სინქრონიზირებული) სერვისების ჩართვა VPN ტრაფიკის გადატვირთვისა და სერვისების ხშირი წყვეტის თავიდან ასაცილებლად.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ „ეროვნული საშენი მეურნეობის“ მიზანია ადგილობრივი ფლორისა და ფაუნის გამრავლება.

მეურნეობა ამრავლებს „საქართველოს წითელი ნუსხის“ ხე-მცენარეთა ისეთ სახეობებს, როგორცაა უხრავი, საკმლის ხე, ძელქვა, უთხოვარი, კოლხური ბზა, წაბლი, ბალამნარა, ასევე, იმერული, მაღალმთის, ჰართვისისა და პონტოს მუხა.

სსიპ „ეროვნული საშენი მეურნეობა“ მუშაობს შემდეგ მიმართულებებზე.

- დეკორატიული, ტყისშემქმნელი და საქართველოს „წითელი ნუსხის“ სახეობის ხე-მცენარეების გამოყვანა, რეალიზაციისა და ბუნებაში კონსერვაციის მიზნით.
- ურბანული გამწვანება.
- ქარსაფარი ზოლების აღდგენა და გაშენება
- ნამყენი სახეობების, კაკლისა და ნუშის წარმოება
- ორნითოფაუნის მოშენება, ბუნებაში აღდგენისა და რეალიზაციის მიზნით.
- საქართველოს „წითელი ნუსხის“ სახეობის, ნაკადულის კალმახის გამრავლება მდინარეების გათევზიანების მიზნით.
- ეკოლოგიურად სუფთა საწვავი ბრიკეტის წარმოება

ეროვნული საშენი მეურნეობა

ეროვნული საშენი მეურნეობა საქართველოში არსებული ადგილობრივი სახეობების, მათ შორის იშვიათი სახეობის ფაუნისა და ფლორის გამრავლებას ახორციელებს, მათი ბუნებაში აღდგენისა და გამრავლების მიზნით.

2018 წელს:

- საშენ მეურნეობაში ტყის შექმნელი სახეობების, აგრეთვე საქართველოს „წითელი ნუსხის“ სახეობის ხე-მცენარეების მოშენება განხორციელდა.
- მეურნეობის სათბურში აღმოცენდა 500 000-მდე სხვადასხვა სახეობის მცენარე, მათ შორის წითელი ნუსხის.
- ეროვნულ საშენ მეურნეობაში, განხორციელდა გარეული ორნითოფაუნის მოშენება, ბუნებაში აღდგენისა და ასევე სამონადირეო მეურნეობებისთვის მიწოდების მიზნით. მოხდა ისეთი სახეობების სადედე გუნდების შექმნა, როგორცაა კოლხური ხოხობი, კაკაბი, ხონთქრის ქათამი. მიმდინარეობს გნოლისა და დურაჯის სადედე გუნდების შექმნაზე მუშაობა, აგრეთვე კავკასიური როჭოს სავოლიერე პირობებში გამრავლების შესაძლებლობის შესწავლა. აღსანიშნავია, რომ აღნიშნულ მეთოდს ევროპის მრავალ ქვეყანაში მიმართავენ - დახურულ სავოლიერე მეურნეობებში ხდება გარეული ფრინველის, ძირითადად ქათმისებრთა სახეობების მოშენება, ხოლო სივრცულ ვოლიერებში - შვლის, გარეული ღორისა და ირმის მოშენება. შედეგად ხდება სამონადირეო ინდუსტრიის მოთხოვნათა დაკმაყოფილება, მცირდება ზეწოლა საკუთრივ გარეულ ბუნებაზე, ხელოვნური მოშენების მცირე ნაწილი ნადირობის სეზონის დასრულების შემდეგ ახერხებს ველურ ბუნებაში ადაპტაციას და ავსებს პოპულაციებს.
- აღნიშნული საქმიანობის წარმოებისას უმნიშვნელოვანესია მკაცრად ადგილობრივი სახეობების გამრავლება. სამწუხაროდ, თვითნებურმა „ინტროდუქციამ“ ბუნებაში უკვე წარმოშვა კოლხური ხოხობის ჰიბრიდი მანჯურიულ ხოხობთან, რაც გადაშენებით ემუქრება ენდემურ სახეობას.
- დღეისათვის საშენ მეურნეობაში დაკომპლექტებულია სუფთა სისხლის კოლხური ხოხობის კვერცხის მწარმოებელი ბუდე-ოჯახები.

- 2018 წელს საშენ მუერნეობაში სანარმოო კაკბის რაოდენობა 3000 ერთეულს ასცდა.
- ასევე გასულ წელს ეროვნულ საშენში განხორცილდა სახეობათა აღნარმობა. ისეთი სახეობების, როგორცაა ძელქვა, უხრაჯი, ყამბრო, ურთხელი, საკმლის ხე, პონტოსა და ჰართვისის მუხები, უხრაჯი, თელა, ლაფანი და ა.შ. - საშენი მუერნეობა 20-მდე სახეობის იშვიათ ხე-მცენარეს ანარმობებს.
- საქართველოს დღევანდელი მდგომარეობიდან გამომდინარე, დასახლებულ პუნქტებში მოსახლეობის არსებობისათვისა და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ნიადაგების დაცვისათვის აუცილებელი ხელსაყრელი ეკოლოგიური გარემოს შესაქმნელად, საჭიროა ქარსაცავი ზოლების აღდგენა და გაშენება. ქარსაცავი ზოლის გაშენება იცავს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებსა და მერქნიან მცენარეთა ნარგავებს ქარის უარყოფითი გავლენისაგან, 20-25% -ით ზრდის მოსავლიანობას. ეროვნული საშენი მუერნეობა 2018 წელს მუშაობდა ქარსაცავი 8, 6, 4, 2 მწკრივიანი (გეოგრაფიული არეალიდან გამომდინარე) ზოლების გაშენებასა და მოვლაზე. მუერნეობა მუშაობდა შემდეგი მიმართულებით, ქარსაცავების პროგრამა, როგორც კონკრეტული ჰაბიტატის აღდგენის გეგმა. ქარსაცავი ზოლების ნარმობისას უმნიშვნელოვანესია მსხმოიარე სახეობების შერგვის დაგეგმვა 15-20%-ის ოდენობით.
- ნახანძრალი ფერდობების აღდგენა- ეროვნულმა საშენმა მუერნეობამ მთანმინდაზე 2017 წელს დამწვარი ფერდობი აღადგინა.
- 26 000 კვ მ-ზე წვეთოვანი სარწყავი სისტემა მოანყო და 3000 ძირი ახალგაზრდა ხე დარგო.
- ეროვნულმა საშენმა მუერნეობამ 2014-2018 წწ. ეროვნულ სატყეო სააგენტოსთან ერთად ბორჯომის ხეობაში, სოფელ დაბაში, 2008 და 2017 წლების ხანძრებით დაზიანებული 250 ჰა-მდე ტყე აღადგინა.
- ხობის მუნიციპალიტეტის სოფ. ნოჯიხევში სანერგე მუერნეობის აღდგენა და კოლხური ხობის საშენის ორგანიზება.
- 2017-2018 წლებში საჩხერის რაიონის დაბა კვერეთში მოენყო ნაკადულის კალმახის საშენი. ტერიტორიაზე განხორციელდა ინფრასტრუქტურული სამუშაოები, აშენდა ორი ტბორი და 8 რკინა-ბეტონის სპეციალური აუზი. ამ დროისთვის, ხელოვნურად გამოჩეკილია 8000 ცალი ნაკადულის კალმახის ლიფსიტა. მუერნეობის გეგმა წელიწადში ნახევარი მილიონი ლიფსიტის ნარმობა და მდინარეების გათევიანებაა.
- ეროვნულ საშენ მუერნეობაში გამოყვანილმა „ნითელი ნუსხაში“ შესულმა 2 წლის ნაკადულის კალმახმა პირველად იქვირითა. მომავალი თაობის მიღების მიზნით განაყოფიერების პროცესის შემდეგ ქვირითის ინკუბატორში განთავსება ხდება. პრაქტიკული გამოცდილებით დასტურდება, რომ კალმახი ქვირითობას მეორე წლიდან იწყებს.
- ნითელი ნუსხის სახეობის პოპულაციის აღდგენის მიზნით, მდინარე ჩიხურაში, კალმახსაშენში ხელოვნურად გამრავლებული 200 ცალი ლიფსიტა ბუნებაში იქნა გაშვებული
- 2018 წელს, საშენ მუერნეობას მთელი საქართველოს მასშტაბით 1000-მდე სხვდასხვა სკოლის მოსწავლე სტუმრობდა, მათ მიიღეს პრაქტიკული გამოცდილება მცენარეთა გამრავლების, დათესვითა და დაკალმების შესახებ.

- 2018 წელს საშენი მეურნეობა აქტიურად ერთვებოდა მწვანე გამოფენებში, სადაც წარდგენილი იყო მეურნეობის სხვადასხვა სახეობის მცენარე და საზოგადოებას ხდიდა ინფორმირებულს მცენარეთა დაცვისა და გამრავლების შესახებ.
- 2017 წ. სამინისტრომ ხელი მოაწერა ხელშეკრულებას FAO-სთან, რომლის მიხედვით. დაიგეგმა ორი ღონისძიება: სამართლებრივი სივრცის მოწესრიგება, ველური ბუნების მდგრადი მართვის პრაქტიკული მოდელირება. 2018 წელს მიღებულია გადაწყვეტილება მეურნეობის ბაზაზე ველური ბუნების ეროვნული სააგენტოს ჩამოყალიბების შესახებ.
- სააგენტოს საქმიანობის სფერო იქნება შემდეგი:
  - სახეობათა აღრიცხვა და მონიტორინგი,
  - სახეობათა აღწარმოების დაგეგმვა,
  - ჰაბიტატების აღდგენის დაგეგმვა;
  - სალიცენზიო ფართობების იდენტიფიცირება;
  - სალიცენზიო პირობების შემუშავება სახეობათა და ჰაბიტატების კუთხით,
  - ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა, მონადირეთა და მეთევზეთა სერტიფიცირება,
  - სახეობათა რეინტროდუქციის შესწავლა;
  - ბრაკონიერობასთან ბრძოლა,
  - მოსახლეობის გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება - გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი უზრუნველყოფს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში სახელმწიფო კონტროლის განხორციელებას საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, მათ შორის, მის ტერიტორიულ წყლებში, კონტინენტურ შელფსა და განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში.

დეპარტამენტი საქმიანობას ახორციელებს ცენტრალურ აპარატში შემავალი სტრუქტურული ქვედანაყოფების, 7 რეგიონული სამმართველოსა და შავი ზღვის დაცვის კონვენციური სამმართველოს მეშვეობით.

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის საქმიანობის ძირითადი მიმართულებებია:

- ბუნებრივი რესურსებით უკანონო სარგებლობის ფაქტების პრევენცია, გამოვლენა და აღკვეთა;
- გარემოს დაბინძურების ფაქტების პრევენცია, გამოვლენა და აღკვეთა;
- გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში გაცემული ლიცენზიებისა და ნებართვებით დადგენილი პირობების შესრულების კონტროლი;
- საქართველოს მიერ გარემოს დაცვის სფეროში ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულების კონტროლის განხორციელება მისი კომპეტენციის ფარგლებში.

გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესრულების უზრუნველყოფა

კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესრულების უზრუნველყოფის მიზნით დეპარტამენტი სახელმწიფო კონტროლს ახორციელებს შემდეგი სამართლებრივი მექანიზმების გამოყენებით: სამართალდარღვევების თავიდან აცილების (პრევენციული და ხელმშემწყობი) ღონისძიებების გატარება, მოთხოვნათა შესრულების მონიტორინგი, რეგულირების ობიექტის ინსპექტირება, გამოვლენილ დარღვევებზე დროული და პროპორციული რეაგირება.

კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებამოსილებების შესაბამისად, დეპარტამენტი, საქმიანობას წარმართავს 2 ძირითადი მიმართულებით -

- უწყვეტი (24-საათიანი) გარემოსდაცვითი პატრულირება და სწრაფი რეაგირება
- გარემოსდაცვითი ინსპექტირება

გარემოსდაცვითი პატრულირებისა და სწრაფი რეაგირების ქვედანაყოფები, სწრაფი რეაგირების ეკიპაჟების მეშვეობით, ახორციელებენ 24-საათიან პატრულირებას ბუნებრივი რესურსების უკანონო მოპოვების, ტრანსპორტირებისა და გადაამუშავების, გარემოს ნარჩენებით დაბინძურების ფაქტების პრევენციის, გამოვლენისა და აღკვეთის მიზნით.

გარემოსდაცვითი ინსპექტირება ხორციელდება გარემოს ინტეგრირებული კონტროლისა და ბიომრავალფეროვნების კონტროლის სამსახურების, რეგიონული სამმართველოების ინსპექტირების განყოფილებების ინსპექტირების მეშვეობით და ძირითადად ფოკუსირებულია რეგულირების ობიექტების - ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის ლიცენზიების (გარდა სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიისა), ასევე გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სფეროში გაცემული ნებართვებს/ გადაწყვეტილებებს, გარემოსდაცვით ტექნიკურ რეგლამენტებს დაქვემდებარებული ობიექტების ინსპექტირებაზე (გეგმიური, არაგეგმიური შემოწმება, დათვალიერება-შესწავლა).

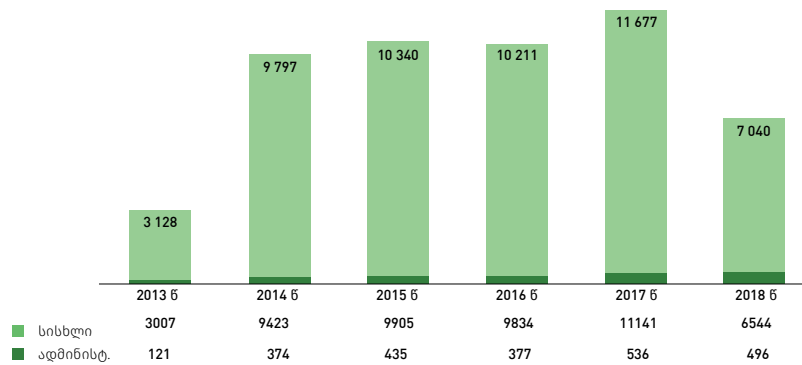
ინსპექტირებისა და პატრულირების შედეგები

2018 წელს ინსპექტირებისა და პატრულირების შედეგად გამოვლინდა გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის 7 040 ფაქტი. მათ შორის:

- 6544 ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ფაქტი, რომლებზეც შედგა ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევის ოქმები და გადაიგზავნა შესაბამის სასამართლოებში განსახილველად;
- 496 სისხლის სამართლის ნიშნების მქონე ფაქტი, რომლებიც გადაეცა საგამოძიებო ორგანოებს შემდგომი რეაგირებისთვის.

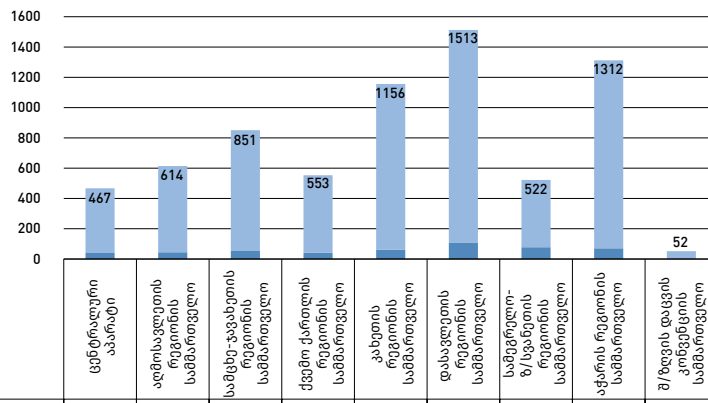
სამართალდარღვევათა დინამიკა, 2013-2018 წლები

სამართალდარღვევათა დინამიკა, 2013-2018 წლები

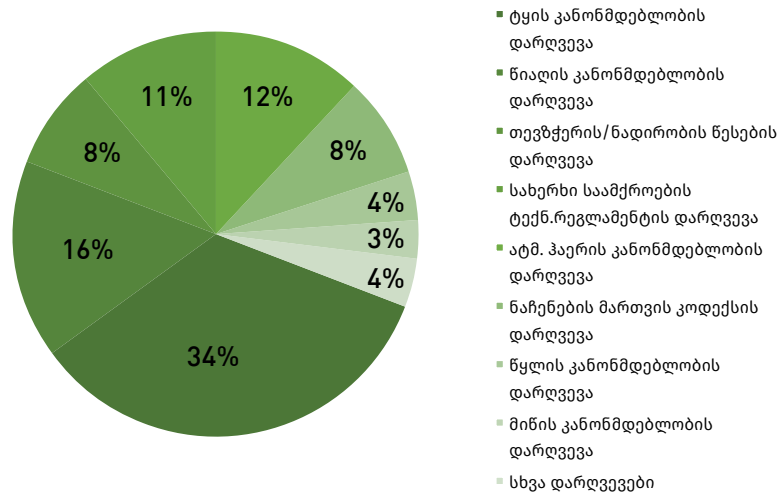
სამართალდარღვევათა დინამიკა რეგიონების მიხედვით, 2018 წ.

სამართალდარღვევათა დინამიკა რეგიონების მიხედვით, 2018 წ.

სამართალდარღვევათა სტრუქტურა, 2018 წ.

სამართალდარღვევათა სტრუქტურა, 2018 წ.

სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნების მქონე ფაქტების სტრუქტურა

უკანონო თევზჭერა	146
ხე-ტყის უკანონო მოპოვება	190
წიაღის უკანონო მოპოვება	60
მინის დაბინძურება-დეგრადაცია, ნაყოფიერი ფენის მოხსნა	13
უკანონო ნადირობა	2
სახეობის სამქროს რეგისტრაციის მოთხოვნათა დარღვევა	61
სხვა დარღვევები	24
სულ 496 საქმე	

ჯარიმა და გარემოსთვის მიყენებული ზიანი

2018 წელს სამართალდამრღვევებზე დაკისრებული ჯარიმის თანხამ **3 682 378,0 ლარი** შეადგინა, გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის შედეგად გარემოსთვის მიყენებული ზიანის დაანგარიშებული ოდენობამ - **10 046 793,6 ლარი**.

ჯარიმა და გარემოსთვის მიყენებული ზიანი, 2013-2018 წ.წ.

წ.წ.	ჯარიმა, ლ	ზიანი, ლ
2013 წ.	1 980 790	6 707 558
2014 წ.	4 593 150	52 530 342
2015 წ.	4 032 108	110 277 067
2016 წ.	4 731 090	10 339 744
2017 წ.	5 407 830	9 282 496
2018 წ.	3 824 048	10 030 572

რეგულირების ობიექტების ინსპექტირება

2018 წელს დეპარტამენტის მიერ განხორციელდა რეგულირების ობიექტების (მათ შორის, ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის ლიცენზიის, გარემოსდაცვითი ნებართვის/გადაწყვეტილების მფლობელი სუბიექტების, გარემოსდაცვითი ტექნიკურ რეგლამენტებს დაქვემდებარებული საწარმოების, MARPOL 73-78 კონვენციის შესაბამისად, საქართველოს ნავსადგურებში შემოსული გემების) 2 968 ინსპექტირება:

რეგულირების ობიექტების გეგმიური შემოწმებები გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მიერ დამტკიცებული რეგულირების ობიექტების 2018 წლის შემოწმებათა გეგმის შესაბამისად;

რეგულირების ობიექტების არაგეგმიური შემოწმებები განხორციელდა დეპარტამენტის უფროსის გადაწყვეტილების საფუძველზე, მათ შორის, მოქალაქეთა საჩივრების, „ცხელ ხაზზე“ (153) შემოსული ინფორმაციების, უწყებების/ორგანიზაციების მომართვების, ასევე წინა შემოწმების საფუძველზე დაკისრებული ვალდებულებების შესრულების გადამოწმების მიზნით.

რეგულირების ობიექტების საქმიანობის დათვალიერება-შესწავლა ასევე ხორციელდებოდა „ცხელ ხაზზე“ შემოსულ შეტყობინებებზე რეაგირების, ობიექტის საქმიანობის შესახებ ზოგადი ინფორმაციის მოპოვების, პრევენციული ღონისძიებების განხორციელების მიზნით.

გეგმიური/არაგეგმიური შემოწმება

2018 წელს განხორციელდა 110 რეგულირების ობიექტის საქმიანობის გარემოსდაცვითი კანონმდებლობასთან შესაბამისობის გეგმიური და არაგეგმიური შემოწმება, მათ შორის შემომნდა:

- 16 - ხე-ტყის დამზადების სპეციალური ლიცენზია
- 4 - სახელმწიფო ტყის ფონდის ტერიტორიები (შერჩევით)
- 2 - სამონადირეო მეურნეობის სპეციალური ლიცენზია
- 58 - გარემოზე ზემოქმედების ნებართვა/ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნა, გარემოსდაცვითი ტექნიკურ რეგლამენტებს დაქვემდებარებული ობიექტები
- 30 - გმო სახეობების იდენტიფიცირების მიზნით ნიმუშების აღება/შემოწმების მიზნით

პრევენციული ღონისძიებები

გენმოდფიცირებული ორგანიზმების კონტრლი

2018 წელს ცოცხალი გენმოდფიცირებული ორგანიზმების შესახებ საქართველოს კანონის შესაბამისად, განხორციელდა 30 შემოწმება, ფიზიკური და იურიდიული პირების საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთებში დათესილი ან/და სასაწყობო მეურნეობებში ნიმუშების აღებისა და მათში ცოცხალი გენმოდფიცირებული ორგანიზმების სახეობების იდენტიფიცირების მიზნით. ლაბორატორიული კვლევის შედეგების შესაბამისად, საკვლევი ნიმუშები გმო მარკერებს არ შეიცავს.

სანვავის ხარისხის კონტროლი

საავტომობილო ბენზინისა და დიზელის სანვავის ხარისხის კანონმდებლობით დადგენილ ნორმებთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით, 2018 წლის მაისში განხორციელდა სინჯების აღება შპს „სან პეტროლიუმ ჯორჯიას“ კუთვნილი 7 ავტოგასამართი სადგურიდან.

საავტომობილო სანვავში ტყვიის შემცველობის დადგენის მიზნით, 2018 წლის დეკემბერში განხორციელდა 136 ბენზინგასამართი სადგურის რეზერვუარებიდან 240 ერთეული სხვადასხვა მარკის საავტომობილო ბენზინის სინჯი.

ლაბორატორიული კვლევის შედეგების შესაბამისად, კანონმდებლობით დადგენილი ნორმების დარღვევა არ დაფიქსირებულა.

მრგვალი ხე-ტყის გადამამუშავებელი საამქროების კონტროლი

2018 წელს ხორციელდებოდა პრევენციული ღონისძიებები არარეგისტრირებული სახერხი საამქროების ფუნქციონირების, ასევე უკანონოდ მოპოვებული ხე-ტყის გადამამუშავების ფაქტების პრევენციის, გამოვლენისა და აღკვეთის მიზნით.

2018 წლის მდგომარეობით, მერქნული რესურსების მართვის ელექტრონულ სისტემაში რეგისტრირებულია მრგვალი ხე-ტყის (მორის) გადამამუშავებელი 785 საამქრო. ამასთან, გამოვლინდა 169 ელექტრონულ სისტემაში არარეგისტრირებული, უკანონო სახერხი საამქრო.

რეგიონები	სახერხი საამქროები	
	რეგისტრირებული	არარეგისტრირებული
ქ. თბილისი	4	1
მცხეთა-მთიანეთი	12	-
შიდა ქართლი	57	29
ქვემო ქართლი	4	8
კახეთი	61	13
სამცხე-ჯავახეთი	145	32
იმერეთი	130	28
რაჭა-ლეჩხუმი, ქვემო სვანეთი	85	2
გურია	35	3
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	138	24
აჭარა	114	29
სულ (2018 წელი)	785	169

ცხელი ხაზი

24-საათიანი „ცხელი ხაზის - 153“ საშუალებით დეპარტამენტი მოქალაქეებისა და ორგანიზაციებისგან იღებს შეტყობინებებს გარემოს დაცვის სფეროში სამართალდარღვევების შესახებ, რომლებზეც ოპერატიული რეაგირება ხორციელდება; მოქალაქეებს ასევე საშუალება აქვთ მიიღონ საჭირო ინფორმაცია და კონსულტაცია დეპარტამენტის კომპეტენციაში შემავალ საკითხებზე.

2018 წელს „ცხელ ხაზზე - 153“ შემოვიდა 2 601 შეტყობინება გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის თაობაზე, რაზედაც დეპარტამენტის მიერ განხორციელდა რეაგირება და გატარდა კანონმდებლობით დადგენილი ზომები.

სარეაგირო შეტყობინების თემატიკა	რაოდენობა
სახერხი საამქროს ელექტრონული ჟურნალის წარმოებასთან დაკავშირებით	1019
ტყის კანონმდებლობის დარღვევა	467
ნარჩენებით გარემოს დაბინძურება	216
ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება	209
სუნის გავრცელება	161
ცხოველთა დაცვის კანონმდებლობის დარღვევა	112
სახერხი საამქროს ტექნ. რეგლამენტის დარღვევა	106
უკანონო თევზჭერა	103
წილის კანონმდებლობის დარღვევა	80
წყლის კანონმდებლობის დარღვევა	38
უკანონო ნადირობა	31
მიწის კანონმდებლობის დარღვევა	27
ლუქვის დაზიანება	11
ხმაურის გავრცელება	14
ავარიები/ინციდენტები	5
დეპარტამენტის საქმიანობაზე	2
სულ	2 601

ინიციატივები, მიღწეული შედეგები

უკანონო ტყითსარგებლობის, ბრაკონიერობის აღკვეთის მიზნით, დეპარტამენტის ინიციატივით მომზადდა ცვლილებები ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა და სისხლის სამართლის კოდექსებში, სხვა კანონქვემდებარე აქტებში. შედეგად:

- გამკაცრდა ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა მერქნიან მცენარეთა უკანონო გაჩეხვა/ დაზიანების შემთხვევაში, ნადირობის ნუსების განმეორებითი დარღვევისთვის, სასარგებლო წიაღისეულის უკანონო მოპოვებისათვის;
- გამკაცრდა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა სახერხი საამქროს რეგისტრაციის გარეშე მოწყობისათვის, წითელი ნუსხით დაცული მცენარეების უკანონოდ გაჩეხვისთვის, ელექტროდენით, ელექტროშოკით, ასაფეთქებელი ან მომნამკლელი ნივთიერებით თევზჭერის ფაქტებზე.
- გამკაცრდა მოთხოვნები მრგვალი ხე-ტყის სახერხი საამქროს განთავსებისადმი.

ხე-ტყის კონტროლის ელექტრონული მექანიზმების გაუმჯობესების მიზნით - შემუშავდა წინადადებები და შესაბამისი ტექნიკური დავალება მერქნული რესურსების მართვის ელექტრონული სისტემის შემოსავლების სამსახურის ელექტრონული ზედნადების სისტემასთან ინტეგრირებისთვის, რაც უზრუნველყოფს ხე-ტყის/პირველადი გადამამუშავების პროდუქტის მოძრაობის კონტროლისა და მიკვლევადაობის გაუმჯობესებას, დოკუმენტების გაყალბების რისკის მინიმუმამდე შემცირებას.

დეპარტამენტის შესაძლებლობებთან გაძლიერება

გაუმჯობესდა დეპარტამენტის თანამშრომელთა აღჭურვილობა და სამუშაო პირობები - 2016-2017 წლებში - ქ.ქ. ოზურგეთში, გორში, ამბროლაურში, ახალციხესა და ბათუმში აშენებულ რეგიონული სამმართველოების ადმინისტრაციულ შენობებს 2018 წელს დაემატა სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონული სამმართველოს ახალი ოფისი ქ. ზუგდიდში. განხორციელდა ინსპექტორების, გარემოსდაცვითი სწრაფი რეაგირების მობილური ჯგუფების (ეკიპაჟების) სათანადო აღჭურვა.

სწავლება გაიარა 100-ზე მეტმა თანამშრომელმა სხვადასხვა მიმართულებით.

2019 წელს დაგეგმილი ღონისძიებები

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დგას, რომლებიც გამომდინარეობს ქვეყნის წინაშე არსებული პრიორიტეტებიდან, ასევე ღრმა და ყოველმხრივი თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულებით (DCFTA) და ევროკავშირის დირექტივებით ნაკისრი ვალდებულებებიდან.

აქედან გამომდინარე, 2019 წელს დაგეგმილია შემდეგი ღონისძიებების განხორციელება:

- **დეპარტამენტის სტრუქტურული ოპტიმიზაცია** - გარემოსდაცვითი პატრულირებისა და სწრაფი რეაგირების მობილური ჯგუფების, ინსპექტორთა რიცხოვნობის გაზრდა და სათანადო აღჭურვა, რაც უზრუნველყოფს სამართალდარღვევათა პრევენციას, დარღვევათა შემაკავებელი გარემოს შექმნას.
- **სახელმწიფო კონტროლის მეთოდოლოგიური ბაზის სრულყოფა:**
  - დეპარტამენტის საშუალოვადიანი სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის მომზადება;
  - გარემოსდაცვითი შემონმების პრიორიტეტების განსაზღვრის მეთოდოლოგიის შემუშავება;
  - რეგულირების ობიექტების შემონმებათა დაგეგმვა კონტროლის პრიორიტეტებსა და რისკების შეფასებაზე დაყრდნობით;
- **ტრენინგები თანამშრომელთა კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით;**
- **დეპარტამენტის საინფორმაციო მართვის ელექტრონული სისტემების განვითარება**

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

სოფლის განვითარება

საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლები სტრატეგია და შესაბამისი სამოქმედო გეგმა შემუშავებულია საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კოორდინაციით, ყველა შესაბამისი სახელმწიფო უწყების ჩართულობით, გაეროს განვითარების პროგრამასთან (UNDP) აქტიური თანამშრომლობითა და მხარდაჭერით. სტრატეგიის ხედვას წარმოადგენს საქართველოს სოფლის მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის და სოციალური მდგომარეობის მუდმივი ზრდის უზრუნველყოფა, რომელიც დაეფუძნება მრავალფეროვან ეკონომიკურ შესაძლებლობებს, ხელმისაწვდომ სოციალურ სიკეთებს, მდიდარ კულტურულ ცხოვრებას, გარემოს დაცვასა და ბუნებრივი რესურსების მდგრად მართვას.

სტრატეგიაში განსაზღვრულია სამი ძირითადი პრიორიტეტული მიმართულება, კერძოდ: ეკონომიკა და კონსერვენტუნარიანობა, სოციალური პირობები და ცხოვრების დონე, გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა. საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლების სტრატეგიის 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმა სხვადასხვა დარგობრივი და სექტორული მიმართულების 69 პროგრამას აერთიანებს.

სოფლის განვითარების სტრატეგიის განხორციელებას კოორდინაციას უწევს სოფლის განვითარების უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო, რომელიც საქართველოს მთავრობის N639 დადგენილებით შეიქმნა. საბჭო უზრუნველყოფს ამ პროცესში შემდეგი სამინისტროების ჩართულობას: საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო; საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო; საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო; საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო;

საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო; საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო; საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო; საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო.

საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლების სტრატეგიის 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმა (შემდგომში - სამოქმედო გეგმა) 2018 წელს ითვალისწინებდა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს (შემდგომში - სამინისტრო) პასუხისმგებლობას მიკუთვნებულ 25 აქტივობას, საერთო ბიუჯეტით 125,935,500.0 ლარი. ფაქტიურმა შესრულებამ, 31.12.2018 წლის მდგომარეობით, შეადგინა 160,056,502.0 ლარი.

2018 წლისთვის სამინისტროს პასუხისმგებლობას მიკუთვნებული აქტივობების ძირითადი მაჩვენებლები:

ამოცანა	აქტივობა	საპროგნოზო ბიუჯეტი 2018 წ.	ფაქტიური შესრულება 31.12.2018 წლის მდგომარეობით
პრიორიტეტული სფერო 1: ეკონომიკა და კონსერვაცია			
ამოცანა 1: ფერმერული საქმიანობის ეკონომიკური გაჯანსაღება, რესტრუქტურირება და მოდერნიზაცია დივერსიფიკაციისა და ეფექტიანი მიწოდების გაწევის განვითარების მეშვეობით	1.1.1 შელავათიანი აგროკრედიტი	45,000,000.0	60,160,000.0
	1.1.2 ახალგაზრდა მეწარმეების განვითარების პროგრამა	3,000,000.0	2,887,795.0
	1.1.3 დანერგე მომავალი	8,000,000.0	9,562,821.0
	1.1.4 შემნახველი და გადამამუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსება	5,000,000.0	7,635,335.0
	1.1.5 მეფუტკრეობის სასოფლოსამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერა	200,000.0	0.0
	1.1.6 კოოპერატივებში საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვა და წარმოებული პროდუქციის პოპულარიზაცია	210,000.0	56,098.0
	1.1.7 სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ინფრასტრუქტურის განვითარება	5,000,000.0	6,863,037.0
	1.1.8 კოოპერატივების მეპაიეთა კვალიფიკაციის ამაღლება და ტრენინგი	200,000.0	0.0
	1.1.9 მაღალმთიანი რეგიონებში სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სათიბ-საძოვრების რაციონალურად გამოყენება	1,000,000.0	3,322,945.0
	1.1.10 სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზარზე წვდომა და მდგრადობა	18,675,000.0	12,040,852.0
	1.1.11 სამელიორაციო სისტემების მშენებლობა და რეაბილიტაცია	0.0	30,680,549.0
	1.1.12 ირიგაციისა და დრენაჟის სისტემების გაუმჯობესება	20,566,000.0	11,264,000.0
	1.1.13 ქართული ჩაის წარმოების ხელშეწყობა	900,000.0	795,270.0

პრიორიტეტული სფერო 2: სოციალური პირობები და ცხოვრების დონე			
ამოცანა 3. დგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა. სოფლის მოსახლეობის (განსაკუთრებით ქალებისა და ახალგაზრდების) ჩართულობის გაზრდა ადგილობრივი საჭიროებების იდენტიფიცირებასა და მათი გადაწყვეტის გზების განსაზღვრაში.	2.3.1 შეხვედრები საზოგადოებრივ ჯგუფებთან	0.0	0.0
პრიორიტეტული სფერო 3: გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა			
ამოცანა 1. წყლის, ტყისა და სხვა რესურსები. მიზნობრივ სოფლის ტერიტორიებზე წყლის, ტყისა და სხვა რესურსების მართვის გაუმჯობესება	3.1.1 დაცული ტერიტორიების დაცვა და რესურსების მართვა	190,000.0	173,600.0
	3.1.2 დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის განვითარება და საზოგადოებასთან ეფექტური კომუნიკაცია	200,000.0	308,300.0
	3.1.4 ტყის რესურსებით მდგრადი სარგებლობა	6,339,000.0	6,776,100.0
	3.1.5 ტყის მოვლა და აღდგენა	667,200.0	1,471,400.0
	3.1.6 ტყის აღრიცხვა და ინვენტარიზაცია	771,000.0	0.0
	3.1.7 ყოველწლიური გეოლოგიური მონიტორინგის განხორციელება	8,400.0	6,894.0
	3.1.8 გეოლოგიური აგეგმვითი სამუშაოების ჩატარება	900.0	12,880.0
	3.1.9 მინისქვეშა წყლების მონიტორინგის განხორციელება	85,000.0	45,300.0
	3.1.10 გარემოს დაბინძურების მონიტორინგი	581,000.0	664,339.0
	ამოცანა 3. კლიმატის ცვლილება. კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული შესაძლო ნეგატიური გავლენის შერბილების ღონისძიებების განხორციელება. რისკების შეფასება	3.3.1 ჰიდრომეტეოროლოგიური დაკვირვების წარმოება და დაკვირვების ქსელის გაფართოება.	342,000.0
3.3.2 აგროდაზღვევის უზრუნველყოფის ღონისძიებები		9,000,000.0	4,787,468.0
სულ		125,935,500.0	160,056,502.0

ევროკავშირსა და საქართველოს შორის 04.12.2017 წლის დაფინანსების ხელშეკრულებით (ევროპის სამეზობლო პროგრამა საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარებისთვის (ENPARD Georgia III) გათვალისწინებული საბიუჯეტო დახმარების მეორე ტრანშის ცვლადი კომპონენტის 1.1.1, 3.1.1 და 3.2.1 ინდიკატორების შესრულების მიზნით, სამოქმედო გეგმის ფარგლებში:

- სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერისათვის გათვალისწინებულია 5 აქტივობა (1.1.5; 1.1.6; 1.1.7; 1.1.8; 1.1.9), საერთო ბიუჯეტით 6,610,000.0 ლარი, ხოლო ფაქტიურმა შესრულებამ, 31.12.2018 წლის მდგომარეობით, შეადგინა 10,242,080.0 ლარი, წლიური მაჩვენებლის 154.9 %;
- ტყის განვითარების გეგმების შემუშავების და დამტკიცების წესების შესაბამისად, ტყის მდგრადი მართვისთვის გათვალისწინებულია 3 აქტივობა (3.1.4; 3.1.5; 3.1.6), საერთო ბიუჯეტით 7,777,200.0 ლარი, ხოლო ფაქტიურმა შესრულებამ, 31.12.2018 წლის მდგომარეობით, შეადგინა 8,247,500.0 ლარი, წლიური მაჩვენებლის 106.0 %;
- საქართველოს დაცული ტერიტორიების მდგრადი მართვის სისტემისთვის გათვალისწინებულია 2 აქტივობა (3.1.1; 3.1.2), საერთო ბიუჯეტით 390,000.0 ლარი, ხოლო ფაქტიურმა შესრულებამ, 31.12.2018 წლის მდგომარეობით, შეადგინა 481,900.0 ლარი, წლიური მაჩვენებლის 123.6 %.
- დეტალური ინფორმაცია სამინისტროს პასუხისმგებლობას მიკუთვნებული აქტივობების შესრულებასთან დაკავშირებით მოცემულია „საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წლების სტრატეგიის 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმის 2018 წლის შესრულების ანგარიშში“.

ინსტიტუციური გაძლიერება და შესაძლებლობების განვითარება

სამინისტროს ინსტიტუციური გაძლიერების და თანამშრომლეთა შესაძლებლობების განვითარების მიზნით, 2018 წელს მომზადდა ტრენინგების საჭიროების შეფასების კვლევა, რომლის საფუძველზე სოფლის მეურნეობისა და გარემოს დაცვის სამინისტროს ტრენინგცენტრის მიერ განისაზღვრა და დაიგეგმა შემდეგი ტრენინგები:

- პრევენციის უნარები - მონაწილეთა რაოდენობა - 84, მათ შორის, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ცენტრალური აპარატიდან - 80; შედეგების მიხედვით, სამინისტროს თანამშრომელთა 55% გადამზადდა აღნიშნულ ტრენინგურსში;
- ტრენინგი „საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება“ - მონაწილეთა რაოდენობა 88, მათ შორის, სამინისტროს ცენტრალური აპარატიდან 74, შედეგების მიხედვით, სამინისტროს თანამშრომელთა 52% გადამზადდა აღნიშნულ ტრენინგ კურსში;
- ტრენინგი „მდგრადი განვითარების მიზნები“ - მონაწილეთა რაოდენობა 102, მათ შორის სამინისტროს ცენტრალური აპარატიდან 83, შედეგების მიხედვით, სამინისტროს თანამშრომელთა 54% გადამზადდა აღნიშნულ ტრენინგ კურსში;
- ტრენინგი „პროექტების მართვა“ - მონაწილეთა რაოდენობა 66, მათ შორის, სამინისტროს ცენტრალური აპარატიდან 44;
- ინგლისური ენის კურსები - კურსი სრულად დაამთავრა 15 თანამშრომელმა, რომელმაც მიიღო კურსის დასრულების სერტიფიკატი, 20 თანამშრომელმა კი, სერტიფიკატი კურსზე დასწრების თაობაზე.

LEADER ჯგუფები საქართველოში

ევროკავშირის გამოცდილების გათვალისწინებით, სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის (ENPARD) მხარდაჭერის ფარგლებში, საქართველოს 8 მუნიციპალიტეტში (ლაგოდეხი, დედოფლისწყარო, ახალქალაქი, თეთრიწყარო, ყაზბეგი, ბორჯომი, ქედა, ხულო) შექმნილია ადგილობრივი განვითარების ჯგუფები (Local Action Groups)¹, სადაც გაერთიანებული არიან სამოქალაქო საზოგადოების, კერძო სექტორისა და ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები. ENPARD-ის ფარგლებში, ადგილობრივი განვითარების ჯგუფები ახდენენ თემების მობილიზაციას, შეიმუშავებენ ადგილობრივი განვითარების სტრატეგიებს, შემდეგ, ბენეფიციარების უშუალო ჩართულობით ხდება, ადგილობრივი თემებისა და სოფლის ეკონომიკის განვითარებისთვის საჭირო საპროექტო წინადადების შემუშავება და დაფინანსება. ქმედითი ვერტიკალური მიდგომის (ქვევიდან ზევით) გამო, ეს მეთოდი პოპულარობას იძენს საქართველოს სხვა მუნიციპალიტეტებშიც. დღემდე, 8 მუნიციპალიტეტში ადგილობრივი განვითარების ჯგუფების მხარდაჭერას უზრუნველყოფენ ENPARD-ის პარტნიორი არასამთავრობო ორგანიზაციები, კერძოდ:

CARE International Caucasus

ENPARD ფარგლებში, CARE International Caucasus, ლაგოდეხის განვითარების ჯგუფთან ერთად, ახორციელებს პროექტს „სოფლის თანამონაწილეობითი განვითარება საქართველოში“. ხანგრძლივობა: 2015 – 2017 (I ფაზა), 2018 – 2020 (II ფაზა).

საანგარიშო პერიოდი: 1 ივლისი 2015 წელი - 30 ოქტომბერი 2017 წელი.

პროექტის პირველი ფაზის ფარგლებში, შემუშავდა ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი განვითარების სტრატეგია. სტრატეგიაში ასახული პრიორიტეტული მიმართულებების შესაბამისად, CARE International Caucasus-მა გამოაცხადა ორი საგრანტო კონკურსი საპროექტო წინადადების მიღებაზე. ორივე საგრანტო კონკურსის ფარგლებში, სულ დაფინანსდა 31 პროექტი. კონკურსების ბენეფიციარების რაოდენობა არის 8,216 ინდივიდი. დამატებით, 89 ადამიანი დასაქმდა დაფინანსებული პროექტების ფარგლებში (49 მამაკაცი, 40 ქალი (6 მამაკაცი და 1 ქალი წარმოადგენენ ეროვნულ უმცირესობებს, 4 მამაკაცი და 3 ქალი - ახალგაზრდებს, 1 მამაკაცი არის შებლუდული შესაძლებლობების პირი). ჩატარდა არაერთი ტრენინგი და საინფორმაციო შეხვედრა.

1 საქართველოში ევროკავშირის მხარდაჭერით შექმნილ ადგილობრივ სამოქმედო ჯგუფებს უწოდებენ - „განვითარების ჯგუფებს“ შესაბამისი გეოგრაფიული ახეაღის მითითებით.

გამოცდილების გაზიარების მიზნით, ლაგოდეხის ადგილობრივი განვითარების ჯგუფის წარმომადგენლებმა, პროექტის ჯგუფთან ერთად, კახეთის რეგიონის მასშტაბით, შეხვედრები გამართეს 7 მუნიციპალიტეტში. გამოცდილების ურთიერთგაზიარების მიზნით, ლაგოდეხის განვითარების ჯგუფი ვიზიტით იმყოფებოდა ასევე ბორჯომში, ყაზბეგსა და დედოფლისწყაროში.

საანგარიშო პერიოდი: 1 ნოემბერი 2017 წელი - 30 იანვარი 2019 წელი.

საგრანტო კომპონენტის ფარგლებში ჩატარდა ორი კონკურსი. პირველი საგრანტო კონკურსის ფარგლებში დაფინანსდა 13 პროექტი, ხოლო მეორე საგრანტო კონკურსის შედეგად, წინასწარი მონაცემებით, დაფინანსდება 18 პროექტი. განვითარების ჯგუფის ახალგაზრდული ჯგუფის ინიციატივით და ლაგოდეხში ჩამოსული ევროპელი მოხალისეების ჩართულობით, შეიქმნა ვებგვერდი www.visitlagodekhi.com, რომელიც ემსახურება ლაგოდეხის პოპულარიზაციას და ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობას. ახალგაზრდული ჯგუფის გარდა, პერიოდულად სამუშაო შეხვედრებს მართავდნენ განვითარების ჯგუფის ტურიზმის, ფონდების მოძიებისა და გენდერული თანასწორობის თემატური ჯგუფები. წევრებს ჩაუტარდათ ტრენინგები პროექტების შეფასების, ფონდების მოძიების, მონიტორინგის, გენდერული თანასწორობის, კომუნიკაციასა და მედიასთან ურთიერთობის თემებზე. ჯგუფის წევრები ესწრებოდნენ საქართველოს ადგილობრივი განვითარების ჯგუფების ასოციაციის პერიოდულ შეხვედრებსა და ტრენინგებს.

თემებში შეხვედრების ჩატარების შედეგად, მოხდა ლაგოდეხის განვითარების სტრატეგიის განახლება. გამოცდილების ურთიერთგაზიარების მიზნით, განხორციელდა ვიზიტები ბორჯომის, ყაზბეგის და დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტებში.

HEKS/EPER Georgia

ENPARD ფარგლებში, HEKS-EPER საქართველო, ბიოლოგიურ მეურნეობათა ასოციაციასთან „ელკანა“ ერთად, ახორციელებს პროექტს „მოქალაქეთა ჩართულობა ეკონომიკური განვითარებისთვის“ (PROCEED) დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტში.

ხანგრძლივობა: 2016 წლის დეკემბერი - 2020 წლის ნოემბერი.

პროექტის მიზანია სიღარიბის შემცირება და სოფლის განვითარების ხელშეწყობა მუნიციპალიტეტის მასშტაბით ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმების და შემოსავლების გაზრდის შესაძლებლობების გაუმჯობესებით. პროექტი ორიენტირებულია ადგილობრივი სამოქალაქო საზოგადოების გააქტიურებასა და განვითარებაზე, რისთვისაც განხორციელების პროცესში იყენებს LEADER მიდგომას.

პროექტის ფარგლებში, დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტში, ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ, არასამთავრობო ორგანიზაციის სტატუსით შეიქმნა დედოფლისწყაროს ადგილობრივი განვითარების ჯგუფი: „დედოფლისწყაროს ლაგი“. მასში ამჟამად გაერთიანებულია 192 წევრი. პროექტი ხელმძღვანელობს მის ფარგლებში შემუშავებული დედოფლისწყაროს განვითარების სტრატეგიით და მხარს უჭერს ყველა იმ ქმედებას, რომელიც მიმართულია ამ სტრატეგიის განხორციელებისა და მუნიციპალიტეტის მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისაკენ.

პროექტის ფარგლებში, 2018 წლის განმავლობაში, დაფინანსებულია 28 სხვადასხვა მიმართულების პროექტი: სოფლის მეურნეობა - 6; ტურიზმი - 6; სოციალური, კულტურული და საგანმანათლებლო - 10; მომსახურება - 6 პროექტი.

საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტი (GIPA)

ENPARD ფარგლებში, GIPA-ს სოფლის მეურნეობის განვითარების და პროფესიული სწავლების დეპარტამენტი ახორციელებს პროექტს „სოფლის განვითარების ახალი მიდგომის ხელშეწყობა ახალქალაქში“.

ხანგრძლივობა: 2016 - 2020 წლები.

ახალქალაქის LAG ჩამოყალიბდა 2017 წლის ივნისში. მასში გაერთიანებულია 30 წევრი. შექმნის დღიდან განვითარების ჯგუფი ჩაერთო პროექტის საინფორმაციო კამპანიაში. პროექტის განმახორციელებლებთან და ექსპერტებთან ერთად მომზადდა მუნიციპალიტეტის საბაზისო კვლევა, გამოვლინდა ძირითადი საჭიროებები. სასწავლო ვიზიტი გაიმართა, ადგილობრივ განვითარების ჯგუფებსა და პროექტის ირლანდიელ პარტნიორთან, დასავლეთ კორკის რეგიონში. ჩატარდა შესაძლებლობების განვითარების ტრენინგები LEADER მეთოდოლოგიის, სტრატეგიული დაგეგმვის და ანალიზის შესახებ. ჯგუფის ჩართულობით, გაიმართა ფოკუსჯგუფების შეხვედრები, ინტერვიუები ექსპერტებთან და დაინტერესებულ მხარეებთან. თემატური ჯგუფების მიერ მომზადდა 14 სფეროს პროფილი და SWOT ანალიზი. შემუშავდა ახალქალაქის ადგილობრივი განვითარების სტრატეგია.

ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის განვითარებისთვის სტრატეგია შემდეგ პრიორიტეტულ მიმართულებებს გამოყოფს: ადგილობრივი შემოსავლის გაზრდა და ადგილობრივი ეკონომიკის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობა; სოციალური ინტეგრაციის გაუმჯობესება განათლების, კულტურის, ახალგაზრდობისა და გენდერული თანასწორობის საკითხებში; ადგილობრივი ტურიზმის პოტენციალის გაფართოება, ადგილობრივი კულტურული მემკვიდრეობის კონსერვაცია და მხარდაჭერა; მუნიციპალიტეტში ეკოლოგიური გარემოს გაუმჯობესება და გარემოსდაცვითი პრაქტიკის დანერგვა.

პროექტის პირველი საგრანტო კონკურსის ფარგლებში შეირჩა სოფლის განვითარების 17 ინიციატივა ეკონომიკური, გარემოსდაცვითი, სოციალური, ქალებისა და ახალგაზრდების ჩართულობის სფეროებიდან. მიმდინარეობს საგრანტო კონკურსის მეორე ეტაპი. დამატებითი ინფორმაციისთვის იხილეთ ვებგვერდი: www.akhalkalakilag.ge

Association Rural Development for Future Georgia (RDFG)

ENPARD ფარგლებში, RDFG ახორციელებს პროექტს „სოფლის მდგრადი განვითარება თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში“.

ხანგრძლივობა: 2016 - 2020 წლები.

„ლიდერ“ მიდგომის პრინციპებზე დაყრდნობით, 2017 წლის აგვისტოში თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში შეიქმნა ადგილობრივი განვითარების ჯგუფი, რომელიც შედგება სამოქალაქო, კერძო და საჯარო სექტორის 94 წარმომადგენლისგან. 2018 წლის დასაწყისში განხორციელდა თეთრიწყაროს განვითარების ჯგუფის რეგისტრაცია.

2017 წლის სექტემბერში, განვითარების ჯგუფისა და მიზნობრივი სამინისტროების წარმომადგენლებისთვის მოეწყო გაცვლითი ვიზიტი ლიტვაში, რომელსაც მასპინძლობდა ლიტვის ადგილობრივი განვითარების ჯგუფების ქსელი და ლიტვის სოფლის მეურნეობის სამინისტრო. გაცვლითი ვიზიტის ფარგლებში მოეწყო სავლე ვიზიტები 8 LEADER ჯგუფის ტერიტორიაზე, სადაც თეთრიწყაროს განვითარების ჯგუფის წარმომადგენლები გაეცნენ „ლიდერ“ მეთოდოლოგიას ასევე მოინახულეს ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფების მიერ დაფინანსებული პროექტები. აღნიშნული ვიზიტის მსვლელობისას, RDFG-ისა და თეთრიწყაროს განვითარების ჯგუფის წარმომადგენლებმა მონაწილეობა მიიღეს სამოქმედო ჯგუფების საერთაშორისო კონფერენციაში. 2018 წლის დასაწყისში შეიმუშავდა მრავალსექტორული 2018-2022 წლების თეთრიწყაროს განვითარების სტრატეგია (იხილეთ: <http://tetriskarolag.ge/wp-content/uploads/2018/03/LDS-ENG-Final.pdf>). ჩატარდა შესაძლებლობათა გაძლიერების ტრენინგები „ლიდერ მეთოდოლოგიისა და მისი პრაქტიკული განხორციელების, საპროექტო წინადადების შემუშავებისა და შეფასების, ფინანსების მოზიდვის, ფინანსურ მართვის, სურსათის უვნებლობისა და კომუნიკაციის საკითხებზე. პირველი საგრანტო კონკურსის ფარგლებში დასაფინანსებლად შეირჩა 37 პროექტი. საგრანტო კონკურსის ფარგლებში ადგილობრივ დონეზე შეიქმნება 180 მუდმივი და 35 სეზონური სამუშაო ადგილი, მათ შორის მოხდა 124 ქალის დასაქმება.

2018 წლის დასაწყისიდან თეთრიწყაროს განვითარების ჯგუფის ოფისში ფუნქციონირებს DCFTA-ის საინფორმაციო რესურს-მაგიდა. დღემდე 103 ადგილობრივ მენარმეს მიეწოდა ინფორმაცია თუ როგორ უნდა მოიყვანონ საკუთარი პროდუქცია შესაბამისობაში ევროკავშირის სტანდარტებთან და შეძლონ წვდომა ევროპულ ბაზართან.

თეთრიწყაროს განვითარების ჯგუფი აქტიურად მონაწილეობს საქართველოს ადგილობრივი განვითარების ჯგუფების ასოციაციისა და საქართველოს სოფლის განვითარების საზოგადოებრივი ქსელის სამუშაო პროცესებში. თანამშრომლობს სხვადასხვა ევროპულ LEADER ჯგუფთან და ასოციაციებთან, ასევე ახორციელებს ტრანსნაციონალურ პროექტებს.

People in Need (PIN)

ENPARD ფარგლებში, Mercy Corps, ყაზბეგის განვითარების ჯგუფთან ერთად, ახორციელებს პროექტს „ყაზბეგის განვითარების ჯგუფი“. ხანგრძლივობა: 2015 – 2017 წლები (I ფაზა), 2018 – 2020 წლები (II ფაზა).

საანგარიშო პერიოდი: 1 ივლისი - 31 ოქტომბერი 2017 წელი.

საგრანტო კონკურსის ფარგლებში დაფინანსდა 63 პროექტი ტურიზმის, ტურისტული და სხვა სერვისების განვითარების, სოფლის მეურნეობის, ახალგაზრდობის და სპორტის განვითარების კუთხით. პროექტებს ჰყავდა 3.480 პირდაპირი ბენეფიციარი, 17.577 არაპირდაპირი ბენეფიციარი. შეიქმნა 133 ახალი სამუშაო ადგილი. აქედან - 77 მამაკაცი, 56 ქალი; 42 ახალგაზრდა (30 წლამდე); სეზონურად (6-9 თვე) დასაქმებულია 81 ადამიანი; სრული სეზონი - 52 ადამიანი.

განვითარების ჯგუფის წარმომადგენლებისთვის ჩატარდა შესაძლებლობათა გაძლიერების ტრენინგები საპროექტო წინადადების შემუშავების, ფინანსების მოზიდვის, ბუღალტერიასა და

ფინანსურ აღრიცხვიანობაში, სურსათის უვნებლობის, ევრორეგულაციების, კომუნიკაციის, ვიდეო რგოლების გადაღების, ფოტოგრაფიის და ა.შ. საკითხებზე; მოეწყო სასწავლო ვიზიტები პოლონეთსა და ლატვიაში. ასევე, ჯგუფის წევრები დაესწრნენ ევროპის სოფლის განვითარების პარლამენტის სესიას ნიდელარნდების სამეფოში.

მომზადდა სხვადასხვა ანგარიში: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის განვითარების პოტენციალის მიმოხილვა, სოფლის მეურნეობის შესაძლებლობათა შეფასება, გუდაურის კვლევა ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის განვითარების კუთხით, ტურიზმის სექტორის შესაძლებლობები და ა.შ.; შემუშავებულია ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი განვითარების სტრატეგია.

Mercy Corps

ENPARD-ის ფარგლებში, Mercy Corps, ბორჯომის განვითარების ჯგუფთან ერთად, ბორჯომის მუნიციპალიტეტში ახორციელებს პროექტს „სოფლის განვითარების მოდელების სრულყოფა საქართველოში“. ხანგრძლივობა: 2015 – 2017 წლები (I ფაზა), 2017 – 2019 წლები (II ფაზა).

საანგარიშო პერიოდი: იანვარი - ოქტომბერი, 2017 წელი.

2016 წელს, პროექტის პირველი საგრანტო კონკურსის ფარგლებში შეირჩა და წარმატებით განხორციელდა 28 ქვეპროექტი. პროექტების განხორციელების შედეგად, შეიქმნა 59 სამუშაო ადგილი, ხოლო არაპირდაპირი ბენეფიციარების რიცხვმა 35 000 შეადგინა. პროექტის ტექნიკური ჯგუფი აწყობდა სავლე სამუშაოებს და მხარდაჭერას უწევდა პროექტებს განხორციელების ეტაპზე. ჩატარდა ტრენინგები სხვადასხვა თემაზე, მათ შორის, საპროექტო წინადადების შემუშავება; ჩატარდა არაერთი საინფორმაციო შეხვედრა საგრანტო კონკურსთან დაკავშირებით; მოეწყო სასწავლო ტური შოტლანდიაში; შემუშავებულია ბორჯომის ადგილობრივი განვითარების სტრატეგია.

მეორე საგრანტო კონკურსს წინ უძღვოდა ბორჯომის ადგილობრივი განვითარების ჯგუფისა და Mercy Corps-ის წარმომადგენლების მიერ ღია კარის დღეებისა და ბორჯომის თერთმეტივე მუნიციპალურ ერთეულში საინფორმაციო შეხვედრების გამართვა, რომელსაც, ჯამში, 500-ზე მეტი ადამიანი დაესწრო. 2018 წლის საგრანტო კონკურსში დასაფინანსებლად 25 ქვეპროექტი შეარჩია.

2018 წლის აპრილში ბორჯომის განვითარების ჯგუფი ოფიციალურად დარეგისტრირდა არასამეწარმეო-არაკომერციულ იურიდიულ პირად, რამაც საშუალება მისცა აქტიურად დაეწყო ფონდების მოძიებაზე მუშაობა და ტრანსნაციონალური პროექტების განხორციელება.

ბორჯომის განვითარების ჯგუფმა ლატვიის და ფინეთის LAG-ებთან ურთიერთთანამშრომლობის საფუძველზე შეიმუშავა პროექტი, რომელმაც მოიპოვა დაფინანსება. პროექტი ითვალისწინებს საცხენოსნო ინდუსტრიის განვითარებას. ესტონეთის სამაშველო ასოციაციასთან თანამშრომლობით შემუშავებულმა პროექტმა, რომლის მიზანია ტყის ხანძრების პრევენცია ბორჯომის მუნიციპალიტეტში, წარმატებით გაიარა ესტონეთის გარემოსდაცვითი საინვესტიციო ცენტრის მიერ გამოცხადებული კონკურსის ორი ეტაპი და გადავიდა დასკვნით ეტაპზე.

2018 წლის ივნისში, პარტნიორ ორგანიზაციებთან კონსულტაციებისა და ELARD-ის რეკომენდაციების საფუძველზე, ბორჯომის განვითარების ჯგუფის წევრების მიერ მოხდა ადგილობრივი განვითარების სტრატეგიის განახლება.

2018 წლის ივნისში, ფინეთის ქალაქ რაუმაში, ჯგუფის წევრებმა მონაწილეობა მიიღეს სოფლის განვითარების ევროპული მიდგომის, LEADER-ის გარშემო გაერთიანებული საზოგადოების LINC კონფერენციაში, სადაც საშუალება ჰქონდათ ფინეთის LAG-ების მიმდინარე პროექტებსა და საუკეთესო მიღწევებს გაცნობოდნენ.

2018 წლის აგვისტოში, ბორჯომის განვითარების ჯგუფმა ხელი მოაწერა საქართველოს ადგილობრივი განვითარების ჯგუფების ასოციაციის (GALAG) წევრობას.

2018 წლის ნოემბერში, ბორჯომის განვითარების ჯგუფის და „მერსი ქორფსის“ წარმომადგენლებმა მონაწილეობა მიიღეს ავსტრიაში, ქალაქ ვენაში გამართულ LINC-ის (Leader Inspired Network Community) მორიგ შეხვედრაში. მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამად საქართველო ევროკავშირის მხოლოდ ასოცირებული წევრია, LINC-ის ორგანიზატორების მიერ მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომ საქართველოს LAG-ები LINC-ის მიერ ორგანიზებულ ყველა სამუშაო შეხვედრასა და კონფერენციაში ჩაერთვებიან. ევროპულმა პარტნიორებმა ასევე იმსჯელეს მომავალში LINC-ის კონფერენციის საქართველოში ჩატარების თაობაზე.

ბორჯომის განვითარების ჯგუფში ამჟამად 29 წევრია, რომელთაგან 11 ქალი, ხოლო 18 მამაკაცია. იგი შედგება საჯარო და კერძო სექტორის წარმომადგენლებისაგან, სადაც კერძო სექტორის წარმომადგენელთა რიცხვი (60%) აღემატება საჯარო სექტორის წარმომადგენელთა რიცხვს (40%).

CENN

ENPARD-ის ფარგლებში, CENN ახორციელებს პროექტს „ქედის მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი რესურსებისა და პოტენციალის ოპტიმალური გამოყენება სოფლის განვითარებისათვის (ქედა ლიდერი)“. ხანგრძლივობა: 2017 – 2020 წლები.

საანგარიშო პერიოდი დეკემბერი, 2017 წელი - იანვარი, 2019 წელი.

2017 წლის 24 დეკემბერს, ქედაში ადგილობრივი განვითარების ჯგუფის/LAG-ის მმართველი საბჭოს წევრების არჩევნები გაიმართა. ქედის LAG-ში განვითარებულია 266 ადამიანი, მათგან 40% ქალია. რაც შეეხება სექტორებს, პროცენტული მაჩვენებელი შემდეგნაირად არის განაწილებული: საჯარო სექტორი 36%, სამოქალაქო სექტორი 14%, ხოლო კერძო კი, 50%. ადგილობრივი განვითარების ჯგუფში წარმოდგენილია ქედის მუნიციპალიტეტის ცხრავე თემის წარმომადგენელი. CENN-მა პროექტის ფარგლებში ჩაატარა ცნობიერების ამაღლებასთან დაკავშირებული ღონისძიებები, რის შედეგადაც, აჭარის „აქტიურ მოქალაქეთა ადგილობრივი გაერთიანების („ამაგი“)“ წევრები და სხვა მოქალაქეები გაერთიანდნენ ქედის LAG-ში. ტარდება ტრენინგები, როგორც LAG-ის, ასევე „ამაგის“ წევრებისათვის მათი შესაძლებლობების განვითარების მხრივ.

შემუშავდა ქედის მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი განვითარების სტრატეგია.

მიმდინარე პროექტის „ქედა ლიდერი“ ფარგლებში, ქედის ადგილობრივი განვითარების ჯგუფმა, CENN-მა და დემოკრატიის ინსტიტუტმა, 2018 წლის 20 სექტემბერს, გამოაცხადა 2018-2019 წლების საგრანტო კონკურსის პირველი ეტაპი. კონკურსში განაცხადის წარმოდგენა შეეძლოთ როგორც ფიზიკურ პირებს, ასევე საქართველოში რეგისტრირებულ იურიდიულ პირებს, რომლებიც თავიანთ საქმიანობას ქედის მუნიციპალიტეტში ახორციელებენ ან გეგმავენ განხორციელებას. 2018 წლის 20-28 დეკემბერს საგრანტო კონკურსის მეორე ეტაპის მონაწილეებისთვის ჩატარდა პროექტის სრული განაცხადის მოსამზადებელი ტრენინგები. საგრანტო კონკურსის მიზანია, ქედის ადგილობრივი განვითარების სტრატეგიის პრიორიტეტების შესაბამისად, მუნიციპალიტეტის თემების კეთილდღეობისა და ყოფითი პირობების გაუჯობება, სოფლად ეკონომიკური შესაძლებლობების გაძლიერება და ინოვაციური პროექტების განხორციელება.

CARITAS Czech Republic

ENPARD-ის ფარგლებში, CARITAS Czech Republic ახორციელებს პროექტს „ხულოს მუნიციპალიტეტში სოფლის განვითარებისა და დივერსიფიკაციის ხელშეწყობა“.

ხანგრძლივობა: 2017 – 2021 წლები.

ხულოს ადგილობრივი განვითარების ჯგუფი ჩამოყალიბდა 2018 წლის 22 იანვარს, ხოლო ოფიციალურად დარეგისტრირდა 2018 წლის 26 თებერვალს. მმართველი ჯგუფის შემადგენლობა განისაზღვრა 15 წევრით, საიდანაც 10 წევრის არჩევა მოხდა ფარული კენჭისყრით. მმართველ ჯგუფში წარმოდგენილია მერიის ერთი წარმომადგენელი, საკრებულოს ერთი და „ამაგების“ 2 წარმომადგენელი. მმართველი ჯგუფის არჩევნებზე მონაწილეობა მიიღო ხულოს განვითარების ჯგუფის 99 წევრმა, საერთო რაოდენობის 88.3%. მმართველი ჯგუფის 15 წევრიდან, 5 საჯარო სექტორს წარმოადგენს, 8 - სამოქალაქოს, 2 კი კერძოს. მე-15 წევრი CCRG-ის წარმომადგენელია, რომელიც ჩართული იქნება გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში.

ამჟამად, ხულოს LAG-ში განვითარებულია 136 პიროვნება, ამათგან 31 ქალი და 19 ახალგაზრდა. წევრთა სექტორული განაწილება შემდეგნაირად გამოიყურება: 24% კერძო სექტორი, 52% სამოქალაქო სექტორი და 24% საჯარო სექტორი. 2017-18 წლის განმავლობაში, ხულოს LAG-ის წარმომადგენლებმა მონაწილეობა მიიღეს სხვადასხვა ტრენინგში, რომლებიც, მეტწილად, უკავშირდებოდა ადგილობრივი განვითარების სტრატეგიის მომზადებას და LEADER მიდგომის ძირითადი პრინციპების შესწავლას. ტრენინგების ნაწილი ასევე უკავშირდებოდა LAG-ის წევრების შესაძლებლობებისა და უნარ-ჩვევების განვითარებას.

2018 წელს, ხულოს განვითარების ჯგუფი, გამოცდილების გაზიარების მიზნით, ეწვია ლაგოდეხისა და ბორჯომის მუნიციპალიტეტებს.

2018 წლის პირველ მაისს, პროექტის „სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები ევროპასთან თავისუფალი ვაჭრობის მხარდასაჭერად“, რომელსაც ახორციელებს People in Need Georgia, ხულოს LAG-ის ბაზაზე შეიქმნა ევროპასთან თავისუფალი ვაჭრობის (DCFTA) საინფორმაციო-რესურს მაგიდა.

2018 წლის 7-15 მაისს, ევროკავშირის მხარდაჭერით და ხორვატიის სოფლის განვითარების ქსელის (HMRR) ორგანიზებით, ხულოს ადგილობრივი განვითარების ჯგუფის წევრები სასწავლო ვიზიტით ხორვატიაში იმყოფებოდნენ. 2018 წლის 25 აგვისტოს, მერიასთან ერთად, ევროკავშირისა და ჩეხეთის რესპუბლიკის კარითასის მხარდაჭერით ორგანიზება გაუკეთდა ადგილობრივი პროდუქციის ფესტივალს.

2018 წლის 23 ივლისს, ხულოში, ხოლო 12 ოქტომბერს ბათუმში, ახლადშემუშავებული ადგილობრივი განვითარების სტრატეგიის წარდგენა მოხდა. ხულოს მუნიციპალიტეტში სტრატეგიის პრეზენტაცია მოეწყო ადგილობრივი თვითმმართველობების, სათემო გაერთიანება „ამაგების“ წარმომადგენლებთან, ფერმერებთან, კოოპერატივების და სხვა დაინტერესებულ მხარეთა წარმომადგენლებთან. ბათუმში CENN-მა და ჩეხეთის რესპუბლიკის კარიტასმა საქართველოში, ქედის და ხულოს მუნიციპალიტეტების ადგილობრივი განვითარების ჯგუფებთან ერთად, ადგილობრივი განვითარების სტრატეგიები უფრო ფართო აუდიტორიასთან წარადგინეს.

2018 წლის მაისში, შეიქმნა ხულოს LAG-ის ფონდების მოძიების ჯგუფი. ფონდების მოძიების ჯგუფის წევრებმა გაიარეს ტრენინგი „იდეიდან პროექტამდე“, რომელსაც ფასილიტაცია გაუწიეს ხორვატიის სოფლის განვითარების ქსელის (HMRR) ექსპერტებმა. ფონდების მოძიების ჯგუფის წარმომადგენლებმა ტრენინგზე შეიმუშავეს სოფლის მეურნეობისა და ტურიზმის მიმართულებით იდეები და 2019 წლის თებერვალში, ტურიზმის პროექტი წარადგინეს ამერიკის საელჩოს დემოკრატიის კომისიის მცირე გრანტების კონკურსზე. შედეგები ცნობილი იქნება 2019 წლის პირველ ნახევარში.

2018 წლის აგვისტოდან, ჩეხეთის რესპუბლიკის კარიტასმა საქართველოში (CCRG) ხულოს ადგილობრივი განვითარების ჯგუფთან ერთად, სრული საპროექტო განაცხადების კონკურსი ჩატარდა. ხულოს ადგილობრივი განვითარების ჯგუფის ბაზაზე შეიქმნა პროექტების შეფასების ჯგუფი და კონკურსის ორივე ეტაპზე შეფასების პროცესში განვითარების ჯგუფის წევრები აქტიურად იღებენ მონაწილეობას. შეფასების ჯგუფის წევრებმა გაიარეს ტრენინგი პროექტების შეფასებაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ ხულოს ადგილობრივი განვითარების ჯგუფი აქტიურად არის ჩართული მასშტაბურ გარემოსდაცვით კამპანიაში „#გარემოსგულისთვის“, რომელსაც CENN-ის WMTR II პროგრამა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან თანამშრომლობით და USAID-ის მხარდაჭერით ახორციელებს. კამპანიის ფარგლებში, ხულოს LAG-ის წევრების მიერ დასუფთავების რამდენიმე აქცია მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ჩატარდა. მსგავსი ტიპის აქციები მომავალშიც იგეგმება.

LEADER ჯგუფები აჭარაში

შუახევის ადგილობრივი ლიდერ ჯგუფი - ამაგი („შუახევის ლიდერ ამაგი“).

2018 წელს, შუახევისა და ქობულეთის მუნიციპალიტეტებში შექმნილმა აქტიურ მოქალაქეთა ადგილობრივმა გაერთიანებებმა, საქართველოს აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში LEADER მიდგომის შემდგომი დანერგვისა და არსებული ამაგების ქმედუნარიანობის გაზრდის მიზნით, საფუძველი ჩაუყარეს ამაგების გაერთიანებისა და მუნიციპალიტეტების ტეროტორიაზე მათი როლის გაფართოების პროცესს. ევროკავშირისა და საქართველოს გამოცდილებაზე დაყრდნობით, შემუშავდა შუახევის ადგილობრივი ლიდერ ჯგუფისა და ქობულეთის ადგილობრივი ლიდერ ჯგუფის წესდება. მოხდა მოქმედ ამაგებს შორის შუახევისა და ქობულეთის ლიდერ ჯგუფების საქმიანობის სახელმძღვანელო პრინციპებზე, საქმიანობის ფორმებზე და მმართველობით სტრუქტურაზე შეთანხმება.

ორგანიზაციების მისია: „ცხოვრების ხარისხის მუდმივი ზრდის ხელშეწყობა შუახევის სასოფლო დასახლებებში, სადაც საზოგადოების ყველა წევრი ისარგებლებს მდგრადი ეკონომიკური ზრდით მოტანილი სიკეთით და მაქსიმალურად იქნება გამოყენებული თითოეული მოქალაქის პოტენციალი სასოფლო დასახლებების განვითარების პროცესში“.

LEADER ამაგების მიზნობა:

სასოფლო დასახლებების განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკის დაგეგმვისა და განხორციელების ეფექტიანობის გაუმჯობესების ხელშეწყობა;

სასოფლო დასახლებების განვითარების რეგიონული და ადგილობრივი პროგრამების მონიტორინგისა და დიალოგის მექანიზმების ქმედითობის განმტკიცების ხელშეწყობა;

შუახევის სასოფლო დასახლებების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გაძლიერების ხელშეწყობა თემზე დაფუძნებული ადგილობრივი განვითარების ხედვის საფუძველზე;

საჯარო და კერძო თანამშრომლობის შესაძლებლობების მაქსიმალურად გაზრდის ხელშეწყობა ადგილობრივი ეკონომიკის დივერსიფიკაციისა და შუახევის საინვესტიციო საჭიროებების უზრუნველყოფის მიზნით;

საერთაშორისო, ეროვნული და ადგილობრივი გამოცდილების, ტექნოლოგიური განვითარებისა და ინოვაციის ეფექტურობის გამოყენების ზრდის მხარდაჭერა და, ამგვარად, ეკონომიკური, სოციალური და გარემოსდაცვითი მდგრადობის ხელშეწყობა;

კლიმატის ცვლილების ეკოლოგიური და სოციალური ზემოქმედების შემცირებისა და ტყის ეკოსისტემების მდგრადობის ამაღლების ხელშეწყობა;

საჯარო ინტერესების გათვალისწინებით, ახალი ინფრასტრუქტურისა და მომსახურების შექმნისა და არსებულის გაუმჯობესების ხელშეწყობა;

ჯანსაღი ცხოვრების წესის დამკვიდრების, კულტურული ფასეულობების წარმოჩენისა და დაცვის, ახალგაზრდების განათლებისა და განვითარების ხელშეწყობა;

შუახვევის სხვა საზოგადოებრივი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების ხელშეწყობა.

უმაღლეს მმართველობით ორგანოს წარმოადგენს წევრთა კრება, რომელიც შედგება სამოქალაქო, კერძო და საჯარო სექტორების წარმომადგენლებისაგან - ყველა წევრისგან, საიდანაც სამოქალაქო და კერძო სექტორის წარმომადგენლები უნდა შეადგენდნენ 51% ან მეტს. ორგანიზაციის ხელმძღვანელი ორგანოა მმართველობითი საბჭო, საიდანაც სამოქალაქო და კერძო სექტორის წარმომადგენლები უნდა შეადგენდნენ 51% ან მეტს. საბჭო უზრუნველყოფს წევრთა კრების გადანაცვლებების აღსრულებას, მართავს და უძღვება ორგანიზაციის ყოველდღიურ საქმიანობას წესდების შესაბამისად. ხელმძღვანელობისა და წარმომადგენლობის უფლებამოსილებას ახორციელებს აღმასრულებელი დირექტორი.

უკვე შემუშავდა შუახვევის მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი განვითარების სტრატეგია. დოკუმენტი უზრუნველყოფს კონცეპტუალურ სქემას მუნიციპალიტეტის სოციო-ეკონომიკური განვითარების მხარდაჭერისა და მისი მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებისთვის. სტრატეგია შემუშავდა ადგილობრივ „ამაგებთან“, სამოქალაქო საზოგადოებასთან, ბიზნესსექტორსა და ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოებთან ფართო კონსულტაციებზე დაყრდნობით, რომელიც მოიწონა „შუახვევის ადგილობრივი ლიდერ ჯგუფმა - ამაგი“. დოკუმენტი შემუშავდა LEADER-ის მიდგომის გამოყენებით, რაც სოფლის თემებს უზრუნველყოფს ინსტრუმენტით - დაინტერესებულ მხარეებთან ერთად ჩაერთონ ადგილობრივ განვითარებაში.

სტრატეგიის მომზადებისთვის განხორციელდა მეორადი მონაცემების ანალიზი, ძირითადად, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სამთავრობო უწყებებიდან, საქსტატიდან მიღებული ინფორმაციისა და სხვადასხვა კვლევაში არსებული ინფორმაციის საფუძვლებზე. ამასთან, ჩატარდა შეხვედრები „ამაგების“ წევრებთან, სადაც თემატურად განხილული იყო საკითხები: სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი და ბიზნესსაქმიანობა, ინფრასტრუქტურა და სოციალური სერვისები და გარემო და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა. დამატებით, სტრატეგიის შემუშავების მიზნით, მოხდა მუნიციპალიტეტის სხვადასხვა თემის მონახულება და არსებულ მდგომარეობაზე დაკვირვება.

ექსტენცია

საკონსულტაციო მომსახურება და მობილური ექსტენციის პროექტი

2018 წლის განმავლობაში, საკონსულტაციო მომსახურება გაენია 115 387 ფიზიკურ და იურიდიულ პირს. კონსულტაციების რაოდენობამ შეადგინა 49 972. მათ შორის: 33 764 დარგობრივი მიმართულებით და 16 208 სახელმწიფო პროგრამების თაობაზე.

მობილური ექსტენციის პროექტი 2018 წელს 54 მუნიციპალიტეტის 250-მდე სოფელში განხორციელდა. ფერმერთა ინტერესის გათვალისწინებით, სამინისტროს სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის მეცნიერთანამშრომლებთან და საინფორმაციო-საკონსულტაციო სამსახურის წარმომადგენლებთან ერთად, სავსე შეხვედრები გაიმართა, სადაც ხდებოდა არსებული პრობლემების განხილვა, კვალიფიციური რჩევებისა და რეკომენდაციების გაცემა. შეხვედრების ფორმატს დაემატა ერთდღიანი გაფართოებული შეხვედრა მუნიციპალიტეტის სპეციფიკის შესაბამისი დარგის მიმართულებით, რომელსაც ესწრებოდნენ ამ დარგში გარკვეული წარმატების მქონე ფერმერები, რათა კიდევ ერთხელ გაეცლოთ კონსულტაციები დარგის სამეცნიერო წრის წარმომადგენლებთან. აღნიშნული შეხვედრების ორგანიზებას ახორციელებდა რეგიონებთან ურთიერთობის დეპარტამენტის თანამშრომლები შესაბამისი საკურორტო რეგიონების მიხედვით ტერიტორიულ სამსახურებთან ერთად.

სოფლებში არსებული პრობლემების დეტალური შესწავლა და იდენტიფიცირება

2018 წელს გაგრძელდა რეგიონული სამმართველოებისა და საინფორმაციო-საკონსულტაციო სამსახურის თანამშრომლების მიერ საქართველოს მასშტაბით აგრარულ დარგთან დაკავშირებული პრობლემების იდენტიფიცირება და სისტემატიზაცია რეგიონული, მუნიციპალური და ადმინისტრაციული ერთეულების შრილში. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს რეგიონებთან ურთიერთობის დეპარტამენტში განხორციელდა მონოდებული ინფორმაციის ანალიზი და საბოლოო სახით წარედგინა ხელმძღვანელობას შემდგომი რეაგირებისათვის. პროცესი გაგრძელდება მომდევნო წელსაც.

ონლაინ მეთოდით საჭიროებების შეფასების პროგრამა

2018 წლის აგვისტოს პირველ ნახევარში, ჩატარდა როგორც რეგიონული სამმართველოების, ასევე საინფორმაციო-საკონსულტაციო სამსახურების ონლაინ ტესტირება დარგობრივი მიმართულებით, რომლის მიზანს წარმოადგენდა იმ საჭიროებების იდენტიფიცირება, რა მიმართულებითაც ამა თუ იმ სამსახურს გაძლიერება ესაჭიროება. შედეგების მიხედვით დაიგეგმა კვალიფიკაციის ასამაღლებელი ტრენინგ-კურსები. აღნიშნული პროგრამა განახორციელა გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციამ (FAO) რეგიონებთან ურთიერთობის დეპარტამენტთან თანამშრომლობით. ტრენინგების დაგეგმვა განხორციელდება გარემოს დაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის, პროექტების მართვის სააგენტოს ტრენინგცენტრის, ასევე, UNDP და FAO-ს პროექტების აქტიური ჩართულობით. აღნიშნული ასევე წარმოადგენს სასოფლო-სამეურნეო ექსტენციის 2018-2019 წლების სტრატეგიის სამოქმედო გეგმის ერთერთ მნიშვნელოვან ღონისძიებას.

ექსტენციის 2018-2019 წლების სტრატეგია

2017 წელს დამტკიცდა სასოფლო-სამეურნეო ექსტენციის 2018-2019 წლების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა. სტრატეგიის მიზანია არსებული საინფორმაციო-საკონსულტაციო სისტემის გარდაქმნა ფერმერთა რეალურ საჭიროებებზე ორიენტირებულ ექსტენციის სამსახურად. საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ექსტენციის უმთავრეს გამოწვევას წარმოადგენს ქვეყნის სოფლის მეურნეობის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება, ფერმერთათვის ახალი ტექნოლოგიების გაცნობისა და ცოდნის გადაცემის გზით.

2018 წელს შერჩეულ ორ საპილოტე რეგიონში - გურიასა და რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთში განხორციელდა სამოქმედო გეგმის მიხედვით გათვალისწინებული აქტივობები. პროცესს კოორდინაციას უწევდა რეგიონებთან ურთიერთობის დეპარტამენტი დონორი ორგანიზაციების აქტიური მხარდაჭერით. მუშაობა მიმდინარეობს 2018 წელს საპილოტე რეგიონებში გათვალისწინებული ღონისძიებების შესრულების მონიტორინგზე (UNDP), რის შემდეგაც დაიწყება 2019 წლის აქტივობები. მომზადებულია 2018 წლის ანგარიშები განეული მუშაობის შესახებ.

მოსავლის პროგნოზირების პროექტი

ამერიკის შეერთებული შტატების სოფლის მეურნეობის დეპარტამენტი (USDA) „საქართველოს სოფლის მეურნეობის პოლიტიკის ინიციატივის“ 4 წლიანი პროექტის ფარგლებში, საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დახმარებას უწევს მოსავლიანობის პროგნოზირების კვლევის დანერგვაში 2015 წლიდან, კახეთის, შიდა ქართლის, იმერეთის, გურიის და სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონული სამმართველოები და საინფორმაციო საკონსულტაციო სამსახურები ჩართულნი არიან მოსავლის წინასწარი პროგნოზირების პროექტში.

- კახეთი - მარცვლოვანი კულტურები (ხორბალი, სიმინდი);
- შიდა ქართლი - ხეხილი (ვაშლი);
- იმერეთი - მარცვლოვანი კულტურები (სიმინდი);
- სამეგრელო-ზემო სვანეთი - მარცვლოვანი კულტურები და ხეხილი (სიმინდი, თხილი, ციტრუსი);
- გურია - მარცვლოვანი კულტურები და ხეხილი (სიმინდი, თხილი, ციტრუსი).

სამსახურები აღჭურვილნი არიან შესაბამისი ხელსაწყოებით, განხორციელდა თანამშრომელთა გადამზადება. 2018 წელს დამატებით გადაეცათ Lenovo-ს ტაბლეტები (სულ 33 ცალი). პროცესის სწორად წარმართვას კოორდინაციას უწევს რეგიონებთან ურთიერთობის დეპარტამენტი.

ბექდური და ვიდეო მასალებით უზრუნველყოფა

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს რეგიონებთან ურთიერთობის დეპარტამენტის ორგანიზებით, ხორციელდება სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში შემავალ უწყებებში, მეცნიერებათა აკადემიაში, საერთაშორისო არასამთავრობო და დონორი ორგანიზაციებში მომზადებული თემატური საინფორმაციო მასალის მიწოდება რეგიონულ სამმართველოებისა და საინფორმაციო-საკონსულტაციო სამსახურებისთვის. აღნიშნული მასალა გადაეცემათ ფერმერებს/გლეხებს და ყველა დაინტერესებულ იურიდიულ/ფიზიკურ პირს.

ყოველწლიურად ვრცელდება 150 ათას ცალამდე საინფორმაციო მასალა, მათ შორის სამინისტროს ყოველთვიური გაზეთი „ჩვენი სოფელი“.

აგროფესტივალები

2018 წელს, რეგიონებთან ურთიერთობის დეპარტამენტისა და რეგიონული სამმართველოების ორგანიზებით, საქართველოს ყველა რეგიონში, სხვადასხვა სახალხო დღესასწაულის ფარგლებში, აგროფესტივალები ჩატარდა. პროექტის მიზანი იყო ადგილობრივი პროდუქციის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება, ექსტენციის სამსახურების მიერ განეული სამუშაოს შედეგებისა და სახელმწიფოს როლის წარმოჩენა კერძო სექტორის განვითარებაში, ადგილობრივი ფერმერების პროდუქციის რეალიზაციის ხელშეწყობა და აგროტურიზმის პოპულარიზება.

დარგობრივი განვითარება

DCFTA-ის ფარგლებში შემუშავებული საკანონმდებლო მიახლოების სიის შესაბამისად, მომზადდა და დამტკიცდა:

- ტექნიკური რეგლამენტი „სახელმწიფო ფიტოსანიტარიულ სასაზღვრო – საკარანტინო კონტროლს დაქვემდებარებული მცენარეული პროდუქტის სიჯანსაღის კონტროლის სიხშირის შემცირების კრიტერიუმებისა და დეტალური პირობების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 28 დეკემბრის დადგენილება N661;
- ტექნიკური რეგლამენტი „სასაზღვრო ინსპექციის პუნქტის გარდა კონტროლისათვის განსაზღვრულ სხვა ადგილზე მცენარეული პროდუქტების და სხვა ფიტოსანიტარიული რეგულირებადი ობიექტების იდენტიფიკაციის შემოწმების და მცენარეთა სიჯანსაღის კონტროლის პროცედურებისა და პირობების დადგენის შესახებ დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 15 დეკემბრის დადგენილება N556;
- ტექნიკური რეგლამენტი „ვაზის ვეგეტატიური გამრავლებისთვის საჭირო მასალების ბაზარზე განთავსების პირობების დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 3 დეკემბრის დადგენილება N588 ;
- ტექნიკური რეგლამენტი „ბოსტნეულის და ბაღრეულის გასამრავლებელი (გარდა თესლისა) და სარგავი მასალის ბაზარზე განთავსების პროცედურების დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბრის დადგენილება N553;
- ტექნიკური რეგლამენტი „დაცული ზონისა და მცენარის პასპორტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 13 დეკემბრის დადგენილება N591;
- ტექნიკური რეგლამენტი „მცენარეული და ცხოველური წარმოშობის პროდუქტებ(ზე)ში პესტიციდების ნარჩენების მაქსიმალური დონის განსაზღვრისათვის სახელმწიფო კონტროლის განხორციელებისას ნიმუშის აღების მეთოდების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 31 ოქტომბრის დადგენილება N516;
- „მოთხოვნები სურსათთან შეხებისათვის განკუთვნილი მასალებისა და საგნების მიმართ“ - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 5 ივნისის დადგენილება N317;
- „მოთხოვნები გენეტიკურად მოდიფიცირებული სურსათისა და ცხოველის საკვების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბრის დადგენილება N549;
- „ტექნიკური რეგლამენტის - გენეტიკურად მოდიფიცირებული ორგანიზმების მიკვლევადობისა და ეტიკეტირების, გენეტიკურად მოდიფიცირებული ორგანიზმებისაგან წარმოებული სურსათის/ ცხოველის საკვების მიკვლევადობის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბრის დადგენილება N548;
- „ბლუთანგის აღმოფხვრასა და კონტროლთან დაკავშირებული სპეციალური წესის შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 3 აგვისტოს დადგენილება N398;
- „შინაური ბინადარი ცხოველების საქართველოს საბაჟო საზღვარზე არაკომერციული გადაადგილების წესის დამტკიცების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბრის დადგენილება N551;
- ტექნიკური რეგლამენტის - ადამიანის მიერ მოხმარებისათვის განკუთვნილი ცხოველური წარმოშობის პროდუქტის წარმოება, გადამუშავება, დისტრიბუციასა და იმპორტთან დაკავშირებული ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვის წესის დამტკიცების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 13 დეკემბრის დადგენილება N587

ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დინამიურობის უზრუნველსაყოფად მომზადებული ცვლილებები:

- „სურსათის მიკრობიოლოგიური მაჩვენებლების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 10 ნოემბრის №581 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ.

ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დინამიურობის უზრუნველსაყოფად დამტკიცებული ცვლილებები:

- „სურსათში ზოგიერთი დამაბინძურებლის (კონტამინანტის) მაქსიმალურად დასაშვები ზღვრის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 9 ნოემბრის №567 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 31 დეკემბრის დადგენილება №690;
- „ფიტოსანიტარიული სასაზღვრო-საკარანტინო და ვეტერინარული სასაზღვრო-საკარანტინო კონტროლის განხორციელების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის N 429 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 13 დეკემბრის დადგენილება №589;
- „ფარმაცოლოგიურად აქტიური ნივთიერებების, მათი კლასიფიკაციისა და ცხოველური წარმოშობის სურსათში ნარჩენების მაქსიმალური ზღვრის შესახებ“ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 18 დეკემბრის №639 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 6 ნოემბრის დადგენილება №526;

დამტკიცებული ცვლილებები და ნორმატიული აქტები:

- „ხარისხის ნიშნის გამოყენების უფლების მინიჭების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2018 წლის 26 თებერვლის ბრძანება N2-106;
- „ტექნიკური რეგლამენტის – მომხმარებლისათვის სურსათის შესახებ ინფორმაციის მიწოდების თაობაზე დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 1 ივლისის №301 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 31 ოქტომბრის დადგენილება №519;
- „ფიტოსანიტარიული სასაზღვრო - საკარანტინო და ვეტერინარული სასაზღვრო -საკარანტინო კონტროლის განხორციელების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის N429 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბრის №552;
- „ფიტოსანიტარიული სასაზღვრო-საკარანტინო და ვეტერინარული სასაზღვრო-საკარანტინო კონტროლის განხორციელების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის N 429 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 13 დეკემბრის დადგენილება №589;
- „ფიტოსანიტარიული სასაზღვრო-საკარანტინო და ვეტერინარული სასაზღვრო-საკარანტინო კონტროლის განხორციელების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №429 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 7 სექტემბრის დადგენილება №456;
- „ფიტოსანიტარიული სასაზღვრო-საკარანტინო და ვეტერინარული სასაზღვრო-საკარანტინო კონტროლის განხორციელების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №429 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 24 აგვისტოს დადგენილება №436;
- „ფიტოსანიტარიული სასაზღვრო-საკარანტინო და ვეტერინარული სასაზღვრო-საკარანტინო კონტროლის განხორციელების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №429 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 27 მარტის დადგენილება №147;
- „ფიტოსანიტარიული სასაზღვრო-საკარანტინო და ვეტერინარული სასაზღვრო-საკარანტინო კონტროლის განხორციელების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №429 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 2 თებერვალის დადგენილება №50;
- „ვეტერინარულ კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქტების ექსპორტის დროს გამოსაყენებელი

ვეტერინარული სერტიფიკატების ფორმებისა და მათი გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №430 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 24 იანვარი დადგენილება №27;

- „ვეტერინარულ კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქტების ექსპორტის დროს გამოსაყენებელი ვეტერინარული სერტიფიკატების ფორმებისა და მათი გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №430 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 13 დეკემბრის დადგენილება №592 (არანაკლებ 140 კგ ცოცხალი მასის მქონე მსხვილფეხა საქონლის (მოზარდის) ექსპორტის აკრძალვა);
- „ვეტერინარულ კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქტების ექსპორტის დროს გამოსაყენებელი ვეტერინარული სერტიფიკატების ფორმებისა და მათი გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №430 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 25 ოქტომბრის დადგენილება №499 (შინაური ბინადარი ცხოველის გადამუშავებული საკვების ევროკავშირში ექსპორტის სერტიფიკატი);
- „საქართველოში წარმოებული და იმპორტირებული ვეტერინარული პრეპარატების სახელმწიფო რეგისტრაციის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 7 ივლისის N327 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 26 ივნისის დადგენილება N 341;
- „საქართველოში წარმოებული და იმპორტირებული ვეტერინარული პრეპარატების სახელმწიფო რეგისტრაციის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 7 ივლისის N327 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე - საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 6 ნოემბრის დადგენილება №525.

მომზადდა ცვლილებების პროექტები ან პროექტები:

- მომზადდა ცვლილები: „ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის N443 დადგენილებაში „ტექნიკური რეგლამენტის - „საქართველოში პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების სარეგისტრაციო გამოცდების, ექსპერტიზისა და რეგისტრაციის წესის დამტკიცების შესახებ“ ცვლილების შეტანის თაობაზე (ატვირთულია მთავრობაზე);
- „უშუალოდ ადამიანის მოხმარებისათვის განკუთვნილი სასმელი წყლის შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი ;
- „ვეტერინარული პრეპარატების რეგისტრაციის, წარმოების ავტორიზაციისა და კონტროლის წესის დამტკიცების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი (ატვირთულია მთავრობაზე);
- „ტექნიკური რეგლამენტის - ფრინველის ხორცის მარკეტინგული მოთხოვნების დამტკიცების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი (ატვირთულია მთავრობაზე);
- მომზადდა ცვლილებები: სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის კოდექსში (წარდგენილია პარლამენტში).

დამტკიცებული ტექნიკური რეგლამენტები:

- ტექნიკური რეგლამენტის „სპირტიანი სასმელების შესახებ დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბერი დადგენილება №554.

განხილული და შეთანხმებული იქნა სხვადასხვა სამინისტროს, საქვეუწყებო დაწესებულების მიერ მომზადებული ნორმატიული აქტები და სხვა დოკუმენტები:

- „ადამიანის კომპანიონ ცხოველთა კეთილდღეობის შესახებ“;
- საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის პროექტის თაობაზე;
- „სამეცნიერო-კვლევითი მიზნებისათვის ნარკოტიკული საშუალების, ფსიქოტროპული ნივთიერებებისა და პრეკურსორის შემცველი მცენარეებისა და სოკოების მიცელიუმის დათესვის, მოყვანისა და კულტივირების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2014 წლის 19 აგვისტოს №2-149 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ და „ვეტერინარული სამსახურისა და ცხოველთა ჭერის საქმიანობისათვის საჭირო საქართველოში სპეციალურ კონტროლს დაქვემდებარებულ ნივთიერებათა გამოყენების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2014 წლის 28 მაისის №2-107 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანების პროექტები;

- „საქართველოს საბაჟო კოდექსისა“ და „სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტები;
- „ტექნიკური რეგლამენტის - ყურძნისეული წარმოშობის სპირტიანი სასმელის წარმოების ზოგადი წესისა და ნებადართული პროცესების, მასალებისა და ნივთიერებების ჩამონათვალის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- „საქართველოს აგროკლიმატური ზონების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანების პროექტი;
- „იმ ბიზნესოპერატორის აღიარების წესი, რომლის საქმიანობა დაკავშირებულია მცენარეთა დაცვის სფეროსთან“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი
- „სურსათის/ცხოველის საკვების ჯანმრთელობის სერტიფიკატის გაცემის წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- საქართველოს გარემოს და ჯანმრთელობის 2018-2022 წლების ეროვნული სამომხედო გეგმის (NEHAP-2) დამტკიცების თაობაზე - საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- „სავალდებულო პროფილაქტიკურ იმუნიზაციას დაქვემდებარებულ საქმიანობათა ნუსხის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანების პროექტი;
- ტექნიკური რეგლამენტის - ღვინის წარმოების ზოგადი წესისა და ნებადართული პროცესების, მასალებისა და ნივთიერებების განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- „საქართველოს საგადასახადო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი;
- „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი;
- „დასაქმების სტანდარტული ეროვნული კლასიფიკატორის“ ძირითადი ნაწილის პროექტი;
- „ტექნიკური რეგლამენტის - „პლასტიკის და ბიოდეგრადირებადი პარკების რეგულირების წესის“ დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- „რისკის ანალიზის ფარგლებში რისკის შეფასების, რისკის მართვისა და რისკის კომუნიკაციის პროცედურების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- „საქართველოში წარმოებული და იმპორტირებული ვეტერინარული პრეპარატების სახელმწიფო რეგისტრაციის და სახელმწიფო კონტროლის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 7 ივლისის N327 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე... „ტექნიკური რეგლამენტის-ვეტერინარული საქმიანობის განმახორციელებელი ბიზნესოპერატორების საქმიანობასთან დაკავშირებული მოთხოვნების დამტკიცების შესახებ“ და „ვეტერინარული საქმიანობის განმახორციელებელი ბიზნესოპერატორების და აგრარული ბაზრების/ბაზრობების, სადაც ხორციელდება ცოცხალი ცხოველის რეალიზაცია, ვეტერინარული სახელმწიფო კონტროლის განხორციელების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტები;
- „სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლის განხორციელების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 16 ოქტომბრის №533 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის, ასევე სხვა სამინისტროების მიერ შექმნილ სამუშაო ჯგუფებში მონაწილეობა:

- ევროკავშირის დაფინანსებითა და სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) მიერ განსახორციელებელი „სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შესაძლებლობათა განვითარების“ პროექტთან თანამშრომლობის მიზნით სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში ;
- შინაგან საქმეთა სამინისტროს ქბრბ საფრთხეების, ქიმიური უსაფრთხოების სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში;
- სტანდარტიზაციის ეროვნული სააგენტოს ტექნიკური კომიტეტის ფარგლებში;
- სტანდარტიზაციის ეროვნული სააგენტოს „სურსათის ტექნიკური კომიტეტის“ ფარგლებში;

- სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანებით შექმნილ მეცხოველეობის, მეღორეობის, მეფრინველეობის, განვითარების სტრატეგიაზე მომუშავე სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში;
- საქართველოში სასმელი წყლისა და სანიტარიის გლობალური ანალიზისა და შეფასების ეროვნულ სამუშაო ჯგუფის (GLAAS 2016/2017) ფარგლებში;
- შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებით შექმნილი „სამედიცინო ნარჩენების მართვის“ უწყებათაშორის სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში;
- სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანებით შექმნილი „საქართველოში მესაქონლეობის განვითარების პროგრამის“ შემუშავების მიზნით შექმნილი სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში;
- განათლების მინისტრის ბრძანების საფუძველზე შექმნილი „ვეტერინარიის რეგულირებად დარგად ქცევასთან“ დაკავშირებული სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში;
- მაიონებული გამოსხივების, რადიოაქტიური ნივთიერებების ტრანსპორტირების და ნარჩენების უსაფრთხოების სფეროში მდგრადი განათლებისა და ტრენინგების ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბების მიზნით უწყებათაშორის სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში.
- განათლების ხარისხისა და აკრედიტაციის სამსახურის უფროსის ბრძანებით შექმნილი „ვეტერინარიის მიმართულების უმაღლესი განათლების დარგობრივ საბჭოს“ ფარგლებში.

საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და არასამთავრობო სექტორთან თანამშრომლობა

- FAO - GM Foods Platform-ის ფარგლებში;
- WTO- SPS-ის ფარგლებში;
- CIB-პროექტის ფარგლებში;
- სხვადასხვა არასამთავრო ორგანიზაციასთან (მომხმარებელთა უფლებების დაცვა, სტრატეგიული განვითარებისა და კვლევების ცენტრი, გარემო და რისკი, ევრაზიის თანამშრომლობის ფონდი, დარგობრივი და პროფესიული ასოციაციები და სხვ);
- ამერიკის შეერთებული შტატების ჯანმრთელობისა და ადამიანის სერვისების დეპარტამენტის - დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრი (CDC)

სხვა საქმიანობები:

- „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - სურსათის ეროვნული სააგენტოს სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარული და ფიტოსანიტარიული სახელმწიფო კონტროლის 2018 წლის პროგრამის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანების პროექტის განხილვა და რეკომენდაციების მომზადება;
- აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ ბრძოლის 2018 წლის პროგრამის სამოქმედო გეგმის თაობაზე მოსაზრებებისა და წინადადებების მომზადება;
- ქვეყანაში აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ გასატარებელი ღონისძიებების შესახებ საქართველოს მთავრობის განკარგულების პროექტის თაობაზე მოსაზრებებისა და წინადადებების მომზადება;
- მომზადდა ფიტოსანიტარიული საბჭოს დებულება;
- სამუშაო შეხვედრები სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში, არასამთავრობო და სამიზნე ჯგუფებთან (ბიზნესოპერატორები, დარგობრივი ასოციაციები);
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებში, მომზადდა ასოცირების შესახებ შეთანხმებისა და ასოცირების დღის წესრიგის განხორციელების 2018 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმის CBRN (ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული, ბირთვული) აქტივობების შესრულების 6 თვის და წლიური ანგარიშები;
- ქბრბ საფრთხეების შემცირებისა და უსაფრთხოების მართვის გაეროს მეგობართა ჯგუფის მიერ მომზადებული რეზოლუციის პროექტში ევროკავშირის მიერ შეტანილი ცვლილებების თაობაზე შენიშვნები;
- ღორის აფრიკული ცხელებასთან ბრძოლის სამოქმედო გეგმა და მიზნობრივი პროგრამა;
- „ტექნიკური რეგლამენტის – მომხმარებლისათვის სურსათის შესახებ ინფორმაციის მიწოდების თაობაზე დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 1 ივლისის N2301 დადგენილებით გათვალისწინებულ მოთხოვნებთან დაკავშირებით სრულყოფილი პრეზენტაციის მომზადება და ბიზნესოპერატორებისათვის გაცნობა;

- სსიპ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის პროექტის „საქართველოში სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული სისტემების გაფართოება და პროფესიული განათლების მოდერნიზაცია“ მეოთხე კომპონენტის „სოფლის მეურნეობის სფეროში პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამებისთვის საგანმანათლებლო რესურსების ჩამოყალიბება“ მომზადდა პროფესიული სტუდენტის სახელმძღვანელო „**სურსათის უვნებლობა**“;
- საქართველოს კანონპროექტის „საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის შესახებ“ შემუშავებაში მონაწილეობა.

სოფლის განვითარების სამმართველო

2018 წლის განმავლობაში სამმართველოს მიერ აქტიური თანამშრომლობა მიმდინარეობდა ადგილობრივი განვითარების ჯგუფებთან. განხორციელდა რამდენიმე სამუშაო შეხვედრა. მოხდა მათი ინიციატივების განხილვა და ანალიზი. ასევე, მუშაობა მიმდინარეობდა ადგილობრივი განვითარების ჯგუფებთან ქმედითი მექანიზმების ჩამოყალიბების მიმართულებით.

ასევე, საანგარიშო პერიოდში, სოფლის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, სამმართველო აქტიურად თანამშრომლობდა UNDP-ის წარმომადგენლებთან.

სოფლის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, 2019 წელს დაგეგმილია აგროტურიზმის მიმართულებით პროექტების მომზადება.

სოფლის მეურნეობის სამმართველო

- სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული იჯარა/ნასყიდობის ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ და სამინისტროში წარმოდგენილ ინფორმაციებზე (ყოველწლიურად 1300 ზერილზე მეტი) რეაგირება და საპასუხო/დასტურის წერილების მომზადება. წარმოდგენილი ინფორმაციის/დოკუმენტაციის ელექტრონულ ბაზაში შეტანა;
- მინისტრის ბრძანებებით შექმნილი, დარგების განვითარებაზე მომუშავე სამუშაო ჯგუფების მიერ მომზადებული ანალიტიკური დოკუმენტების (პრეზენტაციების) განახლება (18 დარგი - მესაქონლეობა, ბიონარმოება, მეთამბაქოობა, მეკარტოფილეობა, კენკროვანი კულტურების წარმოება, მეაბრეშუმეობა, მებოსტნეობა, მეთევზეობა, მეთხილეობა, მეფრინველეობა, მეფუტკრეობა, მედორეობა, მეციტრუსეობა, მეცხვარეობა, მწვანეხეობის წარმოება, საკვებწარმოება, მეჩაიეობა, მემარცვლეობა, შაქრის ქარხლის წარმოება);
- მომზადდა წინადადებები საძოვრების გამოყენებასთან დაკავშირებით;
- სოფლის მეურნეობის ტექნოლოგიური პროცესების ეკონომიკური შეფასება (ხორბალი, ქერი, სიმინდი, ლობიო, კარტოფილი, ხახვი, ნიორი, კომბოსტო, სტაფილო, ქარხალი, წინაკა, ნესვი, თხილი, კაკალი, მანდარინი, ხურმა, კივი, ვაშლი, ყურძენი, მაცვალი, ჟოლო, მოცვი, პომიდორი (სათბური), კიტრი (სათბური), მეძროხეობა, მოზარდის სუქება, ბროილერის ქათამის სუქება, მეკარტოფილეობა, მეფუტკრეობა);
- მომზადდა მრავალწლოვანი ნარგავების გაშენებაზე სავარაუდო ხარჯები (ვაშლი, ატამი, მანდარინი, თხილი, ვენახი (რქაწითელი, საფერავი), ზეთისხილი, მოცვი, ჟოლო, მაცვალი, მარწყვი, ნუში, ქლიავი, ტყემალი, კაკალი, ხურმა);
- ბელარუსული ქარხნის „GOMSELMASH“ სპეციალისტებთან ერთად, შემუშავდა საქართველოს მძიმე ნიადაგობრივ პირობებში მუშაობისათვის ახალი მოდერნიზებული კარტოფილის ამომყრელ-დამტვირთველი მანქანის ტექნიკური დოკუმენტაცია და სამუშაო ნახაზები, რის საფუძველზეც ქარხანამ დაიწყო აღნიშნული მანქანის დამზადება და რომლის საწარმოო გამოცდა ჩატარდა კარტოფილის მოსავლის აღების დროს. მიმდინარეობს მანქანის დახვეწის სამუშაოები;
- სამმართველოს თანამშრომლებმა/სპეციალისტებმა აქტიური მონაწილეობა მიიღეს „მაღალმთიან რეგიონებში სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სათიბ-საძოვრების რაციონალური გამოყენებით მესაქონლეობის განვითარების“ სახელმწიფო პროგრამის განხორციელებაში;
- ქვეყანაში არსებული მაღალტექნოლოგიური ხილისა და ბოსტნეულის შესანახი სამაცივრე საწყობების შესახებ ინფორმაციის მოძიება და ანალიზი;
- თანამშრომლებმა მონაწილეობა მიიღეს ყურძნისა და ატმის რთველის ხელშეწყობის ღონისძიებების ორგანიზებულად წარმართვისათვის შექმნილ სამუშაო ჯგუფებში;
- ჩატარდა და გრძელდება სამუშაოები თევზის მეურნეობების დარგის ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზის გასაუმჯობესებლად;

- ჩატარდა და გრძელდება სამუშაოები მეთევზეობის დარგში პროფესიული მომზადების/გადამზადების, ფერმერების ექსტენციის და ცოდნის ამაღლების პროგრამების და შესაბამისი სახელმძღვანელო მასალების მოსამზადებლად;
- მიმდინარეობს სამუშაოები მეთევზეობის დარგის მენარმეებისათვის „აკვაკულტურის წარმოების საგზაო რუკის შესამუშავებლად“;
- მიმდინარეობს სამუშაოები „საქართველოს თევზსამეურნეო კადასტრის“ და ინფორმაციის აკუმულირების სისტემის ჩამოსაყალიბებლად;
- მომზადდა საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი მესაქონლეობის პროდუქტიულობის ამაღლების შესახებ;
- მომზადდა წინადადება (კენკროვანი კულტურები) „დანერგე მომავალი“ სახელმწიფო პროგრამის დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 12 თებერვლის N56 დადგენილებაში ცვლილებების შეტანის თაობაზე;
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის და სხვა სამინისტროების მიერ დარგების მიხედვით შექმნილ სამუშაო ჯგუფებში მონაწილეობა;
- საქართველოს ეროვნულ მეცნიერებათა აკადემიაში შექმნილი კომისიების მუშაობაში მონაწილეობა (აგროინვესტიციების და მიწის მართვის მეცნიერული უზრუნველყოფის კომისიები);
- ტექნიკის ხელმისაწვდომობის გაზრდის მიზნით ა(ა)იპ პროექტების მართვის სააგენტოში შექმნილ სპეციალურ ჯგუფთან ერთად, მომზადდა პროგრამა „აიღე მოსავალი“. სამინისტროს ბიუჯეტში პროგრამის განხორციელების მიზნით გათვალისწინებულია 4 მილიონი ლარი;
- მომზადდა რეკომენდაცია გადამამუშავებელი და შემნახველის სანარმოების პროექტების პრიორიტეტებში ერთი პუნქტის დამატების შესახებ - „სამამულო სასოფლო-სამეურნეო მანქანების წარმოების ხელშეწყობა“. აღნიშნული პუნქტი ითვალისწინებს თანადაფინანსების პრინციპით ისეთი მარტივი ტიპის სასოფლო-სამეურნეო მანქანის სანარმოების შექმნას, სადაც შესაძლებელი იქნება დამზადდეს სამამულო წარმოების დიდი მოთხოვნილების მანქანა-იარაღები (მაგალითად გუთანი, სათესი, კულტივატორი, სასხურებლები და სხვა). ასეთი წარმოების შექმნა ხელს შეუწყობს ფერმერების სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდას;
- ფერმერთა ბაზების ოპერატიული ინფორმაციის დამუშავება;
- მეცხოველეობის, მემცენარეობის და მეთევზეობის დარგებში ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის მიღება-დამუშავება და დარგის განვითარების მიზნით რეკომენდაციების შემუშავებაში მონაწილეობის მიღება;
- სამმართველოს თანამშრომლებმა აქტიური მონაწილეობა მიიღეს „ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის“ პროგრამის განხორციელების პროცესში, კერძოდ შემუშავდა პროგრამით გათვალისწინებული, გრეხილი შავი ჩაის წარმოებისათვის საჭირო, მეჩაიეობის კოოპერატივებისთვის გადასაცემი ტექნოლოგიური ხაზისა და მოწყობილობა-დანადგარების პარამეტრები და ნუსხა.

გარემოს დაცვა და კლიმატის ცვლილება

საქართველოში წყლის რესურსების მდგრადი მართვის ევროპული და საერთაშორისოდ აღიარებული პრინციპების დანერგვის მიზნით:

- შემუშავდა „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ კანონპროექტი, რომელიც შეესაბამება საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების მოთხოვნებს. კანონპროექტით გათვალისწინებულ სიახლეებზე ინფორმირების მიზნით, USAID-ის მხარდაჭერით გაიმართა შეხვედრები საქართველოს პარლამენტში, აგრეთვე სტუდენტებთან, მას-მედიასთან და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან. კანონის პროექტის წარდგენა საქართველოს პარლამენტში დაგეგმილია 2019 წლის საგაზაფხულო სესიაზე;
- მომზადდა „ზედაპირული წყლის ხარისხის სტანდარტების შესახებ“ და „წყლის რესურსების მონიტორინგის დაგეგმვისა და განხორციელების წესის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტები;
- საერთაშორისო პროექტის „ევროკავშირის წყლის ინიციატივა+“ მხარდაჭერით დაიწყო ალაზანი-იორის და ხრამი-დებედას სააუზო მართვის გეგმების შემუშავება;
- ევროკავშირის პროექტის ფარგლებში გერმოს ევროპის ეკონომიკური კომისიის შვიდ ინდიკატორზე დაფუძნებით მომზადდა წყლის რესურსების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი შეფასება;

ქვეყანაში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების და ატმოსფერული ჰაერის დაცვის ევროპული სტანდარტების დანერგვის მიზნით:

- შემუშავდა და საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 26 ივნისის N383 დადგენილებით დამტკიცდა „ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის სტანდარტების დადგენის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტი“. შედეგად, 2018 წლის 1 აგვისტოდან ქვეყანაში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის შეფასება თანამედროვე ევროპული სტანდარტების საფუძველზე ხორციელდება;
- განხორციელდა ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის მობილური ავტომატური სადგურის შექმნა, რომლის საშუალებით მონიტორინგის წარმოება შესაძლებელია ქვეყნის სხვადასხვა ტერიტორიაზე, რაც საშუალებას იძლევა მოხდეს ე.წ. ცხელი წერტილების იდენტიფიცირება და მონიტორინგის ქსელის შემდგომი გაფართოების უკეთ დაგეგმვა. ამასთან, 2018 წელს გაიზარდა იმ დასახლებული პუნქტების რაოდენობა, სადაც ჰაერის ხარისხის ინდიკატორული გაზომვები ხორციელდება. დღეს ინდიკატორული გაზომვების გზით ჰაერის ხარისხის შეფასება ქვეყნის 25 მუნიციპალიტეტში ხორციელდება;
- ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის, მისი გაუმჯობესების ღონისძიებების, დაბინძურების წყაროების და ატმოსფერული ჰაერისა და ადამიანის ჯანმრთელობის დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით მოსახლეობის დროულად და მარტივად აღსაქმელი ფორმით ინფორმირების მიზნით შეიქმნა ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის პორტალი: air.gov.ge;
- მომზადდა და საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბრის N550 დადგენილებით ცვლილებები შევიდა „დიზელის საწვავის შემადგენლობის ნორმების, ანალიზის მეთოდებისა და მათი დანერგვის ღონისძიებათა შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2005 წლის 25 დეკემბრის №238 დადგენილებაში. შედეგად, 2020 წლის 1 იანვრიდან ქვეყანაში დიზელის საწვავის ხარისხი ევრო 5 სტანდარტამდე აიწევს, ხოლო 2019 წლის 1 იანვრიდან იგი ევრო 4 სტანდარტს გაუტოლდა;
- წინა წლებთან შედარებით მნიშვნელოვნად გააქტიურდა საწვავის ხარისხის სახელმწიფო კონტროლი. კერძოდ, 2018 წელს 143 ავტოგასამართ სადგურზე მოხდა 250-მდე საწვავის სინჯის აღება.

მინის რესურსების დაცვისა და მდგრადი მართვის, მინის დეგრადაციის შემცირების, დეგრადირებული მიწების აღდგენისა და ნიადაგის დაბინძურების შემცირების მიზნით:

- მომზადდა „ნიადაგის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი. კანონის პროექტი აერთიანებს „ნიადაგის დაცვის შესახებ“ და „ნიადაგების კონსერვაციისა და ნაყოფიერების აღდგენა-გაუმჯობესების შესახებ“ საქართველოს კანონებს. ჩასწორდა კანონებში არსებული ტერმინები. აღნიშნული კანონის პროექტის მიღებით სახელმწიფო დაწესებულებებსა და მინის ნაკვეთის მესაკუთრეს/მფლობელს შორის მკაფიოდ გაიმიჯნება ნიადაგის დაცვის სფეროში უფლება-მოვალეობები. ნიადაგური საფარის დაცვის მიზნით, კანონის პროექტი ითვალისწინებს მონიტორინგის სისტემის შექმნას, როგორც ნიადაგის ხარისხობრივ მაჩვენებლებზე, ასევე ნიადაგის დაბინძურებაზე. სამენარმეო ან და სხვა საქმიანობის განხორციელებისას გამკაცრდება ნიადაგის ნაყოფიერი ფენების მართვის მექანიზმები და დარეგულირდება ნიადაგის ექსპორტთან დაკავშირებული საკითხები;

- მომზადდა საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი „ნიადაგის დაბინძურების ხარისხის ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“. დადგენილების პროექტის მიხედვით განახლდება ნიადაგის მძიმე მეტალებით დაბინძურების ზღვრულად დასაშვები კონცენტრაციები და დადგინდება ნიადაგების დაცვის ჰიგიენური მოთხოვნები სხვადასხვა სახის საქმიანობის უარყოფითი ზემოქმედებისაგან, რამაც შესაძლებელია გამოიწვიოს მათი სამეურნეო-საყოფაცხოვრებო მიზნებისათვის გამოყენების შეზღუდვა და/ან უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინოს მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე. ტექნიკური რეგლამენტი აგრეთვე განსაზღვრავს ნიადაგის ხარისხის კონტროლის წესს;
- მიწის დეგრადაციის მონიტორინგის გაუმჯობესების მიზნით, შემუშავებულია საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი „მიწის დეგრადაციის ეროვნული ინდიკატორები და მათი განსაზღვრის მეთოდოლოგია“;
- მომზადდა ქარსაფარი ზოლების მართვის ეროვნული კონცეფცია, რომელიც საფუძვლად დაედო საქართველოს კანონის პროექტს „ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლების შესახებ“;
- პარლამენტის აგრარულ საკითხთა კომიტეტთან ერთად მომზადდა საქართველოს კანონის პროექტი „ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლების შესახებ“, რომელიც დაარეგულირებს საქართველოს ტერიტორიაზე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთებზე ქარსაფარი ზოლების ინვენტარიზაციასთან, სტატუსის მინიჭებასთან, რეგისტრაციასთან, აღდგენა-გაშენებასთან, მართვასთან და სარგებლობასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს, მიუხედავად მათი საკუთრების ფორმისა. „ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლების შესახებ“ კანონის პროექტისთვის მომზადდა რეგულირების ზეგავლენის შეფასების (RIA) დოკუმენტი;
- დღეისათვის ცალკეულ მუნიციპალიტეტებში დონორების მიერ დაფინანსებული პროექტების ფარგლებში მიმდინარეობს და დაგეგმილია ქარსაფარი ზოლების გაშენება. დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტში გაშენდა 6,5 კმ ქარსაფარი ზოლი. ქარსაფარი ზოლების გაშენება დაგეგმილია გარდაბნის, გორისა და ქარელის მუნიციპალიტეტებშიც;
- მომზადდა და გაეროს გაუდაბნობასთან ბრძოლის კონვენციის სამდივნოს წარედგინა 2016-2017 წწ ეროვნული ანგარიში კონვენციის განხორციელების შესახებ.
- ევროკავშირის პროექტის „ერთიანი გარემოსდაცვითი საინფორმაციო სისტემების პრინციპების და პრაქტიკის განხორციელება აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში (ENI SEIS East II)“ ფარგლებში თბილისის ტერიტორიისთვის მომზადდა მინათდაფარულობის რუკა CORINE-ს მეთოდით.

ქვეყანაში კლიმატის ცვლილების გამომწვევი აირების შემცირებისა და კლიმატის ცვლილებით განპირობებულ ბუნებრივ კატასტროფებთან ადაპტაციის მიზნით:

- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ, გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მხარეთა 21-ე კონფერენციის გადაწყვეტილების თანახმად, 2018 წლის 18 სექტემბრიდან ოფიციალურად დაიწყო საქართველოს ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის დოკუმენტის მომზადება „პარიზის შეთანხმებისთვის“. აღნიშნული დოკუმენტი განსაზღვრავს კლიმატის ცვლილების სფეროში ქვეყნის პოლიტიკას კლიმატის ცვლილებისადმი მოწყვლადი ჯგუფების: ქალები, ბავშვები, ხანდაზმულები, შშმ პირები და ბუნებრივი კატასტროფების შედეგად გადაადგილებული პირები გათვალისწინებით;
- „პარიზის შეთანხმებით“ ნაკისრი ვალდებულების განხორციელებისა და მონიტორინგის უზრუნველსაყოფად, დაიწყო კლიმატის ცვლილების სამოქმედო გეგმაზე 2021-2030 (CAP) მუშაობა. პროექტის მიზანია, მომზადდეს კლიმატგონივრული განვითარების სამოქმედო გეგმა ეკონომიკის შემდეგი სექტორებისთვის: ენერჯის გენერაცია და გადაცემა, მშენებლობა, ტრანსპორტი, სოფლის მეურნეობა, სატყეო სექტორი, ნარჩენების მართვა და მრეწველობა. მომზადდა ტრანსპორტის სექტორის ღრმა ანალიზი. აღნიშნული ხორციელდება გერმანიის გარემოს დაცვის, ბუნების კონსერვაციისა და ბირთვული უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტროს მხარდაჭერით;
- გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციით ნაკისრი ვალდებულების შესაბამისად, მომზადდა საქართველოს მეორე ორწლიანი განახლებული ანგარიშის (BUR2) სამუშაო ვერსია. ანგარიშის მიზანია აღიწეროს კლიმატის ცვლილების გამომწვევი აირების შემცირების ღონისძიებების განხორციელების მდგომარეობა და შეფასდეს საქართველოში აღნიშნული აირების გაფრქვევის დონე 2015 წლისათვის. აღნიშნული ღონისძიება ხორციელდება გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით;
- გაეროს განვითარების პროგრამასთან თანამშრომლობით მომზადდა პროექტი „მრავალმხრივი საფრთხეების ადრეული გაფრთხილების სისტემის გაფართოება და კლიმატთან დაკავშირებული

ინფორმაციის გამოყენება საქართველოში“, რომელიც დაფინანსდა კლიმატის მწვანე ფონდის მიერ 27 მლნ აშშ დოლარისა და შვეიცარიის განვითარების სააგენტოს მიერ 5 მლნ აშშ დოლარის ოდენობის გრანტით. პროექტის განხორციელების შედეგად, მთელი ქვეყნის მასშტაბით გაფართოვდება ჰიდრომეტეოროლოგიური დაკვირვების ქსელი, დაინერგება ადრეული შეტყობინების ეროვნული სისტემა და გაძლიერდება მოდელირების შესაძლებლობები;

- მომზადდა პროექტი „მწვანე ქალაქები“, რომლის მიზანია საქართველოს მსხვილ ქალაქებში დაინერგოს კლიმატგონივრული ტექნოლოგიები და გაუმჯობესდეს ურბანული სერვისები. პროექტი დაფინანსდა კლიმატის მწვანე ფონდის მიერ. პროექტის განმახორციელებელია ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD) და პროექტი მოიცავს 9 ქვეყანას, მათ შორის საქართველოს;
- დასრულდა კლიმატის მწვანე ფონდისათვის ეროვნული პროგრამის მომზადება. დოკუმენტი მოიცავს საქართველოს მიერ იდენტიფიცირებულ ფონდთან სათანამშრომლო პრიორიტეტულ მიმართულებებს და წარმოადგენს გზამკვლევს, თუ როგორ მოიპოვოს ქვეყანამ ფონდიდან დამატებითი დაფინანსება;
- პროექტის „ინტეგრირებული კლიმატის ცვლილების პოლიტიკა“ VICLIM ფარგლებში, ოთხი მუნიციპალიტეტისთვის მომზადდა მერების შეთანხმების შეფასებითი ანგარიში. პროექტის მიზანია მუნიციპალიტეტებში კლიმატის ცვლილების პოლიტიკის შესწავლა და კლიმატის ცვლილების გამომწვევი აირების შემამცირებელი ღონისძიებების შეთავაზება. აღნიშნული პროექტი ხორციელდება გერმანიის გარემოს დაცვის, ბუნების კონსერვაციისა და ბირთვული უსაფრთხოების ფედერალური სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით;
- 2018 წელს, პროექტის „ინფორმაცია მნიშვნელოვანია“ ფარგლებში, მომზადდა სარეკომენდაციო ანგარიში „კლიმატის ცვლილების პოლიტიკის განხორციელებისთვის ინსტიტუციური მოწყობა საქართველოში“ და „ფტორირებული გაზების აღრიცხვის სახელმძღვანელო“. აღნიშნული პროექტის მიზანია ხელი შეუწყოს საქართველოში კლიმატის ცვლილების სფეროში არსებული ანგარიშგების სისტემის განვითარებას. პროექტი ხორციელდება გერმანიის გარემოს დაცვის, ბუნების კონსერვაციისა და ბირთვული უსაფრთხოების ფედერაციული სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით.

მდგრადი განვითარების მიზნების განხორციელებისა და მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი პროცესების პრინციპების დანერგვის მიზნით:

- სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებში მომზადდა და მთავრობის ადმინისტრაციას მიეწოდა განახლებული ანგარიში SDGs-ის ამოცანების განხორციელების შესახებ, ასევე, იმ ამოცანების შესახებ, რომელთა ნაციონალიზაცია სამომავლოდ მიზანშეწონილია; შემუშავდა SDGs-ის ახალი ამოცანების ნაციონალიზაციისა და მათი განხორციელების გეგმების პროექტები;
- მომზადდა სამინისტროს 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმა SDGs-ის განხორციელების ხელშესაწყობად გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციასთან (FAO) თანამშრომლობის ფარგლებში;
- SDGs-ის განხორციელების და მწვანე ეკონომიკის განვითარების მონიტორინგის მიზნით ეროვნულ დონზე მომზადდა და გაეროს ევროპის ეკონომიკურ კომისიას (UNECE) წარედგინა „მწვანე ეკონომიკის შესახებ ბათუმის ინიციატივის“ (BIG-E) და „ბათუმის ქმედებების სუფთა ჰაერისთვის“ (BACA) განხორციელების შესახებ ერთი წლის ანგარიში (2017-2018);
- სამინისტროს ჩართულობით და გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებასთან (GIZ) თანამშრომლობით მომზადდა „განათლება მდგრადი განვითარებისთვის“ (ESD) 2019-2022 წლების ეროვნული სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის პროექტი;
- ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (WHO) „გარემო და ჯანმრთელობის“ პროცესის ფარგლებში საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროსთან თანამშრომლობით დაიწყო მუშაობა გარემოსა და ჯანმრთელობის ეროვნულ მოქმედებათა პორტფოლიოს შემუშავებაზე;
- სამინისტრომ აქტიური მონაწილეობა მიიღო „საქართველოს 2018-2022 წლების გარემოს და ჯანმრთელობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის“ (NEHAP 2) შემუშავებაში;
- გაეროს გარემოსდაცვით პროგრამასთან (UNEP) თანამშრომლობით 2018 წლის თებერვალში სამინისტროს ორგანიზებით საქართველოში ჩატარდა რეგიონული სამუშაო შეხვედრა მდგრადი განვითარების მიზნების შესახებ, რომლის ძირითად თემას წარმოადგენდა გარემოს, ჯანმრთელობასა და გენდერს შორის ურთიერთკავშირი;

- მომზადდა და UNEP-ს წარედგინა წინადადებები და მოსაზრებები გაეროს „გარემოს გლობალურ პაქტთან“ დაკავშირებით (პაქტის მიღების მიზანშეწონილობა, მოქმედების სფერო, პარამეტრები, პრაქტიკაში გამოყენება და სხვა), რომელიც ითვალისწინებს იურიდიულად სავალდებულო ახალი ინსტრუმენტის შემუშავებას მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი შეთანხმებებისა და პროცესებში არსებული ხარვეზების აღმოფხვრის მიზნით;
- დაწყებულია ვერცხლისწყლის შესახებ მინამატას კონვენციის რატიფიცირების პროცედურა;
- გერმანიის საერთაშორისო განვითარების საზოგადოებისა (GIZ) და აშშ-ს საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მხარდაჭერით მზადდება 2014-2017 წლების გარემოს მდგომარეობის შესახებ ეროვნული მოხსენება (SOE). მოხსენება წარმოადგენს საქართველოს გარემოს მდგომარეობის შესახებ არსებული ინფორმაციის შემაჯამებელ დოკუმენტს;
- ევროკავშირის ფინანსური დახმარებით შემუშავდა და საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 22 მაისის №1124 განკარგულებით დამტკიცდა 2017-2021 წწ. საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა (NEAP3), რომელიც წარმოადგენს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სფეროში ქვეყნის უმთავრეს სტრატეგიულ დოკუმენტს, NEAP3 ქვეყანაში არსებული გამოწვევების, მათ შორის საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების, მდგრადი განვითარების მიზნებისა და საერთაშორისო გარემოსდაცვითი შეთანხმებების ვალდებულებების შესაბამისად განსაზღვრავს დარგის გრძელვადიან სტრატეგიულ პრიორიტეტებს, მიზნებს, ამოცანებსა და კონკრეტულ სამოქმედო გეგმას ხუთწლიანი პერიოდისთვის. დოკუმენტი ხელმისაწვდომია სამინისტროს ვებ-გვერდზე ქართულ და ინგლისურ ენებზე.

ჰიდრომელიორაცია და მინის მართვა

- მსოფლიო ბანკის ექსპერტული და ფინანსური დახმარებით მომზადდა „წყალმომხმარებელთა ორგანიზაციების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი, რომელიც საქართველოს პარლამენტს 2019 წლის საგაზაფხულო სესიაზე უნდა წარედგინოს. კანონპროექტის მიზანია, ნიადაგის ნაყოფიერებისა და მოსავლიანობის გაზრდის მიზნით, ქვეყანაში არსებული საირიგაციო სისტემების რაციონალურად მართვის, მოვლა-შენახვისა და ოპერირების თანამედროვე დეცენტრალიზებული სისტემის ჩამოყალიბება, სარწყავი არხების რეაბილიტაციის, მოდერნიზაციის, ტექნიკური დონის ამაღლებისა და ეფექტიანი ფუნქციონირების ტექნოლოგიური და ორგანიზაციული სრულყოფა. კანონპროექტი ქმნის სამართლებრივ საფუძველს ირიგაციის სფეროში თანამედროვე და მოქნილი მართვის მექანიზმების დასაწესებლად, აწესრიგებს პირველად წყალმოსარგებლეს (შპს საქართველოს მელიორაცია) და წყლის მომხმარებელ ფერმერთა გაერთიანებას (წყალმომხმარებელთა ორგანიზაცია) საირიგაციო ინფრასტრუქტურის სარგებლობასთან და სარწყავი წყლის მიწოდება-მომხმარებასთან დაკავშირებულ საკითხების, გამიჯნავს ჩართულ მხარეთა შორის კომპეტენციებსა და უფლება-მოვალეობებს, აყალიბებს მონიტორინგისა და კონტროლის ახალ მექანიზმებს;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და ევროპის სივრცითი სააგენტოს (ESA - European Space Agency) შორის თანამშრომლობით, განხორციელდა სატელიტური გადაღებების მეშვეობით მოსავლიანობის სივრცითი მონიტორინგის საპილოტე პროექტი. პროექტის მიზანს წარმოადგენდა კახეთის რეგიონში შერჩეულ საპილოტე ტერიტორიებზე ძირითადი სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ტიპებისა და ნათესი ფართობების, ასევე ვეგეტაციის მიმდინარეობის შესახებ სივრცული და სტატისტიკური ინფორმაციის მიღებისათვის, მაღალი რეზოლუციის სატელიტურ მონაცემების ავტომატიზირებული დამუშავების მეთოდზე დაფუძნებული, თანამედროვე ტექნოლოგიების შესაძლებლობების დემონსტრირება. პროექტის ფარგლებში მომზადდა კახეთის რეგიონის საპილოტე ტერიტორიებზე სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ტიპებისა და ნათესი ფართობების, ასევე ვეგეტაციის მიმდინარეობის ამსახველი თემატური რუკები, სივრცული და სტატისტიკური ინფორმაცია. გრძელდება თანამშრომლობა ევროპის სივრცითი სააგენტოს ექსპერტებთან კახეთის რეგიონში შერჩეულ ტერიტორიებზე განახლებული ინფორმაციის მოპოვებისა და დამუშავების მიზნით, რაც სამომავლოდ მიზნად ისახავს ქვეყნის მასშტაბით აღნიშნული ტექნოლოგიის დანერგვის მიზანშეწონილობის შეფასებას. შემოთავაზებული ტექნოლოგიის დანერგვა ხელს შეუწყობს სასოფლო-სამეურნეო მიწების გამოყენების მონიტორინგს და მოსავლიანობის პროგნოზირებისათვის საჭირო მაღალი ხარისხისა და სიზუსტის ინფორმაციის მიღებას.

ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვა

საქართველოში პლასტიკის პარკების მოხმარებით გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე გამოწვეული მავნე ზემოქმედების შემცირების მიზნით შემუშავდა და საქართველოს მთავრობის მიერ მიღებულ იქნა დადგენილება „**ტექნიკური რეგლამენტი-პლასტიკისა და ბიოდეგრადირებადი პარკების რეგულირების წესის დამტკიცების შესახებ**“ (N472 -14.09.2018). ტექნიკური რეგლამენტის თანახმად საქართველოში 2018 წლის პირველი ოქტომბრიდან აიკრძალა ოქსო-ბიოდეგრადირებადი და ასევე, 15 მიკრონზე ნაკლები სისქის პლასტიკის პარკების წარმოება, რეალიზაცია და იმპორტი. ხოლო 2019 წლის 1 აპრილიდან აიკრძალა ნებისმიერი სისქის პლასტიკის პარკების წარმოება, რეალიზაცია და იმპორტი. დაშვებულია მხოლოდ საქართველოს სტანდარტის (EN 13432:2000) შესაბამისი ბიოდეგრადირებადი და კომპოსტირებადი პარკების წარმოება, იმპორტი და რეალიზაცია.

შემუშავდა და მიღებული იქნა საქართველოს მთავრობის დადგენილება „**ტექნიკური რეგლამენტი - ნარჩენების ინსინერაციისა და თანაინსინერაციის პირობების დამტკიცების თაობაზე**“ (N325 - 08.06.2018). დადგენილება შემუშავდა ნარჩენების მართვის კოდექსის შესაბამისად და ადგენს ნარჩენების ინსინერაციისა და თანაინსინერაციის სანარმოების პროექტირების, მშენებლობისა და ექსპლუატაციის ერთიან ტექნიკურ მოთხოვნებს და პროცედურებს, ატმოსფერულ ჰაერზე, ზედაპირულ/ მიწისქვეშა წყალზე, ნიადაგსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან აცილების და შემცირების უზრუნველსაყოფად.

შემუშავდა და მიღებულ იქნა საქართველოს მთავრობის დადგენილება „**მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ 2018-2022 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმის დამტკიცების თაობაზე**“ (N 247 -23.05.2018).

„მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ“ სტოკჰოლმის კონვენციის შესაბამისად, განხორციელდა მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების (მოდ) მართვისთვის ეროვნული ინსტიტუციური შესაძლებლობების შეფასება, განხორციელდა არსებული (თავდაპირველი) და ახალი მოდ-ების ხელახალი ინვენტარიზაცია და მათი ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოზე ზემოქმედების შეფასება; შემუშავდა და დამტკიცდა ახალი სამოქმედო გეგმა ახალი მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების (მოდ-ების) გათვალისწინებით.

შემუშავებულია და 2018 წლის 1 იანვრიდან მოქმედებაშია ნარჩენების მართვის ელექტრონული სისტემა. (waste.moe.gov.ge).

ნარჩენების მართვის ელექტრონულ სისტემაში მიმდინარეობს:

- სახიფათო ნარჩენების ტრასპორტირების ფორმების შევსება/წარდგენა;
- კომპანიის ნარჩენების მართვის გეგმების წარდგენა;
- რეგისტრაციას დაქვემდებარებული საქმიანობის შესახებ განაცხადების წარდგენა და შეთანხმება;
- ნარჩენების აღრიცხვა-ანგარიშგების წლიური ფორმების წარდგენა (მათ შორის წლიური ანგარიშები წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობის, ნაგავსაყრელზე ნარჩენების განთავსების, ნარჩენების შეგროვების და დამუშავების შესახებ);
- 2018 წლის პირველი იანვრიდან დღემდე ნარჩენების მართვის ელექტრონულ სისტემაში რეგისტრირებულია 570 ორგანიზაცია და წარმოდგენილია სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირების 32 000-მდე ფორმა;

მიმდინარეობს „**ლენტეხის მუნიციპალიტეტში დარიშხანშემცველი ნარჩენების ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსათვის უსაფრთხო განთავსების ქვეპროგრამის**“ განხორციელება.

2018 წლის 25-26 ივნისს, ლენტეხის მუნიციპალიტეტში, სოფელ ცანაში დარიშხანშემცველი ნარჩენების არსებული მდგომარეობის გაცნობის, შეფასებისა და შემდგომი ღონისძიებების დაგეგმვის მიზნით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2018 წლის 24 მაისის N2-382 ბრძანებით შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი სამინისტროს შესაბამისი სტრუქტურების (საფინანსო-ეკონომიკური დეპარტამენტი, ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტი, გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტი, გარემოს და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი, სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო, სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტო) წარმომადგენლების/სპეციალისტების ჩართულობით. გაფორმდა ხელშეკრულება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და შპს „გამა კონსალტინგს“ შორის. ხელშეკრულების საგანს წარმოადგენს ლენტეხის რაიონში, სოფელ ცანას ყოფილ დარიშხანის სამთამადნო წარმოების და გადამუშავების ობიექტებზე (ცანა 1, ცანა 2 და ცანა 3) დარიშხანის შემცველი მავნე ნივთიერებების გაუვნებლობის მიზნით უსაფრთხო სარკოფაგების მოწყობისათვის

საპროექტო-სახარჯთაღრიცხვო დოკუმენტაციის შედგენის მომსახურების (CPV კოდი: 71242000) შესყიდვა ელექტრონული ტენდერის საშუალებით (სატენდერო განცხადების # NAT180015760). კომპანიის მიერ განხორციელდა:

- გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის მომზადება;
- საპროექტო ტერიტორიების ტოპოგეოდეზიური კვლევა;
- საპროექტო ტერიტორიების საინჟინრო-გეოლოგიური და ჰიდროგეოლოგიური კვლევა;
- ცანა-3-ის ტერიტორიის ჰიდროლოგიური კვლევა;
- ცანა-1-ის და ცანა-3-ის დამაკავშირებელი 20კმ სიგრძის გზის ტექნიკური მდგომარეობის შეფასება;
- არსებული ტექნიკური-ეკონომიკური დასაბუთების ანალიზი.

ცანა 1 უბანზე განთავსებული სარკოფაგის მოცულობა შეადგენს 12154 მ³ (დამცავი საიზოლაციო ფენების გარდა), რაც საკმარისია ცანა 2-დან დამატებით მოხსნილი დაბინძურებული ნიადაგის მოსათავსებლად.

GEF/UNEP პროექტის „მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლების (POPs) შესახებ სტოკჰოლმის კონვენციის განხორციელებასთან დაკავშირებული საქართველოს ეროვნული საიმპლემენტაციო გეგმის განხილვა და განახლება“ ფარგლებში სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეებთან თანამშრომლობით განხორციელდა არსებული (თავდაპირველი) და ახალი მოდების ხელახალი ინვენტარიზაცია და მათი ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოზე ზემოქმედების შეფასება; შემუშავდა ახალი სამოქმედო გეგმის პროექტი და ახალი მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლების (მოდ-ების) ინვენტარიზაციის ანგარიში.

GEF/UNIDO პროექტის „პოლიქლორირებული ბიფენილებისგან თავისუფალი ელექტრომომარაგება საქართველოში“ ფარგლებში მიმდინარეობს საქართველოს ელექტროგამანაწილებელ სისტემაში ძველ ელექტრო ტრანსფორმატორებსა და სხვა ხელსაწყოებში არსებული პოლიქლორირებული ბიფენილების შემცველი ზეთების ინვენტარიზაცია.

შემუშავდა კანონის პროექტები:

„ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტის და ტრანზიტის შესახებ“ (ახალი რედაქცია)

ბაზელის კონვენცია „სახიფათო ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვისა და განთავსებაზე კონტროლის შესახებ“ აწესებს პროცედურებს და კონტროლის მექანიზმებს სახიფათო და სხვა ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვისას, რითიც ამცირებს სახიფათო და სხვა ნარჩენებით და მათი საზღვარგადასვლით გადაზიდვით ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსთვის ზიანის მიყენების რისკს. ახალი კანონპროექტი „ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტის და ტრანზიტის შესახებ“ სრულ შესაბამისობაშია ბაზელის კონვენციასთან და მოხდება მისი მოთხოვნების სრული ასახვა. კანონის პროექტი უახლოეს მომავალში წარედგინება საქართველოს პარლამენტს.

„მასშტაბური ავარიების საფრთხეების კონტროლის შესახებ“

ასოცირების ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების მიზნით, „სახიფათო ნივთიერებების გამოყენებასთან დაკავშირებული დიდი ავარიების საფრთხეების შესახებ“(2003/105/EC) დირექტივის მოთხოვნათა შესაბამისად, ევროკავშირის დამზობილების პროექტის „საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ადმინისტრაციული შესაძლებლობების გაძლიერება სამრეწველო დაბინძურებისა და საფრთხეების სფეროში ევროკავშირის გარემოსდაცვით კანონმდებლობასთან დაახლოებისა და მისი იმპლემენტაციის მიზნით“ ფარგლებში შემუშავდა კანონის პროექტის „მასშტაბური ავარიების საფრთხეების კონტროლის შესახებ“ სამუშაო ვერსია.

„წიაღისეული ნარჩენების მართვის შესახებ“

ასოცირების ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების მიზნით, „მოპოვებითი მრეწველობიდან წარმოქმნილი ნარჩენების მართვის შესახებ“ (N 2006/21/EC) დირექტივის შესაბამისად, ევროკავშირის ტექნიკური დახმარების პროექტის ფარგლებში შემუშავდა „წიაღისეული ნარჩენების მართვის შესახებ“ კანონის პროექტის სამუშაო ვერსია.

„ნარჩენების მართვის კოდექსის“ შესაბამისად შემუშავდა მწარმოებლის გაფართოებულ ვალდებულებასთან დაკავშირებით საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტები: საქართველოს მთავრობას დასამტკიცებლად წარედგინება შემდეგი კანონქვემდებარე აქტები:

- „ბატარებისა და აკუმულატორების ნარჩენების მართვის ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“;
- „ხმარებიდან ამოღებული სატრანსპორტო საშუალებების მართვის ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“;
- „გამოყენებული საბურავების მართვის ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“;
- „ნარჩენი ზეთების მართვის ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“;
- შეფუთვისა და შესაფუთი მასალის ნარჩენების მართვის ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“;
- „ნარჩენი ელექტრო და ელექტრონული მოწყობილობების მართვის შესახებ“.

საქართველოს კანონის პროექტი „ქიმიური ნივთიერებების მართვის შესახებ“

კანონქვემდებარე აქტი „ნივთიერებების და ნარეუების კლასიფიკაციის, ეტიკეტირების და შეფუთვის შესახებ“

ჩეხეთის განვითარების სააგენტოს (CzDA) მხარდაჭერით მიმდინარეობს პროექტი „ქიმიური ნივთიერებების მდგრადი მართვის შესაძლებლობების გაძლიერება“, რომლის ფარგლებში დაგეგმილია ქიმიური ნივთიერებების შესახებ ნორმატიული აქტის შემუშავება REACH (ევროპარლამენტის და საბჭოს 2006 წლის 18 დეკემბრის რეგულაცია N1907/2006 „ქიმიური ნივთიერებების რეგისტრაციის, შეფასების, სანქცირების და შეზღუდვის შესახებ“) და CLP (ევროპარლამენტის და საბჭოს 2008 წლის 16 დეკემბრის რეგულაცია N1272/2008 „ნივთიერებების და ნარეუების კლასიფიკაციის, ეტიკეტირების და შეფუთვის შესახებ“) რეგულაციების შესაბამისად.

ეპროინტეგრაცია

- 2018 წელს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მიმართულებით სრულად იქნა შესრულებული ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმებისა და ასოცირების დღის წესრიგის განხორციელების 2018 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმა;
- დეპარტამენტმა მონაწილეობა მიიღო ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმების ფარგლებში შექმნილ სამთავრობო მექანიზმებში (ევროკავშირი-საქართველოს კომიტეტები და ქვეკომიტეტები). მოამზადა შესაბამისი პრეზენტაციები და მოხსენებები;
- სრულად შესრულდა „ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ“ (DCFTA) შეთანხმებით გათვალისწინებული საკანონმდებლო დაახლოების პროგრამა. კერძოდ, ევროკავშირის სოფლის მეურნეობის სფეროს მარეგულირებელი კანონმდებლობის საქართველოში დანერგვის მიზნით, სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის სფეროებში დაახლოებულია ევროკავშირის 18 სამართლებრივ აქტთან.

აღნიშნულის საფუძველზე მიღებული დადგენილებებია:

- „მოთხოვნები სურსათთან შეხებისათვის განკუთვნილი მასალებისა და საგნების მიმართ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 5 ივნისის N2317 დადგენილება;
- „ტექნიკური რეგლამენტის - „გენეტიკურად მოდიფიცირებული ორგანიზმების მიკვლევადაობისა და ეტიკეტირების, გენეტიკურად მოდიფიცირებული ორგანიზმებისაგან წარმოებული სურსათის/ცხოველის საკვების მიკვლევადაობის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბრის N548 დადგენილება;
- „მოთხოვნები გენეტიკურად მოდიფიცირებული სურსათისა და ცხოველის საკვების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბრის N549 დადგენილება;
- „შინაური ბინადარი ცხოველების საქართველოს საბაჟო საზღვარზე არაკომერციული გადაადგილების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბრის N551 დადგენილება;
- „ბლუთანგის აღმოფხვრასა და კონტროლთან დაკავშირებული სპეციალური წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 3 აგვისტოს N398 დადგენილება;
- „ტექნიკური რეგლამენტი - ადამიანის მიერ მოხმარებისათვის განკუთვნილი ცხოველური

წარმოშობის პროდუქტის წარმოება, გადამუშავება, დისტრიბუციასა და იმპორტთან დაკავშირებული ცხოველთა ჯანმრთელობის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 13 დეკემბრის №587 დადგენილება;

- „საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი - ვეტერინარული პრეპარატების რეგისტრაციის, წარმოების ავტორიზაციისა და კონტროლის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილება;
- „ფიტოსანიტარიული სასაზღვრო-საკარანტინო და ვეტერინარული სასაზღვრო-საკარანტინო კონტროლის განხორციელების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №429 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 29 დეკემბრის №661 დადგენილება;
- „ტექნიკური რეგლამენტის - სასაზღვრო ინსპექციის პუნქტის გარდა კონტროლისათვის განსაზღვრულ სხვა ადგილზე მცენარეების, მცენარეული პროდუქტების და სხვა ფიტოსანიტარიული რეგულირებადი ობიექტების იდენტიფიკაციის შემოწმების და მცენარეთა სიჯანსაღის კონტროლის პროცედურებისა და პირობების დადგენის შესახებ დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 15 დეკემბრის №556 დადგენილება;
- „ტექნიკური რეგლამენტის - „დაცული ზონა და მცენარის პასპორტი“ დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 13 დეკემბრის №591 დადგენილება;
- „ტექნიკური რეგლამენტის - „ვაზის ვეგეტატიური გამრავლებისთვის საჭირო მასალების ბაზარზე განთავსების პროცედურების“ დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 13 დეკემბრის №588 დადგენილება;
- „ტექნიკური რეგლამენტის - „ბოსტნეულის და ბაღჩეულის გასამრავლებელი (გარდა თესლისა) და სარგავი მასალის ბაზარზე განთავსების პროცედურების დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 16 ნოემბრის №553 დადგენილება;
- „საქართველოში პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების სარეგისტრაციო გამოცდების, ექსპერტიზისა და რეგისტრაციის დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №443 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილება;
- „ტექნიკური რეგლამენტის - მცენარეული და ცხოველური წარმოშობის პროდუქტებ(ზე)ში პესტიციდების წარჩენების მაქსიმალური დონის განსაზღვრისათვის სახელმწიფო კონტროლის განხორციელებისას ნიმუშის აღების მეთოდების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 31 ოქტომბრის №516 დადგენილება;
- გარემოს დაცვის მიმართულებით, ერთის მხრივ, ევროკავშირის და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის გაფორმებული ასოციაციის შეთანხმებიდან გამომდინარე საკანონმდებლო დაახლოების ვალდებულების შესაბამისად, განხორციელდა საკანონმდებლო აქტივობები, კერძოდ მომზადდა:
- „სახიფათო ქიმიური ნივთიერებებით ან ქიმიური ნარევებით გამოწვეული მასშტაბური ავარიების პრევენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი;
- „სამრეწველო ემისიების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი;
- „ბიომრავალფეროვნების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი;
- „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი;
- „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს კანონის პროექტი;
- „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი;
- „სამთო-მოპოვებითი ნარჩენების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი;
- გარდა ამისა, ზემოაღნიშნულ კანონპროექტებთან და დადგენილებებთან დაკავშირებით მომზადდა შესაბამისი დასკვნები და ევროკავშირის კანონმდებლობასთან შესაბამისობის ცხრილები;
- დეპარტამენტი მონაწილეობას იღებდა ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების/ჰარმონიზაციის მიზნით შექმნილ სამუშაო ჯგუფებში.

საერთაშორისო ვიზიტები, შეხვედრები

2018 წელს საქართველოში განხორციელებული ვიზიტები:

■ კატარის სახელმწიფოს მუნიციპალური განვითარებისა და გარემოს დაცვის მინისტრის ვიზიტი საქართველოში;

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა კატარის სახელმწიფოს მუნიციპალური განვითარებისა და გარემოს დაცვის მინისტრს, მოჰამედ ბინ აბდულა ალ რუმაიჰს და კატარის სახელმწიფოს სოფლის მეურნეობის განვითარების, მეცხოველეობის და საერთაშორისო თანამშრომლობის დეპარტამენტის ხელმძღვანელ პირებს უმასპინძლა. საქართველოსთან სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავებისა და საინვესტიციო პოტენციალის გაცნობის მიზნით, მოჰამედ ბინ აბდულა ალ რუმაიჰი საქართველოში პირველად იმყოფებოდა. მხარეებს შორის გამართულ შეხვედრაზე საუბარი შეეხო საქართველოდან ცოცხალი ცხვრის, ცხვრის, საქონლის და ფრინველის ხორცის, მშრალი და ახალი ხილის, ბოსტნეულის, თაფლის ექსპორტის, ასევე, საექსპორტო პროდუქციის ტრანსპორტირების გამარტივების საკითხებს. ლევან დავითაშვილმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ სპარსეთის ყურის ქვეყნები, მათ შორის, კატარი საქართველოსთვის მნიშვნელოვანი სავაჭრო პარტნიორია და ქვეყნებს შორის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავებას დიდი პოტენციალი აქვს. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა ვრცლად ისაუბრა სურსათის უვნებლობის კუთხით საქართველოს მიერ განხორციელებულ რეფორმებზე, ლაბორატორიული შესაძლებლობების გაძლიერებაზე და ცხოველთა დაავადებების მართვის კუთხით მიღწეულ პროგრესზე. მინისტრმა დელეგაციის წევრებს გარემოსდაცვითი სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები, მათ შორის, მწვანე ეკონომიკის განვითარების კონცეფცია გააცნო.

■ ლატვიის რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და რეგიონული განვითარების მინისტრის ვიზიტი საქართველოში;

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე სოლომონ პავლიაშვილი ლატვიის რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და რეგიონული განვითარების მინისტრს კასპარს გერჰარდს შეხვდა. ორმხრივი შეხვედრის ფარგლებში, მხარეებმა ქვეყნებს შორის გარემოს დაცვისა და ნარჩენების მართვის სფეროში თანამშრომლობასა და გამოცდილების გაზიარებაზე იმსჯელეს.

■ UN FAO GFCM გენერალური კომისიის აღმასრულებელი მდივანის ვიზიტი საქართველოში;

შეხვედრაზე მინისტრმა ვრცლად ისაუბრა საქართველოში აკვაკულტურის განვითარებისთვის არსებულ საჭიროებებზე და ყურადღება სპეციალისტების კვალიფიკაციის ამაღლებაზე, მეთევზეობის სექტორში მონაცემთა სისტემის შექმნის საჭიროებაზე, შავ ზღვაზე მონიტორინგის სისტემისა და კონტროლის გაძლიერების მნიშვნელობაზე გაამახვილა. როგორც GFCM-ის აღმასრულებელმა მდივანმა, აბდულა სროურმა განაცხადა, საქართველოს მეთევზეობის სექტორს განვითარების დიდი პოტენციალი გააჩნია და მინისტრს შეთანხმებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულებაში სრული მხარდაჭერა აღუთქვა.

■ ცხოველთა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (OIE) გენერალურ დირექტორის ვიზიტი საქართველოში;

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა ლევან დავითაშვილმა ცხოველთა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (OIE) გენერალურ დირექტორს მონიკ ელუას უმასპინძლა. შეხვედრაზე მინისტრმა ვეტერინარიის კუთხით განხორციელებულ პროექტებზე ისაუბრა და ყურადღება ქვეყანაში ვეტერინარული განათლების, როგორც რეგულირებადი პროფესიის მნიშვნელობასა და მის პოპულარიზაციაზე გაამახვილა.

ცხოველთა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (OIE) გენერალურმა დირექტორმა აღნიშნა, რომ საქართველოს ჩართულობა ცხოველთა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის რეგიონულ კომისიაში ძალიან მნიშვნელოვანია.

■ ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის (WIPO) აღმასრულებელი დირექტორის ვიზიტი საქართველოში;

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის (WIPO) აღმასრულებელ დირექტორს, შერიფ საადალას შეხვდა. შეხვედრაზე მხარეებმა საქართველოსა და WIPO-ს შორის სამომავლო თანამშრომლობის საკითხები განიხილეს. მინისტრმა ხაზი გაუსვა საქართველოსთვის WIPO-ს მხარდაჭერის მნიშვნელობას და გეოგრაფიული აღნიშვნების საკითხებს. საუბარი შეეხო აგრარულ დარგში ინტელექტუალური

საკუთრების მიმართულებით სამაგისტრო პროგრამის შემუშავების მნიშვნელობასაც. როგორც შერიფ საადალამ აღნიშნა, ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციას საქართველოსთან კარგი პარტნიორული ურთიერთობა აქვს და ყურადღება საგანმანათლებლო მიმართულებით რეგიონში საქართველოს, როგორც ჰაბის პოტენციალზე გაამახვილა.

■ **საერთაშორისო ატომური ენერჯის სააგენტოს გენერალური დირექტორის ვიზიტი საქართველოში;**

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტოს (IAEA) გენერალურ დირექტორს იუკია ამანოს შეხვდა, სადაც ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სფეროში თანამშრომლობის გაღრმავებაზე ისაუბრეს.

■ **სომხეთის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მინისტრის ვიზიტი.**

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი სომხეთის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მინისტრს, არტურ ხაჩატრიანს შეხვდა. შეხვედრაზე მხარეებმა ქვეყნებს შორის სამომავლო თანამშრომლობის საკითხი განიხილეს. ლევან დავითაშვილმა სომეხ კოლეგას აგრარული დარგის განვითარების მხარდაჭერი სახელმწიფო პროგრამები გააცნო. მინისტრმა ყურადღება სოფლის განვითარების სტრატეგიაზე გაამახვილა და ვრცლად ისაუბრა სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტოს, სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის და სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების სააგენტოს საქმიანობის შესახებ. ვიზიტის ფარგლებში, სომხეთის დელეგაციის წევრებმა სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ჯიდაურას მრავალწლიანი კულტურების საკვლევი-სადემონსტრაციო ბაზა და წილკანში პროფესორ ივანე სარიშვილის სახელობის ნიადაგის კვლევის და მოლეკულური მარკირების ლაბორატორიები (დნმ ლაბორატორია) დაათვალიერეს.

კატარის სახელმწიფო დელეგაციის ვიზიტი

კატარის სახელმწიფო დელეგაციის ვიზიტი

ცხოველთა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (OIE) გენერალურ დირექტორის ვიზიტი საქართველოში

UN FAO GFCM გენერალური კომისიის აღმასრულებელი მდივანის ვიზიტი საქართველოში

სომხეთის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის მინისტრის ვიზიტი

საერთაშორისო ატომური ენერჯის სააგენტოს გენერალური დირექტორის ვიზიტი

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის და სხვა მაღალი რანგის წარმომადგენლების ვიზიტი საზღვარგარეთ:

- **საერთაშორისო კონფერენცია „თანამშრომლობა საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების აღდგენის მიზნით“, ბაქო, აზერბაიჯანი;**

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა ბაქოში გამართულ საერთაშორისო კონფერენციაში „თანამშრომლობა საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების აღდგენის მიზნით“ მიიღო მონაწილეობა. სიტყვით გამოსვლისას, ლევან დავითაშვილმა სახეობების აღდგენის მიმართულებით საქართველოში მიმდინარე პროექტებზე ისაუბრა და ყურადღება ველური ბუნებისა და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების მნიშვნელობაზე გაამახვილა.

- **ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (OIE) 86-ე გენერალურ სესია. პარიზი, საფრანგეთი;**

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი პარიზში, ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (OIE) 86-ე გენერალურ სესიას სპეციალური მიწვევით ესწრებოდა. გენერალური სესიის ფარგლებში, ქართული დელეგაციის წევრები ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (OIE) გენერალურ დირექტორს, მონიკ ელუას შეხვდნენ.

- **ტაილანდის სამეფოს დედაქალაქ ბანგკოკში, აზიისა და წყნარი ოკეანეთის გაეროს ეკონომიკური და სოციალური კომისიის (ESCAP) მე-5 ფორუმი. ტაილანდი;**

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის, ლევან დავითაშვილის თავმჯდომარეობით, ტაილანდის სამეფოს დედაქალაქ ბანგკოკში, აზიისა და წყნარი ოკეანეთის გაეროს ეკონომიკური და სოციალური კომისიის (ESCAP) მე-5 ფორუმი გაიხსნა, სადაც მდგრადი განვითარების მიზნების განხორციელებაში რეგიონის ქვეყნების მიერ მიღწეული შედეგები განიხილეს. ლევან დავითაშვილმა ყურადღება აქცია რეგიონის პოლიტიკის შემუშავებაში მდგრადი განვითარების ინდიკატორების დანერგვაზე გაამახვილა. მინისტრმა ხაზი გაუსვა საქართველოს მთავრობის მიერ ბოლო პერიოდში განხორციელებული რეფორმების მნიშვნელობას და იმ გამოწვევების შესახებ ისაუბრა, რომელიც 2030 წლისთვის მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევას უკავშირდება. მინისტრმა მადლობა გადაუხადა საერთაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციებს, ფორუმში მონაწილე ქვეყნების მთავრობებს გარემოსდაცვითი კუთხით განხორციელებული რეფორმებისთვის და სამომავლო წარმატებული თანამშრომლობის იმედი გამოთქვა. ლევან დავითაშვილმა, ვიზიტის ფარგლებში, ორმხრივი შეხვედრები გამართა ტაილანდის, სხვა მონაწილე ქვეყნებისა და გაეროს წარმომადგენლებთან. ასევე, ვიზიტის ფარგლებში ტაილანდის სოფლის მეურნეობისა და კოოპერატივების მინისტრს, გრისადა ბუნრახს შეხვდა. ტაილანდის სოფლის მეურნეობისა და კოოპერატივების სამინისტროში გამართულ შეხვედრაზე მხარეებმა ორ ქვეყანას შორის თანამშრომლობის არსებულ პოტენციალზე ისაუბრეს.

შეხვედრაზე ლევან დავითაშვილმა საქართველოში განხორციელებულ რეფორმებსა და ეკონომიკურ სფეროში მიღწევებზე ისაუბრა და ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ტაილანდის სამეფოსთან, როგორც რეგიონის წამყვან ქვეყანასთან, ორმხრივი ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავება ერთ-ერთ პრიორიტეტს წარმოადგენს.

- **UNESCO -ის ფორუმი, აშშ;**

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი გაეროს აზიისა და წყნარი ოკეანეთის ეკონომიკური და სოციალური კომისიის (UNESCO) მე-6 ფორუმში თავმჯდომარის რანგში მონაწილეობდა. ლევან დავითაშვილმა ფორუმზე ESCAP-ის ჯგუფის სახელით ანგარიში წარადგინა და გაეროს მაღალი ტრიბუნლიდან რეგიონში თანამშრომლობის მნიშვნელობაზე ისაუბრა. მინისტრმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ თანამშრომლობა ხელს უწყობს მდგრადი განვითარების მიზნების ეფექტიან განხორციელებას და 2030 წლის დღის წესრიგის განსაზღვრას. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა საქართველოში წყლის რესურსების მდგრადი მართვის საკითხებზე, ჰაერის დაბინძურების წინააღმდეგ საქართველოს მთავრობის მიერ დაგეგმილ ღონისძიებებზე, სატყეო და ბიომრავალფეროვნების კუთხით არსებულ პოლიტიკაზე ისაუბრა. ლევან დავითაშვილმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ საქართველოს მთავრობის მიერ შექმნილია საკოორდინაციო საბჭო და ეროვნულ კანონმდებლობასთან თანხვედრაში მყოფი მდგრადი განვითარების ინდიკატორების შესრულების მონიტორინგის ელექტრონული სისტემა.

■ **არგენტინის რესპუბლიკაში ოფიციალური ვიზიტი;**

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი არგენტინის რესპუბლიკაში ოფიციალური ვიზიტის ფარგლებში არგენტინის სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო მდივნის მოვალეობის შემსრულებელს სანტიაგო დელ სოლარის შეხვდა. შეხვედრაზე მხარეებმა საქართველოსა და არგენტინას შორის სოფლის მეურნეობის დარგში სამომავლო თანამშრომლობის კონკრეტულ მიმართულებებსა და პოტენციალზე ისაუბრეს. საქართველო-არგენტინას შორის გაფორმდა თანამშრომლობის მემორანდუმი, რაც ქმნის შესაძლებლობას განხორციელდეს ერთობლივი პროექტები, ხელი შეეწყოს სოფლის მეურნეობის განვითარებას, ასევე, ახალი ინოვაციური ტექნოლოგიებისა და სამეცნიერო-კვლევითი მიმართულებით თანამშრომლობას. ლევან დავითაშვილის განცხადებით, ქართული დელეგაციის ვიზიტის მიზანს წარმოადგენს არგენტინის სოფლის მეურნეობის პოტენციალის შესწავლა, პირველადი პროექტების წარმოებისა და გადამამუშავებელი მრეწველობის მიმართულებით გამოცდილების გაზიარება და მთავრობების ხელშეწყობით, ქართულ და არგენტინულ კერძო სექტორს შორის ბიზნესურთიერთობების გააქტიურება.

■ **ურუგვაიში ოფიციალური ვიზიტი, შეხვედრა ურუგვაის მესაქონლეობის, სოფლის მეურნეობისა და მეთევზეობის მინისტრთან, ენსო ბენეჩთან;**

მონტევიდეოში, მესაქონლეობის, სოფლის მეურნეობისა და მეთევზეობის სამინისტროში გამართულ შეხვედრაზე მხარეებმა განიხილეს ორ ქვეყანას შორის სოფლის მეურნეობის დარგში კონკრეტული თანამშრომლობის პროექტები - კერძოდ, მეცხოველეობის, ღვინის, მარცვლეულისა და აკვაკულტურის მიმართულებით თანამშრომლობის დაწყება. ურუგვაის სოფლის მეურნეობის მნიშვნელოვან ნაწილს იკავებს ექსპორტზე ორიენტირებული მეცხოველეობის დარგი. საქართველოს შემთხვევაში მნიშვნელოვანწილად ხდება, როგორც ცოცხალი პირუტყვის, ისე ხორცისა და ხორცპროდუქტების იმპორტი. ამ მიმართულებით, არსებული საკითხების დარეგულირების მიზნით, თანამშრომლობის მემორანდუმი გაფორმდა.

■ **ამერიკის შეერთებულ შტატებში ვიზიტი;**

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა ამერიკის შეერთებულ შტატებში ვიზიტის ფარგლებში, შეხვედრა გამართა ამერიკის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) წარმომადგენელთან, მარგო ელისთან, სადაც სოფლის მეურნეობის დარგში ახალი პროექტის დიზაინზე იმსჯელეს.

პროექტი ტექნიკურ დახმარებასა და საგრანტო მიმართულებებს მოიცავს. შეხვედრა გაიმართა ამერიკის შეერთებული შტატების შინაგან საქმეთა დეპარტამენტის ტექნიკური დახმარების პროგრამის ხელმძღვანელთან, ბარბარა პიტკინთან. მხარეებმა დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მხარდაჭერის პროექტის მომდევნო ფაზის განხორციელებაზე ისაუბრეს. საქართველოს საპატიო კონსულთან, დევიდ შიშპთან შეხვედრაზე საუბარი შეეხო სატყეო სექტორში აკადემიური და სამეცნიერო წრეების ჩართულობის მნიშვნელობას და ახალი პროექტის განხორციელებას.

■ **ჩინეთში საერთაშორისო იმპორტის გამოფენა.**

შანხაიში, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი საერთაშორისო იმპორტის გამოფენის გახსნის ცერემონიაში საქართველოს პრემიერ-მინისტრთან მამუკა ბახტაძესთან და საქართველოს სამთავრობო დელეგაციის სხვა წევრებთან ერთად მონაწილეობდა. ქართულ მხარეს ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში პრეზიდენტმა სი ძინპინმა უმასპინძლა.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ საქართველოს სამთავრობო დელეგაციის შანხაიში ვიზიტის ფარგლებში გამართულ შეხვედრებზე ხაზი გაესვა იმ ფაქტს, რომ საქართველო არის რეგიონში პირველი ქვეყანა, რომელსაც თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმებები აქვს ჩინეთთან და რომ ჩინური კომპანიების ინტერესი საქართველოში ინვესტიციების განხორციელების კუთხით სტაბილურად მზარდია.

აშშ, ქ. ვაშინგტონი

აშშ, ქ. ვაშინგტონი

საფრანგეთის რესპუბლიკა

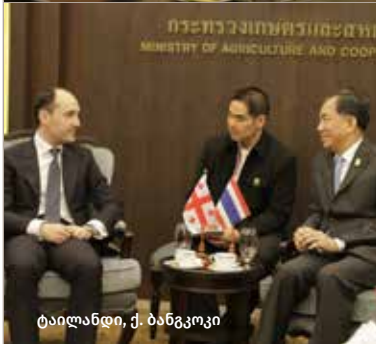
იტალია

ლუქსემბურგი

იტალია

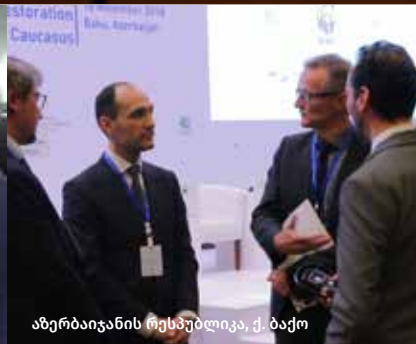
ტაილანდი, ქ. ბანგკოკი

ტაილანდი, ქ. ბანგკოკი, გაეროს ESCAP-ის ფორუმი

ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა, ქ. შანხაი

აზერბაიჯანის რესპუბლიკა, ქ. ბაქო

წლიური ანგარიში 2018

ქართული აგროსასურსათო პროდუქციის პოპულარიზაცია

საერთაშორისო გამოფენები:

- Gruene Woche 2018 (19-28 იანვარი)
- Caspian Agro 2018 (16-18 მაისი)
- Museumsuferfest Frankfurt 2018 (24-26 აგვისტო)
- Riga Food 2018 (5-8 სექტემბერი)
- Terra Madre Salone del Gusto (20-24 სექტემბერი)
- Frankfurter Buchmesse 2018 (10-14 ოქტომბერი)
- Expovina 2018 (1-15 ნოემბერი)

Gruene Woche 2018

2018 წლის 19-28 იანვარს, ქ ბერლინში, გამართულ საერთაშორისო გამოფენაზე „მწვანე კვირეული-2018“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ ტრადიციულად მიიღო მონაწილეობა. 2018 წელს საქართველოს სტენდზე 19 კომპანია იყო წარმოდგენილი: GEOLINE – ENTDECKE GEORGIAN; CHELTI; TINANELI: KAKHETIAN TRADITIONAL WINEMAKING: TEMPUS_ BERLIN GMBH; BADAGONI; BEBU; GEOHAUS GMBH; MILDIANI BY GEOHAUS; RIVARO DISTILLERY; MEISTERBRAU TBILISI; GEORGIAN PRODUCTION GMBH; KAKHURI; GEORGISHE SPEZIALITAETEN: SHALOSHVILI CELLER; CHATEU NEKRESI; LILI WINE; BAIAS WINE, შემდეგი პროდუქციით: ღვინო, ჭაჭა, ლიმონათი, ნვენი, ჩაი, ჩურჩხულა, ტყლაპი, ჯემი, სუნელი და საწებლები. სამინისტროს მხარდაჭერით წარმოდგენილი იყო ქართული სამზარეულო, დამზადდა ქართული ტრადიციული კერძები (ხაჭაპური, ხინკალი, ლობიანი, ჭვიშტარი, ფხალი).

Caspian Agro 2018

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის ქ. ბაქოში, 2018 წლის 16-18 მაისს, აგროსამრეწველო სექტორის მე-12 საერთაშორისო გამოფენაზე „Caspian Agro 2018“ რვა ქართულმა კომპანიებმა საკუთარი პროდუქცია წარადგინეს. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და აზერბაიჯანის რესპუბლიკაში საქართველოს საელჩოს ხელშეწყობით მოწყობილ ქართულ სტენდზე წარმოდგენილი იყო შპს „თაფლიკაცის“, „გიუანის“, „მადლიანი 2017-ის“, „კულას“, „ნუტრიმაქსის“, „მზა ჩითილის“, „ველინგტონის“, „თამარის“ მიერ წარმოებული ქართული პროდუქცია.

Museumsuferfest Frankfurt 2018

2018 წლის 24-26 აგვისტოს, „ქართული აგროსასურთო პროდუქციის პოპულარიზაციის პროგრამის“ ფარგლებში, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ მონაწილეობა მიიღო, ყოველწლიურ გამოფენა-ფესტივალში Museumsuferfest Frankfurt 2018 (ქ. ფრანკფურტი, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა). გამოფენაზე მოეწყო ქართული კუთხე და წარმოდგენილ იქნა მცირე საოჯახო მარნების (16 საოჯახო მარანი) პროდუქცია.

Riga Food 2018

2018 წლის 5-8 სექტემბერს, „ქართული აგროსასურთო პროდუქციის პოპულარიზაციის პროგრამის“ ფარგლებში, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ მონაწილეობა მიიღო, ყოველწლიურ საერთაშორისო გამოფენაში „Riga Food 2018“ (ქ. რიგა, ლატვიის რესპუბლიკა). საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ორგანიზებით, გამოფენაზე მოეწყო ქართული კუთხე და წარმოდგენილ იქნა 11 სხვადასხვა კომპანიის („ტყუპების ღვინის მარანი“, „ვინ მენ“, „ასადელი“, „GEO-US WORLD EXPORT“, „კულა“, „ქართული ლუდის კომპანია - ზედაზენი“, „თამარი“, „Wine Products and Spirits“, „EU-GS STANDART GmbH (GEORGIAN PRODUCTION)“, „ქინძმარაულის ღვინის მარანი“, „ELKOR FOOD&WINE LTD.“) პროდუქცია.

Terra Madre Salone del Gusto

2018 წლის 20-24 სექტემბერს, იტალიის რესპუბლიკის ქ. ტურინში „ქართული აგროსასურთო პროდუქციის პოპულარიზაციის პროგრამის“ ფარგლებში, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის

სამინისტრომ მონაწილეობა მიიღო, საერთაშორისო გასტრონომიულ გამოფენაში „Terra Madre Salone del Gusto“. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ორგანიზებით, გამოფენაზე მოეწყო ქართული კუთხე და წარმოდგენილ იქნა სხვადასხვა ქართული კომპანიის (ბიოლოგიურ მეცნიერებათა ასოციაცია „ელკანა“, „ჯეოლაინი“, „მადლიანი 2017“, „ნუგბარი“, „ჯობს“) პროდუქცია.

Frankfurter Buchmesse 2018

2018 წლის 10 ოქტომბრიდან 14 ოქტომბრის ჩათვლით საქართველო ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობაზე საპატიო ქვეყნის სტუმრის სტატუსით წარსდგა. წიგნის ყველაზე მასშტაბურ გამოფენაზე საქართველო მთავარი მასპინძელი ქვეყანა იყო. ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობის ფარგლებში, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, ქართული აგროსასურსათო პროდუქციის პოპულარიზაციის პროგრამის ფარგლებში, ინდივიდუალური სტენდით წარსდგა. სტენდზე თერთმეტმა ქართულმა კომპანიამ წარადგინა ქართული ღვინო, ჩაი, ხილის არაყი და ჭაჭა.

Expovina 2018

2018 წლის 1-15 ნოემბერს შვეიცარიის ქ. ციურიხში ჩატარდა ღვინის საერთაშორისო გამოფენა „EXPOVINA“, რომელშიც საქართველო პირველად მონაწილეობდა საპატიო სტუმრის სტატუსით. აღნიშნულ გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო 4000-ზე მეტი ღვინო მსოფლიოს მასშტაბით და დაესწრო 65.000-მდე ღვინის იმპორტიორი. გამოფენაზე საქართველოსთვის უსასყიდლოდ გამოყოფილი იყო 150 კვ.მ. ფართობის საგამოფენო სივრცე, სადაც საკუთარი პროდუქცია წარადგინეს შემდეგმა კომპანიებმა და მცირე მარნებმა: წინანდლის მამულები; შ.პ.ს ქართული ღვინი (ზანგურა); ზურაბ კვირიაშვილის ვენახები; შატო სვანიძე; AB Wines; თელავის ღვინის მარანი; მარანი რუისპირი; ართანა ვაინსი; ზაქროს ღვინო; ვარციხეს მარანი; სანნახელი; ორგო; დორემი; ლარგინარი; ქვევრის ღვინის მარანი; კახელები;

ამასთანავე, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სახელით, „ქართული აგროსასურსათო პროდუქციის პოპულარიზაციის პროგრამის“ ფარგლებში, ქართული ღვინის პოპულარიზაციის მიზნით, გაიმართა გამოფენის ოფიციალური გახსნის ღონისძიება და მიღება საპატიო სტუმრებისთვის.

ადგილობრივი გამოფენები:

- ჩაისა და თაფლის ყოველწლიური ფესტივალი 2018 (21 აპრილი);
- 26 მაისის ღონისძიება;
- მე-18 საერთაშორისო გამოფენა „სოფლის მეურნეობის, კვების მრეწველობის, გადამამუშავებელი და შემფუთველი ტექნოლოგიები“ (20-22 ნოემბერი);

ჩაის და თაფლის ყოველწლიური ფესტივალი 2018

2018 წლის 21 აპრილს, მთაწმინდის პარკში გაიმართა ჩაისა და თაფლის ყოველწლიური ფესტივალი, სადაც პირველად ჩაის მსხვილი ადგილობრივი მწარმოებელი კომპანიებისა და იმპორტიორების გარდა, მონაწილეობა მიიღო ჩაის რეაბილიტაციის პროგრამის ბენეფიციარებმაც, ასევე ჩაისა და თაფლის კოოპერატივებმა.

26 მაისის ღონისძიება

2018 წლის 26 მაისს საქართველოს დამოუკიდებლობის 100 წლისთავის იუბილე საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ თბილისში, თელავსა და ფოთში სხვადასხვა ღონისძიებებით აღნიშნა. სამინისტროს სტენდზე წარმოდგენილი იყო სახელმწიფო პროექტების ფარგლებში დაფინანსებული აგრარული მიმართულების საწარმოებისა და სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მიერ წარმოებული პროდუქცია - თაფლი და თაფლის პროდუქტები, ღვინო და ყველის ნაირსახეობა, ჩაი, ჩურჩხელა, ბადაგი, თხილი, სუბლიმირებული ხილი, ხილის ჩირი, მოცვი, სხვადასხვა სახის კომპოტი და წვენი, ჯემებისა და მურაბების ნაირსახეობა.

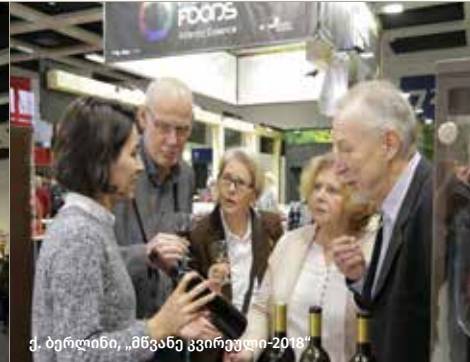
სპეციალურად ამ დღისთვის, რუსთაველის გამზირზე ეროვნულმა საშენმა მეურნეობამ მწვანე კუთხე მოაწყო, სადაც ენდემური და „წითელი ნუსხის“ სახეობები იყო წარმოდგენილი.

მე-18 საერთაშორისო გამოფენა „სოფლის მეურნეობის, კვების მრეწველობის, გადამამუშავებელი და შემფუთველი ტექნოლოგიები“.

გამოფენის ფარგლებში საგამოფენო ცენტრში „ექსპო ჯორჯია“ მოენყო საგამოფენო სივრცე, სადაც წარმოდგენილი იყო გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საქვეუწყებო დანესებულებების მიერ შესრულებული და მიმდინარე საქმიანობების შესახებ ინფორმაცია.

ქ. ბერლინი, „მწვანე კვირფული-2018“

ქ. ბერლინი, „მწვანე კვირფული-2018“

ქ. რიგა, „Riga Food 2018“

ქ. ბაკი „Caspian Agro 2018“

მე-18 საერთაშორისო გამოფენა „სოფლის მეურნეობის, კვების მრეწველობის, გადამამუშავებელი და შემფუთველი ტექნოლოგიები“.

ნლიური ანგარიში 2018

ჩაის და თაფლის ყოველწლიური ფესტივალი

26 მაისი

საერთაშორისო ხელშეკრულება

- 2018 წელს ხელი მოეწერა „საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და ურუგვაის აღმოსავლური რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის, მესაქონლეობის და მეთევზეობის სამინისტროს შორის სოფლის მეურნეობის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ“ ურთიერთგაგების მემორანდუმს.

დონორი და განმახორციელებელი ორგანიზაციების მიერ დაფინანსებული პროექტები

- 2018 წელს დაწყებული პროექტები
- 2018 წელს დასრულებული პროექტები

2018 წელს დაწყებული პროექტები

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სფეროში, 2018 წელს სხვა და სხვა დონორი ორგანიზაციების ფინანსური დახმარებით დაიწყო ჯამში 47 პროექტი, მათგან 33 გარემოსდაცვითი მიმართულების, ხოლო 14 მიმდინარეობს სოფლის მეურნეობის სფეროში.

გარემოს დაცვის კუთხით მნიშვნელოვანი პროექტები დაიწყო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთან თანამშრომლობით, მათ შორის „საგამოფენო სივრცის მოწყობა ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკში,“; „დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის გაძლიერება საქართველოში,“; „თრუსოს დაცული ლანდშაფტის განვითარება,“; ვაშლოვანის, ყაზბეგის, ჯავახეთის, ალგეთის, თუშეთის, კინტრიშის, ფშავ-ხევსურეთის, ბორჯომ-ხარაგაულის და მტრალას დაცული ტერიტორიების განახლებული საგრანტო ხელშეკრულებების;

2018 წელს ჩეხეთის განვითარების სააგენტოს ხელშეწყობით დაიწყო „ქიმიური ნივთიერებების მდგრადი მართვის შესაძლებლობების გაძლიერების“ პროექტი, რომლის მიზანია საქართველოს იმ ეროვნული გარემოსდაცვითი საკანონმდებლო აქტების ან რეგულაციების რაოდენობის ზრდა, რომლებიც ჰარმონიზებულია ევროკავშირის კანონმდებლობასთან. ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვასთან დაკავშირებით ასევე აღსანიშნავია გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF) დაფინანსებით დაწყებული პროექტი „პოლიქლორირებული ბიფენილებისგან (PCB) თავისუფალი ელექტრომომარაგება საქართველოში“, რომელიც 2022 წლამდე გაგრძელდება.

Global Water Challenge & The Coca Cola Foundation-ის მხარდაჭერით, CENN-მა 2018 წელს დაიწყო ორწლიანი „WASH ინიციატივა საქართველოში სოფლად მცხოვრები სოციალურად დაუცველი ქალებისა და ბავშვებისათვის“. პროექტი მიზნად ისახავს წყლის მიწოდების, სანიტარიისა და ჰიგიენის (WASH) პირობების გაუმჯობესებას რეგიონულ სკოლებში და სოციალურად დაუცველ მრავალეთნიკური თემების ოჯახებში, რისთვისაც, პროექტის ფარგლებში, დაინერგება ინოვაციური სარეაბილიტაციო პროექტები და მოხდება ქალებისა და ახალგაზრდების უნარების გაუმჯობესება.

სატყეო სექტორში დაიწყო „მერქნული საფარის კარგვის დინამიკა/ტენდენციების მონიტორინგი და ანალიზის“, „ტყის მდგრადი მართვა კლიმატის ცვლილების მიმართ მედეგი სოფლის განვითარებისათვის“ და „ბუნებრივი რესურსების მართვა და ეკოსისტემური მომსახურებით უზრუნველყოფა სოფლად მდგრადი განვითარებისთვის სამხრეთ კავკასიაში (ECOserve)“ პროექტები.

მნიშვნელოვანია ასევე, ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების მიმართულება, სადაც ძირითადად ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტოსა და ევროკავშირის მხარდაჭერით 2018 წელს ექვსი ახალი პროექტი დაიწყო. მათი უმეტესობა მიზნად ისახავს რადიოაქტიური ნარჩენების უსაფრთხოების გაუმჯობესებასა და მათი გადამმუშავებელი ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

რაც შეეხება სოფლის მეურნეობის სფეროს, აღსანიშნავია ENPARD III-ის დაწყება, რომლის მიზანაც სოფლის მეურნეობის გაუმჯობესებული კონკურენტუნარიანობა და სოფლის განვითარებაა. პროექტის ბიუჯეტი 77,5 მილიონ ევროს წარმოადგენს და 2021 წლამდე გაგრძელდება. აღნიშნული პროგრამა მოიცავს სხვადასხვა პროექტებს, მაგალითისთვის CENN-თან თანამშრომლობით დაწყებულ პროექტს „ადგილობრივი ლიდერები წალკის მუნიციპალიტეტის მდგრადი განვითარებისათვის“.

ასევე 2018 წელს, აშშ-ის სოფლის მეურნეობის დეპარტამენტის (USDA) ფინანსური მხარდაჭერით დაიწყო 6 ახალი პროექტი სასოფლო-სამეურნეო განათლების, რძისა და ხორცის ინდუსტრიისა და ფიტოსანიტარიის მიმართულებით. აღსანიშნავია „Food For Progress“ პროექტის დაწყება, რომელიც

ხელს შეუწყობს რძისა და ხორცის სექტორებში ფერმის მართვის საუკეთესო პრაქტიკების გამოყენებით პროდუქტიულობის ამაღლებას, გაზრდის კერძო სექტორის ჩართულობას. ექსტენციის მოდულების ფართო გამოყენებით მოხდება ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობა. პროექტის მიზანია რძისა და ხორცის მიმართულებით სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებით ვაჭრობის ზრდა სურსათის უვნებლობის და ხარისხის გაუმჯობესებით, პროდუქტის ინოვაციით და მარკეტინგით, როგორც საჯარო ასევე კერძო სექტორების მონაწილეებს შორის.

ფიტოსანიტარული ღონისძიებების კუთხით მნიშვნელოვანი პროექტები დაიწყო სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (UNFAO) მიერ, რომელთა ბიუჯეტი ჯამში 500,000 აშშ დოლარამდეა.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, 2018 წელს დაიწყო შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოსა (SDC) და გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) „საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო პროფესიული განათლებისა და საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახურების სისტემების მოდერნიზაციის“ პროექტი; ავსტრიის განვითარების სააგენტოს სოფლის განვითარებისკენ მიმართული ორი პროექტი და ჩეხეთის რესპუბლიკის მხარდაჭერით „ტიპიური ქართული საკვები პროდუქტების «ტერუარების» იდენტიფიკაციის“ პროექტი.

2018 წელს დასრულებული პროექტები

2018 წელს საერთო ჯამში დასრულდა 13 პროექტი. დონორ ორგანიზაციებს წარმოადგენდნენ ევროკავშირი, გაეროს განვითარების პროგრამა, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი, აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო, გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის, გაერთიანებული სამეფოსა და ნორვეგიის სამეფოს მთავრობები. 8 პროექტი განხორციელდა გარემოსდაცვითი მიმართულებით და მოიცავდა შავი ზღვის მონიტორინგის, ტყის რესურსების მდგრად გამოყენების, სახიფათო ნარჩენების მართვისა და გარემოსდაცვითი განათლებისა და ცნობიერების ამაღლების მიმართულებებს. ხოლო 5 მათგანი სოფლის მეურნეობის დარგში ხორციელდებოდა და მოიცავდა შემდეგ პროექტებს:

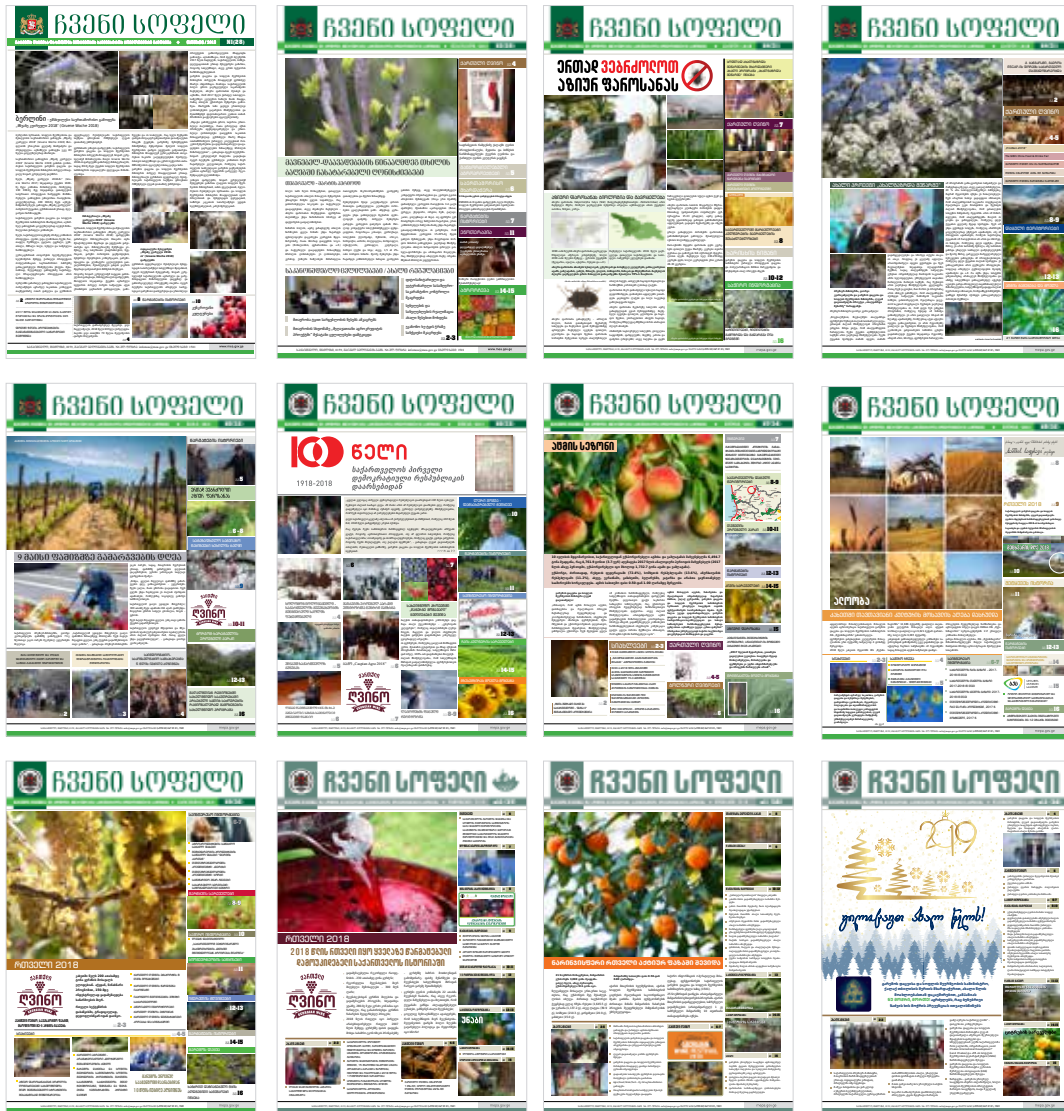
- საქართველო: მწარმოებელთა ინფორმირებულობის კამპანია ფაროსანასთან დაკავშირებით (BMSB);
- აგროტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა;
- სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ეფექტურობის აღდგენა (REAP);
- ფერმერი - ფერმერს პროექტი;
- ტყის ხილი - ბაზარი ქალებისთვის.

გაზეთი „ჩვენი სოფელი“

2015 წლიდან, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სტრატეგიული კომუნიკაციის დეპარტამენტი გაზეთის „ჩვენი სოფელი“ ყოველთვიურ გამოცემას უზრუნველყოფს.

დაარსებიდან 2018 წლის ბოლომდე გაზეთის 39 ნომერი გამოიცა.

წლიური ანგარიში 2018

სოციალური თანადგომა

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და მის სისტემაში შემავალი უწყებების თანამშრომლების მიერ ყოველთვიურად ირიცხება თანხა სოლიდარობის ფონდში, რომელიც მთავრობის დადგენილებით 2014 წელს შეიქმნა და რომლის მიზანაც მძიმე სენით დაავადებული ან შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვებისა და მათი ოჯახების დახმარებაა;
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო აქტიურად თანამშრომლობს სისხლის გადასხმის საქალაქო სადგურთან. სამინისტროსა და სამინისტროს სისტემაში შემავალი უწყებების თანამშრომლები ჩართულნი არიან სისხლის უანგარო დონაციის აქციაში.

საკანონმდებლო საქმიანობა

ევროკავშირთან „ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმებით“ (DCFTA) გათვალისწინებული ვალდებულებების თანახმად, საქართველოში სანიტარიული და ფიტოსანიტარიული სფეროების მარეგულირებელი კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოება უნდა განხორციელდეს.

შესაბამისად, DCFTA-ის ძალაში შესვლის შემდგომ, საქართველოს მხრიდან, შესაბამისი სამსახურების მიერ მომზადდა და შესათანხმებლად ევროკავშირს წარედგინა იმ რეგულაციების და დირექტივების ჩამონათვალი, რომლებსაც საქართველოს კანონმდებლობა ეტაპობრივად დაუახლოვდება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე და ასევე, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის დარგის მარეგულირებელი ნორმატიული ბაზის სრულყოფის მიზნით, მომზადდა:

- ✓ საქართველოს კანონის 11 პროექტი;
- ✓ საქართველოს მთავრობის 177 დადგენილება;
- ✓ საქართველოს მთავრობის 141 განკარგულება;
- ✓ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 83 კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი;
- ✓ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 53 ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი.

საქართველოს გარემოს დაცვისა და
სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

2018